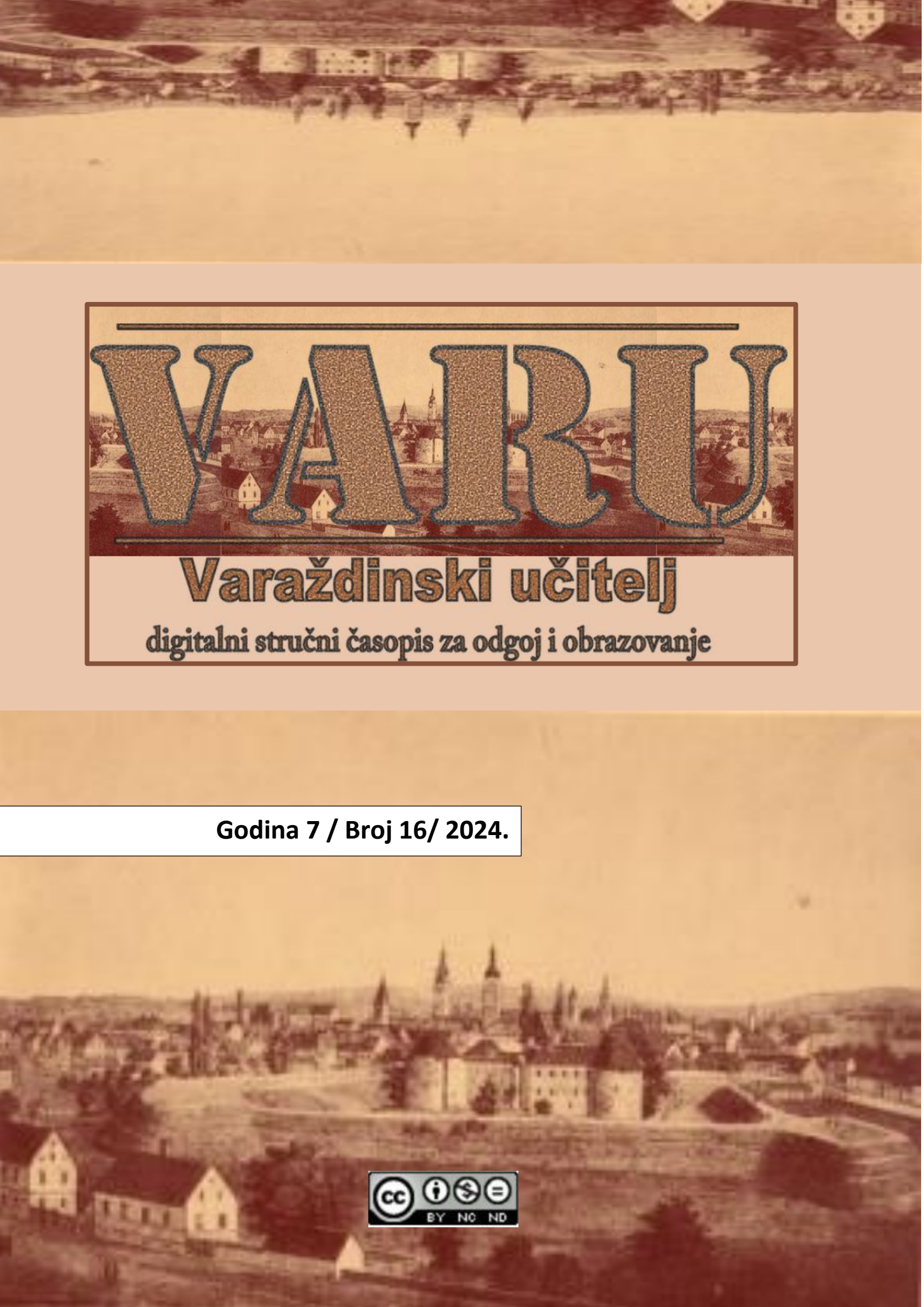
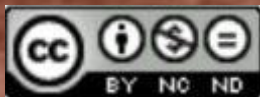

VARU

Varaždinski učitelj
digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje

Godina 7 / Broj 16/ 2024.

Varaždinski učitelj

digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje

Varaždin, studeni 2024.

ISSN 2623-7237

Nakladnik

Varaždinski učitelj-digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje

Glavni i izvršni urednik

Zoran Hercigonja, mag.edu.inf.

Grafička priprema i dizajn

Zoran Hercigonja

Izdanje časopisa

Godina 7 / Broj 16/ 2024.

Kontakt

e-mail: zoran.hercigonja@gmail.com

ISSN 2623-7237

Sadržaj:

1. Martina Meznarić, Martina Vusić – Prevencija ovisnosti kod učenika [6]
2. Zrinka Lacković Vincek, Suzana Keglević Kozjak, Violeta Vidaček-Hainš – 9. Festival znanosti na Sveučilištu u Zagrebu Fakulteta organizacije i informatike [18]
3. Martina Meznarić, Željko Simić – Mali STEM-ovac danas, veliki znanstvenik sutra [27]
4. Martina Meznarić – Sedmaši „vrte zdravi film“ [41]
5. Kristina Kobal – Preventivni sustav Don Bosca i aktualnosti njegovih značajki danas [52]
6. Albina Fifer – Održiva mobilnost kao način života u školi [72]
7. Vesna Nosić – Prezimena u naslovima književnih djela (hrvatska književnost) [80]
8. Alenka Petrič – Metode čitanja u nastavi materinskog jezika [87]
9. Alenka Petrič – Podtipovi agresije kod djece u nastavi [93]
10. Alenka Petrič – Razlozi zbog kojih učenici ne čitaju [99]
11. Katja Kumer – Trening čitanja [104]
12. Natalija Ekart Misleća – Važnost cjeloživotnog obrazovanja [110]
13. Natalija Ekart Misleća – Geografski povijesni crt moga sela [119]
14. Kristina Kovačić – Timski rad u savjetodavnoj službi [126]
15. Karmen Porenta – Rizični faktori za pojavu problema u ponašanju u osnovnoj školi [132]
16. Karmen Porenta – Dobri čitači u osnovnoj školi [137]
17. Valentina Milohanić – Tehnike za stvaranje ideja i primjena na Satu razrednika [143]
18. Kristijan Pirc – Strah od javnog nastupa u školi [157]
19. Jasna Colnerić - Značaj projekta „Rastem s knjigom“ [162]
20. Barbara Dukarić – S Ivanom Brlić-Mažuranić kroz školsku godinu [172]
21. Barbara Dukarić, Marina Mavrek - U svijetu oglasa [178]
22. Nina Rojnik – Mladi s emocionalnim poremećajima i poremećaji u ponašanju i čitalačka skupina [184]
23. Teja Demić – Prekomjerna uporaba pametnih uređaja i zaslona kod djece i mladih [191]
24. Luka Svoljšak – Priprema učenika za poboljšanje rezultata na Cooperovom testu [199]
25. Luka Svoljšak – Smjernice za tjelesnu aktivnost za djecu s dijabetesom u školi [207]
26. Luka Svoljšak – Street Workout i mladi [215]
27. Jasenka Marmilić – Školska knjižnica kao pokretač ekološke svijesti korisnika [224]
28. Dijana Penava, Ivana Kozić – Obilježavanje Međunarodnog dana zaštite šišmiša [232]
29. Dejan Žmavc – Natjecanje iz računalnog razmišljanja Bober [240]
30. Vladimir Kadum – Izometrija u prvom razredu osnovne škole [247]
31. Genoveva Stanić – Debata u nastavi engleskog jezika [258]
32. Jasmina Glavič – Ekologija u trećem razredu [266]
33. Luka Gaćeša – Kako pomoći bolesnoj djeci [273]
34. Polonca Kužner – Efikasno uključivanje novih učenika: važnost međusobnih odnosa i komunikacije [291]
35. Jasenka Marmilić – Digitalni minimalizam, Cal Newport [299]

- 36.Boštjan Groznik – Kućica za povlačenje [306]
- 37.Jadranka Dorešić, Josipa Hlevnjak – Uloga i značaj Marijinih obroka u osiguravanju školskih obroka za siromašnu djecu [313]
- 38. Luka Gaćeša – Školska interpretacija bajke Šuma Striborova Ivane Brlić-Mažuranić [319]
- 39.Jasminka Prstec – Učeničko zadrugarstvo [332]
- 40.Srebrenka Pongrac – Komunikacija nastavnika i učenika u srednjoj strukovnoj školi [340]
- 41.Aleksandra Hohnjec – Halucinacije umjetne inteligencije u strukovnim školama [347]
- 42.Katja Kumer – Aplikacije Quizizz i satovi dodatne stručne pomoći [351]
- 43. Tamara Ređep, Tomislav Leček, Jasminka Belščak – Minecraft-igra za poticanje kreativnosti, suradnje i učenja [357]

Stručni rad

PREVENCIJA OVISNOSTI KOD UČENIKA

Martina Meznarić, mag. educ. biol. et chem., učitelj mentor

Martina Vusić, mag. prim. educ. , ravnatelj mentor

Osnovna škola Izidora Poljaka Višnjica

Sažetak:

Tijekom školske godine 2023./2024. članovi Tima za kvalitetu su kao prioritetno područje unapređenja Razvojnog plana i programa rada škole odabrali temu Prevencija ovisnosti kod učenika s ciljem prevencije porasta konzumacije nikotina, energetskih pića, alkohola i drugih sredstava ovisnosti među djecom i prevencije porasta korištenja pametnih telefona, videoigara i društvenih mreža. Kako bi se utvrdilo početno stanje s učenicima od 5. do 8. razreda je provedeno obrazovno istraživanje. Nakon toga je učiteljica Martina Meznarić analizirala rezultate obrazovnog istraživanja i s rezultatima istraživanja obavijestila učenike, roditelje i članovi Tima za kvalitetu. Uslijedile su edukacije učenika kroz predavanja i radionice od strane djelatnika škole, policijskih službenika i drugih vanjskih suradnika. Također su djelomično o nekim temama vezanim uz prevenciju ovisnosti upoznati i roditelji na roditeljskim sastancima. Krajem nastavne godine provedeno je drugo obrazovno istraživanje kako bi se utvrdilo jesu li predavanja i radionice pozitivno utjecale na učenike. Rezultati drugog obrazovnog istraživanja pokazali su da većina učenika smatra kako su predavanja i radionice vezane uz temu Prevencija ovisnosti za njih bile korisne i kako bi željeli da se provode i sljedeće nastavne godine.

Ključne riječi: sredstva ovisnosti, učitelji, stručna služba, roditelji, policijski službenici,

1. Uvod:

Ovisnost među mladima sve je češće tema različitih istraživanja diljem svijeta. Prema europskom istraživanju provedenom 2023. godine Hrvatska je na 3. mjestu po broju mladih koji su pušili cigaru i na 7. mjestu po opijanju mladih [1]. Ravnateljica škole Martina Vusić i ostali članovi Tima za kvalitetu su stoga na početku školske godine odlučili da će ove nastavne godine prioritetno područje unapređenja Razvojnog plana i programa rada škole biti Prevencija ovisnosti kod učenika. Tako je na pravom sastanku članova Tima za kvalitetu dogovoreno da će učiteljica Martina Meznarić u svrhu ove teme s učenicima od 5. do 8. razreda provesti dva obrazovna istraživanja, jedno prije edukacija učenika, a drugo na kraju nastavne godine nakon provedenih edukacija kako bismo utvrdili jesu li edukacije vezane uz temu Prevencija ovisnosti te edukacije o prihvaćanju sebe, mentalnom i tjelesnom zdravlju, preuzimanju odgovornosti za vlastita ponašanja i edukacije o tome da imamo pravo izbora bile korisne za učenike. Na sastanku Tima za kvalitetu je bilo dogovoreno da će edukacije učenicima provoditi učitelji, djelatnici stručne službe, policijski službenici te članovi drugih institucija s kojima škola dogovori suradnju.

2. Ciljevi obrazovnih istraživanja i edukacije učenika:

- upoznati djelatnike škole i širu javnost s problemom sve lakše dostupnosti sredstava koja kod djece mogu uzrokovati ovisnost
- prevencija porasta konzumacije nikotina, energetskih pića, alkohola i drugih sredstava ovisnosti među djecom i prevencija porasta korištenja pametnih telefona, videoigara i društvenih mreža
- upoznati djelatnike škole i širu javnost s problem mogućeg porasta konzumacije nikotina i drugih sredstava koja bi kod djece mogla izazvati ovisnost
- educirati učenike o štetnosti i posljedicama konzumiranja sredstava koja mogu uzrokovati ovisnost
- poticati učenike, djelatnika škole i roditelje na odgovornije ponašanje
- poticati učenika na zdrav život
- poticati učenike na kritičko promišljanje i razvijanje vlastite svijesti o rizicima i opasnostima korištenja nikotina i drugih sredstava koje mogu izazvati ovisnost
- utvrditi jesu li učenici koristili neko sredstvo koje može uzrokovati ovisnost
- utvrditi ima li učenika koji koriste neko sredstvo koje može uzrokovati ovisnost
- utvrditi u kojim okolnostima učenici dolaze u iskušenje da probaju neko sredstvo koje može uzrokovati ovisnost
- utvrditi koje skupine (prijatelji, roditelji) imaju najveći utjecaj na ponašanje učenika vezano uz korištenje sredstava koja mogu uzrokovati ovisnost
- utvrditi potrebu za izvođenje predavanja i/ili radionica vezanih uz štetnost sredstava ovisnosti na zdravlje
- utvrditi jesu li edukacije provedene u sklopu Prevencije ovisnosti osvijestile kod učenika štetnost sredstava ovisnosti
- utvrditi jesu li radionice provedene u sklopu Prevencije ovisnosti osvijestile kod učenika štetnost sredstava ovisnosti

- utvrditi smatraju li učenici da bi se edukacije i radionice vezane uz temu Prevenција ovisnosti trebale provoditi i u budućnost

3. Obrazovno istraživanje 1

Kako bismo utvrdili početno stanje, odnosno kako bismo dobili uvid u to koliko su učenici upoznati s temom ovisnosti, sredstvima ovisnosti, jesu li učenici probali neka sredstva ovisnosti, koriste li neki učenici sredstva ovisnosti i žele li učenici da ih se educira o navedenoj temi učiteljica Martina Meznarić je na početku nastavne godine sastavila pitanja za obrazovno istraživanje koje je u studenu provela s učenicima od 5. do 8. razreda OŠ Izidora Poljaka Višnjica i PŠ J. E. Drašković Cvetlin. Obrazovno istraživanje je ukupno ispunilo 66 učenika, a sastojalo se od 71 pitanja i provedeno je u digitalnom alatu MS Forms. Pitanjima možete pristupiti klikom na priloženu [poveznicu](#).

Analizom rezultata obrazovnog istraživanja je utvrđeno da ima učenika koji su probali neka sredstva ovisnosti: cigarete, električne cigarete, alkohol, snus, energetska pića. Rezultati su pokazali da ima učenika koji često koriste neka od navedenih sredstava ovisnosti, a kao mjesto gdje to koriste navode igralište, kod kuće, u kafiću, kleti, na zabavama. Uglavnom učenici sredstva ovisnosti (cigarete, alkohol, energetska pića) koriste jer im je to zabavno, jer ih opušta i jer to rade i njihovi prijatelji. Učenici uglavnom navode da su probali sredstva ovisnosti zbog znatiželje. Rezultati istraživanja su pokazali da većina učenika igra videoigre i da neki dnevno provode četiri sata igrajući videoigre što je zabrinjavajući podatak. Učenici najčešće igraju videoigre jer im je to zabavno, i jer se tako druže s prijateljima. Većina učenika koristi društvene mreže na kojima provedu dnevno oko sat vremena. Većina koji ne puše, ne piju alkohol i energetska pića, koji ne igraju videoigre i ne koriste društvene mreže smatraju da ih usprkos tome vršnjaci prihvaćaju ravnopravno u svoje društvo. Na rođendanskim zabavama se uglavnom jede Fast food, slatkiši i piju sokovi. Učenici su se izjasnili da bi htjeli čuti dodatne informacije o štetnosti sredstava ovisnosti na zdravlje koja bi im prenio pedagog, učitelj, liječnik, psiholog ili policijski službenik i htjeli bi da se provode radionice na temu štetnosti sredstava ovisnosti. Učenici su se izjasnili da bi bilo dobro da njihovi roditelji saznaju više informacija o štetnosti sredstava ovisnosti na zdravlje i smatraju da bi se i njima trebale provoditi radionice na temu štetnosti sredstava ovisnosti trebale provoditi i roditeljima, dvadeset učenika. Zanimljivo je da su učenici u istraživanju predložili da bi učenici i roditelji trebali imati zajedničku radionicu.

Detaljnim rezultatima obrazovnog istraživanja možete pristupiti putem priložene [poveznice](#).

4. Edukacija učenika

Nakon uvida u rezultate obrazovnog istraživanja i njihove analize učiteljica Martina Meznarić i ravnateljica Martina Vusić su s istima upoznale članove Tima za kvalitetu te su dogovorene daljnje aktivnosti.

4.1. Europski mjesec kibernetičke sigurnosti.

Učiteljica informatike Ana Dukarić je s učenicima obilježila Europski mjesec kibernetičke sigurnosti kako bi učenike osvijestila o važnosti kibernetičke sigurnosti, kako bi utjecala na promjene njihovog stava prema zaštiti i ukazala im na resurse koji im omogućavaju da se uspješno obrane od kibernetičkih prijetnji te da na taj način smanje rizik od napada. Učenici su u sklopu obilježavanja izrađivali prezentacije. Detalje o provedenoj aktivnosti možete pogledati pomoću priložene [poveznice](#).

4.2. Dan sigurnijeg interneta

Dan sigurnijeg interneta jedan je od najvažnijih dana u kalendaru informacijske sigurnosti, a obilježava se svake godine, drugog dana u tjednu (utorak), u drugom mjesecu (veljača). Učiteljica informatike Ana Dukarić je u sklopu Prevencije ovisnosti s učenicima obilježila Dan sigurnijeg interneta. Ciljevi obilježavanja su bili razviti kod učenika svijest o tome zašto je dobro biti informiran, zašto je važno imati znanje kao štit u svakodnevnom korištenju uslugama interneta kako bismo izbjegli sve oblike internetskih prijevara, e-nasilja, govora mržnje, krađa i drugih nedaća. Ovogodišnji Dan sigurnijeg interneta obilježen je pod sloganom "Gejmaj sigurno - zajedno za bolji internet", na temu video igara. Radionice na satovima redovne ili izborne nastave informatike provele su učiteljice informatike, Nives Komes i Ana Dukarić. Od 1. do 4. razreda provedena je radionica BALANSIRAM (slika 1)

Slika 1. Aktivnosti koje volim raditi umjesto igranja vide igara

Od 5. do 8. razreda provedena je radionica SURADNJOM DO USPJEHA (slika 2).

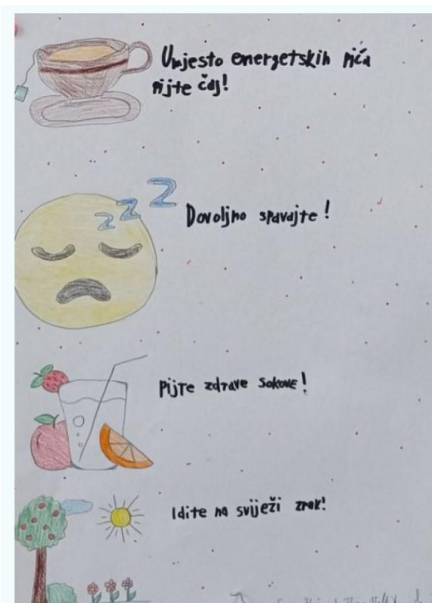

Slika 2. Koje nam stvari povećavaju šansu da ćemo bolje igrati i pobijediti

Detalje o provedenoj aktivnosti možete pogledati na mrežnim stranicama škole pomoću priložene [poveznice](#).

4.3. Mjesec borbe protiv ovisnosti

Nakon uvida u rezultate obrazovnog istraživanja pedagoginja Ankica Gotić, učiteljica prirode Snježana Conar i učiteljica biologije, kemije i prirode Martina Meznarić su u sklopu Obilježavanja Mjeseca borbe protiv ovisnosti učenicima održale predavanja i provele brojne radionice s ciljem edukacije učenika o štetnosti sredstava ovisnosti i kako bi kod učenika osvijestile da je u redu da kažu ne ako im netko nudi sredstvo ovisnosti. Pedagoginja Ankica i učiteljica Martina su s učenicima provodile i radionice koje kod učenika potiču razvoj vlastite osobnosti i vlastitog ja. Kroz navedene radionice su prošle i teme što sve učenici mogu raditi umjesto koristiti sredstva ovisnosti i na koje sve načine se mogu zabaviti. Tako je pedagoginja Ankica Gotić s učenicima provela radionicu tijekom koje su učenici u grupama crtali i pisali što sve mogu raditi umjesto piti energetska pića (slika 3).

Slika 3. Učenici 6. razreda prikazuju što sve mogu raditi umjesto konzumiranja energetskih pića

Učenici 8. razreda su u digitalnim alatima pod mentorstvom učiteljice Martine Meznarić izrađivali radove na zadane teme vezane uz temu Ovisnosti (slika 4).

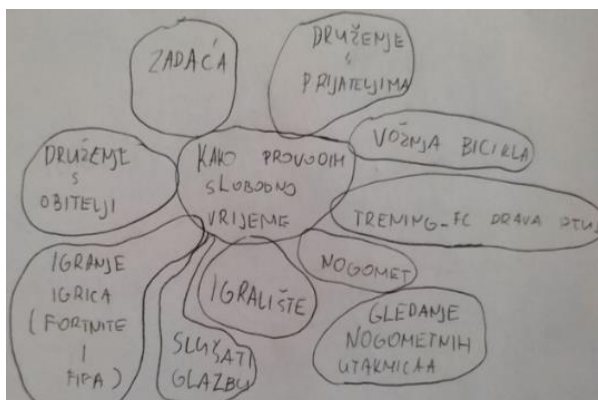
Slika 4. Učenici 8. razreda u digitalnim alatima izrađuju radove vezane uz temu Ovisnosti

S učenicima 6. razreda su provedene radionice vezane uz moguće situacije u kojima se mladi mogu naći u svakodnevnom životu, a koje su vezane uz temu Ovisnosti (slika 5).

Slika 5. Učenici se u grupama dogovaraju i pišu kako bi se ponašali u određenoj situaciji

Učiteljica Martina Meznarić je s učenicima 7. razreda provela radionice kojima je cilj bio razvoj vlastitog ja i razvoj pozitivnog mišljenja o sebi. Tako su učenici opisali svoj najbolji dan, napisali kako provode slobodno vrijeme (slika 6), napisali kako žele provoditi slobodno vrijeme, koje su njihove pozitivne osobine, zbog čega su ponosni na sebe, što ih nasmijava.

Slika 6. Učenik opisuje kako provodi slobodno vrijeme

Učenici su dobili zadatak da drugom učeniku iz razreda na post – it listić zalijepljen na leđima napišu jednu pozitivnu osobinu (slika 7).

Slika 7. Učenici jedni drugima pišu jednu pozitivnu osobinu

Kao primjer aktivnost koju učenici mogu raditi umjesto koristiti sredstva ovisnosti učiteljica je odabrala igru pantomime. Na kraju je učiteljica na interaktivnom ekranu nacrtala stablo želja. Zadatak učenika je bio da svatko od njih nacrtaj jedan list i da u njega napiše svoju želju (slika 8).

Slika 8. Učenica zapisuje svoju želju u stablo želja

Učenici 6.b razreda su pod mentorstvom učiteljice Snježane Conar uredili razredni pano (slika 9).

Slika 9. Uređivanje razrednog panoa

Detalje o provedenim aktivnostima možete pogledati u digitalnoj knjizi kojoj možete pristupiti putem priložene [poveznice](#).

4.4. Edukacija roditelja

Kako su rezultati ankete pokazali da učenici žele da se edukacije i radionice održe i roditeljima razrednici su na roditeljskom sastanku u prvom polugodištu s roditeljima prošli predavanje na temu: Štetnost energetskih pića. Učiteljica Martina Meznarić je s roditeljima 7.a razreda na roditeljskim sastancima u drugom polugodištu provela dvije radionice. Najprije je s njima prošla predavanje Prevenција ovisnosti: Nije istina da sredstva ovisnosti koriste svi - Nemoj ni ti! tijekom kojeg je roditelje upoznala s podacima o tome u kojem se postotku djevojčice, a u kojem dječaci određene dobi: opijaju, puše cigarete duhana najmanje jednom tjedno, koje su štetnosti i posljedice upotrebe marihuane. Nakon toga je s roditeljima provedena radionica na teme: Prevenција ovisnosti: Štetni učinci duhanskih proizvoda i nikotinskih vrećica (slika 10). Roditelji su podijeljeni u grupe te su prema uputama zadanim u rubrici i dobivenih materijala na zadanu temu izradili plakat, predstavili ga drugim grupama i nakon toga postavili plakate na pano u učionici kemije, biologije i prirode. Detalje o provedenoj aktivnosti možete pogledati na mrežnim stranicama škole pomoću priložene [poveznice](#).

Slika 10. Roditelji podijeljeni u grupe izrađuju radove vezane uz teme: Električne cigarete ili e-cigarete; Grijani duhanski proizvodi; Nikotinske vrećice

Na sljedećem roditeljskom sastanku učiteljica je s roditeljima prošla radionicu: Prevenција ovisnosti: Djeca i mobiteli; društvene mreže; Ovisnost o internetu; Ovisnost o videoigrama (slika 11). Detalje o provedenoj aktivnosti možete pogledati na mrežnim stranicama škole pomoću priložene [poveznice](#).

Slika 11. Radovi roditelja vezani uz teme Ovisnost o internetu, društvenim mrežama, mobitelima i videoigrama

4.5. Projekt Tako? Ovako!

U sklopu prevencije ovisnosti ravnateljica škole Martina Vusić je uključila školu u projekt Tako? Ovako! čiji je cilj prevencija rizičnih ponašanja djece kroz kvalitetno provođenje slobodnog vremena. U sklopu ovog projekta je održana i radionica za članove učiteljskog vijeća (slika 12), a detalje o provedenoj aktivnosti možete pogledati ne mrežnim stranicama škole putem priložene [poveznice](#).

Slika 12. Učitelji u grupama promišljaju o različitim pristupima zamišljenoj problemskoj situaciji i predlažu kvalitetna rješenja problema

4.6. MUP Ivanec

U prevenciju ovisnosti su se uključili i djelatnici MUP – a. Dana 19.4.2024. našu školu su posjetili djelatnici MUP - a Ivanec Marko Šambar i i Mirko Bistović. Oni su prvo održali predavanje u MŠ Izidora Poljaka Višnjica, a nakon toga i u PŠ J. E. Drašković Cvetlin. Ciljana skupina su bili učenici od 5. do 8. razreda. Djelatnici MUP - a Ivanec su učenicima održali predavanje o: vršnjačkom nasilju, nasilju na internetu, posljedicama izrade lažnih profila na društvenim mrežama, otmici djece, posljedicama tetoviranja, štetnim učincima pušenja, energetske pića, alkohola, izlascima. Djelatnik MUP – a Ivanec Marko Šambar je 9. svibnja učenicima

7. i 8. razreda OŠ Izidora Poljaka Višnjica i PŠ J.E. Drašković Cvetlin održao predavanje na temu spriječimo nasilje na internetu – cyberbullying. Detalje o provedenim predavanjima možete pogledati ne mrežnim stranicama škole putem priložene [poveznice 1](#) i [poveznice 2](#).

4.7. Cyberbullying – Psycho Mouse

Učenici 7. i 8. razreda OŠ Izidora Poljaka Višnjica i PŠ J.E. Drašković Cvetlin su 29.5.2024. aktivno sudjelovali u edukativnoj interaktivnoj predstavi pod nazivom "Dislike" (slika 13) koja je održana u OŠ grofa Janka Draškovića Klenovnik. Predstavu je održao youtuber i trap umjetnik Andre Damiš poznat pod pseudonimom Psycho Mouse. Tema predstave je bila nasilje na internetu (cyberbullying). Detalje o provedenoj aktivnosti možete pogledati na mrežnim stranicama škole pomoću priložene [poveznice](#).

Slika 13. Učenici aktivno sudjeluju u interaktivnoj predstavi „Dislike“

4.8. Obrazovno istraživanje 2

Nakon uvida u rezultate obrazovnog istraživanja provedenog u prvom polugodištu i provedenih edukacija učiteljica Martina Meznarić je sastavila pitanja za drugo obrazovno istraživanje koje je s učenicima od 5. do 8. razreda provela u mjesecu lipnju. Obrazovno istraživanje je ispunilo 65 učenika, a sastojalo se od 35 pitanja i provedeno je u digitalnom alatu MS Forms. Pitanjima možete pristupiti putem priložene [poveznice](#). Sažetku rezultata obrazovnog istraživanja možete pristupiti putem priložene [poveznice](#).

Rezultati obrazovnog istraživanja pokazali su da većina učenika smatra da su edukacije i radionice o štetnosti pušenja, energetskih pića, alkohola, nikotinskih vrećica, grijanih duhanskih proizvoda, elektroničkih cigareta, ovisnosti o videoigrama, ovisnosti o društvenim mrežama, internetu i mobitelima provedene od strane članova tima za kvalitetu (razrednik/stručna služba/predmetni učitelj) i policijskih službenika bile korisne. Većina učenika smatra da je za njih korisno što su neki razrednici na roditeljskim sastancima proveli edukacije i radionice za roditelje o navedenim ovisnostima. Učenici smatraju da bi bilo korisno kada bi se na

roditeljskim sastancima češće provodile edukacije i radionice o ovisnostima i slažu se da bi na takvim edukacijama trebali istovremeno biti uključeni roditelji i njihova djeca. Učenici smatraju da bi bilo korisno kada bi policijski službenici provodili edukacije o ovisnostima i za roditelje. Učenici koji koriste neko sredstvo ovisnosti su se izjasnili da su ih edukacije i radionice o štetnom učinku sredstava ovisnosti potaknule da prestanu koristiti sredstvo ovisnosti. Učenici su se također izjasnili da su ih edukacije o štetnim učincima društvenih mreža, videoigara potaknule da ih manje koriste. Učenici su tijekom edukacija ojačali svoje ja i ukoliko im netko ponudi sredstvo ovisnosti neće se bojati bez oklijevanja reći NE. Edukacije i radionice su učenike potaknule i da više brinu o vlastitom zdravlju i pažljivije biraju društvo. Učenici bi htjeli da se edukacije i radionice o štetnim učincima ovisnosti provode i sljedeću nastavnu godinu i to u većem opsegu te žele da se edukacije provode za njih ali i za njihove roditelje.

5. Zaključak

Na temelju rezultata obrazovnih istraživanja možemo zaključiti kako su edukacije i radionice koje su učenicima održali djelatnici škole, policijski službenici i drugi vanjski suradnici za većinu učenika bile korisne te su većinu učenika koji su koristili sredstva ovisnosti potaknule da iste prestanu koristiti. Također zaključujemo da bismo predavanja i radionice vezane uz ovu temu trebali provoditi i sljedeće nastavne godine pri čemu bismo trebali više predavanja i radionica održati i roditeljima te prema prijedlogu učenika provoditi istovremeno predavanja i radionice za učenike i njihove roditelje.

6.Literatura:

[1] Ovisnosti i mladi: Na 7. smo mjestu po opijanju mladih u Europi, a 3. po broju mladih pušača! Psihologinja otkriva zašto dolazi do toga i što učiniti URL: <https://krenizdravo.dnevnik.hr/zdravlje/psihologija/ovisnosti-i-mladi-na-7-smo-mjestu-po-opijanju-mladih-u-europi-a-3-po-broju-mladih-pusaca-psihologinja-otkriva-zasto-dolazi-do-toga-i-sto-uciniti> (13.8.2024.)

Stručni rad

9. Festival znanosti na Sveučilištu u Zagrebu Fakultetu organizacije i informatike

Izv. prof. dr. sc. Zrinka Lacković Vincek

Doc. dr. sc. Suzana Keglević Kozjak

Prof. dr. sc. Violeta Vidaček-Hainš

Sveučilište u Zagrebu Fakultet organizacije i informatike

Sažetak

Programi popularizacije znanosti nastoje približiti znanstvene ideje široj javnosti te poboljšati percepciju znanosti kao društveno korisne djelatnosti koja doprinosi razvoju zajednice i konkurentnosti na globalnom tržištu znanja. U Republici Hrvatskoj je 2014. godine donesena Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije, koja naglašava važnost popularizacije znanosti kroz povećanje dostupnosti znanstvenih informacija i podizanje javnog utjecaja znanosti. Festival znanosti, koji se održava od 2003. godine u nekoliko gradova, najveća je manifestacija popularizacije znanosti u Republici Hrvatskoj. Programi Festivala znanosti uključuju razne aktivnosti kao što su predavanja, radionice, izložbe i demonstracije, a svi događaji Festivala su besplatni za posjetitelje. U sklopu obilježavanja 22. Festivala znanosti, Sveučilište u Zagrebu Fakultet organizacije i informatike (SUZG FOI) u Varaždinu sudjelovao je kao domaćin istoga devetu godinu zaredom. Ukupno je 22 zaposlenika SUZG FOI-ja organiziralo i provelo 19 radionica. Sudionici Festivala bili su polaznici sedam odgojnih skupina dječjih vrtića i učenici deset razreda osnovnih i srednjih škola iz Varaždina, okolice i Međimurja. Sudjelovanjem u ovakvim događajima, SUZG FOI aktivno doprinosi popularizaciji znanosti, s naglaskom na STEM područje. Cilj ovog rada jest prikazati provedbu aktivnosti Festivala znanosti na Sveučilištu u Zagrebu Fakulteta organizacije i informatike 2024. godine.

Ključne riječi: Festival znanosti, popularizacija znanosti, Sveučilište u Zagrebu Fakultet organizacije i informatike

1.Uvod

Sveučilište u Zagrebu Fakultet organizacije i informatike (SUZG FOI) unazad devet godina sudjeluje u programu Festivala znanosti, a posljednji Festival znanosti održavao se u razdoblju od 22. do 27. travnja 2024. godine pod središnjom temom Inteligencija. Na SUZG FOI je ukupno održano deset tematski različitih radionica, na kojima je sudjelovalo stotinjak djece različitih dobnih skupina, od predškolskog uzrasta do završnih razreda srednje škole. Radionice su bile osmišljene kako bi djeci približile kompleksne pojmove vezane uz inteligenciju kroz interaktivne i edukativne aktivnosti. Sudjelovanje u Festivalu znanosti na SUZG FOI istaknulo je važnost popularizacije znanosti među mladima i potaknulo ih na razmišljanje o karijerama u znanstvenim i tehnološkim područjima.

2.Popularizacija znanosti

Popularizacija znanosti definira se kao nastojanje da se znanstvene ideje komuniciraju na način da svatko, neovisno o dobi, spolu, obrazovanju, društvenom ili akademskom podrijetlu, može lako razumjeti osnovne pojmove i steći predodžbu o tome što znanost zapravo podrazumijeva [1]. Cilj provođenja programa popularizacije znanosti jest zainteresirati javnost za znanost, omogućavanje interakcije između znanstvenika i šire javnosti te poticanje kritičkog razmišljanja i znanstvene pismenosti među građanima. Također, programi popularizacije znanosti imaju za cilj demistificirati znanstvena istraživanja i tehnologiju, učiniti ih pristupačnijima, te inspirirati mlađe generacije da se uključe u znanstvene aktivnosti i razmatraju karijere u STEM područjima (znanost, tehnologija, inženjerstvo i matematika).

Popularizacijom znanosti se određeno znanstveno područje nastoji približiti široj publici koja nije profesionalno vezana za njega, čime se nastoji unaprijediti percepcija znanosti kao društveno korisne djelatnosti koja omogućava razvoj i napredak zajednice, te služi kao sredstvo konkurentnosti na globalnom tržištu znanja [5]. Važnost popularizacije znanosti prepoznata je i na nacionalnoj razini te je 17. listopada 2014. godine na sjednici Hrvatskoga sabora donijeta Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije, koja u svojim smjernicama unutar 4. cilja navodi povećanje dostupnosti znanstvenih informacija u javnosti, povećanje razine informiranosti opće javnosti i podizanje javnog utjecaja znanosti u javnosti [4]. Uz navedeno, Ministarstvo znanosti i obrazovanja provodi javne pozive za dodjelu financijske potpore ustanovama iz sustava znanosti te znanstvenim i znanstvenostručnim udrugama koje provode programe popularizacije znanosti [3].

2.1. Festival znanosti 2024. na Sveučilištu u Zagrebu Fakultetu organizacije i informatike

Festival znanosti je godišnja, a ujedno i najveća manifestacija popularizacije znanosti, koja se u Republici Hrvatskoj održava u kontinuitetu od 2003. godine, s ciljem popularizacije znanosti i približavanja znanstvenih dostignuća široj javnosti. Ovaj događaj pruža priliku građanima svih dobnih skupina da se informiraju o znanstvenim istraživanjima i postignućima kroz razne aktivnosti poput predavanja, radionica, izložbi i demonstracija. Festival znanosti također nastoji poboljšati percepciju znanstvenika u društvu i motivirati mlade ljude da se bave znanošću i istraživanjem. Organizaciju Festivala vode Sveučilišta u Splitu, Zagrebu, Rijeci, Zadru i Osijeku, uz podršku Tehničkog muzeja Nikola Tesla i British Councila, te pod visokim pokroviteljstvom Ministarstva znanosti i obrazovanja i uz sufinanciranje Grada Zagreba – Gradskog ureda za kulturu i civilno društvo te Ministarstva kulture i medija [2]. Sva događanja za posjetitelje programa Festivala znanosti su besplatna.

Početak programa Festivala znanosti u Varaždinu održan je u ponedjeljak, 22. travnja 2024. na Sveučilištu u Zagrebu Fakultetu organizacije i informatike, gdje je u prizemlju Fakulteta otvorena izložba dječjih radova na temu „Jesu li računala pametnija od nas?“. Voditeljice navedene radionice i izložbe, koja je dostupna i u digitalnom obliku, bile su prof. dr. sc. Violeta Vidaček Hainš, doc. dr. sc. Suzana Keglević Kozjak i izv. prof. dr. sc. Zrinka Lacković Vincek, a u organizaciji su sudjelovali i volonteri Centra za volontiranje i humanitarni rad FOI. Na izložbi su izloženi radovi šezdesetero djece iz Dječjeg vrtića Varaždin te I., IV. i VI. OŠ Varaždin, a otvorila ju je dekanica SUZG FOI prof. dr. sc. Marina Klačmer Čalopa (Slika 1.). S ciljem poticanja interesa za kreativno stvaranje i znanost u najranijoj dobi, djeci su postavljena sljedeća motivacijska pitanja: Jesu li računala pametnija od nas?, Što je to umjetna inteligencija?, Što znate o dronovima?, Mogu li se automobili voziti sami?, Kako razmišljaju roboti?, Što rade znanstvenici?, Zašto je njihov posao važan? i sl. Zanimljive odgovore na ova i slična pitanja dala su djeca i učenici zajedno s odgojiteljicama i razrednicama, a isti se mogu vidjeti na FOI digitalnoj izložbi.

Slika 1. Otvorenje Festivala znanosti 2024. godine na SUZG FOI

Izvor fotografija: PR Odjel FOI

Program je nastavljen nizom radionica na SUZG FOI i u pojedinim dječjim vrtićima. Ukupno 22 zaposlenika SUZG FOI odradilo je deset radionica, a sudionici su bili polaznici sedam odgojnih skupina dječjih vrtića i učenici deset razreda osnovnih i srednjih škola iz Varaždina, okolice i Međimurja. U nastavku programa prvoga dana održane su i brojne radionice i prezentacije na temu: „Jesu li računala pametnija od nas?“, „DigiDreams: Djeca stvaraju, a AI oživljava“, „Kognitivni agenti“ te „Financijska inteligencija djece“, a koje su pripremili nastavnici i djelatnici SUZG FOI (Tablica 1.).

Naziv	Vrsta događaja	Publika
DigiDreams: Djeca stvaraju, a AI oživljava!, voditeljica: Tena Jagačić	radionica	predškolski uzrast niži razredi osnovne škole
Jesu li računala pametnija od nas?, voditeljice: Violeta Vidaček Hainš, Suzana Keglević Kozjak, Zrinka Lacković Vincek	radionica	predškolski uzrast niži razredi osnovne škole 8. razred osnovne škole
Idemo logički razmisliti..., voditelji: Matija Novak i Marija Maček	predavanje, radionica	predškolski uzrast niži razredi osnovne škole
„C(e)C(e), a nije muha“ ili kako sve mogu postati pametniji?, voditelj: Goran Hajdin	radionica	viši razredi osnovne škole 1. razred srednje škole
Vrste inteligencije i njihova primjena u poduzetništvu, voditeljice: Irena Konecki i Marina Viljevac	radionica	2., 3. i 4. razred srednje škole
Pozitivna inteligencija – što je to i kako je koristiti?, voditeljice: Lana Škvorc i Lada Lepoglavec	predavanje, prezentacija	5. i 6. razred osnovne škole
Kreativna inteligencija, voditeljice: Ivana Fojs i Ivona Kocijan	radionica	5. i 6. razred osnovne škole
Bajkopriče: Putovanje za mudrice, voditeljica: Amalija Koren Cavaleiro	pripovijedanje priča i radionica	predškolski uzrast i niži razredi osnovne škole
Dan otvorenih vrata FOI-ja 2024., voditeljica: Vika Kerekeš	prezentacija	2., 3. i 4. razred srednje škole
Besposadne letjelice, voditelj: Luka Milić	radionica	5. i 6. razred osnovne škole

Tablica 1. Program Festivala znanosti 2024. godine na SUZG FOI

SUZG FOI je u okviru Festivala znanosti 2024. godine održao i svoj Dan otvorenih vrata koji je bio namijenjen svim maturantima i onima koji žele upisati SUZG FOI (Slika 2.). Cilj Dana otvorenih vrata bio je upoznati učenike završnih razreda

srednjih škola (prvenstveno 3. i 4. razreda), a potencijalno i buduće studente sa studijskim programima SUZG FOI, koje maturanti mogu upisati nakon što polože ispite državne mature. Odaziv maturanata, srednjoškolskih nastavnika i roditelja je bio velik, a stigli su s područja cijele Sjeverozapadne Hrvatske. Program je obuhvaćao uvodnu prezentaciju studijskih programa SUZG FOI-ja koju je održao prodekan za nastavu i studente izv. prof. dr. sc. Zlatko Stapić, a koji se mogu upisati u Varaždinu, Zagrebu ili Sisku, nakon čega je uslijedio i panel sa studentima na temu „Zašto je FOI moj odabir?“, koji je moderirala viša savjetnica iz PR Odjela FOI Vika Kerekeš. Učenici su saznali sve potrebne informacije o uvjetima za upis, o stručnoj praksi, studentskoj razmjeni i mnogim drugim specifičnostima koje FOI čine jedinstvenim, ali i o mnogim izvannastavnim aktivnostima u koje će se kao FOI studenti/ce moći uključiti te tako proširiti svoje vidike i kreativnost te steći iskustva koja im kasnije mogu pomoći kod zapošljavanja ili pokretanja vlastitog poduzetničkog pothvata.

Slika 2. Dan otvorenih vrata SUZG FOI 2024. godine

Izvor fotografija: PR Odjel FOI, studenti, eVaraždin

Nakon prezentacije i panela, studenti su povelu učenike u obilazak SUZG FOI, uz gadget show koji je vodio asistent dr. sc. Luka Milić (Slika 3.), showcase koji su vodile asistentice dr. sc. Nikolina Posarić i Lorena Pikl te su obišli Knjižnicu FOI-ja uz vodstvo voditeljice Knjižnice Bernarde Kos, kao i Student HUB, mjesto na kojem studentske udruge FOI-ja provode svoje aktivnosti.

Slika 3. Gadget show u sklopu Festivala znanosti 2024. godine na SUZG FOI

Izvor fotografija: PR Odjel FOI, studenti, eVaraždin

Sudjelovanjem u Festivalu znanosti SUZG FOI aktivno participira u popularizaciji znanosti, a u provođenje programa uključuju se nastavnici Fakulteta stavljajući time fokus na popularizaciju STEM-a kod mladih.

3.Zaključak

Popularizacija znanosti igra ključnu ulogu u približavanju znanstvenih koncepata široj javnosti, neovisno o njihovom obrazovanju ili društvenom porijeklu. Ovaj proces ne samo da poboljšava razumijevanje i percepciju znanosti kao društveno korisne djelatnosti, već i potiče razvoj zajednice te konkurentnost na globalnom tržištu znanja. Republika Hrvatska je prepoznala važnost popularizacije znanosti, što je dovelo do usvajanja Strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije 2014. godine.

Festival znanosti, koji se održava od 2003. godine, najveća je manifestacija popularizacije znanosti u Republici Hrvatskoj. Ovaj događaj nudi raznovrsne aktivnosti poput predavanja, radionica, izložbi i demonstracija, omogućujući građanima svih dobnih skupina da se upoznaju sa znanstvenim istraživanjima i

postignućima. Poseban naglasak stavlja se na motiviranje mladih za bavljenje znanošću.

Fakultet organizacije i informatike aktivno sudjeluje u ovom Festivalu, organizirajući razne radionice i izložbe, te Dan otvorenih vrata za maturante. Kroz ove aktivnosti, SUZG FOI doprinosi popularizaciji STEM područja, pružajući mladima priliku da se zainteresiraju za znanost i istraživanje, čime se dodatno jača veza između znanosti i društva.

Festival znanosti, osim što utječe na bolju javnu percepciju znanstvenika, prvenstveno ima za cilj potaknuti mlade ljude da se zainteresiraju za istraživanje i usvajanje novih znanja. Velika hvala djeci, učenicima, odgojiteljicama, učiteljicama i svima drugima koji su sudjelovali u programima Festivala znanosti na FOI-u 2024. godine.

4. Popis literature

- [1.] Antičić, T. (2013). Science popularization in Croatia—myth or reality? An . Overview of the Round Table Discussion held at the Ruđer Bošković Institute. Periodicum biologorum, 115(1), 97-99.
- [2.] Festival znanosti. URL: <https://www.festivalznanosti.hr/2024/> (03.07.2024.)
- [3.] Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih. URL: <https://mzom.gov.hr/istaknute-teme/znanost/znanstvena-in-frastruktura/znanstveni-skupovi-udruge-i-popularizacija-znanosti/147> (04.07.2024.)
- [4.] Narodne novine. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_10_124_2364.html (03.07.2024.)
- [5.] Vodanović, M., & Brkić, H. (2007) E-časopisi i popularizacija znanosti. U: Drugi kongres hrvatskih znanstvenika iz domovine i inozemstva.

Stručni rad

„Mali STEM – ovac danas, veliki znanstvenik sutra“

Martina Meznarić, mag. educ. biol. et chem., učitelj mentor
Osnovna škola Izidora Poljaka Višnjica
Željko Simić, dipl. inf., učitelj mentor
OŠ Ivana Kukuljevića Sakcinskog Ivanec

Sažetak:

Sve češće se susrećemo s važnošću STEM – područja za svakodnevni život i posao. Stoga su učitelj informatike Željko Simić i učiteljica kemije i biologije Martina Meznarić odlučili u svijet STEM – područja uključiti i djecu vrtićke dobi. Tako su osmislili projekt naziva „Mali STEM – ovac danas, veliki znanstvenik sutra“ u sklopu kojega su u dječjem vrtiću Ivančice Ivanec i područnom odjeljenju Radovan kroz jednu pedagošku godinu provodili radionice vezane uz STEM – područje koje su trajale od 30 do 90 minuta. Radionice su provođene s djecom dobi od 4 do 6 godina. Osnovni ciljevi su bili: uključivanje djece vrtićke dobi u provedbu pokusa i vježbi, podizanje svijesti o ranijem uključivanju vrtićke djece u STEM područje, povećavanje interesa kod djece za STEM područja i rano otkrivanje darovitosti djece. S djecom su provedene sljedeće radionice: *Slika*, „*Gore – dolje*“, *Ulje i voda*, „*Plutam – tonem*“, *Napuhani balon*, *Slatko, slađe, najslađe*, *Prelijevanje i Kapanje*, *Čarobno mlijeko*, *Magneti i Čarobni balon*, „*Penjem se*“, *Origami*, *Duga*, *Micro:bit*, *Mi Robot Builder*, *Cody Roby i Ljudski robot*, *Microbit: Kamen – škare – papir*. Na kraju radionica i na kraju projekta s djecom su provedene evaluacije. Djeca su pozitivno ocijenila provedene radionice. Djeci i odgojiteljicama su za sudjelovanje u projektu podijeljene diplome.

Ključne riječi: vrtić, kemija, biologija, robotika, fina motorika

1. Uvod:

STEM je akronim sastavljen od riječi science, technology, engineering i mathematics (znanost, tehnologija, inženjerstvo i matematika) [1]. Prvi put se počeo spominjati još 1998. godine. Već su se tada počele javljati inicijative nastavnika koji su željeli unaprijediti školske kurikule i poboljšati položaj STEM područja u obrazovnom sustavu. STEM je pristup edukaciji odnosno obrazovanju koji se temelji na kombinaciji različitih područja, predmeta i načina razmišljanja. STEM pristup obrazovanju obuhvaća četiri područja: prirodne znanosti, informatiku, inženjerstvo i matematiku. STEM predmeti u školi su: kemija, biologija, fizika, matematika, geografija, informatika i tehnička kultura. Razvoj STEM područja u hrvatskim školama je u posljednjih nekoliko godina napredovao. Institut za razvoj i inovativnost mladih 2016. godine pokrenuo je najveći izvannastavni STEM program u Europi kroz pokret Croatian Makers. U hrvatske škole uveli su takozvanu STEM revoluciju – omogućili su korištenje tehnologije BBC micro:bit za više od 150 tisuća učenika diljem zemlje, a digitalna oprema i tehnologije važan su preduvjet za unaprjeđenje STEM načina razmišljanja. 2018. godine eksperimentalno je krenula i obrazovna reforma pod nazivom „Škola za život” u kojoj je veliki naglasak na razvoju STEM područja i predmeta [2]. Razmišljajući o sve većoj važnosti STEM – područja učitelji Željko Simić i Martina Meznarić su odlučili u dio STEM područja uključiti i djecu vrtićke dobi kako bi ih upoznali s ovim područjem, omogućili im da sami nešto isprobaju, vide, nacrtaju, zaključe, a da se pri tome i zabave.

2. Dječji vrtić

U projektu „Mali STEM – ovac danas, veliki znanstvenik sutra“ sudjelovala su djeca dječjeg vrtića Ivančice Ivanec i područnog odjeljenja Radovan. Prema dogovoru s ravnateljicom dječjeg vrtića Milenom Golubić bila su uključena djeca u dobi od 4. do 6. godine života iz pet odgojnih skupina: JAGODICE, MRAVIĆI, PUŽIĆI, SOVICE I TRATINČICE. Radionice su bile provođene od rujna 2022. do svibnja 2023. Prije provođenja aktivnosti voditelji radionica su za roditelje pripremili [privole](#) za sudjelovanje u projektu.

Za radionice u vrtiću odlučili smo se kako bi sva djeca mogla dobiti priliku da se u najranijoj dobi počnu baviti sa STEM područjem, kako bi djeca, njihovi roditelji i odgojitelji/ce primijetili koja su interesna područja djece i omogućili im njihov daljnji razvoj. Namjera nam je bila i poboljšanje fine motorike, opažanja, zaključivanja kod djece jer u radu u školi primjećujemo da su djeca sa svakom sljedećom generacijom sve manje vješta, te su im sposobnosti opažanja i zaključivanja uglavnom niža.

3. Ciljevi:

- uključivanje djece vrtićke dobi u provedbu pokusa i vježbi
- razvijanje psiho – motoričkih vještina i sposobnosti
- razvijanje logičko – matematičkih vještina (boje, oblik, veličina, količina, odnosi veličine, promjena volumena, promjena visine)
- poticanje djece na izražavanje svojeg mišljenja o onome što su opazili, isprobali te čuli tijekom izvođenja aktivnosti
- razvijanje logičkog i kritičkog mišljenja
- poticanje djece da zaključuju

- poticanje djece da svoja opažanja, mišljenja i zaključke iznesu na način koji njima odgovara (crtežom, govorom i sl.)
- korelacija s predmetom likovna kultura (boje, crtanje)
- podizanje svijesti o ranijem uključivanju vrtičke djece u STEM područje
- povećavanje interesa kod djece za STEM područje
- procjena psiho-motoričkih sposobnosti djece ciljane dobne skupine kroz ono što oni čuju, vide i isprobaju u svrhu prilagodbe budućih aktivnosti
- rano otkrivanje darovitosti djece

4. Ishodi:

- pravilno korištenje kemijskog posuđa i pribora
- razvoj fine motorike
- razvoj i vježbanje matematičkih vještina
- razvoj i vježbanje koordinacije oko – ruka
- razvoj i vježbanje crtanja, bojanja, pisanja
- vježbanje održavanja ravnoteže kod nošenja predmeta
- povezivanje naredbe i programa sa svakodnevnim aktivnostima koje obavljaju
- razvoj većih sposobnosti opažanja, zaključivanja
- razvoj bolje sposobnosti logičkog razmišljanja i zaključivanja

5. Program i sadržaj

Radionice u kojima su sudjelovala djeca iz područja kemije/biologije/fizike/matematike/informatike/robotike uz korelaciju s likovnom kulturom i hrvatskim jezikom su:

1. *Preljevanje, kapanje*

Provođenjem aktivnosti u ovoj radionici djeca su vježbala matematičke vještine (količina), preciznost, finu motoriku, održavanje ravnoteže kod nošenja plastične čaše s vodom i vježbanje korištenja kapaljke (Slika 1).

Slika 1. Djeca vježbaju rad s kapaljkom

2. *Čarobno mlijeko*

Djeca su se na zabavan način upoznala sa svojstvima mliječne masti i deterdženta za pranje suđa (slika 2). Djeca su u ovoj radionici vježbala rukovanje s plastičnom bočicom kapalicom (boja za hranu), koordinaciju oko – ruka, izražavanje svojih opažanja, mišljenja i zaključaka crtežom i govorom, razvoj sposobnosti crtanja

viđenog, razvoj psihomotoričkih – sposobnosti, razvoj logičko – matematičkih vještina (boje, oblik, veličina), razvoj logičkog razmišljanja i zaključivanja.

Slika 2. Djeca štapićem za uši koji su prethodno umočili u deterdžent dotiču mlijeko i promatraju promjene

3. Xiaomi Mi robot builder

Tijekom ove radionice djeca su se upoznala s različitim načinima upravljanja robotom (slika 3) kao što su:

- upravljanje crtanjem putanje
 - upravljanje korištenjem žiroskopa
 - klasično daljinsko upravljanje (naprijed – natrag, lijevo – desno)
- Uz to djeca su učila voziti robot na stazi u obliku kružnog toka.

Slika 3. Djeca uče upravljati Mi robotom

4. Magneti i čarobni balon

Radionica u kojoj su se djeca tijekom izvođenja aktivnosti na zabavan način upoznala s djelovanjem magneta i statičkim elektricitetom (slika 4). U ovoj radionici su djeca također vježbala finu motoriku, preciznost, strpljivost, koordinaciju oko – ruka, izražavanje svojih opažanja, mišljenja i zaključaka crtežom i govorom, razvoj psihomotoričkih – sposobnosti, razvoj logičkog razmišljanja i zaključivanja.

Slika 4. Statički elektricitet

5. Penjem se

Radionica koja je najduže trajala i u kojoj su se djeca tijekom izvođenja aktivnosti upoznala sa svojstvom vode koju nazivamo kapilarnost (slika 5). Djeca su u ovoj radionici vježbala preciznost, održavanje ravnoteže kod nošenja plastične čaše s vodom, rukovanje s plastičnom bočicom kapalicom (boja za hranu), koordinaciju oko – ruka, izražavanje svojih opažanja, mišljenja i zaključaka crtežom i govorom, razvoj sposobnosti crtanja viđenog, razvoj psihomotoričkih – sposobnosti, razvoj logičko – matematičkih vještina (boje, oblik, veličina, količina, promjena količine, promjena boje), razvoj logičkog razmišljanja i zaključivanja.

Slika 5. Djeca promatraju i crtaju viđeno – kapilarnost

6. CodyRoby, ljudski robot

Radionica u kojoj su se djeca tijekom izvođenja aktivnosti upoznala sa naredbama i programom kroz korištenje jednostavnih naredbi za naprijed, te okret u lijevo i okret u desno (slika 6). Ujedno su isprobali kretanje u prostoru korištenjem tih naredbi na način da je jedno dijete „glumilo“ programiranog robota.

Slika 6. Djeca vježbaju korištenje naredbi naprijed, okret u lijevo i okret u desno

7. Slika; Gore – dolje

Tijekom aktivnosti provedenih na radionici *Slika* djeca su se upoznala s time što se događa kada pomiješamo ocat i sodu (slika 8). Djeca su naučila da tijekom reakcije nastaje plin koji ne podržava gorenje. Kroz aktivnosti provedene u radionici *Gore – dolje* djeca su naučila da je grožđica teža od vode, da mineralna voda i gazirani sokovi sadrže plin koji će grožđicu podići na površinu. Provođenjem navedenih aktivnosti djeca su vježbala finu motoriku, preciznost, rukovanje kemijskim posuđem i priborom (čašica, kapaljka), koordinaciju oko – ruka, izražavanje svojih opažanja, mišljenja i zaključaka crtežom i govorom, razvoj sposobnosti crtanja viđenog, razvoj psihomotoričkih – sposobnosti, razvoj logičko – matematičkih vještina (količina, boje, oblik, veličina), razvoj logičkog razmišljanja i zaključivanja.

Slika 8. Djeca koristeći kapaljku kapaju ocat na sodu bikarbonu

8. Ulje i voda; Plutam – tonem

Tijekom aktivnosti provedenih na radionici *Plutam – tonem* djeca su uspoređivala kretanje tijela u zraku i vodi. Također su uspoređivali odnos gustoće:

- vode i zraka
- vode i kovanice
- vode i plastike
- vode i drvene kocke

Tijekom aktivnosti provedenih na radionici *Voda i ulje* djeca su naučila da se voda i ulje ne miješaju i da je voda veće gustoće od ulja (slika 9). Djeca su u čašu s uljem

pomoću kapaljke dodavala kap po kap vode obojene bojama za hranom (čša s vodom obojenom u plavu boju, čša s vodom obojenom u crvenu boju).

Provođenjem navedenih aktivnosti djeca su vježbala finu motoriku, preciznost, psihomotoričke – sposobnosti, pravilno rukovanje kemijskim posuđem (čšaica, kapaljka), koordinaciju oko – ruka, razvoj sposobnosti crtanja viđenog, razvoj logičko – matematičkih vještina (boje, oblik, odnosi veličina, promjene volumena), logičko razmišljanje i zaključivanje.

Slika 9. Voda obojena bojom za hrane formirana u kapljice na dnu čše, a iznad nje se nalazi sloj ulja

9. *Micro:bit*

Tijekom aktivnosti provedenih u radionici *Micro:bit* djeca su upoznala micro:bit, maleno računalo uz koje su naučili što je naredba, a što program. Koristeći micro:bit naredbe smo zadavali uz pomoć vizualnog programiranja koristeći blokove. Na micro:bitu smo crtali različite crteže koristeći svjetleće diode, svirali melodije poput Bratec Martin te napravili kockicu za čovječe ne ljuti se (slika 10).

Slika 10. Djeca se upoznaju s radom micro:bita

10. Slatko, slađe, najslađe

Tijekom aktivnosti provedenih u sklopu radionice *Slatko, slađe, najslađe* djeca su se na jednostavan način upoznala s koncentracijom. Djeca su naučila da je boja intenzivnija ako stavimo veću količinu praška cedevite u vodu. Također su naučila da se sa svakom dodanom žličicom praška cedevite u vodi povisuje razina sadržaja u čaši. Provođenjem aktivnosti djeca su vježbala rukovanje kemijskim posuđem i priborom (čaše, žlice), preciznost (ulijevanje vode u čašu do zadanog mjesta, mjerenje količine praška cedevite), ravnotežu (nošenje čaša napunjenih vodom). Kroz radionicu djeca su razvijala sposobnost opažanja (promjena visine sadržaja u čašama, promjena boje sadržaja u čašama), koordinaciju oko – ruka (crtanje viđenog), logičko – matematičke vještine (boje, oblik, odnosi veličina, promjene volumena), logičko razmišljanje i zaključivanje.

11. Napuhani balon

Tijekom aktivnosti provedenih u sklopu radionice *Napuhani balon* djeca su naučila da plin koji nastaje reakcijom sode bikarbone i octa zauzima više prostora. U ovoj radionici djeca su se naučila koristiti menzuru i lijevak. Djeca su kroz mjerenje količine tekućine pomoću menzure, prelijevanje i mjerenje količine sode bikarbone pomoću žličice uvježbavala preciznost i finu motoriku (slika 11). Tijekom provođenja radionice djeca su razvijala psihomotoričke – sposobnosti, koordinaciju oko – ruka, razvoj sposobnosti crtanja viđenog, razvoj logičko – matematičkih vještina (boje, oblik, odnosi veličina, promjene volumena), logičko razmišljanje i zaključivanje.

Slika 11. Djeca mjere količinu sode koristeći žličicu i nožić

12. Microbit: Kamen – škare – papir

Tijekom radionice djeca su pomoću micro:bit - a igrala igru kamen – škare – papir (slika 12). U toj igri micro:bit je korišten tako da je nakon potresanja micro:bita na ekranu prikazana sličica ili za kamen ili za škare ili za papir, a koja se pojavljivala slučajnim odabirom. Djeca su igru igrala u parovima. Pravila igre korištena na micro:bitu bila su ista kao i na standardnoj verziji igre, a to su: škare pobjeđuju papir, papir pobjeđuje kamen i kamen pobjeđuje škare.

Slika 12. Djeca koristeći micro:bit igraju igru kamen – škare – papir

13. Origami

Origami je japanska tehnika savijanja papira. Preporuča se da se uvede u rad s djecom već u dobi od 4 ili 5 godina. Tijekom provedenih radionica djeca su razvijala finu motoriku, koordinaciju pokreta, prostorno i kreativno razmišljanje te su naučila da trebaju biti strpljiva i ustrajna. Djeca su izrađivala mačku, psa, svinju, cvijet (slika 13).

Slika 13. Djeca izrađuju cvijet koristeći tehniku savijanja papira – origami

14. Gorim ne gorim

Tijekom aktivnosti provedenih ovom radionicom djeca su naučila da je za gorenje svijeće potreban kisik. Sudjelovanjem u izvođenju aktivnosti djeca su uvježbavala preciznost i ravnotežu (ulijevanje vode u čašu do zadane oznake, nošenje vode u čaši). Kroz radionicu djeca su razvijala sposobnost opažanja (svijeća se gasi kada ju poklopimo čašom, visina vode u tanjuriću koji je izvan čaše se snižava, a na području koji je ispod čaše povišuje), koordinaciju oko – ruka - crtanje viđenog (slika 14), logičko – matematičke vještine (boje, oblik, odnosi veličina, promjene volumena), logičko razmišljanje i zaključivanje.

Slika 14. Djeca su nacrtala stanje svijeće koja gori prije i nakon što su ju poklopili čašom

15. Duga

Za kraj projekta djeca su sudjelovala u izvedbi pokusa pod nazivom Duga tijekom kojeg su vježbala preciznost (mjerenje zadane količine čvrste tvari pomoću žličice i zadane količine tekućine pomoću čaše), logičko – matematičke vještine (mjerne oznake na čaši, boje), logičko razmišljanje i zaključivanje.

6. Rezultati rada:

Rezultatima rada radionica provedenih u odgojnim skupinama dječjeg vrtića Ivančice Ivanec može se pristupiti putem priloženih poveznica:

1. Prelijevanje i kapanje, <https://youtu.be/mgy9xJCfYJw>
2. Čarobno mlijeko, <https://youtu.be/OoqaCeJ-DEU>
3. Xiaomi Mi robot builder, <https://youtu.be/AE6REnmK5Xc>
<https://youtu.be/71MdhfEJmEs>
4. Magneti; Čarobni balon, https://youtu.be/tm1tBn2w_vQ?list=PLJBxeUWDyHIBkX8P1G-MXmL7bFB_YgZjz
5. Penjem se, https://youtu.be/TrfZXdnvoh0?list=PLJBxeUWDyHIBkX8P1G-MXmL7bFB_YgZjz
6. Codyroby, ljudski robot, https://youtu.be/DK289Z-2ltg?list=PLJBxeUWDyHIBkX8P1G-MXmL7bFB_YgZjz
7. Slika; Gore – dolje, <https://youtu.be/EtzsvofRQk0>
8. Ulje i voda; Plutam – tonem, <https://youtu.be/1ZxdGO9kTgY>
9. Micro:bit, https://youtu.be/VvI9n5N_hE
10. Slatko, slađe, najslađe, <https://youtu.be/D8E9yyQ-JDY>
11. Napuhani balon, <https://youtu.be/Ai7E5dDU8-U>
12. Microbit: Kamen – škarje – papir, <https://youtu.be/4qAdDnT1XfE>
14. Origami, <https://youtu.be/Lg5JVbMTzF0>
15. Gorim ne gorim; Duga, <https://youtu.be/wle4L1oUrc8>

Rezultatima rada radionica provedenih u odgojnim skupinama područnog odjeljenja u Radovanu možete pristupiti putem priloženih poveznica:

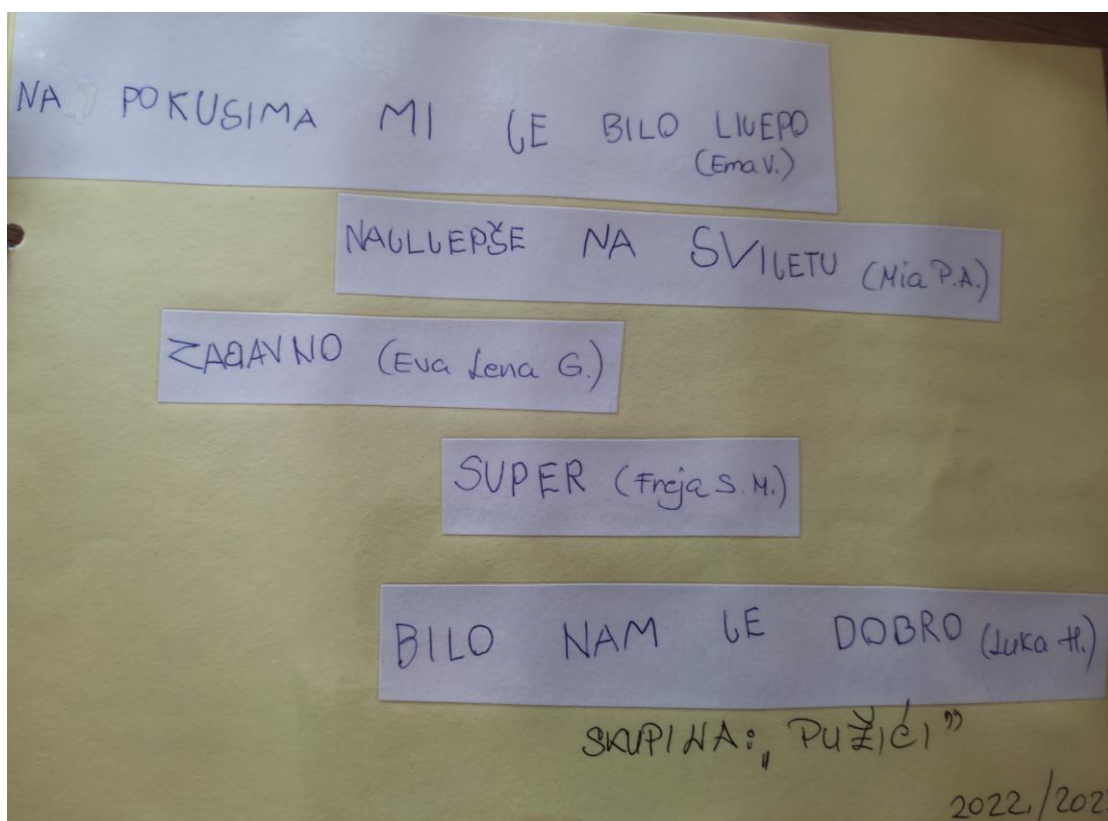
1. Kapanje i Čarobno mlijeko; Magneti i čarobni balon; Penjem se; Mi robot; Cody Roby i ljudski robot, <https://youtu.be/MUIOEaDESUw>
2. Micro: bit; Slika; Gore – dolje; Ulje i voda; Plutam – tonem; Napuhani balon, <https://youtu.be/oWZ8MuOlX3s>
3. Slatko, slađe, najslađe; Gorim ne gorim, <https://youtu.be/bgBmlQu2w54>
4. Origami; Duga, <https://youtu.be/D5VqQX7MoTQ>

7. Evaluacija

Nakon provođenja radionica s djecom je provedena evaluacija. Tako su djeca birala između tri smajlića, zelenog – ako im se radionica sviđala, žutog – ako im se radionica djelomično sviđala i crvenog – radionica im se nije sviđala (slika 15). Na kraju projekta voditelji radionica su zamolili da djeca odgojnih skupina koja su sudjelovala u radionicama na način koji žele prikažu što im se sviđelo u provedenim radionicama (slika 16). Na kraju su voditelji za svu djecu koja su sudjelovala u radionicama, kao i za odgojiteljice pripremili diplome koje su im podijelili na zadnjoj radionici (slika 17).

Slika 15. Primjer evaluacije nakon provedene radionice

Slika 16. Primjer evaluacije odgojne skupine "Pužići"

Slika 17. Podjela diploma – odgojna skupina „Mravići“

8. Zaključak

Provođenje radionica u dječjem vrtiću je bilo pozitivno iskustvo i za provoditelje radionica i za sudionike radionica. Voditelji radionica su vježbali kako pristupati djeci dobi od 4 do 6 godina. Provođenjem radionica smo došli do zaključka da su djeca sposobna ali ih netko treba usmjeriti i dati im mogućnost da oni sami nešto isprobaju. Prečesto griješimo jer djecu isključujemo iz pojedinih aktivnosti smatrajući da oni to ne mogu, a oni mogu i puno više nego što mi mislimo. Stoga uključite djecu vrtićke u svakodnevne aktivnosti. Na temelju provedenih evaluacija zaključujemo da su djeci radionice bile zanimljiva, zabavne i korisne.

9. Literatura:

- [1] Evo što znači i koja područja obuhvaća STEM. URL:
<https://www.srednja.hr/zbornica/evo-sto-znaci-i-koja-podrucja-obuhvaca-stem/>
(3.9.2024.)
- [2] Što je STEM i zašto je bitan za djecu? URL:
<https://lupilu.hr/stem-obrazovanje/> (3.9.2024.)

Stručni rad

SEDMAŠI „VRTE ZDRAVI FILM“

Martina Meznarić, mag. educ. biol. et chem., učitelj mentor
Osnovna škola Izidora Poljaka Višnjica

Sažetak:

Učenici 7. razreda OŠ Izidora Poljaka Višnjica i PŠ J.E. Drašković Cvetlin su u školskoj godini 2023./2024. sudjelovali u projektu „Vrtim zdravi film“ čiji su osnovni ciljevi edukacija učenika o pravilnim prehrambenim navikama i poticanje učenika na pojačanu tjelesnu aktivnost. Učenici su prije edukacija rješavali anketu I, a nakon edukacija anketu II kako bi se kod učenika utvrdio porast znanja. Učenici su aktivno sudjelovali u svim dijelovima projekta, a najviše u edukacijskom dijelu tijekom kojeg su sudjelovali u radionicama, sami osmišljavali i provodili radionice i izrađivali radove pomoću kojih su educirali učenike iz svojeg razreda, učenike 6. razreda i svoje roditelje na roditeljskom sastanku. Učenici i roditelji su sudjelovali i u obrazovnom istraživanju koje je osmislila i provela učiteljica Martina Meznarić. Analizom rezultata obrazovnog istraživanja je kod učenika i kod roditelja primijećen porast osnovnih znanja o hrani, kalorijskoj vrijednosti, tjelesnoj aktivnosti i važnosti sna. Također je utvrđeno da je povećan postotak učenika i roditelja koji će u svoju kuhinju uvesti pravilnu i raznovrsnu prehranu, pratiti kalorijsku vrijednost namirnica, količinu hranjivih tvari u pojedinim namirnicama, koji će se više puta baviti tjelesnom aktivnošću i produljiti vrijeme trajanja te aktivnosti. Većina učenika i roditelja smatra da su edukacije bile korisne.

Ključne riječi: prehrana, kalorija, tjelesna aktivnost, učenici, roditelji

1. Uvod:

Provođenje projekta započelo je edukacijom mentora koja se održala 21. listopada 2023. godine na Kineziološkom fakultetu u Zagrebu. Edukaciju su vodile Martina Miklečić i Koraljka Novina Brkić. Na edukaciji je učiteljica Martina Meznarić predstavila Završni izvještaj voditelja projekta Vrtim zdravi film OŠ Izidora Poljaka Višnjica u školskoj godini 2021./2022. Nakon toga su učenicima podijeljene bilježnice s logotipom projekta (slika 1).

Slika 1. Učenicima 7.b razreda podijeljene bilježnice s logotipom projekta

2. Središnji dio:

2.1. Rješavanje anketnog upitnika I i edukacija učenika

Projekt je za učenike započeo rješavanjem online anketnog upitnika I (slika 2).

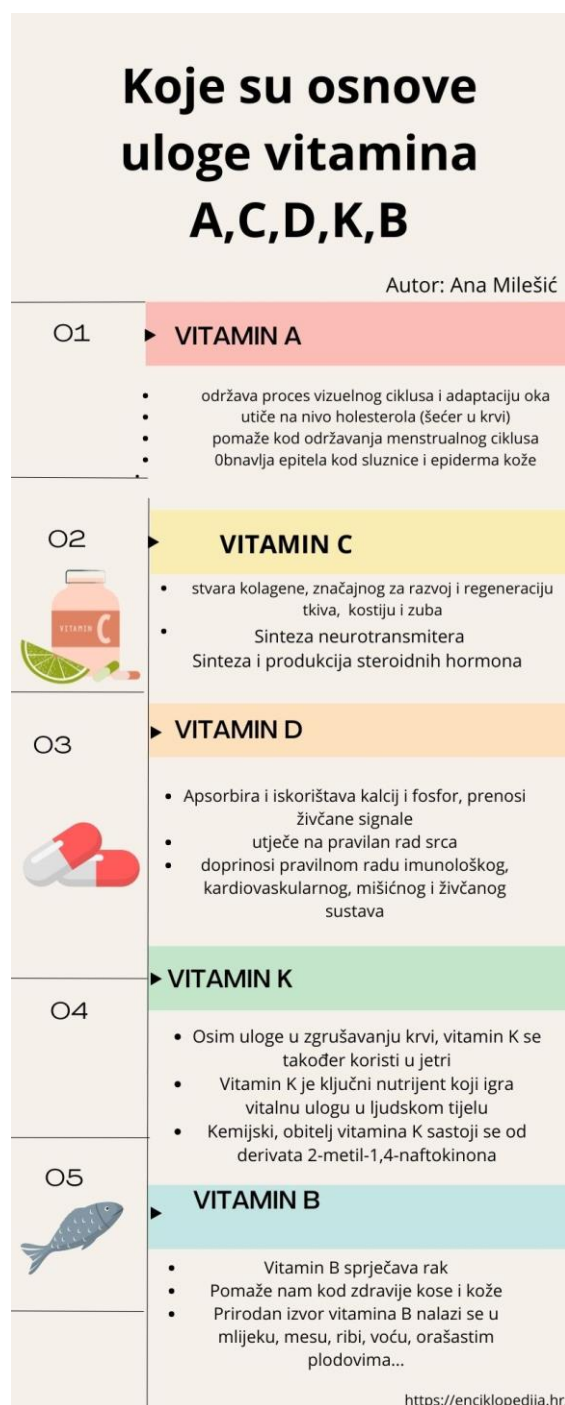
Slika 2. Učenici rješavaju anketni upitnik I

Nakon toga je uslijedila edukacija učenika o Osnovnim postavkama pravilne prehrane, Planiranju prehrane, Mojem tijelu i prehrani te Tjelesnoj aktivnosti.

2.2. Motivacija i aktivacija učenika

Nakon edukacije učenika učenici su aktivno uključeni u sudjelovanje projekta. Tako su učenice 7.a razreda Ana Milešić, Nika Gotić i Ema Hrženjak u digitalnom alatu

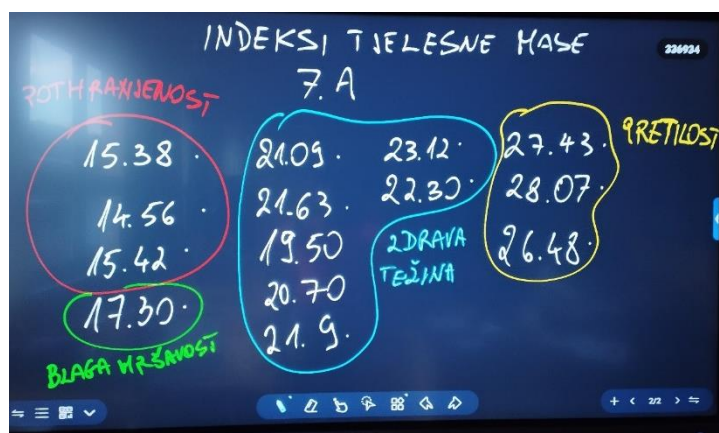
izradile plakat (slika 3) na temu *Koje su osnovne uloge vitamina A, B, C, D, E i K* te su svoje radove izložile drugim učenicima.

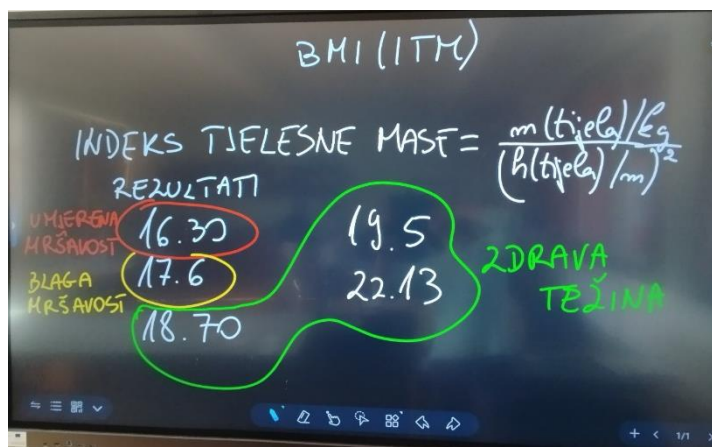
Slika 3. Plakat učenice Ane Milešić na temu uloge vitamina

Učenici 7. razreda su računali svoj indeks tjelesne mase. Učenici 7.a razreda su proučili rezultate (slika 4) i zaključili da je od 14 učenika u 7.a razreda 3 učenika pothranjeno, 1 je blago mršavi, 7 ih ima zdravu težinu i 3 ih je pretilo. Učenici 7.b razreda su također proučili rezultate (slika 5) i zaključili su da je 1

učenik iz razreda umjereno mršav, 1 blago mršav, a 3 učenika su zdrave tjelesne mase.

Slika 4. Indeksi tjelesne mase učenika 7.a razreda

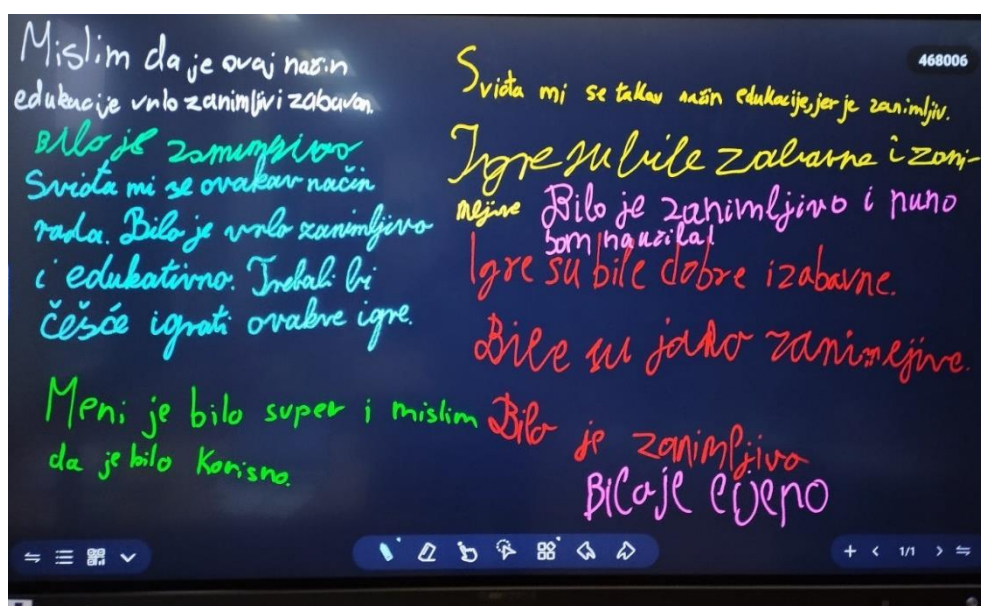

Slika 5. indeksi tjelesne mase učenika 7.b razreda

Učenici su u edukacijski i motivacijski dio projekta uključeni i tako što su igrali edukativnu igru „Izradi svoj jednodnevni plan prehrane“ (slika 6) u sklopu koje je učenik trebao odabrati 20 namirnica koje je onda raspoređivao u pet obroka pri čemu je za svaku namirnicu i odabrao karticu s količinom koju će konzumirati. Učenici su igrali i edukativne igre koje su oni izradili i koje su izradili učenici u sklopu projekta u školskoj godini 2021./2022., 2022./2023. Nakon toga su učenici dobili zadatak da napišu svoje dojmove o provedenoj aktivnosti, odnosno da napišu jesu li kroz igru lakše učili/ponovili sadržaj (slika 7).

Slika 6. Učenici igraju edukativnu igru „Izradi svoj jednodnevni plan prehrane“

Slika 7. Dojmovi učenika o upotrebi edukativnih igara u nastavi

2.3. Utvrđivanje prehrambenih navika učenika i njihovih roditelja

Voditeljica projekta na razini škole, Martina Meznarić je u sklopu projekta u MS Forms – u sastavila pitanja za upitnik I čiji ciljevi su bili:

- utvrditi prehrambene navike učenika i roditelja
- utvrditi koliko su učenici i roditelji upoznati s važnošću pravilne i raznovrsne prehrane
- utvrditi koliko su učenici i roditelji upoznati s važnošću tjelesne aktivnosti za zdravlje organizma
- utvrditi prate li učenici i roditelji količinu unosa pojedinih hranjivih tvari
- utvrditi prate li učenici i roditelji unos i potrošnju kalorija

- utvrditi koliko su učenici i roditelji upoznati s osnovnim informacijama o hrani, hranjivim tvarima i kalorijskim vrijednostima

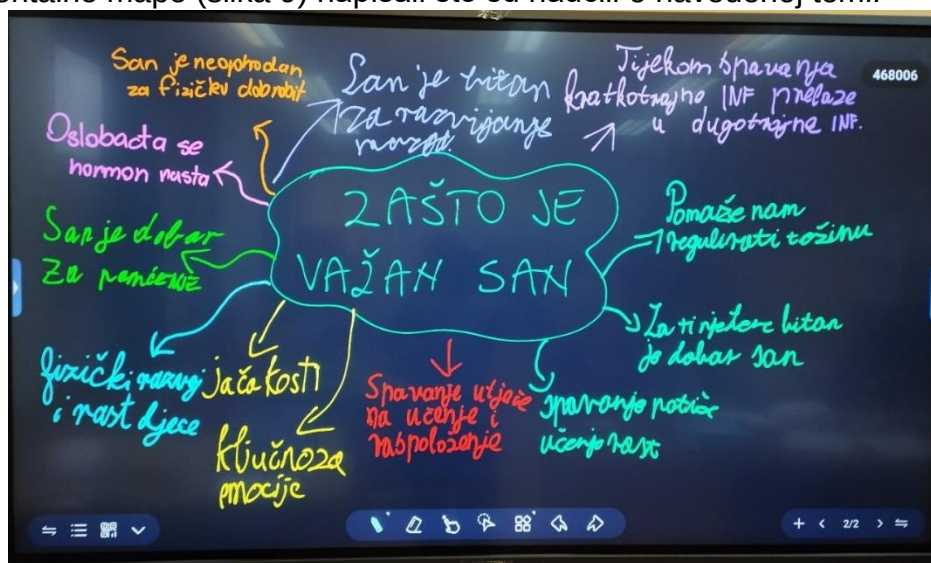
Na sljedećoj [poveznici](#) možete pristupiti sadržaju upitnika I za učenike, a na sljedećoj [poveznici](#) sadržaju upitnika I za roditelje. Učenici su upitnike rješavali na satu razrednika ili na nastavi biologije, a roditelji na roditeljskom sastanku. Klikom na priložene poveznice možete pristupiti rezultatima upitnika I za učenike i roditelje.

[Upitnik I za učenike - rezultati.pdf](#)

[Upitnik I za roditelje - rezultati.pdf](#)

Nakon analize upitnika I učenika učiteljica voditeljica projekta na razini škole je uvidjela da učenici imaju nedovoljno znanja o nekim područjima. Stoga su učenici prema uputama učiteljice dodatno istražili zadane sadržaje, izradili radove i predstavili ih jedni drugima.

Tako su učenici pogledali videozapis *Zašto je san važan* i na interaktivni ekran u obliku mentalne mape (slika 9) napisali što su naučili o navedenoj temi.

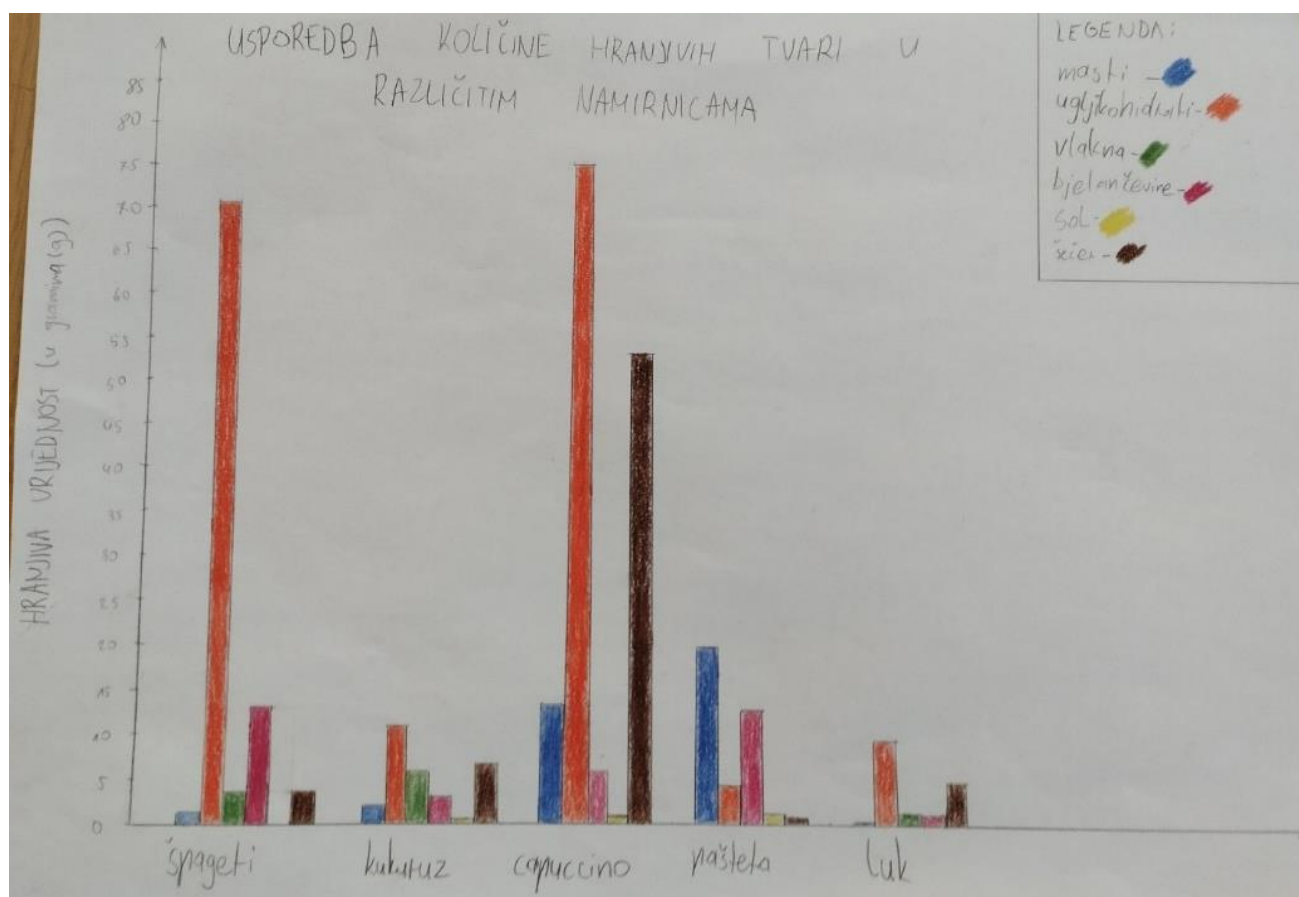

Slika 9. Mentalna mapa na temu Zašto je važan san

Učenici 7.b razreda su na nastavu biologije donijeli različite namirnice. Najprije su proučavali količinu hranjivih tvari u različitim namirnicama (slika 10). Nakon toga su crtali grafikon (slika 11) koji prikazuje količinu hranjivih tvari u pojedinim namirnicama. Učenici su usporedili rezultate i raspravili o njima.

Slika 10. učenici proučavaju količinu hranjivih tvari u namirnicama

Slika 11. Grafikon količine hranjivih tvari u odabranim namirnicama

Nakon toga su učenici koristeći namirnice koje su donijeli izradili piramidu pravilne prehrane. Zatim su za neke namirnice na deklaraciji proučili koliko se ukupno šećera

nalazi u njima na 100 g proizvoda. Nakon toga su izvagali količinu šećera koja se nalazi u tim proizvodima (slika 12). Učenici su se jako iznenadili kada su vidjeli koliko šećera se nalazi u pojedinim namirnicama na 100 g.

Slika 12. Količina šećera u odabranim proizvodima

Učenici su izradili radove i jedni druge educirali o sadržaju sljedećih tema: Praćenje kalorijske vrijednosti, Zdravi kruh i Zdrave grickalice, Potrošnja kalorija u pojedinim tjelesnim aktivnostima, Metabolizam, Namirnice koje bismo trebali jesti za doručak. Učenice Nika Gotić, Ema Hrženjak, Vanessa Đura i Ana Milešić izradile su za edukaciju učenika 6. razreda i roditelja 7. razreda igru Zdravopoly (slika 13).

Slika 13. Igra Zdravopoly

Učenici 7. razreda su dio svojeg znanja kroz predavanja i igranje igre Zdravopoly (slika 14) podijelili s učenicima 6. razreda pri čemu su ih educirali o:

1. važnosti pravilne i raznovrsne prehrane
2. važnosti tjelesne aktivnosti

3. hranjivim tvarima, unosu i potrošnji kalorija, metabolizmu

Slika 14. Edukacija učenika 6. razreda

Učenica Vanessa Đura iz 7.a razreda je u suradnji s učenicom Lucijom Tolić 8.a razreda snimila videozapis čiji je cilj motivirati druge na bavljenje tjelesnom aktivnošću i ukazati koje su dobrobiti tjelesne aktivnosti za naše zdravlje. Videozapisu možete pristupiti putem priložene [poveznice](#). Nakon analize anketa I roditelja učiteljica voditeljica projekta na razini škole je uvidjela da roditelji imaju nedovoljno znanja o nekim područjima o kojima su onda roditelje na roditeljskom sastanku kroz predavanja i radionice educirali učenici 7. razreda (slika 15).

Slika 15. Učenici 7. razreda educiraju roditelje

Nakon provedenih edukacija učenika i roditelja učenici i roditelji su ispunili upitnik II čiji ciljevi su bili:

- utvrditi jesu li edukacije i radionice kod učenika i roditelja osvijestile važnost pravilne i raznovrsne prehrane
- utvrditi jesu li edukacije i radionice kod učenika i roditelja osvijestile važnost tjelesne aktivnosti za zdravlje organizma
- utvrditi jesu li edukacije i radionice kod učenika i roditelja osvijestile važnost praćenja količine unosa pojedinih hranjivih tvari te unos i potrošnju kalorija
- utvrditi jesu li edukacije i radionice kod učenika i roditelja osvijestile važnost sna

- utvrditi jesu li edukacije i radionice kod učenika i roditelja osvijestile važnost poznavanja osnovnih informacija o hrani, hranjivim tvarima i kalorijskim vrijednostima

Pomoću priloženih poveznica možete pristupiti sadržaju i rezultatima upitnika II.

[Projekt Vrtim zdravi film , 2023. 2024. - anketa II obrazac roditelji.pdf](#)

[Projekt Vrtim zdravi film , 2023. 2024. - anketa II rezultati roditelji.pdf](#)

[Projekt Vrtim zdravi film , 2023. 2024. Anketa za učenike 7. razreda - anketa II.pdf](#)

[Projekt Vrtim zdravi film , 2023. 2024. - anketa II rezultati učenici.pdf](#)

Voditeljica projekta je napravila analizu rezultata. Na temelju analize došli smo do zaključka da su edukacije za učenike i roditelje bile korisne jer je analizom upitnika I i II i kod učenika i kod roditelja primijećen porast osnovnih znanja o hrani, kalorijskoj vrijednosti, tjelesnoj aktivnosti i važnosti sna. Također je utvrđeno da je povećan postotak učenika i roditelja koji će u svoju kuhinju uvesti pravilnu i raznovrsnu prehranu, koji će više pratiti kalorijsku vrijednost namirnica, količinu hranjivih tvari u pojedinim namirnicama, koji će se više puta baviti tjelesnom aktivnošću i produljiti vrijeme trajanja te aktivnosti. Većina učenika i roditelja smatra da su edukacije bile korisne.

2.4. Evaluacija

U svrhu utvrđivanja najvećeg porasta postotka znanja (razlika rezultata anketnog upitnika I i anketnog upitnika II) te najvećeg ukupnog postotka znanja ostvarenog u školi nakon anketnog upitnika II učenici 7.a razreda su na kraju nastavne godine nakon provedenih predavanja i radionica ispunili anketni upitnik II sastavljen od strane organizatora projekta, a rezultati istog svih škola čiji učenici su sudjelovali u projektu će biti objavljeni krajem 2024.godine.

3. Zaključak

Provođenje projekta „Vrtim zdravi film“ bilo je korisno za učenike ali i njihove roditelje. Učenici i roditelji su usvojili korisna znanja vezana uz hranu, važnost pravilne i raznovrsne prehrane. Učenici i roditelji su naučili da za održavanje željene tjelesne mase nije dovoljno samo paziti na prehranu nego je važna redovita tjelesna aktivnost i redovit san. Provođenje projekta je bilo korisno i jer su učenici vježbali prezentacijske vještine i vještine vođenja radionica.

Stručni rad

PREVENTIVNI SUSTAV DON BOSCA I AKTUALNOST NJEGOVIH ZNAČAJKI DANAS

Kristina Kobal
OŠ LUDBREG

Sažetak

Bosco je bio uvjeren u to da je ljubav najučinkovitija odgojna metoda koja sve pokreće i za njega je odgajanje pretpostavljalo željeti istinsko dobro mladima, a to bi značilo pridobiti ih za prijatelja i osvojiti njihovo srce. U središtu Boscova odgoja su bile emocije, onaj emotivni dio osobnosti zbog čega mu je bilo važno da se mladi čovjek osjeća voljeno. Odnos je djetetu svetinja i važniji mu je od vode i hrane. Njegov je preventivni sustav ponuda kojim se osvajaju srca mladih. Taj se sustav oslanja na razum, vjeru, a ponajviše ljubaznost. Za don Bosca je važan osobni primjer. Odgajatelj je uzor i ponašanje odgajatelja postaje model ponašanja mladima koji ista mogu usvojiti. Pedagoškoj praksi sveti Ivan Bosco ostavio je u nasljedstvo odgojni sustav po kojemu je djelovao i koji je urodio mnogim plodovima. Preventivni je sustav tako primjer jednog od njegovih najvećih odgojnih ostvarenja, koji se pokazao izuzetno učinkovitim u mnogim generacijama djece i mladih, siromašnih i napuštenih. "Djeluj preventivno!" je temeljna ideja Boscova rada. Svjestan je kako su samo zdravi, sposobni i čestiti ljudi, ljudi čista uma, spretnih ruku, snažne volje i čiste savjesti oni koji mogu i hoće biti nositelji svekolikog gospodarskog, društvenog, kulturnog, demografskog, duhovnog i moralnog napretka.

Ključne riječi: Ivan Bosco, preventivni sustav, odgoj, pedagoške ideje.

1. Uvod

Ivan Bosco, poznatiji kao don Bosco, katolički je svećenik, odgajatelj i utemeljitelj crkvene družbe salezijanaca i salezijanki. Danas slovi kao uspješan teolog, pedagog, publicist i novinar. Don Bosco se smatrao čovjekom od akcije. Iako nije izradio cjelovitu raspravu o svojoj pedagogiji pokazao je živ interes za problematiku koju možemo nazvati „pedagoškom“. Njegova se pedagoška svijest razvijala tijekom vremena u interakciji sa suradnicima, kao odgovor na stvarne potrebe i poticaje koji su dolazili od društveno-kulturne sredine. Prema tome možemo zaključiti da su ideje don Bosca vrlo bliske općem pedagoškom mentalitetu i dobrom osjećaju „onoga doba“. [4]

Mlade nije dosta ljubiti, htjeti im dobro već je bitno da oni znaju da su zaista ljubljani. Su odnos prijateljstva i odgojnog dijaloga, koji ništa ne dokidaju u relacijskoj i iskustvenoj različitosti odgajatelja i mladih, bio je trajni način Don Boscova odgojnog djelovanja [4]. Temeljne ideje Don Boscova sustava su: prvenstvo djelotvorne ljubavi, vjera u Božju dobrotu i milosrdno očinstvo, uvjerenje o veličini i krhkosti mladih, razum i ljubaznost prema mladima, aktivna i prijateljska prisutnost, odgoj dobrih kršćana i poštenih građana. Instrumentarij za provođenje ovih pedagoških ideja bio je oratorij. U tom smislu obnovljene salezijanske Konstitucije kažu da je oratorij „Dom koji prihvaća, župa koja evangelizira, škola koja priprema za život i dvorište za prijateljski susret i život u radosti.“¹

Lekciju koju uči od najranije dobi, don Bosco će ljubomorno čuvati i prenositi s upornim uvjerenjem. Njegov je savjet izravan: „Nastoj da te vole, Zašto ? Zato što te slušaju samo ako te vole.“ [1] Bez ljubavi nekorisno je svako odgojiteljsko služenje.

Preventivni je sustav nešto potpuno osobno, ali istodobno i „zajedničko djelo“, plod osobnog promišljanja i interakcije s ljudima, suradnicima, mladima, salezijancima i svima koje je pridruživao svome djelu. Preventivni je sustav sama ljubav koja se besplatno dariva, crpeći snagu iz Božje ljubavi, koja pretječe svako stvorenje svojom providnošću, prati ga svojom prisutnošću i spašava ga darujući mu život.²

¹ Konstitucije i pravilnik Družbe Svetog Franje Saleškog, Zagreb, 2009, br. 40.

² Konstitucije SBD, br. 20.

2. Odgoj

Odgoj je proces o kojem učimo, neprekidno vrelo novih pitanja i mogućnosti, projekt kroz koji stvaramo i oblikujemo sami sebe, ali i djecu. Najvažniji je čimbenik u razvitku čovjeka i svekolike ljudske zajednice. Ima svoje općeljudsko, univerzalno, povijesno i individualno značenje. Star je koliko i čovjek. Pojavio se na samom početku povijesti ljudskog društva i prati čovjeka na putu njegova očovječenja i društvenoga napretka.³

Odgajanje je praljudski fenomen, star kao i ljudski rod. Ono je trajna, iskonska i posvudašnja pojava. Otkad postoje ljudi, postoji i njihov odgoj. Stvarnost samog odgoja je iznimno važna za ljudsko društvo, toliko važna da se bez njega ne može ni zamisliti civilizacija. [2]

Odgoj mora težiti najvišim i uzvišenim ljudskim idealima. Njegova svrha je potpuni čovjek, cjelovita osobnost. Zato su odgojna nastojanja usmjerena prema razvijanju svih čovjekovih sposobnosti, postizanju svih njegovih stvaralačkih mogućnosti, prema ostvarivanju mnogostrano razvijene ličnosti. Konačna svrha uvijek mora biti čovjek, bogatstvo uljuđene osobnosti. U suglasju s tim pedagoška nastojanja teže izgrađivanju čovjeka u komu se povezuju i dopunjuju tjelesna skladnost, ljepota i zdravlje, duhovno bogatstvo i samostalnost, moralna snaga i dobrota, estetski smisao za skladno i lijepo, kultura rada i tehnička kultura. Takav odgojni ideal odražava težnje čovječanstva u prošlosti i danas. U tomu je njegova snaga.

Odgoj nije ni svemoćan ni nemoćan, ima svoje granice i mogućnosti. Ovisan je o prirodnim dispozicijama, društvenim uvjetima i o odnosu odgojenika prema obrazovnim dobrima, odgojnim vrijednostima i odgojiteljima. Uz pretpostavku da nasljeđem i nepovoljnim društvenim okolnostima nisu postavljena veća ograničenja, odgoj ima velike mogućnosti u izgrađivanju ljudske osobnosti i u oblikovanju čovjeka. On je imanentno vrijednosna kategorija i od presudne je važnosti za sve ljude. Bez njega se ne može ni zamisliti čovjekov život. Nikada nije postojalo, ne postoji i nikada ne će postojati ljudsko društvo bez odgojne funkcije. Odgoj je sastavni dio života. Stoga mu u ljudskoj zajednici i u svakom konkretnom društvu pripada izuzetno važno mjesto i značenje.⁴

³http://www.kucice.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=523:odreenje-i-glavna-obiljeja-odgoja&catid=30:za-bolji-i-sretniji-ivotni-put&Itemid=75

⁴ http://www.kucice.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=523:odreenje-i-glavna-obiljeja-odgoja&catid=30:za-bolji-i-sretniji-ivotni-put&Itemid=75

3. ULOGA ODGOJA I DON BOSCOVE PEDAGOŠKE IDEJE

Odgoj se temelji na odnosu između odgajatelja i odgajanika te se ne može zamisliti bez njihove međusobne povezanosti. Uvijek se polazi od potreba, interesa i dobrobiti odgajanika te se pretpostavlja njegova aktivna uloga.⁵ Odgajatelj pomaže mladom čovjeku ili djetetu da spozna samoga sebe, stvori ispunjen život i tako, svojim talentima, izgrađuje društvenu zajednicu kojoj pripada.

Naravno, želim li govoriti o salezijanskom odgoju, trebam prije svega govoriti o don Boscu, koji »svoju osobnu svetost ostvaruje pomoću odgojnog zalaganja koje živi revno i s apostolskim srcem, a istovremeno zna ukazati na svetost kao na stvarni cilj svoje pedagogije.«⁶ Sretna kombinacija osobnih darova i okolnosti doveli su don Bosca do toga da je postao otac, učitelj i prijatelj mladeži, kako ga je nazvao Ivan Pavao Drugi. Imao je prirodni talent za približavanje mladima i pridobivanje njihovoga povjerenja, svećeničku službu zahvaljujući kojoj je duboko upoznao ljudsko srce i stekao iskustvo djelotvornosti milosti u razvoju mladoga čovjeka, praktičan duh koji je bio sposoban da ostvari početna nadahnuća do punog razvitka. [13]

Don Boscove ideje o odgoju utjecale su na mnoštvo ljudi. Prema Ivanu Pavlu II., don Bosco je otac i učitelj mladeži. Nazivaju ga i svecem mladenačke radosti, najvećim odgojiteljem 19 st., prijateljem napuštenih, učiteljem pedagogije dobrote,iskusnim pedagogom i duhovnim učiteljem, ocem siromaha i mnogim drugim sintagmama. [8]

Don Bosco predstavnik je religijske (kršćanske) pedagogije. Braidon ističe da se pedagogija svetog Ivana Bosca može promatrati kao nešto između projekta i utopije, tj. kao operativni projekt, zato što se odgojni sustav podudara s njegovim životom. Neki autori njegovu pedagogiju nazivaju iskustvenom ili pak pripovjednom pedagogijom koju je prožeo kroz djelotvoran rad. [8]

U početku svog odgojnog djelovanja, don Bosco uzore pronalazi u dvama svecima. Sveti Filip Neri, prorok radosti, zaštitnik i svetac mladih, a nazivaju ga još i Filip Dobri, djelovao je u 16. st. u Rimu gdje osniva i utemeljuje oratorij kao model približavanja čovjeka, vjere i svakodnevnog života. Mlade, koji se oko njega okupljaju u oratoriju Božanske ljubavi, odgaja za časne ljude i dobre kršćane. Don Bosco, poput njega, utemeljuje oratorij kao suvremeni organizacijski model odgoja, obrazovanja i života djece i mladeži u suvremenim društvenim prilikama u doba u kojemu živi. Kao

⁵ . Matijević, M., Bilić, V. i Opić, S. (2016). Pedagogija za učitelje i nastavnike. Zagreb: Šk i UF., str. 95.

⁶ IVAN PAVAO DRUGI, Otac i učitelj mladeži. Pismo »luvenum Patris« Ivana Pavla II don Egidiju Viganòu, vrhovnom poglavaru Družbe svetoga Franje Saleškoga prigodom stogodišnjice smrti svetoga Ivana Bosca, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 1988, br. 6.

primjer, don Bosco uzima i svetog Franju Saleškog, prepoznajući ključ pridobivanja srca mladih u blagoj naravi ovoga sveca. [8]

Uzimajući model oratorija svetog Filipa Nerija te blagu narav, strpljivost i ljubaznost svetog Franje Saleškog, don Bosco gradi ustanovu u kojoj će se mladi okupljati. On prihvaća mladića onakvim kakav je te tvrdi da, bez obzira na ponašanje koje trenutno pokazuje, u sebi svaki čovjek nosi klicu dobra. On je svakom svom dječaku htio dati mogućnost dubokog iskustva vjere, uključiti ga u društvenu stvarnost gdje će se osjećati aktivnim i korisnim članom po radu, suodgovornosti u zajedničkom dobru i angažmanu za miran suživot. [13] Onaj tko bi došao u oratorij, trebao bi se moći osjećati prihvaćenim, poželjnim, dobrodošlim, tj. naj bitnije od svega, voljenim. Dječaci su ondje stjecali prijatelje, opismenjivali se, učili se raditi svakojake vještine, učili o vjeri i pravilima građanskog ponašanja. [13]

Corallo ističe kako je čitava ideja don Boscovog odgojnog sustava pobjeđivanje zla dobrim. Njegov je odgoj radostan, pozitivan, živ, potiče na akciju, ne zabranjuje, ne razočarava, nego smatra da iz jedne i male klice dobra, koji svaki mladi čovjek ima, treba narasti sve ostalo dobro i nadvladati ono loše. [5]

3.1 Dva odgojna sustava

Don Bosco je razlikovao dva odgojna sustava: represivni i preventivni. Za toga svetog odgojitelja mladeži, represivni sustav sastoji se u tome da se najprije upoznaju pravila, i da se zatim bdije gledajući tko ih krši da bi se primijenila zaslužena kazna. Taj sustav se temelji na strogosti i emotivnoj udaljenosti. [1]

Roditelji koji se koriste metodama represivnog sustava ne prate i ne usmjeravaju dijete, određuju jasna pravila i nadziru je li ih dijete prekršilo. Ako ih prekrši, slijedi mu zaslužena kazna. Mnogi roditelji, nažalost, katkad odgajaju metodama represivnog sustava.

Don Bosco ističe da je takav sustav „lagan i manje naporan“. Ali takav sustav ne stvara obitelj. To je sustav koji ne sije sjeme dobrote u mladenačka srca, nego im se nameće kao strani teret koji podnose dok moraju, da bi se poslije usprotivili ili izabrali suprotno. Cheab naziva takav sustav prinudom, sustav prisiljavanja. [1]

Za razliku od njega don Bosco predlaže i koristi preventivni sustav, sustav pobude ili izgradnje. Izraz preventivan sinonim je za predvidiv, pripremljen, predodređen, koji uključuje stvaranje pozitivnih uvjeta za postizanje cilja, a isto tako je i projektivan jer je potrebno, osim prihvaćanja dobra, da se to dobro i dalje razvija nalaženjem

strategija, vremena, suradnika koji zajedno s mladima odgajaju u odgojnim zajednicama. [4]

I taj sustav ima svoja pravila. Ne može se živjeti – kao što se ne može igrati – bez pravila. Ali razlika toga sustava leži u tome što odgojitelj ili roditelj ne promatra izdaleka nego je ljubazno prisutan: „Neka nad učenicima uvijek bdije budno oko poglavara ili njegovih pomoćnika, koji neka govore kao ljubazni očevi što služe kao vodiči u svakom događaju, neka daju savjete i ljubazno ispravljaju, to jest neka ne dovode učenike u mogućnost da počine propuste.“ [4]

Roditelji koji se koriste metodama preventivnog sustava neće odmah strogo reagirati, već će usmjeravati i poticati dijete. Primjerice, majka djetetu postavlja vremensko ograničenje za korištenje mobitelom. Ako dijete prekorači dozvoljeno vrijeme, neće ga odmah kazniti, već će o tome razgovarati. Objasniti će mu da je pretjerana upotreba mobitela štetna i zašto je važno provoditi vrijeme s obitelji.

Dakle, preventivni je sustav cjelovit pristup odgoju, način djelovanja u ljubavi koje potiče dijete da samo uvidi gdje je pogriješilo.

S obzirom na to da se odgojni sustav temelji na razumu, vjeri i ljubaznosti, ističe se prednost preventivnog sustava nad represivnim zbog nekoliko razloga. Prvi razlog je da odgajnik, kojeg se prethodno upozorava na ponašanje, ne ostaje potišten zbog opomene. Odgajatelj ga opominje nastojeći pridobiti njegovo srce te je preventivna opomena prijateljska. Druga prednost preventivnog sustava mladenačka je dinamičnost koja vrlo lako zaboravi na pravila i kazne te se, ne pazeći na ponašanje, dogodi pogreška, koju bi dijete zasigurno izbjeglo, da ga je neki odgajatelj prijateljski opomenuo. Treća prednost preventivnog sustava je to što on odgajnike čini boljima. Represivni sustav može spriječiti nered i loše ponašanje, ali odgajnike rijetko čini boljima. Oni ne zaboravljaju kazne koje su dobili i vrlo ih često potiskuju, čuvajući to unutar sebe, želeći se čak i osvetiti. Možda se čini da su kazne i zaboravili, ali onaj tko prati njihovo ponašanje zna da odgajnici teško zaboravljaju kazne odgajatelja. Četvrti razlog je taj da preventivni sustav upućuje na takav odgoj u kojem odgajatelj odgaja tako što svojom ljubavlju pridobi odgajnika. Odgajatelj će moći utjecati na njegovo ponašanje, moći će ga opominjati, savjetovati i ispravljati jer će odgajnik u odgajatelju vidjeti onoga koji mu želi dobro. [8]

Da bi cvijeće raslo nije dovoljno samo ga posaditi, već ga treba i redovito zalijevati. Tako i odgoj treba „zalijevati“ ljubavlju. Boscov preventivni sustav nije samo teorijska pedagoška misao već provjerena pedagoška praksa koja je djelovala i djeluje kako u Boscovo vrijeme, tako i danas među brojnim salezijanskim aktivnostima. [10]

4. Preventivni sustav

Anić, Jojić i Matasović ističu da je prevencija kao pojam postupak ili ukupnost radnji koje se poduzimaju da se nešto spriječi, a odnose se na radnju čija je posljedica zaštita od nečega. U tom kontekstu don Bosco naglašava kako odgojitelj koji se koristi preventivnim sustavom podrazumijeva upoznavanje djeteta s pravilima i propisima ustanove te njihovo kontinuirano praćenje i podršku, a sve to s istim ciljem – za dobrobit djeteta. [18]

Preventivni sustav sve svoje karte baca na pozitivno, na sposobnosti i mogućnosti života i dobra koje svatko od nas ima kao naravnu nadarenost i kao dar primljen od obiteljskog života, društvene i crkvene sredine u kojoj živi. [4] Sam sustav je jedna ideja, duša, ali i jedna povijest. On zahtijeva domišljatost i kreativnost da bi bio osuvremenjen i prikladan vremenu, mjestu, kulturi, konkretnoj situaciji. Povjerava se odgojiteljima pojedincima, grupama, zajednicama i odgojnim pokretima. Treba ga sanjati, projektirati, konkretizirati: s osjećajem mjere i granice. Zahtjeva promišljanje, poučavanje, pripremu, stručnost, askezu, osjećaj zajedništva, raspravu, izlazak iz vlastitog narcizma. Svatko tko želi ostvariti preventivni sustav mora usvojiti ono što Don Bosco kaže za sebe: „ Za vas učim, za vas radim, za vas sam spreman dati i život.“ Za one koje odgajamo, po promišljanjima Don Bosca, trebali bismo posvećivati sami sebe.

Pitajući samog don Bosca, kakav je to preventivni sustav, odgovorio je: „Vrlo jednostavan: dati mladima punu slobodu da rade ono što im se najviše sviđa. Treba u njima otkriti klice dobrih sklonosti i omogućiti im da ih razvijaju. I zbog toga što svatko s uživanjem čini samo ono što zna da može učiniti, i svi moji učenici rade ne samo djelatno nego i s ljubavlju.“ [1] Odgoj preventivnog sustava je pozitivan, bogat životom, radošću, poticajan za aktivnosti, ne paralizira, nije negativan, ne zabranjuje, ne razočarava niti osiromašuje. Duša odgoja, po don Boscovom mišljenju, ne može se pronaći u pojedinačnim mislima, a još manje u različitim pravilima ili posebnim receptima. Ta odgojna duša je u temeljnom stavu koji odgajatelj mora usvojiti kao svoj stil života, a ne kao puku profesionalnu sposobnost . U preventivnoj se metodi naglašava važnost odgojiteljeve prisutnosti. Odgojitelj postaje bliskim s onim koga

odgaja i skupa s njim u ljubavi i prijateljstvu istražuje svijet vrijednosti, podsjećajući ga na ono što je dobro, pokazujući mu ljepotu i privlačnost toga i ohrabrujući ga u izboru. Prisutnost je najskuplji dar koji možemo predati jer nadmašuje davanje savjeta i životnih pouka. Prisutnost je darivanje vlastita života. To je odgoj s primjerom. [1]

Stoga, izbor sredstava i metoda, lik i obrazovanje odgajatelja i svi drugi egzistencijalni elementi, nužni za vođenje odgojne djelatnosti, poprimaju svoje značenje i vrijednost samo u odnosu na duh koji oživljava odgajatelja za njegov „temeljni stav“ koji je izvorna Don Boscova kreacija na području odgoja. [5] Don Boscova izvornost očituje se u tome da se pomagala, metode i spoznaje koje nam vrijeme omogućuje, koriste na određen osobni način, u određenom „duhu“. Vanjski uvjeti u kojima odgajatelj djeluje sigurno variraju u vremenu, ali duh odgojnog genija može živjeti tisućljećima, ako ima onih koji će ga znati shvatiti i željeti nastaviti. [5]

Nanni objašnjava kako se preventivni sustav jasno očituje u nekim temeljnim idejama, a krajnje sažete mogu se ovako nabrojiti:

- prvenstvo djelotvorne ljubavi – Boscovo djelovanje ukorijenjeno je u temeljno osobno opredjeljenje kojemu je cilj činiti dobro, u najširem smislu riječi,
- vjera u Božju dobrotu i milosrdno očinstvo,
- duboko uvjerenje o veličini i krhkosti mladih i njihova dostojanstva Božjeg sinovstva,
- način postupanja prema mladima prožet razumom, ljubaznošću i dubokim motivacijama koje proizlaze iz vjerničke vizije života,
- temeljna odgojna struktura koja se oslanja na aktivnu i prijateljsku prisutnost, koja potiče inicijativu, poziva na rast u dobru i ohrabruje na oslobođenje od svakog ropstva,
- od samog početka njegovo je djelo usmjereno odgajati dobre kršćane i poštene građane [4]

„Ako se ovaj sustav bude primjenjivao u našim kućama, vjerujem da ćemo postići velike uspjehe bez šibe i drugih prisilnih kazna. Preko četrdeset godina radim s mladima i ne sjećam se da sam upotrijebio takva sredstva, a s Božjom pomoću uvijek sam postizao ne samo da izvršavaju svoje dužnosti nego i ono što sam želio, i to kod istih onih dječaka za koje se činilo da je uzaludno nadati se bilo kakvom uspjehu.“ [3]

Srž odgojne metode koju baštinimo od don Bosca usredotočuje se na tri elementa: na razum, vjeru i ljubaznost. To trojstvo se obraća trima temeljnim sposobnostima ljudskoga bića:umu, duhu i srcu.

5. Postavke preventivnog sustava

a. Razum i razumnost

Izraz razum naglašava, prema autentičnom viđenju kršćanskog humanizma, vrijednost osobe, savjesti, ljudske naravi, kulture, svijeta rada, društvenog života, tj. onaj široki okvir vrednota koji je poput nužne opreme čovjeka u njegovu obiteljskom, građanskom i političkom životu. Bosco je pripisivao veliku važnost ljudskim vidovima i povijesnom stanju subjekta. U njegovoj slobodi i ozračju radosti, velikodušno se zalagao za bližnjeg i te je ciljeve je izricao pomoću jednostavnih riječi kao što su radost, učenje, pobožnost, mudrost, rad, čovječnost. [9] Razum je usvojen kao bitan uvjet za dobro funkcioniranje preventivnog sustava. Označava vrednote dobra, kao i ciljeve koje valja postići te sredstva i načine koje valja upotrijebiti. Razumno odgajanje u preventivnom sustavu podrazumijeva da odgajatelj treba dati obrazloženje za ono što predlaže i mora to učiniti na razuman način . [4]

Što se tiče mladih, oni trebaju shvatiti i razumjeti razloge odgojnog prijedloga, vidjeti njegovo pozitivno značenje za svoj život, prihvatiti prijedlog jer osjećaju ili razumiju da je smislen, da vrijedi truda založiti se za nj. Razum poziva mlade na sudjelovanje u vrednotama koje su shvatili i prihvatili. Prva nužna karakteristika razumnosti bi trebala postati naš uravnotežen i smiren pristup stvarima. Nikada u svojim izjavama, prohtjevima i prijetnjama nije dobro ići u krajnosti. Naša ravnoteža i čvrstina pomoći će djeci da nađu svoju uravnoteženost koju još uvijek nemaju nego ju traže. [7] Stoga, kad dođe do nekih buntovnih postupaka nije dobro dizati uzbunu, ali ne smije se ni prijeći preko toga kao da se ništa ne događa.

Don Bosco naglašava da pedagoška ljubav mora biti praćena razumnošću koja se očituje u mnogim oblicima: razumnost u zahtjevima i normama, a ne pritisak na osjećaje; fleksibilnost i razboritost u prijedlozima; ostavljanje prostora za razumijevanje, dijalog i strpljivost, polazeći od konkretnog svijeta mladih; osjećaj za konkretno i duh inicijative, prirodnost i spontanost; osjetljivost za ono što je moguće ostvariti; poziv na osobno uvjerenje. [19]

Ovaj element preventivnog sustava obuhvaća: odgovornost, osjećaj pripadnosti, profesionalnost, društvenost, jasnoću u pravilima, prava i dužnosti svakog čimbenika koji je dio odgojnog procesa (djeca, mladi, odgojitelji, salezijanci, obitelji itd.).

U razgovoru s odgajnikom treba mu pomoći da se razumije odluka ili riječ. Odgajanicima treba dati argumente i od njih ih također tražiti. Tražiti od njih rješenje situacije i pokušati im objasniti svoje gledište. Bosco naglašava kako odgojitelja ne

smije ponijeti ljutnja koja će tek tako odrezati i ušutkati dijete. Neovisno o raspoloženju i osjećajima, često je nepotrebno koristiti riječi da bi se nekog u nešto uvjerilo. Zato je nekad najbolja riječ upravo životni primjer.

b. Vjera

Upravo je vjera stožer Boscova načina odgajanja jer se ne može govoriti o preventivnom sustavu ako je se ne uzme u obzir i ne provodi u praksi. [4] Koje mjesto zauzima vjera u mentalitetu mladih i odraslih, zabrinutih ponajviše ili gotovo isključivo za blagostanje, novac, uspjeh, neograničene želje i osobne težnje, razbuktane televizijskom propagandom i reklamom? Bez vjere čovjek nije savršen, ni više ni manje od onoga tko nema jedne noge, ili mu nedostaje razum. [5]

Vjera pokazuje da je Boscova pedagogija transcendentna ukoliko je konačni cilj koji ona predlaže formacija vjernika. Za Bosca je formiran i zreo čovjek građanin koji vjeruje, koji u središte svoga života postavlja ideal novoga čovjeka kojega je proglasio Isus Krist i koji je odvažni svjedok vlastitih vjerskih uvjerenja. Riječ je o živoj vjeri koja je ukorijenjena u stvarnosti. [9]

Selezijanska se vjera povezuje s razumom i ljubaznošću. S razumom: mora biti vjera koja ima razloge (danas bismo rekli smisao) života, odgoja, svih malih i velikih stvari koje se čine svaki dan; ni bigotna ni obredna, opsesivna ni deprimirajuća. Selezijanska vjera je pučka vjera, jednostavna, ide na bitno, bez suvišnih ukrasa. Duga liturgija i molitve, nerazumljive i beznačajne mladima i puku, ne pripadaju preventivnom sustavu. Bitnije je biti „sjedinen s Bogom“ i živjeti svoju svakodnevicu kao da uvijek gledaš Nevidljivoga. Vjera preventivnog sustava vjera je radosne vijesti, evanđelja, blaženstva, Isusa koji nas je nazvao prijateljima, ne slugama, koji nas poziva da tražimo Božje kraljevstvo i njegovu pravednost. [4] Vjera preventivnog sustava jest vjera kršćanskog humanizma sv. Franje Saleškog koji je naučio od Boga biti ljubazan, dobar, strpljiv, milosrdan i svet u svim životnim uvjetima i trenucima. Vjera ne samo da nudi šira životna obzorja u kojima ćemo lakše naći smisao, to je vjera življena u Duhu koji ispunja zemlju i izvor je svake svetosti. [11]

Bosco je obilježavao vrijeme i doba vjerskim i građanskim blagdanima, dobro znajući, barem intuitivno, da blagdani i slavlja podržavaju motivacije, daju smisao pripadnosti, omogućuju iskustvo, dotaknuti rukom, osjetiti otajstvo, nevidljivo, više nego što svakodnevica omogućuje uvidjeti i iskusiti.

S blagdanske se mise odlazi i započinje tjedan s više odvažnosti i utjehe. Ali ako je misa žalosna, bez sudjelovanja, dosadna i neugodna, kakva je to selezijanska misa? Ako ne sudjelujemo u onome što je „blagdansko“ za mlade, kako ćemo biti s mladima u njihovom odgoju ? [4]

Vjera preventivnog sustava jednostavna je i u bitnome se svodi na „ljubav prema Bogu i bližnjemu“. Vjerom se u mladima potiče proces osobnog usvajanja ljudskih vrijednosti: poštovanja, socijalne pravednosti, žrtve za druge, prijateljstva, radosti života, građanske angažiranosti, njegovanja i promicanja umjetnosti i znanosti te velikih kršćanskih vrijednosti ljubavi prema Bogu i bližnjemu.

Dakle, nije riječ o apstraktnoj vjeri, već o vjeri ukorijenjenoj u stvarnosti i utjelovljenoj u konkretnom životu, od koje, ponajprije, koristi ima sam odgajatelj, a potom čitavo društvo.

Unatoč tome što je vjera jedan od temeljnih stupova preventivnog sustava, don Bosco je uvijek poučavao da se vjerska praksa ne nameće, već nudi, prije svega snagom svjedočanstva, a zatim obrazloženjem i obrazovanjem. [19]

Za Don Bosca je formiran i zreo čovjek građanin koji vjeruje, koji u središte svoga života postavlja ideal novoga čovjeka kojega je proglasio Isus Krist i koji je odvažni svjedok vlastitih vjerskih uvjerenja. Nije riječ o spekulativnoj i apstraktnoj vjeri, nego o živoj vjeri, ukorijenjenoj u stvarnosti, koja se sastoji od prisustva i zajedništva, slušanja i poučljivosti milosti. [11]

c. Ljubaznost

Postoji pojam koji se danas rijetko upotrebljava, a koji salezijanci ljubomorno čuvaju jer utjelovljuje „don Boscovo srce“ i ukratko izriče ono što je don Bosco usvojio i savjetovao u odgojnom odnosu. To je riječ ljubaznost.

U Don Boscovom odgojnom sustavu s razumom i vjerom nerazdruživo je povezana ljubaznost „prevenirajući“ dobro i pobjeđujući svako zlo. Bio je odgojitelj koji je sa svima uspostavio odgojne odnose, ljudske, srdačne i značajne.

Ljubaznosti je izvor ljubav kako je predstavlja evanđelje, po kojoj odgajatelj uočava Božji projekt u životu svakog mladića te mu pomaže da ga postane svjestan i da ga ostvari s onom istom osloboditeljskom i velikodušnom ljubavlju s kojom ga je Bog zamislio. [13]

Ljubaznost je odgojni stil ili način postojanja odgajatelja koji mladima omogućuje da osjete njegovo duboko poštovanje i povjerenje u njih.

Ljubaznost se sastoji u ljubavi koja je konkretna, iskazana, vidljiva s tolikom jasnoćom da vrlo lako privlači mlade ka življenju dobra; mladi su prepoznati zbog onoga što jesu te mogu pokazati svoje kvalitete, iskazati interese i graditi snove u ambijentu koji odiše povjerenjem. [19]

Don Bosco je pod pojmom ljubaznosti izrazio; ljubiti ono što mladi ljube da bi ih doveo da ljube ono što mi ljubimo, tj. dobro, nije to stvar osjećaja. Ili još gore sentimentalizma, niti manifestacije neke općenite slabašne i prilagodljive dobrote, nego je točna točka odgojne metodologije, koja nam propisuje da zajedno s odgajnikom pronađemo njegov put dozrijevanja, da hodimo s njim, rame uz rame, u prostornoj blizini, kad je to nužno, ali uvijek u duhovnom zajedništvu koje zna biti sve svima, zna biti strpljivo i čekati, trpjeti i nadati se, zna tražiti dobro drugoga i izbjegavati svaku osobnu prosudbu. [5] Dakle prema don Boscu samo kršćanin može primijeniti preventivni sustav jer sama metodologija odgoja zahtijeva oblik ljubavi i dobrote koja se zove kršćanska ljubav „caritas“. Primjena ovoga sustava potpuno se oslanja na riječi sv. Pavla, koji kaže: *„Ljubav je velikodušna, dobrostiva je ljubav (...) sve pokriva, sve vjeruje, svemu se nada, sve podnosi.“* [4]

U preventivnom sustavu odgojitelji su uvijek prisutni među učenicima, ali kao ljubazni očevi koji daju savjete i čine učenika prijateljem. Stiću ljubav tako da odgajatelj govori jezikom srca, bilo za vrijeme odgoj, bilo poslije njega. [7]

Ljubaznost se pretvara u nastojanje odgojitelja kao osobe koja je potpuno posvećena dobru svojih odgajanika, prisutna među njima, spremna sučeliti se sa žrtvama i poteškoćama u izvršavanju svoga poslanja. Sve to zahtijeva istinsku raspoloživost za mlade, duboku simpatiju i sposobnost za dijalog. U tom kontekstu tipičan je izričaj koji pomaže da se shvati: »Nije dovoljno samo voljeti mlade, potrebno je da oni spoznaju da ih se voli. [7]

Bosco je tražeći i skupljajući po ulicama dječake i mladiće, u njima više od problematičnosti vidio potrebu i nuždu da im se baš on približi i bude za njih ono što mnogi od njih nisu imali – otac. No, on tu naglašava da ljubiti mladež nije dovoljno, nego se treba pobrinuti da oni osjete da su voljeni. Ljubaznost podrazumijeva ljubav koja se očituje i živi po mjeri mladih, posebice onih najugroženijih, te sudjeluje u njihovom životu. [9] Za to je potrebno imati „inteligenciju ljubavi“ da se ponekad prepoznaju stanja nelagode, vidljive ili skrivene, stari i novi oblici siromaštva mladih, njihova prava i dužnosti, koja se vrlo često krše, osobito u najtežim trenucima njihova ulaska u svijet odraslih, računajući na pozitivne sposobnosti svakoga od njih. [4]

6. Suvremenost i aktualnost preventivnog sustava danas

Je li don Boscov preventivni sustav aktualan za mlade u današnjem društvu ? „Prvenstveni problem s kojim se naše moderno društvo mora suočiti jest odgoj. To je bila don Boscova spoznaja u 19. st. Prisjetimo se riječi koje je izgovorio u Parizu, za vrijeme svoga trijumfalnog puta 1883. god: »Ne oklijevajte se pobrinuti za mlade danas, jer će vas oni inače ubrzo natjerati da se njima uvelike bavite!« [16]

S obzirom na činjenicu da je don Bosco bio povijesna pedagoška ličnost koja je živjela i djelovala u 19. stoljeću, postavlja se pitanje je li njegova pedagogija aktualna danas i u kojoj mjeri? Je li moguće njegove odgojne metode primjenjivati danas i u kojem kontekstu? Je li ih potrebno modificirati i prilagoditi? Mogu li don Boscovu pedagogiju ljubavi primjenjivati svi zainteresirani ili je ona namijenjena samo posebnim skupinama ljudi s obzirom na to da ima oznaku religiozne pedagogije? Ovo su neka od pitanja prilikom promišljanja o don Boscovoј pedagogiji ljubavi i njenoј suvremenosti te mogućnosti primjene danas u 21. stoljeću.

a. Suvremenost odgoja don Bosca

Složenost društva, mnogostrukost viđenja i poruka koje nam se nude, odvojenost raznih područja u kojima se odvija život, odražavaju se kao određene težnje i rizici i na području odgoja. Neupitno je kako postoje razlike u vremenu u kojem je živio don Bosco od vremena u kojem mi danas živimo. One se protežu kroz mnoga područja poput: obitelji, načina poimanja odgoja, vjere, običaja, stanja mladih, društvenog konteksta. Društveno-ekonomska situacija zemalja u kojima živimo na početku 21. st. Uvelike je različita od one u Torinu u 19. st. Pa ipak, oba su razdoblja obilježena jednim zajedničkim elementom: riječ je o društvima u krizi. U don Boscovo vrijeme događao se prijelaz iz seoskog u industrijsko društvo, iz seoskog u gradsko društvo, monarhijskog u republikansko društvo. Danas jednako tako živimo u razdoblju krize, koje je obilježeno važnim promjenama na ekonomskom, tehnološkom i kulturalnom planu. [16]

Ako su život i društvo postali složeniji, jednodimenzionalni čovjek bez karte i bez kompasa izgubit će se ili će postati ovisnik. Formiranje razuma, savjesti i srca danas je potrebno više nego ikada. [13]

Boscova pedagogija ne traži slijepo ponavljanje svega što je don Bosco činio, već traži da se djeluje poput njega u novim promijenjenim okolnostima. Boscovo odgojno djelovanje i pedagogiju možemo tumačiti u sadašnjosti kao poticaje za promišljanje

glede rasta i napretka u budućnosti. To znači da je potrebno uvidjeti potrebe, probleme i čežnje mladih danas te im prići, prihvatiti ih, dati im do znanja da su ljubljani, pružiti im podršku i pomoć na njihovom putu odrastanja. Djelovati poput don Bosca znači upitati se: Što bi don Bosco učinio u ovoj situaciji? Ne postoje dvije identične situacije ili dva ista problema, stoga je potrebno uočiti temeljno načelo djelovanja don Bosca te ga primjenjivati u svim situacijama. To temeljno načelo don Boscove pedagogije je ljubav. Iako nekad kao odgajatelji i pedagozi nećemo znati što točno učiniti u određenoj situaciji, don Bosco nam savjetuje da naša djela budu vođena željom ljubavi i dobra prema odgajaniku. Jedino je s ljubavlju don Bosco mijenjao najtvrdja srca i karaktere svojih odgajanika.

b. Aktualnost don Boscovog odgoja

Odgoj koji se nadahnjuje na don Boscovoj pedagogiji stavlja u središte djelovanja i odgojno-pastoralnog projekta mladu osobu, sluša njene glasove, otkriva njena iščekivanja, želje, razočaranja i nade, prateći je prema svijesti o vlastitoj sposobnosti, povećavajući njezino povjerenje u mogućnost da razvije te sposobnosti i postane aktivni sudionik vlastitoga životnog projekta. [14] Iskustvo nas uči da je osjećajno ozračje bitan dio svakog ljudskog odnosa. Tako, umjesto da ga isključi iz odgojnog odnosa, on savjetuje odgajatelju da nauči njime upravljati kako bi uspostavio ozračje povjerenja. »Bez ljubaznosti nema povjerenja. Bez povjerenja nema odgoja.« To je danas, kao što je to bila i jučer, najbolja sinteza don Boscove odgojne misli. [16]

Radost je ta koja, prema don Boscu, najbolje označava neko tlo. Velik dio odgojnoga umijeća sastoji se u tome da odgajatelj zna oko sebe uspostaviti ozračje mira i radosne smirenosti. Ta radost nužna je za razvoj djeteta. [16]

„Budite primjer svima... budite uzor više djelima i primjerom nego savjetima“, ponavljao je Bosco odgajateljima. [7] Iskrena i slobodna čuvstvena povezanost koja se uspostavlja s odgajanicima omogućuje svecu da otvori djelotvorniji komunikacijski kanal. Tako, služeći se riječju i iskustvom, pripovijedanjem i poukom, povjerljivim suučesništvom i unutarnjim prijateljstvom, on može podsjećati na privlačne ideale, upućivati na divne i poticajne primjere, koji mogu pobuditi zanimanje i želju, potaknuti volju i zalaganje. Istovremeno nastoji ukazati na ostvarive puteve prilagođene posebnosti svakog dječaka.

Stoga prije svega nastoji shvatiti njihov karakter, odmjeriti njihove sposobnosti i mogućnosti, ispitujući i njihov mogući duhovni poziv. Tako svakome pomaže da raste: onaj tko je slab nalazi lakši put; onaj tko je sposoban, put koji je izazovniji te ga potiče da pođe zahtjevnijim stazama u nastojanju da postigne izvrsnost i »kršćansko savršenstvo«. Tijekom formativnog puta njegova očinska prisutnost nudi poticaje i podršku, pouku i ispravljanje, prosvjetljujući razum i oblikujući čuvstva, aktivno uključujući svakoga u odgojno okruženje koje obilježava njegove ustanove za mlade, u kojima je mnogo značajnih ljudi, izazovnim prijedlozima i radosnom živahnošću. [15]

Bosco je bio slika čovjeka koji poštuje druge, ali i čovjeka kojeg poštuju, čovjeka koji zna voljeti ne tražeći ništa zauzvrat, čovjeka koji ima, pokušava i nastoji zadržati razumnost. Otac je ono što jest na poseban način onda kad radosno izražava vlastite osjećaje i ideje. Biti prisutan, zauzimati se za djecu, biti raspoložen za igru, za razgovor, za slušanje. Biti prisutan među mladima znači birati njihov svijet, razumjeti njihov jezik i komunicirati njime, prepoznati njihove težnje i tip života. Biti s njima i u trenucima molitve i rada, ali i odmora, rekreacije, ondje gdje su mladi najopušteniji. [17]

Aktualnost preventivnog odgoja očituje se i u prenošenju zdravih navika mišljenja i života. To potvrđuje i don Bosco kada poučava da „navike stečene u mladosti najčešće traju doživotno: ako su dobre, vode nas prema vrlini i daju nam moralnu sigurnost u vlastito spasenje. Naprotiv jao nama ako prihvatimo loše navike. [1] Ono što redovito činimo uvijek se pretvara u sklonost. Današnje navike sutra će postati značajkama osobnosti. Sama svrha moralnog i vjerskog odgoja je preobraziti vrlinu u *habitus*, u trajnu sklonost, u drugu narav.

Zaključimo ova razmišljanja tekstom koji nas poziva, pred složenim svijetom mladih, da se otvorimo mnogostrukim značenjima preveniranja danas: »Od promatranja najsiromašnijih i najugroženijih mladih vrlo brzo prelazimo na tvrdnju i uvjerenje da svi mladi kao takvi, ne odrasli, ne autonomni, ovisni, u određenom smislu „na milost i nemilost“ društva, jesu na neki način potencijalno „napušteni i ugroženi“ , jer su posvuda, počevši od teoretski najpouzdanijeg okruženja, a to je obitelj, izloženi spletkarenju, nemaru, napuštanju, fizičkoj ili moralnoj neraspoloživosti, nedostatnosti. Za sve će stoga na razne načine odgoj moći značiti prevenirati, u svim mogućim značenjima; prevenirati će u svoje vrijeme značiti spasiti, ponovno izgraditi,

preodgojiti, popraviti pa čak i „spriječiti“, ako bi se to pokazalo terapijski plodnim. Ako zrna pšenice ne umre... [9]

„Don Bosco je bio uvjeren da ćemo žeti ono što sijemo. U odgoju se sije pomoću riječi, pogleda, kretnje, djela, načina ponašanja. Sve ono što radimo u prisutnosti mladeži sjeme je bačeno u zemlju. Mladež je djevičansko tlo koje sakuplja naše najmanje dojmove, pa i one kojih nismo svjesni. Don Bosco je stoga bio uvjeren da valja sijati samo ono što mladež mora sakupljati, ono što želimo da proizvede plodove. Djevičansko tlo ima snagu plodnosti, stoga je potrebno sjemeni.“⁷

6. Zaključak:

Don Bosco svojim životnim primjerom kao odgajatelj pokazuje kako je uspješan odgoj ujedno i kvalitetan odgoj. On je svugdje i na svakom mjestu bio odgajatelj. Za dobar odgoj potrebni su: dobar odgajatelj, dobro odgojno ozračje, dobar odgojni program i dobro odgojno iskustvo.

Temeljno središte njegovoga preventivnog sustava su pastoralna ljubav, razum, vjera i ljubaznost. Vjernost preventivnom sustavu promiče se solidarnošću s mladima i preventivnim djelovanjem, pri čemu posebno mjesto ima nerazdvojiva povezanost duhovnosti i odgoja. Danas, kada se suočavamo sa izazovima suvremenog doba, povijesni primjer Bosca služi svima da se ugledaju te svoje odgojno djelovanje podlože ljubavi. Bosco kao da vraća ugled odgajateljskoj i pedagoškoj profesiji na način da pokazuje kako je moguće postizati dobre i izvrsne odgojne rezultate.

On naglašava kako odgoj može promijeniti čovjeka. Svojim primjerom on nas poziva da ne biramo nama lakša rješenja u odgoju i da ustrajemo u svom radu, jer odgajateljska profesija može mnogo postići ako se koriste primjerene metode.

Don Bosco je nastojao omogućiti cjelovit razvoj svakog djeteta te je svakome odgajaniku pristupao individualno, što čini glavno mjesto prožimanja salezijanske pedagogije i suvremene znanosti o odgoju.

⁷ F. RINALDI, Conferenze di don Filippo Rinaldi sulla pratica del sistema preventivo tenute alle Suore di Nizza Monferrato dal 19 al 21 febbraio 1917 su richiesta della Madre Generale Madre Caterina Daghero, u: Središnji arhiv Kćeri Marije Pomoćnice, A 383-9-32, otiskani spis, 1.

Povijesni primjer don Bosca služi svima da se ugledaju i da svoje odgojno djelovanje podlože ljubavi jer je Bosco pokazao da odgoj iz ljubavi ima moć promijeniti čovjeka. To je svjedočanstvo i poziv svima da ne podliježu lakšim rješenjima u odgoju, već da ustraju i bore se do kraja. Stavljajući ljubav i dobro odgajnika na prvo mjesto, pedagogija svakog odgajatelja postat će pedagogijom djelotvorne ljubavi.

Zaključiti ću s ovim riječima don Bosca: „ Vi imate raznovrsne ustanove, kolegije, oratorije za mlade, ali imate samo jedno blago: don Boscovu pedagogiju. Ako je potrebno, sve promijenite i izložite opasnosti, to su samo sredstva, ali spasite pedagogiju. Dvadeset godina rada u odgoju prisiljavaju me da vam kažem: budite odgovorni s tim blagom.“ [16]

7.LITERATURA:

- [1.]CHEAIB Robert, *Odgajati djecu u vjeri*, Salesiana, Zagreb, 2022.
- [2.]BEZIĆ Bruno, *Biti čovjek! Ali kako ? Odgojne smjernice*, UPT, Đakovo, 1996.
- [3.]FERRERO Bruno, *Sretni roditelji s don Boscovim odgojnim stavom*, Salesiana, Zagreb, 2017.
- [4.]NANNI Carlo , *Preventivni sustav danas*. Salesiana ,Zagreb, 2014.
- [5.]CORALLO Gino , *Salezijanska odgojna metoda, Don Boscova baština*, Salesiana,Zagreb, 2017.
- [6.]BOSCO Ivan, *Preventivni sustav, Hrvatska salezijanska provincija*,Salesiana, Zagreb, 2013.
- [7.]BOSCO Ivan, *Pismo iz Rima, Zagreb*, Salesiana, 2009.
- [8.]SILOV Mile, *Pedagoške ideje don Bosca, Makarenka i Neilla*, Učiteljski fakultet, Zagreb, 2014.
- [9.]FRANCESCO Casella , *Prema novom uobličavanju preventivnog sustava. Duhovnost – odgoj – društvenost, u* Kateheza: časopis za vjeronauk u školi, katehezu i pastoral mladih, 27. (2005.), br.3., 217-232.
- [10.] Golubović, A., Polegubić, F., Beno, J. (2016). *Suvremenost pedagogije djelotvorne ljubavi Sv. Ivana don Bosca*, u: Riječki teološki časopis, 47. (2016.), br.1., 135- 154.
- [11.] Ruffinatto, P., *Ivan Bosco*, promicatelj života pomoću odgojnog djelovanja, u: Kateheza: časopis za vjeronauk u školi, katehezu i pastoral mladih, 29. (2007.), br.3.,210-219.
- [12.] Silov, M., *Pedagoške ideje don Bosca, Makarenka i Neilla*, u: Napredak: časopis za pedagošku teoriju i praksu, 156. (2014.), br.1-2 , 211-217.
- [13.] PASCUAL CHÁVEZ VILLANUEVA, *Odgajamo s don Boscovim srcem*, u: Kateheza 30. (2008.), br.1., str. 19 - 30.
- [14.] PASCUAL CHÁVEZ VILLANUEVA, *Salezijansko poslanje i ljudska prava, posebice prava maloljetnika*, u: Kateheza 31.(2009.), br.1. str. 71-83.
- [15.] Giraudo, A. ,*Odgojno očinstvo: don Boscova pouka*, u: Kateheza: časopis za vjeronauk u školi, katehezu i pastoral mladih, 29.(2007.), br.3., 205-209.
- [16.] Petitclerc, J. M, *Najznačajnije vrednote preventivnog sustava*, u: Kateheza , 31.(2009.), br. 1., 36-41.

- [17.] KOŠČAK, M, *Prevenција poremećaja u ponašanju prema don Boscovu Modelu*, u: Kateheza časopis za vjeronauk u školi, katehezu i pastoral mladih,34. (2012.), br.1., str. 64-95.
- [18.] Anić, V., Jojić, Lj. i Matasović, R. (2004). Hrvatski enciklopedijski rječnik. Zagreb: Novi Liber i Jutarnji list.
- [19.] URL 1: Selezijanski odgojni sustav, <https://gimnazija-klasicna-salezijanska.ri.skole.hr/preventivni-sustav/>

Stručni rad

ODRŽIVA MOBILNOST KAO NAČIN ŽIVOTA U ŠKOLI

Albina Fifer

OŠ Pohorskoga bataljuna Oplotnica

Sažetak

Da bismo mogli živjeti u skladu i na način primjeren našem okolišu, nužno je potrebno poznavati načine za smanjenje i sprječavanje negativnih posljedica čovjekova postupanja i djela, te problemu pristupiti interdisciplinarno, a u školskom okruženju ponajprije među predmetno. Mi smo Eko škola koja teži promjenama okoliša i održivoj mobilnosti i nastojimo prema promjenama okoliša i održivoj mobilnosti te se trudimo oko ekološkog osvješćivanja, pri čemu nismo ravnodušni prema događajima, pojavama i događanjima na lokalnoj i široj razini. Predstaviti ću kako smo u našoj školi i razredu u kojemu poučavam u prošloj školskoj godini proveli projekt *Održiva mobilnost – Idemo pješice*. Ovim smo projektom učenike željeli osvijestiti i široko upoznati s problematikom zaštite okoliša i dugoročno povećati broj njihovih dolazaka u školu na održiv način.

Ključne riječi: projektni rad, održiva mobilnost, osvješćivanje o zaštiti okoliša, interdisciplinarni pristup

1. Uvod

Živimo u okolini čija je osnova priroda. Dio prirode ljudi su si prilagodili i u njemu uredili što je potrebno za više ili manje udoban život. Čovjekova okolina može biti ugodna i pogodna za zdravlje, a može biti i onečišćena. Štetne pojave i posljedice pokušavamo otkloniti i toga smo sve više svjesni. Razmišljati je potrebno i u pravcu što učiniti. Poznato je da približno petina štetnih utjecaja na naše zdravlje dolazi neodgovarajuće i neprimjerene okoline. Još više poteškoća natovarimo si neodgovarajućim navikama i načinom života. Bitno je da o ovim štetnim utjecajima razmišljamo i osvještavamo ih, jer mlade posebno zahvaćaju upravo razdoblju rasta. Potrebno je razmišljati i u pravcu jesmo li dovoljno snažni da smanjimo problematiku okoline. Vrlo je važno da o tome razgovaramo s učenicima i podučavamo ih, jer znanje ove vrste pripomaže razvoju naših sposobnosti i mogućnosti [4].

Podatci o stanju našeg planeta su zabrinjavajući, a gospodarenje našim planetom na jednak način kao do sada, ne osigurava budućnost nama i našim nasljednicima. Promjene u atmosferi prijete klimatskim promjenama. Uz pogoršanje uvjeta života, istovremeno se ipak povećava svijest među ljudima da budućnost našeg planeta ipak nije nužno samo crna. Ako ćemo razmišljati globalno, ipak postoji nada za budućnost [2].

Naša djela ovise i o ostalim čimbenicima. Mnogi naime imaju znanja, a unatoč tome ne postupaju na način koji nije štetan za okoliš (međunarodne korporacije). Postizanjem vlastitih koristi, željom za dobiti radi nepridržavanja međunarodnih propisa i dogovora i sl., štete drugima. Zato znanje nužno mora biti potkrijepljeno i odgovarajućim vrijednostima, jer tek takvo postane odgovarajuća osnova za život koji ne opterećuje okoliš [1].

Pritom je jako važno ono što može učiniti svatko od nas kao pojedinac, te psihološki pristup koji učitelj ima prema učenicima. U našoj smo školi s tom svrhom provodili projekt *Održiva mobilnost* kojim smo željeli postići da učenici postanu svjesni problematike zaštite okoliša i kako bi u školu dolazili na održiviji način (pješice, romobilom, biciklom, zajedničkim prijevozom, rolama i sl.)

2. Realizacija ciljeva projekta

Kratkoročni ciljevi bili su realizirani kroz provođenje razrednih aktivnosti projekta (obrada prometnih sadržaja, kartiranje i crtanje skice nacрта sigurnih putova,

bilježenje dolazaka, ispunjavanje dnevnika aktivnosti, prikupljanje anketa, dolazak u školu na način održive mobilnosti za vrijeme provođenja projekta, dobivanje igraćih karata, igra igraćim kartama).

Ciljevi koje smo si postavili za dalje su dugoročni jer je za njihovu provedbu potrebno duže vrijeme. Takav je zasigurno održiva mobilnost i povećanje dolazaka djece u školu na održiv način, a za koju ćemo se potruditi ostvarivati u što većoj mjeri. A pritom želimo da bi se uspostavili i odgovarajući uvjeti za hodanje i vožnju bicikla u bližoj i daljoj okolici škole.

U dugoročne ciljeve ubrajaju se i smanjenje motoriziranoga prometa u našoj okolini, smanjivanje opterećenja okoliša, poticanje kretanja i jačanja zdravlje djece. Dugoročnim ciljevima želimo utjecati na učenikovo razmišljanje i vrijednosti te posljedično na poboljšanje načina življenja. Održiva mobilnost tako bi trebala postati njihov način življenja. Zato smo si zadali dugoročni cilj da ju učenicima predstavimo kao vrijednost i više puta u razdoblju njihova osnovnoškolskoga obrazovanja. Želimo da bi u što većoj mjeri mogli doprinijeti svojim doprinosom mijenjanju njihovih navika putovanja i time pripomoći poboljšanju uvjeta života i održivom razvoju.

Budući da je održiva mobilnost široko područje i udružuje više različitih znanja, mislim da je stoga bitno da učenici dobro poznaju i predstavljene sadržaje i njihove međusobne utjecaje. Ubuduće želimo da u što većoj mjeri steknu uvid u potrebu za promjenom čovjekova odnosa prema okolišu. Sve više dolazimo spoznaje da s eksploatatorskim odnosom prema okolišu ugrožavamo vlastito zdravlje i opstanak. Mnogo toga ovisi o našem znanju i našoj svijesti. Zato nam je potreban drukčiji odnos prema okolišu i drukčiju ljestvicu vrijednosti. Moramo živjeti u skladu s prirodom, a ne protiv nje. Zato su projekti ove vrste jako dobrodošli. Održivi razvoj znači da ćemo živjeti na način koji će trajno omogućavati opstanak i razvoj svim budućim generacijama. Potrebno je živjeti sa spoznajom da budućnost svijeta ovisi o postupanju svakoga od nas. Prvi stupanj je u mijenjanju odnosa prema prirodi i našeg okoliša je mijenjanje samoga sebe jer je Zemlja naš zajednički dom.

3. Provedba projekta *Održiva mobilnost*

Projekt smo proveli na razini cijele škole. Predstaviti ću dio projektnog rada koji sam provela u razredu s učenicima 4. razreda.

3.1 Suradnja u izvedbi aktivnosti *Idemo pješice*

Učenicima sam prije provedbe projektnog zadatka predstavila aktivnost *Idemo pješice* i knjižicu *Moj dnevnik aktivnosti* u kojoj smo pregledali prikupljene zadatke, koji su ih u nastavku poticali na razmišljanje o prometu i održivoj mobilnosti.

Projekt je bio predstavljen i roditeljima, svaka obitelj je primila brošuru za roditelje. Roditelje i učenike sam upozorila i na sigurnost djece u prometu. Slijedilo je čitanje prvih stranica knjižice *Moj dnevnik aktivnosti* i ispunjavanje prve ankete (prije aktivnosti). U matičnoj učionici na vidljivo smo mjesto izvjesili razredni plakat. Učenicima sam pojasnila pravila i upute za provedbu aktivnosti.

Prvi sat svakoga nastavno dana smo približno jednu četvrtinu školskog sata u razredu posvetili ispunjavanju ankete te podjeli igraćih karata koje su učenici nakon toga pospremili. Poslije jutarnjeg istraživanja kako su došli u školu i podjele karata, smo u tablicu u obliku grafikona na razrednom plakatu označili broj učenika koji su taj dan u školu došli na način održive mobilnosti. Učenici su bili jako brižni i odgovorni kod ozbiljnosti rada te unosa i točnosti podataka koje sam svaki puta provjerila. Podatke sam odmah nakon provedene aktivnosti unosila i u internetsku aplikaciju koja izračunala % održivih mobilnih dolazaka u školu. Podatci su se pomoću koordinatora svakodnevno prenosili na školski transparent. Tako je tijekom cijelog tjedna nastajao grafikon koji su učenici sa svim zanimanjem i predanošću svakodnevno pratili [3].

3.2 Motiviranje učenika za održive dolaske u školu i odlaske iz škole

Učenicima je velika motivacija bila kokoš kao glavni lik s medaljom na školskom transparentu i istovremeno razrednom plakatu koji im je kao vizualni poticaj i istovremeno motivacija za svakodnevni dolazak u školu na način održive mobilnosti preko grafikona javljao trenutno stanje održivo mobilnih dolazaka te napredak, odn. napredovanje prema konačnom cilju. Učenike sam za vrijeme aktivnosti cijelo vrijeme

poticala da u školu dolaze na način održive mobilnosti (pješice, autobus, zajednički prijevoz automobilom, popodneвно pješačenje,...), poticaje su primali i u okviru nastavnih sati i izvedenih sadržaja koje smo izveli u okviru dana djelatnosti *Održiva mobilnost*. Učenici su svakodnevno bilježili svoj način dolaska u školu i odlaska kući. Ispunjavali su zadatke u knjižici koju smo koristili i kao pomagalo za učenje u predmetu društva i danu djelatnosti. U tom projektnom zadatku *Idemo pješice* bio je postignut cilj - promjena navika putovanja u smjeru održive mobilnosti, poticanje kretanja i jačanje zdravlja djece. Cilj je bio i povećanje dolazaka djece u školu na održiv način, ponajprije pješice, što nam je za vrijeme provođenja projekta jako dobro uspjelo.

Slika 1-3: Aktivnosti u razredu

3.3 Igranje igara

U učionici smo igrali stolne igre i igre kartama. Igraće karte učenike su poticale da razmišljaju, stječu nova znanja i iskustva, odnosno da su aktivni u smjeru održive mobilnosti i nakon provedene aktivnosti.

U 4. a razredu naše škole u kojoj poučavam, izvodili smo igru *Pretekni me!*. Na dan koji je bio namijenjen, odnosno određen za igranje, na razini razrednog odjeljenja smo odredili kakva će biti vrijednost pojedine igraće karte (1 - 8). Vrijednost smo odredili ždrijebom vrijednosnih karata, a za bolje pojašnjenje karte smo izvjesili na ploču i ispod njih napisali vrijednost bodova. Razred se podijelio na parove koji su učenici odabrali sami. Pripremili smo tablicu u koju smo upisivali rezultate igre i pobjednika parova. Svaki igrač je igru igra kartama koje je zaradio u okviru aktivnosti. Slijedilo je igranje prema dogovorenim pravilima. Budući da su učenici za igru kartama bili jako motivirani, s njom smo nastavili i igrali ju onoliko vremena dok nismo dobili konačnog pobjednika u razredu. Poslije igre karte su vratili. Ali su imali veliku želju da bi im karte koje su stekli svojim aktivnostima ostale kao vlasništvo i nagrada za sudjelovanje, zato se moglo osjetiti i razočaranje kad im karte nisu ostale. Dogovorili smo se da ćemo igru kartama odigrati više puta godišnje.

3.4 Poteškoće kod provedbe projekta

Djeca su u većoj mjeri dolazila u školu na način održive mobilnosti kada smo ih na to svakodnevno poticali. Budući da postoji mnogo vozila i opasnih putova, u tom su se slučaju zajedno s roditeljima potrudili i u školu pješice došli barem 200 metara jer im je velika motivacija bila dobivanje igrace karte, a nakon završetka aktivnosti je dolazak na način održive mobilnosti opet pao, ali je svejedno ostao veći nego prije provođenja projekta.

Igraću kartu *Na biciklu* nismo mogli dodijeliti. Učenici u 4. razredu još nemaju položen biciklistički ispit, a u okolini škole nema ni uređenih biciklističkih staza.

Jednako tako, imali poteškoće s dodjelom karte sa romobilom, rolama, koturaljkama, skateboardom. Učenici navedena pomagala radi mnogo opasnih putova i velikog broja vozila nisu koristili. Neki su učenici primili i *Zlatnu kartu s krunom* za posebne zasluge jer su s obzirom na svoje mogućnosti jako odgovorno obavljali neke zadatke (pomoć u pješaćenju mlađim učenicima, kreiranje ilustracije i stripa, pisanje pjesme, priče, pomoć razredniku). Neizmjereno su se razveselili nagradi za svoj rad.

Kartu *Zlatno jaje* nismo mogli podijeliti jer cijeli razred uključivo sa mnom, razrednicom, koja se radi prevelike udaljenosti na posao vozim iz drugog mjesta, niti jedan dan nismo u školu svi došli pješice. Poteškoća se pojavila i kod parkirnih mjesta gdje bi se sigurno moglo ostaviti vozilo. Radi toga se osjetilo nešto razočaranja kada ovu kartu koja je bila jako zanimljiva, nismo mogli iskoristiti.

4. Zaključak

Učenicima su aktivnosti *Idemo pješice* bile zanimljive. Velika nagrada bile su im i reflektirajuće vrpce koje sam im podijelila prije početka aktivnosti i koje još i danas redovito koriste. Mnogo mogućnosti među predmetnog povezivanja pružao im je i dnevnik aktivnosti *Idemo pješice*. Igre igraćim kartama u velikoj su mjeri poticale razmišljanje i aktivnosti u pravcu održive mobilnosti i poslije jednotjedne aktivnosti *Idemo pješice*.

Učenici su se u prvom tjednu mobilnosti jako trudili i u popodnevnom razdoblju prohodali barem još 2 km, gdje se radilo ponajprije o rekreacijskim šetnjama, a nekoliko je učenika hodalo i za vrijeme izvannastavnih aktivnosti i ostalih usluga.

Utvdili smo da su se promijenile navike putovanja učenika i barem oni koji imaju mogućnost, počeli su većoj mjeri dolaziti i odlaziti iz škole pješice. Dolazak učenika u školu je nakon završenih aktivnosti održive mobilnosti ponovno poprilično pao. Puno je djece naime putnika, a neka djeca radi opasnih putova nemaju mogućnosti kako bi u školu došla pješice, unatoč želji. Budući da im je velika motivacija bila dobivanje igraćih karata, neka su djeca koje roditelji dovoze automobilima u školu, za vrijeme provođenja projekta došli u školu pješice i prohodali barem 200 metara, prije svega radi tzv. nagrade, što ne vodi prema punom ostvarivanju željenog dugoročnog cilja. Svakako ćemo se i ubuduće truditi prema njegovom ostvarivanju u što većoj mjeri.

5. Literatura

- [1.] Kovačič, B. (2023). Ena Zemlja: okoljska misel, antropocen in ekološka paradigma. Ljubljana: samozal. B. Kovačič.
- [2.] Lovelock, E. J. (1994). Gaja: nov pogled na življenje na Zemlji. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- [3.] Ogrin, M. ...[et al.]. (2013). Trajnostna mobilnost. Priročnik za učitelje v osnovnih šolah. Ljubljana: Ministrstvo za infrastrukturo in prostor.
- [4.] Vintar Mally, K. (2009). Države v razvoju - med okoljevarstvom in razvojnimi težnjami. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Stručni rad

**PREZIMENA U NASLOVIMA KNJIŽEVNIH
DJELA
(HRVATSKA KNJIŽEVNOST)**
mr. sc. Vesna Nosić, prof. savjetnica u mirovini

Sažetak

Običaj pisanja prezimena u naslovima književnih djela iz hrvatske književnosti zabilježenih u čitankama za gimnazije započeo je u renesansi (*Džuho Krpeta*, Marin Držić, komedija). Nastavljen je tek u romantizmu i sljedećim književnopovijesnim razdobljima, a traje sve do danas, do postmodernizma (*Štefica Cvek u raljama života*, Dubravka Ugrešić, roman). U ovaj rad unesena su 44 književna djela. Napisala su ih 27 autora koji su u naslove svojih djela stavili 41 prezime lika. Rad je strukturiran u dva poglavlja. Prvo poglavlje, **Od Džuhe Krpete do Štefice Cvek u raljama života**, donosi kronološki poredana književnopovijesna razdoblja i književnike, naslove književnih djela i književne vrste. Drugo poglavlje, **Repertoar prezimena likova**, donosi abecedni popis prezimena svih književnih likova. Kao što svako književnopovijesno razdoblje ima svoj „repertoar imena“ likova [4], tako ima i svoj repertoar prezimena likova. Riznica prezimena likova skromna je i kraćeg vijeka od riznice osobnih imena likova u naslovima književnih djela iz hrvatske književnosti.

Ključne riječi: Hrvatski jezik, onomastika, toponomastika, antroponomastika, naslovi književnih djela, prezimena likova

1. UVOD

Onomastika je „znanost koja se bavi proučavanjem vlastitih imena“. Dijeli se na toponomastiku, „koja proučava toponime, odnosno imena zemljopisnih objekata, naselja, pokrajina, zemalja, voda, gora i sl.“ i antroponomastiku „koja proučava antroponime, odnosno osobna imena, prezimena, nadimke, obiteljske nadimke“ [2].

Mnoga književna djela u svom naslovu sadrže prezimena. Tema Prezimena u naslovima književnih djela iz hrvatske književnosti u čitankama iz Hrvatskog jezika za gimnazije bila je interesantna za proučavanje. Da bi se napisao ovaj rad, trebalo je iznova pročitati čitanke *Književni vremepolov 1 – 4* autorice Dragice Dujmović-Markusi i suradnicā Sandre Rossetti-Bazdan i Terezije Pavić-Pezer. Čitanke su korištene u Gimnaziji „Matija Mesić“ u Slavonskom Brodu do kurikularne reforme. Ideja za ovaj rad pojavila se pri čitanju poglavlja *Od Antigone do Štefice Cvek* u knjizi *Hrvatska prezimena* Petra Šimunovića.

Rad je strukturiran u dva poglavlja. Prvo poglavlje, **Od Džuhe Krpete do Štefice Cvek u raljama života**, donosi kronološki poslagana književnopovijesna razdoblja i književnike koji su u njima djelovali (neki još uvijek djeluju), potom naslove književnih djela i književne vrste kojima su djela napisana. Drugo poglavlje, **Repertoar prezimena likova**, donosi abecedni popis prezimena svih književnih likova.

2. OD DŽUHE KRPETE DO ŠTEFICE CVEK U RALJAMA ŽIVOTA

RENEŠANSA (potkraj 15. i 16. st.)

1. Marin Držić

Džuho Krpeta (komedija)

ROMANTIZAM (1813./1830. – 1860.)

1. Ivan Mažuranić

Smrt Smail-age Čengića (ep)

2. Janko Jurković

Pavao Čuturić (novela)

3. Luka Botić

Petar Bačić (pripovijest)

4. Mirko Bogović

Frankopan (tragedija), *Matija Gubec, kralj seljački* (tragedija)

PREDREALIZAM (1860. – 1881.)

1. August Šenoa

Smrt Petra Svačića (povijestica)

2. Franjo Marković

Benko Bot (tragedija), *Karlo Drački* (tragedija)

REALIZAM (1881. – 1892./1895.)

1. Eugen Kumičić

Petar Zrinski (roman)

2. Ante Kovačić

Smrt babe Čengićkinje (travestija)

3. Josip Kozarac

Mira Kodolićeva (novela)

4. Ksaver Šandor Gjalski

Illustrissimus Battorych (novela), *Perrillustris ac generosus Cintek* (novela), *Janko Borislavić* (roman), *Đurđica Agićeva* (roman), *Radmilović* (roman)

5. Vjenceslav Novak

Pavao Šegota (roman), *Nikola Baretić* (roman), *Posljednji Stipančići* (roman), *Tito Dorčić* (roman)

MODERNA (1892./1895. – 1916.)

1. Fran Galović

Childe Harold (pjesma)

2. Dinko Šimunović

Porodica Vinčić (roman)

3. Ivan Kozarac

Đuka Begović (roman)

4. Ivo Vojnović

Gundulićev san (drama)

5. Milan Begović

Giga Barićeva i njezinih sedam prosaca (ciklus romana), *Stana Biučića* (drama), *Gospođa Walewska* (tragedija)

KNJIŽEVNOST OD 1914. DO 1952.

1. Ivo Andrić

Put Alije Derzeleza (novela)

2. Miroslav Krleža

Kristofor Kolumbo (drama), *Michelangelo Buonarroti* (drama), *Gospođa Glembajevi* (drama), *Povratak Filipa Latinovicza* (roman), *Balade Petrice Kerempuha* (zbirka pjesama), *Khevenhiller* (pjesma)

3. Augustin Ujević

Petar Zoranić (pjesma)

DRUGA MODERNA (1952. – 1969.)

1. Slavko Mihalić

Posljednji monolog Marina Držića (pjesma)

2. Vladan Desnica

Proljeća Ivana Galeba (roman)

3. Ranko Marinković

Benito Floda von Reltih (novela)

POSTMODERNIZAM (od 1970-ih do danas)

1. Nedjeljko Fabrio

Smrt Vronskog (roman)

2. Goran Tribuson

Novinska smrt Ladislava Hanaka (novela)

3. Luko Paljetak

Cvijeti Zuzorić (pjesma), *GJIVO FRANA GUNDULIĆ* (pjesma)

4. Dubravka Ugrešić

Štefica Cvek u raljama života (roman)

3. REPERTOAR PREZIMENA LIKOVA

Literarna onomastika proučava „cjelokupnu imensku problematiku koja je sadržana u onimijskom (imenskom) fondu književnog djela“ [6].

„Pronaći prikladan naslov književnom djelu, i umjetnini uopće, nije jednostavan stvaralački čin. Naslov je i uvod, i sažetak, i poruka djela: prva bitna i zbijena obavijest o djelu (...) Uvid u umjetnikovu radionicu pokazuje kako je teško nadjenuti prikladno ime licu i djelu.“ [6].

Poglavlje Repertoar prezimena likova sadrži popis prezimena svih likova poredanih po abecednom redu.

Prezimena likova su: Agić, Bačić, Baretić, Barić, Battorych, Begović, Biučić, Borislavić, Bot, Bounarroti, Cintek, Cvek, Čengiće, Čuturić, Dorčić, Drački, Držić, Đerzelez, Frankopan, Galeb, Glembaj, Gubec, Gundulić, Hanak, Harold, Kerempuh, Khevenhiller, Kodolić, Kolumbo, Krpeta, Latinovicz, Radmilović, Reltih, Stipančić, Svačić, Šegota, Vinčić, Vronski, Zoranić, Zrinski, Zuzorić.

4. ZAKLJUČAK

Imensku formulu čine osobna imena, nadimci i prezimena.

„Prezimena su, kao stalan i nasljedan dio imenske formule na hrvatskom prostoru, javljaju prvo u dalmatinskim gradovima. Nakon Tridentskoga sabora (1545. – 1563.) Crkva uvodi obavezu vođenja matičnih knjiga te u to doba (16. i 17. st.) nastaje i zapisuje se većina hrvatskih prezimena“ (Hrvatski enciklopedijski rječnik: XIX).

Običaj pisanja prezimena u naslovima književnih djela iz hrvatske književnosti navedenih u čitankama za gimnazije započeo je tek u 16. st., kada Hrvati dobivaju prezimena, u renesansi komedijom Marina Držića *Džuho Krpeta*. Nastavljen je u 19. stoljeću u romantizmu i narednim književnopovijesnim razdobljima, a traje sve do danas, do postmodernizma i romana *Štefica Cvek u raljama života* Dubravke Ugrešić.

U rad su uvrštena 44 književna djela koja su napisala 27 književnika. Oni su u naslove svojih djela stavili 41 prezime. Gotovo polovica prezimena pripada fondu suvremenih hrvatskih prezimena: Agić, Bačić, Baretić, Barić, Begović, Bot, Cvek, Čengić, Čuturić, Dorčić, Držić, Gubec, Hanak, Kolumbo, Krpeta, Radmilović, Stipančić, Svačić, Šegota, Vinčić i Zrinski [5].

Različiti su izvori iz kojih su književnici mogli uzeti predloške prezimena za svoje likove; to su:

1. legende: Petrica Kerempuh
2. likovna umjetnost: Michelangelo Buonarroti
3. književna djela: Childe Harold, Aleksej Vronski
4. zemljopis: Kristofor Kolumbo
5. povijest: Benko Bot, Smail-aga Čengić, Karlo Drački, Fran Krsto Frankopan, Matija Gubec, Juraj Khevenhiller, Petar Svačić, Petar Zrinski
6. književnosti: Marin Držić, Gjivo Gundulić, Francesco Petrarca, Petar Zoranić, Cvijeta Zuzorić i dr.

Kao što svako književnopovijesno razdoblje „posjeduje karakterističan repertoar imena“ likova (Šimunović 2006: 339), tako posjeduje i karakterističan repertoar prezimena likova. „Repertoar imena“ i repertoar prezimena likova mijenjali su se kroz književnopovijesna razdoblja. Dok je najveći broj osobnih imena zastupljen u naslovima književnih djela u razdoblju hrvatska književnost od 1914. do 1952. (27), dotle je najveći broj prezimena zastupljen u naslovima književnih djela koja su napisana u realizmu (12). Najzastupljenija su dva prezimena: Čengić i Gundulić. Svako od ovih dvaju prezimena zastupljeno je u naslovima književnih djela dvaput, a sva ostala prezimena zastupljena su samo jedanput. Miroslav Krleža stavio je najviše prezimena u naslove svojih djela; čak šest njegovih djela u naslovu ima prezime glavnog lika.

Roman, novela i drama/tragedija najčešće su književne vrste kojima su ova djela napisana.

Riznica prezimena likova u naslovima književnih djela iz hrvatske književnosti navedenih u čitankama za gimnazije skromnija je i kraćeg vijeka od riznice osobnih imena likova.

5. IZVORI

1. Dujmović-Markusi, Dragica. 2007. *Književni vremeplov 1*. Zagreb: Profil.
2. Dujmović-Markusi, Dragica; Rossetti-Bazdan, Sandra. 2008. *Književni vremeplov 2*. Zagreb: Profil.
3. Dujmović-Markusi, Dragica; Rossetti-Bazdan, Sandra. 2008. *Književni vremeplov 3*. Zagreb: Profil.
4. Dujmović-Markusi, Dragica; Rossetti-Bazdan, Sandra; Pavić-Pezer, Antonija. 2010. *Književni vremeplov 4*. Zagreb: Profil.

6. LITERATURA

- [1.] Frančić, Anđela. 2002. *Međimurska prezimena*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- [2.] *Hrvatska enciklopedija*, (sv. 1. – 8.). 1999. – 2007. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
- [3.] Pavletić, Vlatko. 2008. *Enciklopedija hrvatskih prezimena*. Zagreb: Nacionalni rodoslovni centar.
- [4.] Šimunović, Petar. 2006. *Hrvatska prezimena*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- [5.] Šimunović, Petar. 2008. *Hrvatska u prezimenima*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- [6.] Šimunović, Petar. 2008. *Hrvatski prezimenik: pučanstvo Republike Hrvatske na početku 21. stoljeća*. I. – III. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

Stručni rad

Metode čitanja u nastavi materinskog jezika

Alenka Petrič

OŠ Karla Destovnika - Kajuha, Ljubljana

Sažetak

Čitanje ima važnu ulogu u današnje vrijeme, posebno danas kada smo okruženi brojnim i različitim izvorima informacija do kojih dolazimo čitanjem knjiga i posebno povezivanjem mrežnih stranica. Čitanje ne poznaje granice. Čitanjem se proširuju različite komunikacijske mogućnosti i prilike za informacije kojima učenik može raspolagati u školi i izvan nje, uz sve nove informacije raste i postaje sve svjesniji sebe i svijeta oko sebe. U članku ću opisati metode čitanja kroz koje učenici prolaze kroz različite procese čitanja, kako se s njima suočavaju i nose.

Ključne riječi: čitanje, knjiga, informacija, čitanje u sebi, brzo i sporo čitanje, škola, materinji jezik

1.Uvod

Na samom početku školovanja nekoliko je faktora koji će odlučiti hoće li dijete biti uspješno u školi. Hoće li učenik razviti ljubav prema čitanju i postati pravi čitatelj ili će razviti odbojnost prema njemu. Djetetove sposobnosti, kako intelektualne, tako i emocionalne i socijalne, su vrlo važne. Pripremljenost djeteta za školu je od osobitog značaja jer će pomoći djetetu da se lakše uključi u novu sredinu i školske zadatke. Također, veliku ulogu ima i motiviranost djeteta za školu, a koja uvelike ovisi i o učiteljima i o roditeljima.

Čitanje je glavno sredstvo učenja. Poznana izreka kaže da smo mi ono šta čitamo i to je istina. Bez čitanja dijete ne može usvajati nova znanja niti napredovati. Isto kao i kod drugih vještina poput tjelesne vježbe i slično, čitanje se usavršava vježbanjem. Dijete bi trebalo čitati što više, a manje vremena besciljno lutati na računalu i internetu. Dobro bi bilo kada bi roditelji od malih nogu djeci čitali priče.

Prva i najvažnija stvar kod čitanja je koncentracija. Važno je dijete upozoriti na usmjerenost na čitanje i učenje. Nikako nije dobro učiti napamet. Učenici za potrebe učenja čitaju tiho (u sebi) i glasno. Dobra je strategija i prepričavanje pročitanoj svojim riječima, u kojem slučaju bi djeca trebala shvatiti pouku i uzročno-posljedičnu povezanost naučenih činjenica. Čitanjem učenici stječu nova znanja i informacije, razvijaju koncentraciju i pamćenje, upoznaju književni jezik, grade vokabular i uče nove riječi, jačaju maštu, opuštaju se, upoznaju sebe i svijet oko sebe. Za potrebe učenja učenici čitaju tiho (u sebi) ili glasno, brzo ili sporo, usmjereno čitanje, čitanje sa zadatkom ili s obzirom na svrhu.

2.Metode čitanja

Opisat ću metode, načine i vrste čitanja kojima se učenici služe i kroz koje se susreću pri čitanju. Metode čitanja su:

- čitanje naglas i u sebi,
- brzo i sporo čitanje,
- usmjereno čitanje, čitanje s obzirom na svrhu,
- analitičko,
- kritičko i informacijsko čitanje.

Čitanje naglas i čitanje u sebi

Čitanje naglas i čitanje u sebi temeljne su vrste čitanja. Čitanje naglas posebna je „vrsta jezične djelatnosti pri kojoj se znakovi pisanoga jezika prenose u znakovni sustav govorenoga jezika” [4]i uvelike se koristi u nastavi materinskoga ali i inoga jezika posebice u početnim fazama usvajanja vještine čitanja jer „služi razvijanju artikulacije i govornoga sluha”[4]. Fonološka se sposobnost odnosi na uočavanje i proizvodnju glasova, slogova, naglasnih i prozodijskih obilježja, dok ortografska sposobnost uključuju pisanje maloga i velikoga slova, tiskano i rukopisno pismo, pravopisni zapis riječi, kratice, dijakritičke i opće logografske znakove i sl. [6].

Podvrste čitanja naglas su interpretativno čitanje, scenski govor, recitiranje i čitanje po ulogama [4]. Međutim, čitanje naglas smatra se pogrešnom metodom ako je cilj provjera razumijevanja pročitanoj jer je učeniku teško istovremeno voditi računa o artikulaciji teksta s jedne i značenju i sadržaju s druge strane te se može dogoditi da

pravilno pročita tekst, ali ga ne razumije [4]. Otežano razumijevanje ili čak i potpuno nerazumijevanje zbog usmjerenosti na točno izgovaranje riječi.

Čitanje u sebi (tiho čitanje) omogućuje učeniku da se „koncentrira na značenje i smisao u tekstu, da sam određuje tempo čitanja, te se može zaustaviti na onim mjestima u tekstu koje ne razumije ili mu predstavljaju teškoće, da može razmisliti i aktivno sudjelovati u procesu razumijevanja” [5]. Ova je vrsta čitanja zastupljenija na višim stupnjevima obrazovanja, a „prema načinu ostvarivanja i didaktičkoj usmjerenosti može biti:

- spontano (neusmjereno),
- usmjereno (čitanje sa zadatkom),
- izborno,
- čitanje sa zapisivanjem (s olovkom u ruci),
- stvaralačko,
- kritičko,
- spoznajno,
- analitičko,
- čitanje s 'preskakanjem' (reducirano),
- čitanje po vlastitome izboru,
- čitanje s otkrivanjem 'zlatne jezgre',
- čitanje s otkrivanjem tematskih riječi,
- čitanje s razumijevanjem,
- imaginativno,
- anticipacijsko i interaktivno

Brzo i sporo čitanje

U početnome se čitanju govori o važnosti razvijanja brzine čitanja kod čitača početnika. Stručnjaci kažu da je pogrešno razumijevanje bolje ako se čita sporije jer pri sporome čitanju u kratkoročno pamćenje stiže tek redak po redak teksta, odnosno zbog nedovoljne brzine sadržaj koji čitamo ne uspijeva se povezati s prethodno pročitanim što otežava proces razumijevanja. Stručnjaci također naglašavaju da je brzina čitanja važna jer olakšava razumijevanje, ali naglašava i motivaciju kao značajan čimbenik. Naime, Anderson (1999) i J. D. Brown (2001) navode kako su čitatelji koji brže čitaju u pravilu motiviraniji za čitanje zbog čega više čitaju i postaju sve bolji u čitanju. S druge strane, Visinko (2014) navodi kako metodičari anglisti ne zagovaraju brzo čitanje jer, ako se promatra razumijevanje i temeljitost, učenici mogu čitati brzo i površno ili sporije i bolje. Stoga bi, kada je u pitanju brzina čitanja, naglasak prije svega trebao biti na kvaliteti, tj. razumijevanju i točnosti, a nikako isključivo na brzini čitanja. Usmjereno čitanje ili čitanje sa zadatkom. Usmjereno se čitanje odnosi na čitanje prilikom kojega imamo unaprijed definirani zadatak, kao npr. pronalaženje određene informacije [2].

Spomenuti mogu i tri čitanja koje su iz materinskoga jezika preuzete u metodiku nastave inih jezika [5]:

- kurzorno-letimično ili dijagonalno (orijentacijsko) čitanje kod kojega je naglasak na ključnim podacima, a ne na detaljima i sporednim informacijama pa samim time nije ni nužno razumijevanje svih riječi u tekstu. Najnužnije se

informacije mogu uočiti pomoću „predviđanja, nagađanja, anticipiranja, potcrtavanja uočenih ključnih mjesta u tekstu te davanja naslova pojedinim odlomcima.” Odnosno, kod ove vrste čitanja čitatelju pri razumijevanju pomaže uočavanje naslova i podnaslova, brojčanih podataka, slika ili crteža, odlomaka i sl., kao i podvlačenje ključnih dijelova teksta, bilježenje važnih podataka na margini teksta, zapisivanje podataka u tablice i dijagrame.

- selektivno čitanje podrazumijeva traženje u tekstu „određenih informacija koje očekujemo ili znamo da se u tekstu nalaze”.
- potpuno čitanje „podrazumijeva čitanje i razumijevanje svake pojedinosti u tekstu” pri čemu „učenikovu pažnju usmjeravamo na semantička, sintaktička i pragmatička sredstva kohezije i koherentnosti u tekstu.”

Čitanje prema tipu situacije / s obzirom na svrhu

Pri tome se pod situacijom podrazumijeva opća kategorizacija tekstova prema njihovoj uporabi i sadržaju. Uključuje i informativno, istraživačko, slobodno/izorno, zadano/obvezno čitanje.

Analitičko i kritičko čitanje

Kod analitičkoga čitanja čitatelji raščlanjuju tekst u svrhu pronalaženja odgovora, dok kod kritičkoga čitanja razvijaju svoja kritička promišljanja o sadržajima koje čitaju [2]. Svrha ovakvoga aktivnoga čitanja poticanje dijaloškoga odnosa s tekstem i drugim čitateljem, a posebno je prikladan za čitanje argumentacijskih neknjiževnih tekstova.

Informacijsko čitanje

Radi se o čitanju koje „ostavlja iza sebe činjenice koje se pamte i koje malo pomalo postaju znanje. Ishodi takvoga čitanja moraju biti vidljivi pa se takvo čitanje nazivlje i mišićnim čitanjem.

3.Zaključak

Vještina čitanja na materinskome jeziku smatra se jednim od značajnih čimbenika koji utječu na uspjeh studenata tijekom visokoškolskoga obrazovanja, ali i kasnije u životu. Pri tome značajnu ulogu u učenju i čitanju imaju strategije čitanja. Čitanje je čovjeku neophodna vještina. Usvajanje je vještine čitanja najvažniji zadatak predmeta Hrvatski jezik u početnom školovanju djeteta. Iako u pravilu poučavanje čitanja i pisanja započinje u prvom razredu osnovne škole. Za čitanje je motivirano ono dijete koje ima pozitivan stav prema čitanju, spontano započinje s čitanjem te čita u slobodno vrijeme. Metodama se poticanja čitanja nastoje njegovati znatiželja, prihvaćanje te ljubav prema napisanoj riječi.

U današnje vrijeme, uz razvoj tehnologije, zanimanje za knjigu slabi te učenike treba više i češće poticati na čitanje. Koristeći se suvremenim metodama, plakatima, igrama i sl. učitelj bi trebao probuditi želju učenika za čitanjem književnoga teksta.

Na satu jezika učenici upoznaju nove riječi, razvijaju kritičko mišljenje, uče gramatiku i pravopis, upoznaju pisce i njihov rad, shvaćaju poruku koju književnici donose u svojim djelima, samostalno čitaju. Tako je cilj nastavnog sata ostvaren. Brojni učitelji koriste tradicionalne metode u strahu od novoga, drugačijega.

Obrazovanje učenika mlađe školske dobi zahtijeva izmjenu brojnih aktivnosti kako bi se održala učenička koncentracija.

4.Literatura

- [1.] Važnost čitanja za uspjeh u školi. (12. 2. 2021).
<https://rusmarin.net/vaznost-citanja-za-uspjeh-u-skoli/>
- [2.] Visinko, K. (2014). Čitanje, poučavanje i učenje. Zagreb: Školska knjiga.
- [3.] Potkonjak, N. i sur. (ur.) (1989). Pedagoška enciklopedija. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- [4.] Rosandić, D. (2005). Metodika književnoga odgoja. Zagreb: Školska knjiga.
- [5.] Rosandić, I. (1991). Tekst u nastavi stranog jezika. Zagreb: Školske novine.
- [6.] Jelaska, Z. (2005b). Jezik - znanje ili sposobnost. U Z. Jelaska i suradnici (ur.), Hrvatski kao drugi i strani jezik (str. 24-37). Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Stručni rad

Podtipovi agresije kod djece u nastavi

Alenka Petrič

OŠ Karla Destovnika - Kajuha, Ljubljana

Sažetak

Agresija je postala sve češći problem u ponašanju koji se javlja već od rane dobi. U ovome članku su navedeni biološki i psihološki pristupi određenju agresije. Određenje agresije širok je pojam, najčešća definicija određuje agresiju kao vrstu antisocijalnog ponašanja kojemu je u cilju nanijeti drugome štetu, bilo fizičke ili emocionalne naravi. Agresivno ponašanje jedan je od češćih problema u ponašanju kod djece školske dobi. Djeca u školskoj dobi agresiju mogu pokazivati na razne načine i ona može biti uzrokovana brojnim čimbenicima. U ovom članku ću predstaviti koji su podtipovi agresije kod djece u nastavi u osnovnoj školi.

Ključne riječi: nastava, podtipovi agresije, otvorena agresivnost, ponašanje, djeca, socialno učenje

1.Uvod

Riječ agresija dolazi od latinskog glagola „aggredi“ što znači pristupiti ili ići naprijed (Krahé, 2013). Agresija kao oblik antisocijalnog ponašanja definira se kroz više elemenata. Znanstvena definicija agresije treba biti objektivna za istraživanje, ali i usklađena s općim uvjerenjima o agresiji. Svako ponašanje koje nekom nanosi povredu ili uništava imovinu bila bi jedna od definicija (Vasta, Haith, Miller, 1998). Određenje agresije također se pokušava razjasniti u pogledu postojanja agresivnog nagona. S obzirom na genezu, agresivno ponašanje i njegovo nastajanje objašnjavaju dva pristupa. Prema Freudu, za čovjekov agresivni nagon je zaslužan instinkt, poglavito destruktivni instinkt Thanatos. Nasuprot tomu stoji koncepcija Bandure prema kojem je agresija vrsta nagona poznatoga samo kod čovjeka. Prema tom shvaćanju agresija nije rezultat nagona, nego socijalnog učenja (Szentmartoni, 1991).

Uzroci agresije mogu biti na biološkoj, socijalnoj i psihičkoj razini. Dječja agresija iskazuje se raznim oblicima ponašanja poput guranja, udaranja, štipanja, griženja, izrugivanja, vrijeđanja, izoliranja žrtve, krađe igračaka, uništavanja igračaka i dr. Nije svako agresivno ponašanje isto i ne manifestira se na isti način. Tako postoje podtipovi agresivnog ponašanja u koje se uvrštavaju otvorena i prikrivena agresivnost, reaktivna i proaktivna, relacijska, instrumentalna, neprijateljska, fizička i verbalna, socijalna, normalna i abnormalna agresivnost. Svaki od ovih podtipova je opisan u narednim poglavljima.

2.Podtipovi agresije, njihovi ciljevi i karakteristike:

- Otvorena agresivnost

Kod otvorene agresivnosti djecu se prikazuje razdražljivijom, negativnijom i osjetljivijom za razliku od one djece koja pokazuju neku vrstu prikrivenog agresivnog ponašanja. Ova vrsta agresivnosti povezana je s fizičkim obračunom. Iako su dječaci skloniji ovom tipu agresije, ne može se reći da se takva vrsta ponašanja ne pojavljuje i kod djevojčica. Kasnije u mladenačkoj dobi smanjuje se takva vrsta obračuna te se mušku i žensku populaciju smatra agresivnom u istoj mjeri [5].

- Prikrivena agresivnost

Ovu vrstu agresivnosti karakterizira ponašanje poput krađe, podmetanja požara, bježanja od škole i kuće. To su prikriveni načini agresije zbog njihove tajnosti i nepoznavanja počinitelja. Djeca koja pokazuju ovo ponašanje manje su društvena. Roditelji djece koja krađu često imaju poteškoća s discipliniranjem svoje djece i prikladnim nadzorom nad njima.

- Reaktivna agresivnost

Agresivno djelo koje je počinjeno kao reakcija na neki, stvarni ili tako doživljeni, vanjski događaj ili podražaj uvrštava se u reaktivnu agresivnost. U ovom slučaju dijete ima nedovoljno razvijenu ponašajnu usmjerenost te je u strahu da će biti povrijeđeno ako na određenu situaciju ne reagira agresijom. Djeca koja se na takav način ponašaju često imaju problema u stvaranju prijateljstava i ostalih odnosa jer teže k osveti i stalno su nepovjerljiva i oprezna. Ona najčešće očekuju negativan

ishod, pokazuju fiziološku uzbuđenost i reagiraju agresivno. Reaktivno agresivne osobe pokazuju neprijateljsku agresiju s velikim udjelom osvete [6].

- Proaktivna agresivnost

Dijete se koristi proaktivnom agresijom kako bi ostvarilo neki vlastiti cilj ili kako bi dominiralo nad nekim. Zbog očekivanja da će ishod tog ponašanja biti dobar, proaktivno agresivni pojedinci osjećaju se samopouzđano, mirno i samouvjereno [6]. Dolazi i do uvjerenja kako se agresija isplati, jer se njome ostvaruju ciljevi. Ovakvi se pojedinci smatraju više vrijednim od drugih i često pokoravaju ostale koji prihvate to kako ne bi došlo do ozbiljnijih obračuna.

- Relacijska agresivnost

Agresivno ponašanje kojemu je cilj uništavanje veza, prijateljstava i odnosa općenito naziva se relacijskom agresivnosti. Takva vrsta agresivnosti narušava osjećaje prihvaćenosti i pripadnosti. Učenik koji podliježe ovakvoj vrsti agresivnosti isključuje žrtvu iz skupine. Relacijska agresivnost omogućuje anonimnost. Ona se češće javlja kod djevojčica između osme i četrnaeste godine. Relacijski agresivne djevojčice manje su omiljene i usamljenije su od djevojčica koje ne pokazuju takvu agresivnost, jer teško održavaju bliska prijateljstva.

- Instrumentalna agresivnost

Instrumentalnu agresivnost karakterizira prosocijalno ponašanje kojemu je glavni cilj pribavljanje nečega. Takvo ponašanje nema primarnu želju nanošenja boli ili štete, već se pojavljuje s ciljem da se nešto dobije [3]. Neugodnost koju proživljava žrtva predstavlja na taj način nagradu agresoru. Uzrok instrumentalne agresije nisu emocionalne promjene već činjenica ostvarivanja cilja putem iste. Kod ovakvog oblika agresije radi se o nizu karakternih osobina ličnosti [7].

- Neprijateljska agresivnost

Ponašanje koje se događa s ciljem nanošenja boli ili ozljede drugome zove se neprijateljska (osvetnička) agresija. Ova vrsta agresivnog ponašanja češće se javlja kod dječaka te se povećava s dobi.

- Verbalna i fizička agresivnost

Prethodno navedene vrste agresivnosti podijeljene su uglavnom prema cilju ili uzroku. Postoji još podjela agresivnosti, a jedna je od njih s obzirom na način izvedbe. Tako se prema načinu izvedbe razlikuju verbalna i fizička agresivnost. Kao što i sam naziv govori, verbalna agresivnost vrši se riječima. Ona uključuje primjerice nazivanje pogrđnim imenima, zadirkivanje i prijetn. Učestalija je od fizičkog tipa agresivnosti. Istraživanjima je dokazano da na verbalnu agresivnost otpada više od pola cjelokupnih agresivnih ponašanja [3]. Za razliku od verbalne agresivnosti, fizičku agresivnost karakteriziraju fizički napadi (udaranje, lupanje, grizenje, čupanje, razbijanje i sl.). Često vlada uvjerenje da je ona najčešći oblik agresivnosti, jer izaziva napetost, strah da sukob ne eskalira i ne proširi se i na promatrače. Toj vrsti agresivnosti češće podliježe dječaci, što ne isključuje njezinu pojavu i kod djevojčica.

- Socijalna agresivnost

Pojam socijalne agresije uveli su Cairns i suradnici [8], a ona je prije bila poznatija kao indirektna agresija. Ta vrsta agresije uključuje ponašanja koja narušavaju ljudske odnose poput odbacivanja ili isključivanja pojedinca iz grupe. Autori pojmom socijalne

agresije opisuju sve oblike dječje manipulacije koja se javlja u vršnjačkim odnosima. Odbacivanje neke osobe, negativne neverbalne načine izražavanja, širenje neistinitih glasina, socijalno isključivanje s ciljem nanošenja štete, odnosno narušavanja žrtvina samopoštovanja, autori navode kao socijalno agresivno ponašanje [8]. Crick (1995) umjesto termina socijalna agresivnost upotrebljava termin nasilje u vezi (relacijsko nasilje) i njime obuhvaća sva ona ponašanja što izazivaju štetu koja nastaje kao rezultat manipulacije u vršnjačkim odnosima. Ova vrsta agresivnosti često je povezana s relacijskom agresivnošću zbog sličnih ishoda i ciljeva, postizanja i održavanja popularnosti u grupi. Kao što je prije spomenuto, dječaci su skloniji fizičkom tipu agresije, dok su djevojčice sklonije indirektnom odnosno socijalnom obliku agresije.

3.Zaključak

S obzirom na učestalost pojave agresivnog ponašanja u školskoj dobi potrebno je znati djelovati u skladu sa znanstvenim činjenicama o agresivnosti. Svjesnost o različitim oblicima i tipovima agresivnog ponašanja koji su navedeni u članku može biti u pomoć pri otkrivanju agresije i općenito u postupcima s djecom kod kojih postoje takva ponašanja. Poznat je i velik spektar uzroka agresivnog ponašanja, koje se može povezati s biološkim odrednicama, ali i sa socijalnim utjecajem na pojedinca. Obiteljski odnosi, utjecaj društva, medija i vršnjaka mogu biti okidač ili poticaj u razvoju antisocijalnog i agresivnog ponašanja. Kod dječaka agresivno ponašanje uglavnom je fizičke naravi, dok su djevojke sklonije socijalnoj agresivnosti. U ovom članku naglasak je stavljen na agresivno ponašanje djece u školski dobi. U ustanovama školskog odgoja često se pojavljuju razni oblici antisocijalnog ponašanja pa tako i agresivnost. U djece školske dobi agresivno ponašanje manifestira se uglavnom preko instrumentalne ili specifične agresije koja je usmjerena na dobivanje ili zadržavanje određenih objekata ili pozicija. Također je česta hostilna ili „zadirkujuća” agresija, usmjerena na provociranje ili ozljeđivanje drugih učenika u razredu. U prevenciji i pomoći u agresivnom ponašanju treba sudjelovati čitava zajednica uključujući učitelje, roditelje i stručnu pomoć. Najbitnija je svakako obitelj. Tamo sve počinje i dijete odatle donosi obrasce ponašanja.

4.Literatura

- [1.] Žužul, M. (1989). Agresivno ponašanje: psihologijska analiza. Radna zajednica Republičke konferencije Saveza socijalističke omladine Hrvatske.
- [2.] Krahé, B. (2013). Socijalna psihologija agresije. UK: Hove, Psychology Press.
- [3.] Vasta, R., Haith, M. M. i Miller, S. A. (1998). Dječja psihologija: moderna znanost. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- [4.] Szentmartoni, M. (1991). Agresivnost i njezini odrazi u odgoju. Obnovljeni život: časopis za filozofiju i religijske znanosti, 46(6), 627-636.
- [5.] Šagadin K. (2016). Agresivno ponašanje djece u predškolskoj dobi. Završni rad. Zagreb: Učiteljski fakultet.
- [6.] Essau C., Conradt J. (2006). Agresivnost u djece i mladeži. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- [7.] Bulut, A. (2006). Agresivnost i privrženost u prijateljskom odnosu srednjoškolaca. Diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet.
- [8.] Card, N. A., Stucky, B. D., Sawalani, G. M. i Little, T. D. (2008). Direct and indirect aggression during childhood and adolescence: A meta-analytic review of gender differences, intercorrelations, and relations to maladjustment. Child development, 79(5), 1185-1229.

Stručni rad

Razlozi zbog kojih učenici ne čitaju

Alenka Petrič

OŠ Karla Destovnika - Kajuha, Ljubljana

Sažetak

U ovom ću članku pokazati koji su glavni razlozi zašto učenici ne žele čitati. Čitanje i pisanje jedne su od najvažnijih odrednica obrazovanja koje otvaraju mnoge mogućnosti djetetu. Jedne su od osnovnih vještina koje dijete stječe u mlađoj dobi. Nekada je knjiga bila glavni izvor znanja, kako za odrasle, tako i za djecu. Napretkom tehnologije knjiga je, u odnosu na druge medije, pala u drugi plan. U vremenu u kojem živimo većini djece zabavu predstavljaju igre na računalu, pretraživanje interneta ili gledanje televizije, dok knjige biraju sve manje. Nažalost, rijetko je da djeca u osnovnoj školi danas čitaju knjige u slobodno vrijeme, osim lektire koju su obvezni pročitati.

Ključne riječi: čitanje, motivacija, škola, mediji, knjiga, obitelj, učitelj

1.Uvod

Nekada je knjiga bila glavni izvor znanja, kako za odrasle, tako i za djecu. Napretkom tehnologije knjiga je, u odnosu na ostale medije, postala manje popularna. Osim lektire djeca danas rijetko čitaju knjige u slobodno vrijeme.

Učenici imaju danas sve manje vremena za čitanje. Tako govorimo o problemu čitanja jer je knjiga stavljena u drugi plan. Djeca provode toliko vremena ispred ekrana, učinak medija, posebno elektroničkih medija, sve se više ističe kao glavno pitanje kod mlađih učenika. To je problem koji utječe ne samo na školu već i na cijelu zajednicu. Učitelji često se pitamo zašto knjiga ne dolazi do učenika, zašto se mladi ustručavaju čitati ili uopće ne čitaju i hoće li knjiga u bliskoj budućnosti biti zaboravljena i predstavljati samo "ukras" na polici.

Roditelji koji se upoznaju s naslovima čitanja koje nastavnik nudi na roditeljskom sastanku u predloženom programu također pomažu učenicima da razviju interes za književna postignuća. Roditelji učenika željni su suradnje s učiteljem i voljni su pomoći svojoj djeci u svladavanju školskog programa. Do 30% učenika više uopće ne čita knjige. Zato je presudno djecu upoznati s knjigama u mladoj dobi i potaknuti ih na istraživanje za čitanje.

Vještina čitanja razvija se čitanjem kod kuće i u školi. Učenici moraju svakodnevno vježbati kod kuće i u školi kako bi se veličina vidnog polja proširila. Zadatci trebaju biti primjereni sposobnostima učenika. Pri čitanju, očekuju se roditeljska i učiteljska podrška.

2.Razlozi zašto učenici ne čitaju su:

- Učenici nisu našli pravu knjigu ili vrstu knjige. Ne znaju što tražiti, što ih zanima, koju vrstu knjige u opšte tražiti.
- Učenicima su potrebne općenite strategije čitanja kojima se mogu okrenuti s vremena na vrijeme.
- Učenicima su potrebne specifične strategije čitanja koje mogu odabrati na temelju konteksta.
- Čitanje može biti zastrašujuće. Čitanje je dosadno i nezanimljivo.
- Prostor za čitanje ili "vibra" jednostavno nisu dobri.
- Previše buke. Previše distrakcija. Pretoplo, prehladno – svi mi volimo čitati u udobnosti.
- Učenicima je potreban razlog za čitanje.
- Učenici imaju previše drugih obaveza. Teško je čitati ako imaju tisuću stvari za napraviti. Tko želi „uživati u dobroj knjizi“ kada ima 10 stranica domaće zadaće?
- Čitanje nije navika. Čitanje je kao mišić. Što više čitaju, više će željeti čitati.
- Oni imaju problema s "fonemskom svjesnošću". Ako učenici imaju problema s fonemskom svjesnošću, čitanje će biti poput uspona na planinu.
- Učenici imaju ograničen vokabular riječi koje mogu pročitati. To znači da čitaju sporije, što smanjuje razumijevanje čitanje nije zabavno.
- Učenici se bore sa svojim vlastitim identitetom kao "čitatelji".
- Učenici vide čitanje kao nešto što se radi u školi, a ne kao priliku da se nađe smisao, da se zabavi, da se bude izložen novim idejama.
- Učenici moraju znati sve živo o čitanju: teme, znanje, žanrove i autore.

Knjige učenicima pružaju opće razumijevanje i proširuju rječnik. Neki čitaju kako bi poboljšali svoje vještine pisanja i čitanja i radi manje pogrešaka dok pišu, dok drugi čitaju kako bi dobili čitateljsku značku ili čitali kod kuće za školu. Bajke, pustolovne knjige, znanstvena fantastika, stripovi, basne, knjige o detektivima i zločincima, knjige o humoru, romantična djela, romani, knjige o prirodi i životinjama su knjige koje učenici najradije čitaju. Presretni su kad uspiju odabrati knjigu koja ih zanima. Učitelj im pomaže jer je presudno imati na umu da je prilagođen tekst za čitateljevu dob, sposobnosti, stajališta i horizont presudan [3]

3.Učenici moraju svakodnevno vježbati čitanje kod kuće jer vještina čitanja razvija se čitanjem

Čitanje ima brojne definicije i za svakoga od nas znači nešto drugo. Nekima učenicima čitanje znači veliku muku. Da bi dijete naučilo čitati mora za svaki glas u riječi naučiti dogovorene znakove, slova i kako se dešifrira svaki glas u riječi pomoću tog znaka. Djetetu treba pomoći razumjeti sadržaj koji čita. To radimo tako da mu pojasnimo riječi koje ne razumije, razgovaramo o likovima i događajima, prepričavamo pročitano.

Razvoj pismenosti sastoji se od puno malih koraka kojima dijete treba postupno ovladati. Ako dijete ima teškoća u čitanju i pisanju tijekom prvog razreda osnovne škole, znači da nije ovladalo nekom od predvještina čitanja i pisanja. Najčešće se to odnosi na slogovnu ili glasovnu analizu i sintezu, koju bi trebalo svladati pa tek onda krenuti na složenije zadatke.

Smatra se da bi do pete godine dijete sve glasove trebalo izgovarati ispravno, a sve češće se u prvi razred upisuju učenici koji nepravilno izgovaraju pojedine glasove. Dijete tečno čita kad ne mora "dekodirati" svaku riječ.

Dobro je poticati učenike na čitanje izvan obveznih školskih tekstova jer na taj način otkrivaju knjige koje ih zanimaju i stvaraju želju za čitanjem te pozitivan stav prema čitanju. U tome nam pomaže učlanjivanje učenika u školske i gradske knjižnice, sudjelovanje u kvizovima i različitim školskim projektima usmjerenim na poticanje čitanja.

4.Zaključak

Koliko obiteljsko okruženje može učiniti da dijete zavoli čitanje, toliko školsko okruženje može učiniti da dijete zamrzi čitanje. Stvaranje čitateljskih interesa i kulture, navika, kao i osposobljavanja za samostalno čitanje uvelike ovisi o učiteljevom pristupu i o postupcima kojima će voditi učenike. Sam čitalački čin učenika, koji je redovito zadatak, a ne osobni izbor, nije dovoljan kako bi se razvila ljubav prema knjizi. Učitelj mora učenike naučiti kako čitati s užitkom, kako se uživjeti u tekst te kako na njega reagirati. Osim potrebe za usmenim izražavanjem o pročitanoj, učenik ima potrebu izraziti se i na druge načine, kao što su dnevnik čitanja, pisanje poezije, izrada plakata, stvaranje banke riječi ili osobne liste riječi i pisanje pisma autoru knjige.

Motivacija za čitanjem u razredu tako ovisi o učiteljevom pristupu čitanju. Ukoliko učitelj čitanje prikaže kao nešto pozitivno i učenici kroz igru i pozitivnu atmosferu

čitaju na satu, bit će više motivirani za čitanje u razredu, ali nakon toga i za čitanje izvan razreda i škole. Važno je pohvaliti svaki uspjeh vezan za učenje čitanja te tako poticati učenike da budu marljivi čitatelji i svakodnevno otkrivaju nova znanja.

Čitajući stječemo nova znanja, razvijamo maštu i kritičko razmišljanje te usvajamo jezične vještine. Redovitim čitanjem bogatimo svoj rječnik, učimo nove izraze i bolje razumijemo strukturu jezika, a to nam omogućava uspjeh u daljnjem učenju. Kroz knjige ulazimo u svjetove izvan svoje svakodnevice. Upuštajući se u avanture s glavnim likovima priča razmišljamo izvan okvira, postavljamo pitanja i istražujemo nove ideje.

5. Literatura

- [1.] Heick, T. (2018). 12 čestih razloga zbog kojih učenici ne čitaju.
<https://www.skolskiportal.hr/sadrzaj/jucer-danas-sutra/12-cestih-razloga-zbog-kojih-ucenici-ne-citaju/>
- [2.] Pandurić, E. (2019). Utjecaj čitalačkih navika na razvoj čitalačke motivacije djece rane školske dobi. Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.
- [3.] Zavec, M. (2020). Čitanje je zakon. Pribavljeno 15.4.2021. sa
https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=343702
- [4.] Sve više učenika sve lošije čita. (7. 4. 2024).
<https://www.klincek.com/?p=24950>

Stručni rad

TRENING ČITANJA

Katja Kumer

OŠ Angela Besednjaka Maribor, Slovenija

Sažetak

Čitanje je važna životna vještina s kojom se susrećemo svakodnevno i na svakom koraku. Kvalitetno učenje ne možemo zamisliti bez usvojene tehnike čitanja i dobrog razumijevanja pročitano. Jednako tako, čitanje predstavlja i najčešći način sakupljanja znanja. Nastavni plan pretpostavlja kako su učenici usvojili tehniku čitanja te istog automatizirali do kraja trećeg razreda, dok bi u nastavku svog obrazovanja, učenici čitalačke tehnike trebali upotrebljavati kao funkciju učenja, što znači kako bi učenici morali obraćati pažnju na sadržaj pročitano. Međutim, iz prakse je poznato, kako ovo nije točno, jer se sve češće događa da nailazimo na učenike koji tehnike čitanja nisu usvojili čak ni u višim razredima osnovne škole. Trening čitanja kojeg izvodimo u školi temelji na Bihevioralno-kognitivnoj metodi za poboljšavanje čitanja koja doprinosi tekućem čitanju, ali i smanjuje greške kod čitanja te posljedično poboljšava razumijevanje pročitano.

Ključne riječi: tehnika čitanja, trening čitanja

1.UVOD

Definicija čitanja objašnjava da čitanje znači prepoznavati slova (grafema) u pisanom ali i u tiskanom obliku (koje izgovaramo ili ne), prelazak očima kroz napisano ili tiskano, primitak informacija (poruke) iz teksta te prenos znakova pisanog jezika u slušne znakove (znakove govornog jezika). Čitanje je komunikacijski proces u kojem tekst prenosi poruku, dok tu poruku čitatelj prima. Uvjet odvijanja komunikacijskog procesa zajednički je kod odnosno usklađenost čitateljevog koda i koda teksta.[4] Ovome možemo dodati i to kako je čitanje kompleksna i dinamična aktivnost, koju gradimo tijekom čitavog života. Čitanje nije puko prihvatanje pisanog teksta već i kritično presuđivanje te raščlanjivanje pročitano. [1]

2.BIHEVIORALNO – KOGNITIVNA METODA ČITANJA

Autorica ove metode čitanja je mag. Nada Anić iz Zagreba, a metoda je namijenjena učenicima koji imaju poteškoća kod čitanja. Metoda ima pet stupnjeva, svaki stupanju pravilu traje 8 dana, a može se i produljiti za daljnjih 8 dana. Isključuje se s ostalim vježbama čitanja. Svaki dan čita se deset minuta, a s učenicima čita određena osoba (npr. roditelji, starija braća ili sestre).

Stupnjevi:

1. stupanj:
Djetetu deset minuta dnevno čita određena odabrana osoba, a vrlo je važno da se dijete prilikom slušanja, dobro osjeća.
Cilj: Čitanje neka djetetu postane zadovoljstvo.
2. stupanj:
Djetetu na ovom stupnju čita određena odabrana osoba, ali se ono povremeno uključuje u čitanje – pročita pojedinu riječ.
Cilj: Postupno uključivanje djeteta u čitanje, dok samo čitanje ne kritiziramo.
3. stupanj:
Dijete čita deset minuta dnevno, dok odabrana osoba na tabeli označava greške. Crticom označi popravljenu grešku (ako dijete pogriješi i popravi samo grešku), a s točkom označi pravu grešku (kada dijete greške samo ne ispravi). Na kraju čitanja odabrana osoba zajedno s djetetom pregleda i popriča s njim o postignućima.
Cilj: Privikavanje na točno čitanje.
4. stupanj:
I na ovom stupnju dijete čita, ali mu se kod čitanja mjeri i vrijeme čitanja. Zajedno s djetetom određujemo opseg pročitano. a odabrana osoba mjeri vrijeme te označava greške. Nakon kraće pauze dijete isti teks pročita još jedanput. Rezultati drugog čitanja bit će bolji. Poboljšava se i djetetova motivacija za čitanje.
Cilj: Navikavanje na točno čitanje, ponavljanjem dijete usvaja navike čitanja.
5. stupanj:
Dijete upišemo u knjižnicu, ako još nije upisano. Sam potraži literaturu koju želi čitati.
Cilj: Pridobiti i očuvati naviku čitanja. [2]

METODA IZVEDBE

Trening čitanja predstavimo roditeljima i učenicima 3. razreda. Početkom 2. razdoblja ocjenjivanja, zajedno s razrednikom, odaberemo učenika koji bi bili primjereni za ovaj

trening. Sve učenike prije početka izvođenja testiramo Jednominutnim testom čitanja, kojeg su autorice Gradišar i Pečjak.

SHEMA ZA VREDNOTENJE GLASNEGA BRANJA

BESEDILO PTICA IN SLON

PRIIMEK I IME OTROKA: _____

A. ŠTEVILO PREBRANIH BESED NA MINUTO: _____

B. TEHNIKA BRANJA

(Pri vsaki kategoriji se označi ustrežna številka)

Opažanja

1. TEHNIKA	1.1 BERE BESEDE B	
	1.2 BERE ZLOGE Z	
	1.3 ČRKUJE Č	
2. RITEM	2.1 ENAKOMEREN, TEKLOČ	
	2.2 NEENAKOMEREN, POSTANKI	
3. NATANČNOST	3.1 ŠTEVILO NAPAK _____	
	3.2 VRSTA NAPAK: Z – zamenjava črke/besede I – izpuščanje črk/besed D – dodajanje črk/glasov	
4. IZRAZNOST	3.3 KVALITETA NAPAK: 1. napake ne vplivajo na pomen in skladno 2. napake vplivajo na pomen povedi	
	4.1 UPOŠTEVANJE LOČIL 1. upošteva ločila 2. ne upošteva ločil	
	4.2 NAGLAŠEVANJE 1. pravilno naglašuje besede 2. nepravilno naglašuje besede	

C. ODGOVORI NA VPRAŠANJA (RAZUMEVANJE)

1. O čem govori zgodba? _____
2. Zakaj je bila ptica jezna na slona? _____
3. Kako se je zgodba končala? _____

PTICA IN SLON

Sredi džungle je raslo veliko drevo. Na vrhu je (9)
drobna ptica naredila gnezdo za svojo družino s tremi (18)
mladiči. Nekega dne je prišel mimo slon. Naslonil se (27)
je na deblo in si ob njem podrgnil hrbet. Drevo se je (39)
začelo majati in lomiti. Mladiči so se prestrašeni stisnili (48)
k materi. Ta je iz gnezda pomolila konico kljuna in (58)
rekla: »Hej ti velika žival, še veliko dreves je tod okoli!« (69)
Zakaj si izbral prav to? Mladiči se bojijo, pa še iz (80)
gnezda bi lahko padli.« (84)
Slon ni rekel besede, s svojimi majhnimi očmi je (93)
pogledal ptico, zaplahutal z velikimi ušesi in odšel. (101)
Naslednjega dne se je slon vrnil in si spet podrgnil (111)
hrbet ob drevesu. Drevo se je začelo majati. Ptica (119)
strašeni ptički so se spet stisnili k materinim perutim. (128)
Sedaj je bila mati ptica jezna. »Ukazujem ti, da takoj (138)
prenehaš tresti naše drevo,« je vpila, »ali pa te bom (148)
naučila redal!« (150)
»Kaj pa lahko narediš velikanu, kot sem jaz?« se (159)
je smejal slon. »Če bi hotel, bi lahko to drevo zamajal (170)
tako, da bi gnezdo z otroki vred odneslo daleč na vse (180)
strani.« Mati ptica ni rekla ničesar. (186)
Naslednjega dne se je slon vrnil in se spet podrgnil (196)
ob drevo. Ptica se je hitro kot blisk zapodila v eno od (208)
velikanskih slonovih ušes in ga dražila tako, da ga je (218)
praskala s krempljci. Slon je stresel z glavo... vendar (227)
ni nič pomagalo. Zato je zaprosil ptico, naj odneha, in (237)
ji obljubil, da si ne bo nikoli več drgnil hrba ob drevo. (249)
Nato je ptica odletela iz slonovega ušesa in se (258)
vrnila v gnezdo k mladičem. (263)
Slon se ni nikoli več vrnil, da bi si popraskal hrbet. (274)

Slika 1: Jednominutni test glasnog čitanja [3]

Namijenjen je provjeravanju brzine čitanja (koliko riječi učenik pročita unutar jedne minute), a mjeri i preciznost čitanja, broj grešaka, vrstu grešaka koje učenik napravi tijekom čitanja (dodavanje, ispuštanje, zamjena slova) i kvalitetu grešaka (da li greške utječu na značenje rečenice ili ne) te izražavanje (uzimanje u obzir interpunkcijskih oznaka kod čitanja i naglašavanje). Na kraju teksta su tri pitanja o sadržaju, s pomoću kojih provjeravamo razumijevanje pročitano.

U pravilu trening čitanja u školi započinjemo izvoditi na 3. stupnju Bihevioralno-kognitivne metode za poboljšavanje čitanja, jer se tek rijetko susrećemo s učenicima koji imaju doista velik otpor do čitanja. Iznimno kod doista loših čitatelja, započinjemo s treningom na 2. stupnju. Za sudjelovanje kod izvedbe treninga dogovaramo se s roditeljima, jer su upravo oni ti, koji s učenicima zajedno kod kuće, ovaj trening i izvode. Na sastanku im prenesemo sve upute za izvedbi i potrebna pomagala. Aktivnosti unutar 3. stupnja roditelji i učenici izvode dva tjedna. U tabelu koju dobiju upisuju datum, označe da li se učenik sam sjetio kako mora čitati, a potom roditelji učenika označavaju greške. Pravu grešku označavaju točkom, popravljenu grešku (grešku koju je učenik kod čitanja popravio sam) pak označe crticom. Na kraju 3. stupnja dogovaramo se o planovima za naprijed. Ako je potrebno, trening se produljiva za jedan tjedan, a ako nije potrebno produljenje, rad se nastavlja na 4. stupnju. I kod 4. stupnja roditelji označavaju greške na tabeli, dok mjere i vrijeme čitanja. Zajedno s učenicima odrede opseg pročitano teksta (npr. jedna stranica knjige) i mjere koliko je vremena učeniku bilo potrebno za čitanje. Vrijeme se upisuje u tabeli. Nakon kraće pauze, učenik ponovo čita isti tekst, a roditelji mjere vrijeme te

označavaju greške. Drugo čitanje je u pravilu brže, pojavljuje se i manji broj grešaka. S obzirom na rezultate izvođenja treninga, ovaj se stupanj može produljiti, ili se prelazi na sljedeći stupanj treninga. Kada učenici prođu sve stupnjeve treninga, ponovno se provjeravaju Jednominutnim testom glasnog čitanja te se ocjenjuje napredak pojedinog učenika. Rezultati se predstave roditeljima i razredniku. U donjoj tabeli predstavljeni su rezultati treninga čitanja tijekom školske godine 2022/23.

UČENIK	BR. RIJEČI 1. ČITANJE	BR. GREŠAKA 1. ČITANJE	TEHNIKA ČITANJA	BR. RIJEČI 2. ČITANJE	BR. GREŠAKA 2. ČITANJE	TEHNIKA ČITANJA
1	25	27	slovka	47	8	čita slogove, riječi
2	26	33	slovka	41	21	čita riječi, slogove
3	22	54	slovka	36	18	čita slogove, riječi, povremeno slovka
4	31	57	slovka, tempo njednakomjeran	35	18	čita slogove, povremeno slovka
5	27	32	slovka, tempo njednakomjeran	47	9	čita slogove, povremeno slovka, tempo nejednakomjeran
6	22	38	slovka	34	10	čita slogove, povremeno slovka
7	34	27	čita riječi, slovka, povremeno slovka	49	4	čita slogove, riječi

Tabela 1: Rezultati treninga čitanja u školskoj godini 2022/23

3. ZAKLJUČAK

Trening čitanja u pravilu poboljša čitanje kod svih uključenih učenika. Poveća se brzina čitanja, smanjuje se broj grešaka koje učenici rade tijekom čitanja, dok u većoj mjeri učenici sami popravljaju svoje greške tijekom čitanja. Bez iznimke su svi učenici poboljšali tehniku čitanja, jer su više riječi čitali automatski i manju su ih slovkali. U našoj školi ćemo trening čitanja izvoditi i tijekom narednih godina, jer su rezultati vrlo ohrabrujući.

4.LITERATURA I IZVORI

- [1] J. Jug, (1986.), »Tehnike branja«, Kranj: Moderna organizacija, 1986.
- [2] M. Kalan, »Vedenjsko-kognitivna metoda branja«, Kranj, 2004., https://dspkomenda.weebly.com/uploads/1/3/1/3/131332549/vedenjsko_kognitivna_metoda_branja.pdf (dostop 20. 9. 2024.).
- [3] L. Magajna, »Učne težave, specifične učne težave, primanjkljaji na posameznih področjih učenja – problem usmeritve v teoriji in praksi«, Ljubljana: Društvo defektologov Slovenije, 2000.
- [4] »Pedagoška enciklopedija 1«, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva 1989.

Stručni rad

VAŽNOST CJELOŽIVOTNOG OBRAZOVANJA

Natalija Ekart Misleta

Center Gustava Šiliha Maribor, enota Dom Antona Skale,
Slovenija

Sažetak

Obrazovanje odraslih obuhvaća obrazovanje, osposobljavanje i učenje osoba koje su završile formalno školovanje, ali žele steći, ažurirati, proširiti ili produbiti svoja znanja, a nemaju status učenika ili studenta. Osobe koje se uključe u obrazovanje odraslih stječu status polaznika obrazovanja odraslih. Cjeloživotno učenje odnosi se na trajno stjecanje i razvijanje znanja, vještina i kompetencija.

Ključne riječi: cjeloživotno učenje, odrasli, znanja, vještine, kompetencije.

1. Uvod

„Kulturni razvoj, kroz koji današnji čovjek prolazi u normalnim uvjetima, sličan je stablu koje raste, odnosno organskoj cjelini koja se neprestano razvija i na kojoj se razlikuju tri neovisna dijela: korijenje, stabljika i više-manje grmolika krošnja. Osnovno obrazovanje odgovara korijenima stabla; i kao što se deblo uzdiže iznad svojih korijena, stručna ili profesionalna naobrazba izdiže se nad osnovnim obrazovanjem. No, kad je riječ o grmolikoj krošnji iznad debla, te rascvjetanom cvijetu i plodu na njemu, to je najviši i najrjeđi oblik obrazovanja u čovjeka – opća naobrazba, ili bolje rečeno naobrazba“ [6].

Cjeloživotnim učenjem prilagođavamo se promjenama jer je važno da pojedinac bude u koraku s vremenom. Cjeloživotno učenje namijenjeno je ljudima svih dobi i cijelom društvu. Na temelju zajedničkih interesa i aktivnog provođenja slobodnog vremena, nova mreža prijatelja može održati pojedince i u kasnoj životnoj dobi.

2. Svrha učenja odraslih

Mnogi čimbenici potiču odrasle na učenje, poput želje da provjere svoje znanje, završe prekinuto školovanje ili steknu diplomu. Odluka o prekvalifikaciji obično je rezultat više isprepletenih motiva koji potiču pojedinca na kreativnost i inovativnost. Američki psiholog Abraham Maslow istraživao je hijerarhiju ljudskih potreba. Smatrao je da čovjek ima potrebu za znanjem, ali i strah od nepoznatog, koji proizlazi iz loših iskustava, a ne iz primarne ljudske osobine. Mnogi autori vjeruju da redoslijed potreba nije bitan te da hijerarhiju treba preispitati i preformulirati, jer je potreba za učenjem temeljna, primarna.

Hijerarhiju treba osmisliti i promatrati kao taksonomiju, odnosno kao proces u kojem pojedinac nastoji zadovoljiti sve svoje potrebe. Maslow naglašava da potrebe niže razine moraju biti zadovoljene prije nego što osjetimo potrebe na sljedećoj, višoj razini. To znači da dok ne zadovoljimo fiziološke potrebe, ne osjećamo druge potrebe. Tek kada su fiziološke potrebe zadovoljene, potrebe više razine postaju važne. Kada su te potrebe uglavnom zadovoljene, pojavljuju se potrebe na sljedećoj, višoj razini piramide.

Bazične potrebe usmjeravaju naše ponašanje jer su aktivne samo dok nisu zadovoljene. Jednom kada su zadovoljene, motivacija za njih prestaje. Na taj način uglavnom prvo zadovoljavamo fiziološke potrebe. Tek kada su one zadovoljene, mogu se ostvariti psihičke potrebe. Kako pojedinac napreduje kroz piramidu potreba,

prioritet potreba se prilagođava trenutnoj razini. Ako kasnije neka potreba niže razine ostane nezadovoljena, pojedinac se privremeno usmjerava na tu potrebu i daje joj prioritet, pritom se ne spuštajući na nižu razinu potreba [3].

2.1 Motivi odraslih za učenje

Motivacija se može definirati kao proces poticanja ljudske aktivnosti, njezino usmjeravanje i reguliranje radi postizanja određenih ciljeva. Stručnjaci se slažu da na nijednu ljudsku aktivnost ne utječe samo jedan motivacijski faktor; postoji više faktora koji djeluju u različitim kombinacijama. Razvijene su mnoge teorije koje objašnjavaju odnos pojedinca prema radu i odgovaraju na pitanje zašto ljudi rade te kako povećati njihovu motivaciju za rad.

Motivi odraslih za učenje mogu biti usmjereni na:

- Cilj – ovisno o potrebi, polaznici biraju određeni cilj koji žele postići, primjerice profesionalni status, osobni razvoj ili rješavanje obiteljskih problema.
- Aktivnost – neki se odlučuju na studij prvenstveno zbog druženja, novih spoznaja ili mogućnosti povlačenja.
- Učenje – uče radi osobnog razvoja, za sebe, vođeni unutarnjim motivima [2].

2.2 Čimbenici cjeloživotnog učenja

Čimbenici koji utječu na motivaciju za obrazovanje mogu se grubo podijeliti na:

Subjektivni čimbenici:

- Pojedinčeve stečene i urođene sposobnosti i kvalitete potrebne za obrazovanje, stil učenja, samomotivacija, slika o sebi.
- Senzorna svojstva (sluh, vid, brzina reakcije).
- Intelektualna kognitivna svojstva (pamćenje, misaoni procesi, sposobnost učenja, inteligencija).
- Emocionalno-motivacijske kvalitete (emocionalna stabilnost, usmjerenost ka cilju, odgovornost, strpljenje).

Objektivni čimbenici: Na naše potrebe, želje, interese, vrijednosti i ponašanje utječu ne samo unutarnji već i vanjski čimbenici (okolina) [2].

Ponuda obrazovanja za odrasle danas je dostupnija nego ikad, a sadržaji su iznimno raznoliki. Raznovrsna je i ponuda za poslodavce, koji svojim zaposlenicima putem tečajeva mogu omogućiti osobni rast i povećanje produktivnosti. Na taj način

značajno poboljšavaju zadovoljstvo svojih zaposlenika, a time i uspješnost poduzeća [4].

2.3 Načela obrazovanja odraslih

Temeljno načelo javnog interesa u području obrazovanja odraslih je cjeloživotno obrazovanje i učenje za sve. Osnovna načela uključuju sljedeće: cjeloživotno obrazovanje, dostupnost obrazovanja pod istim uvjetima, slobodu i samostalnost u izboru puta, sadržaja, oblika, sredstava i metoda obrazovanja, sekularnost obrazovanja odraslih koje se pruža kao javna usluga, profesionalnu i etičku odgovornost odgajatelja, poštivanje osobnosti i dostojanstva svakog sudionika, te u obrazovanju odraslih postizanje istih standarda kao u obrazovanju mladih [8].

3. Andragogija - znanost o odgoju i obrazovanju odraslih

Predmet andragogije je obrazovanje i odgoj odraslih, a njezina temeljna zadaća je proučavanje ciljeva, sadržaja, zakonitosti i načela, oblika i metoda obrazovanja i odgoja odraslih te otkrivanje osnovnih zakonitosti u ovoj oblasti. Andragogija otkriva zakonitosti pojava i procesa svojstvenih "izvanškolskom obrazovanju" za sve programe i oblike obrazovanja odraslih u procesima cjeloživotnog obrazovanja.

Uz podjelu disciplina tipičnu za industrijsko doba, pojava nove znanosti zahtijevala je sve ekstenzivniju i raznovrsniju praksu obrazovanja odraslih, posebice za potrebe rada i zapošljavanja. S industrijalizacijom i urbanizacijom, potrebe za znanjem odraslih naglo su porasle. Odgojitelji odraslih tražili su zajednička opća pravila i zakonitosti andragoške prakse kako bi bili učinkovitiji i što uspješnije obrazovali ljude. Andragogija trećeg životnog razdoblja dio je znanosti o andragogiji i proučava obrazovanje starijih osoba. Odnosi se na starije odrasle osobe u razdoblju nakon karijere, koje obično smatramo mlađim seniorima. Karakteristično za njih je da napokon imaju vremena, željni su učenja i spremni su sudjelovati u društvu kao aktivni građani ili potrošači.

Andragogija kasnijih godina života (također geragogija, gerontogogija) ima širi predmet proučavanja od andragogije trećeg životnog razdoblja [1].

3.1 Kategorije obrazovanja

U Sloveniji je odraslima dostupno nekoliko obrazovnih programa. Obrazovanje odraslih podijeljeno je u četiri osnovne kategorije: formalno obrazovanje za stjecanje javno priznate razine obrazovanja, formalno obrazovanje za stjecanje stručnog ili strukovnog obrazovanja, neformalno opće obrazovanje te neformalno obrazovanje za zvanje ili profesionalni rad.

Prva kategorija obrazovanja omogućuje odraslima stjecanje osnovnih i općih znanja koja iz različitih razloga nisu mogli steći u mladosti. To se uglavnom odnosi na obrazovanje u osnovnim i srednjim školama. Druga kategorija omogućuje stjecanje visokog obrazovanja, uključujući srednje, više i visoko obrazovanje te različita osposobljavanja za stručni rad i usavršavanja.

Neformalno opće obrazovanje uglavnom obuhvaća osposobljavanje i učenje za vlastite potrebe ili želje te osobni razvoj. Posljednja kategorija obrazovanja odraslih odnosi se na osposobljavanje i obrazovanje potrebno za određeni posao i napredovanje u karijeri [9].

4. Prepreke sudjelovanju u obrazovanju odraslih

Važno je poznavati motive odraslih za obrazovanje, ali također je važno razumjeti što ih sprječava da se odluče na studiranje. Glavne skupine prepreka u obrazovanju odraslih uključuju situacijske prepreke, institucionalne i dispozicijske barijere [2].

Interes za čimbenike koji potiču ili obeshrabruju odrasle da se bave obrazovanjem prisutan je u području obrazovanja odraslih već duže vrijeme te su ti čimbenici obično uključeni u svako istraživanje o sudjelovanju odraslih u obrazovanju. Osim poznavanja motiva odraslih – te sile koja ih potiče da se uključe u obrazovni program i ustraju u njemu – izuzetno je važno poznavati i obrazovne prepreke. Prema dobro poznatoj klasifikaciji Patricie Cross iz 1981. godine, odrasli moraju, prije nego što se uključe u obrazovni program, a ponekad i tijekom samog sudjelovanja u njemu, prevladati tri vrste prepreka:

- Prvo moraju prevladati obiteljske, financijske, zdravstvene probleme, probleme s prijevozom, nedostatak vremena i druge poteškoće koje moraju riješiti da bi mogli sudjelovati u obrazovanju ili ostati u programu. Te prepreke nazivaju se situacijskim preprekama i one proizlaze iz trenutne životne situacije pojedinca.

- Odrasli koji se žele obrazovati također se moraju suočiti s preprekama koje postavljaju obrazovne institucije. Često se suočavaju s prekomjernom administracijom, školarinama, nezgodnim rasporedima ili prevelikom udaljenošću mjesta školovanja. Te čimbenike svrstavamo u institucionalne prepreke, koje mogu spriječiti odraslu osobu da sudjeluje u obrazovnom programu.
- Treća skupina prepreka povezana je s psihosocijalnim karakteristikama pojedinca, poput stavova, samopoštovanja, uvjerenja u vlastite sposobnosti itd. Te prepreke nazivamo dispozicijskim barijerama, a njihovo poznavanje iznimno je važno za planiranje, promicanje i provedbu obrazovanja [7].

5. Organizacije za obrazovanje odraslih

Narodna sveučilišta: Ključni su pružatelji obrazovanja odraslih, nudeći formalno i neformalno obrazovanje za profesionalne, osobne i opće potrebe. Trenutno ih je u Sloveniji 34.

Sveučilišta za treće životno razdoblje: Nastala su sredinom 1980-ih s ciljem uključivanja starijih radnika i radnika pred mirovinom. Trenutno ih ima 51, a organizirana su kao samostalne ustanove ili djeluju u sklopu drugih institucija, poput knjižnica, javnih sveučilišta i sl. Cilj im je potaknuti starije osobe da ostanu aktivne kroz učenje u trećem životnom razdoblju, pružajući neformalne obrazovne programe.

Edukacijski centri u tvrtkama: Zadovoljavaju obrazovne potrebe zaposlenika u određenim tvrtkama, a ponekad i u više tvrtki. Djeluju kao posebna organizacijska jedinica s odgovarajućim kadrovskim i materijalnim resursima. Tvrtke također mogu imati obrazovne službe koje se brinu o organiziranoj ponudi obrazovanja za svoje zaposlenike.

Srednje, više i visoke škole te fakulteti: U Sloveniji 47 javnih srednjih škola, 66 viših stručnih škola i 107 visokih škola pružaju formalno obrazovanje odraslima.

Edukacijski centri pri udrugama poslodavaca: Gospodarska komora Slovenije, Obrtno-poduzetnička zbornica Slovenije, Udruženje manager i druge organizacije nude različite obrazovne programe.

Ustanove, udruge i organizacije: Iako obrazovanje nije njihova osnovna djelatnost, mnoge organizacije nude obrazovne programe kao dodatnu aktivnost. To uključuje

stručna i strukovna društva, udruge, javnu upravu, interesne skupine, knjižnice, muzeje, galerije te autoškole.

Privatne obrazovne organizacije: Osnovane s prelaskom Slovenije na tržišno gospodarstvo, ove organizacije nude formalno i neformalno obrazovanje, uglavnom strukovno i profesionalno, ali i neformalno obrazovanje za zadovoljavanje osobnih potreba i interesa pojedinaca [5].

6. Zaključak

Učenje o cjeloživotnom obrazovanju doživljam kao vlastito iskustvo jer sam i sama odlučila steći visoku razinu obrazovanja u srednjoj odrasloj dobi. Stoga sa sigurnošću mogu reći da je učenje aktivnost i proces koji traje od rođenja, kroz rano djetinjstvo i odraslu dob, sve do kraja života, s ciljem usavršavanja znanja i vještina. Ono je ključno za kvalitetan rad i uspješnu karijeru.

"Tko nije spreman učiti cijeli život, nije naučio ono najvažnije." – Rainer Haak

7. Literatura

- [1] *Andragogika*. Pridobljeno: 8. 9. 2024, s <https://sl.wikipedia.org/wiki/Andragogika>.
- [2] Čendak, J. (2009). *Izobraževanje zaposlenih - priložnost ali obveznost?* Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
- [3] *Hierarhija potreb po Maslowu* (2024). Pridobljeno 26. 9. 2024, https://sl.wikipedia.org/wiki/Hierarhija_potreb_po_Maslowu.
- [4] *Izobraževanje za odrasle: 5 razlogov za vseživljenjsko učenje* (2023). Pridobljeno 24. 9. 2024, s <https://www.microteam.si/novice/izobrazevanje-za-odrasle-5-razlogov-za-vsezivljenjsko-ucenje/>.
- [5] Mikulec, B. in Stanovnik Perčič, A. (2020). *Profesionalni razvoj izobraževalcev odraslih in vloga programa EU*. Pridobljeno: 8. 9. 2024, s https://www.cmepius.si/wp-content/uploads/2021/04/Profesionalni-razvoj-izo-odraslih-in-vloga-programa-EU_SLO-ponatis_14-8-20.pdf.
- [6] Ozvald, K. (1927). *Kulturna pedagogika*. Ljubljana: Slovenska šolska matica.

- [7] Radovan, M. *Zakaj se odrasli ne uključujuje v izobraževanje?* Pridobljeno: 25. 9. 2024,
https://tvu.acs.si/ak_arhiv/10/datoteke/program/Zakaj_se_odrasli_ne_vkljucujejo_v_izobrazevanje.pdf.
- [8] Zakon o izobraževanju odraslih (uradno prečiščeno besedilo) (ZIO-UPB1) (2006). Pridobljeno: 26. 9. 2024, s <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=Zakon+o+izobra%C5%BEEvanju+odraslih+%28uradno+pre%C4%8Di%C5%A1%C4%8Deno+besedilo%29+%28ZIO-UPB1%29%2C+>.
- [9] *Zakon o izobraževanju odraslih: znanje naj bo dostopno vsem!* (2024). Pridobljeno 13. 9. 2024, s <https://svet24.si/clanek/zanimivosti/66d6fdb73de72/zakon-o-izobrazevanju-odraslih-znanje-naj-bo-dostopno-vsem>.

Stručni rad

GEOGRAFSKI POVIJESNI OCRT MOGA SELA

Natalija Ekart Misleta

Center Gustava Šiliha Maribor, enota Dom Antona Skale Maribor,
Slovenija

Sažetak

Povijest pojedinih naselja i mjesta može biti vrlo zanimljiva, zbog čega se mnogi ljudi zanimaju za povijest svog rodnog grada. Upravo iz tog razloga odlučili smo istražiti i prikupiti što više važnih podataka o mjestima u kojima živimo. Moje mjesto smješteno je uz rijeku Dravu, gdje bezbroj ptica ispunjava zrak svojim pjevom, a pridružuju im se zvona lijepo očuvane crkve. Put nas vodi do brojnih kapelica, grobnica, sakralnih i kulturnih spomenika, kao i škole. Pregledavajući materijal, otkrili smo mnogo novih i iznenađujućih informacija. Pogledajmo koje su to.

Ključne riječi: povijest, rodni grad, rijeka Drava, sakralni i kulturni spomenici, škola.

1. Uvod

Danas se Starše nalaze na rubu dravske terase, između Maribora i Ptuja. Središte naselja smješteno je uz crkvu sv. Ivana Krstitelja iz 16. stoljeća. U davnoj prošlosti, Starše su bile dio vlastelinstva Ravno polje, koje je obuhvaćalo i velik dio trga Ptuijske Gore. Nekada veličanstveni i moćni dvorci Majšperk i Vurberk te kurija Ravno polje danas su samo ruševine. Ipak, još uvijek nas privlače priče ljudi koji su živjeli unutar ovih zidina. Pred nama se tada otvara novi svijet, svijet u kojem se vraćamo u davna vremena kada su živjeli kraljevi i kraljice, grofovi i grofice, paževi i spletići...

2. Iz davne prošlosti moga sela

Selo Starše nalazi se u središnjem dijelu Dravske doline, na prostranoj ravnici između gradova Maribora i Ptuja. To je zbijeno naselje smješteno na rubu dravske terase, a središte naselja je uz crkvu sv. Ivana Krstitelja. Kao jedino naselje, nekada se zvalo "Vas" ili "Ves" na tadašnjem dijalektu. Nakon što su nastala druga sela, "Ves" je prvobitno nazivana "Stara ves" ili "Starša Ves", od čega je nastalo ime Starše, koje se zadržalo do danas. Već 1265. godine ovdje se spominje luka vurberškog zemaljskog gospodstva, a 1320. godine Starše su upisane u salzburški, a kasnije i u ptujski urbar [5].

2. 1. Podrijetlo i povijest

Podrijetlo naselja koje se danas zove Starše nije do kraja utvrđeno. Znamo da je današnje Dravsko polje tijekom ledenog doba bilo prekriveno ledom i snijegom, koji su se tijekom tisućljeća topili, stvarajući Dravsko jezero, kroz koje je protjecala rijeka Drava. S vremenom je jezero presušilo, a rijeka Drava oblikovala svoje korito, koje se očuvalo do danas [1].

Slika 1: in 2: Korito rijeke Drave nekad i sad

Prije više od 2000 godina rijeka Drava tekla je tik podno današnjeg brda Vurberg, pa je između Drave i tadašnjeg naselja Starše bila dolina u kojoj su Rimljani podigli rezidencije za svoju vojnu legiju i velebni hram sv. Mitra. Sve je to rijeka Drava potopila, porušila i prekrila naslagama zemlje, gdje su kasnije nastale livade, pašnjaci i šume [1]. Nakon odlaska Rimljana, stanovnici uz Dravu u Dravskom polju živjeli su kao pastiri i bavili se stočarstvom. Krčeći šume, stekli su polja i počeli ih obrađivati. Prve zajednice u kojima su živjeli bile su zadruge, koje je vodio starješina. Zbog stalnih najezdi stranaca, obrana je bila nužna, pa se nekoliko zadruga ujedinilo u županiju, u kojoj su birali načelnika. Županije su bile ujedinjene u vojvodinu, kojom je vladao vojvoda ili knez, demokratski biran. Karantanija je obuhvaćala i područje današnjeg Dravskog polja, pa su naši vojvode stolovali na Gosposvetskom polju. Nakon što su Bavari nadvladali karantanske knezove, naši su krajevi došli pod vlast njemačkih kraljeva i careva, koji su zauzeli svu zemlju i njezina dobra. Područje današnjeg sela Starše pripalo je salzburškim biskupima, koji su na njemu naselili svoje podanike. Iz spisa vlastelinstva u to vrijeme vidljivo je da je u Staršama živjelo osam težaka, koji su dobili zemlju na korištenje, za što su morali gospoštiji davati desetinu od svih uroda, služiti kao preša te obavljati razne druge poslove [1].

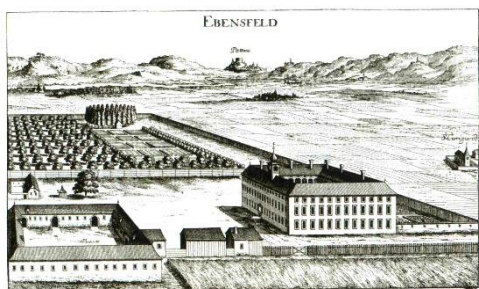
2. 2. Život gospode i kmetova

Život težaka i "račundžija" bio je opterećen dažbinama koje su se upisivale u urbarske knjige, ali ih je vlastelinstvo stalno mijenjalo u svoju korist. Čak su odlučivali o obiteljskim stvarima kmetova: vjenčanju, primopredaji posjeda, pa čak i o pravu prve noći prije vjenčanja. Neumoljivost zahtjeva i dužnosti bila je okrutna, jer su službenici vlastelinstva (valpti i biriči) vrlo surovo postupali prema podanicima. Sve je to dovelo do seljačke bune [3].

U 17. stoljeću grof Jurij Gunter Herberstein, vlasnik posjeda i dvorca Vurberk, postupao je vrlo okrutno prema kmetovima u Staršama. Imao je pravo lova i ribolova te je često činio štetu na poljima. Nekoliko je puta dao srušiti branu koju su seljaci sagradili kako bi olakšali prijevoz stočne hrane, drva za ogrjev i smeća iz šuma preko rijeke. Zbog grofove okrutnosti, seljaci su se žalili gospoštiji Ebensfeld i tražili zaštitu. Grofica od Ebensfelda, udova Galler, bila je svjesna grofove okrutnosti i razumjela je probleme seljaka, zbog čega im je postala saveznik. Pomagala im je u nabavi oružja (sjekire, pijuci, vile...) i vina za hrabrost. Dana 31. svibnja 1677. okupilo se 200 do 300 seljaka, odlučnih da spriječe ponovno rušenje brane. Vođa kladaša bio je

poljoprivrednik Andrej Zupanič. Grof J. G. Herberstein, sa svojih 13 najvjernijih slugu naoružanih vatrenim oružjem, započeo je borbu. Za njega je to završilo tragično, jer su ga sluge, nakon što su ispucali sve metke, napustile i pobjegle. Seljak Zupanič ubio ga je sabljom. Ostali pobunjenici navalili su na njega, probili mu trbuh i glavu, tako da je izdahnuo na mjestu. Pobjedu su proslavili u dvorcu Ebensfeld, pijući [4].

Nakon grofova ubojstva započeo je višegodišnji sudski proces. Glavni buntovnici bili su zatvoreni i mučeni u tamnicama (umrli su od gladi – Zupanič, Khreusel i Pigeon proveli su zimu potpuno goli u hladnoj, mračnoj sobi, bez slame i klupa). O procesu je cara osobno obavijestila udovica Marija Magdalena Herberstein, rođena Wolkenstein, te Visoki sud u Beču. Grofica od Ebensfelda podržala je zatvorenike i angažirala tri odvjetnika za njihovu obranu. Presuda višeg suda iz Beča izvršena je u Grazu (trostruko vješanje, protjerivanje iz zemlje). Tako je 17. stoljeće na našim prostorima obilježeno sporom između Herbersteina, vlasnika posjeda Vurberk, i Gallera, vlasnika posjeda Ravno polje [3].

Slika 3: in 4: Dvorac Ravno polje nekad i

danas

Ni Turci nisu štedjeli naše teritorije. Već 1478. godine opljačkali su i spalili područje današnjeg Dravskog polja. Godine 1493. ponovno su napali Ptuj i Gornje Dravsko polje. U to su vrijeme stanovnici današnjeg područja Starša osjetili najgora zlodjela Turaka. Ponovno su pljačkali i palili 1532. godine duž Štajerske prema Vurberku. Kako ga nisu morali zauzeti, preplivali su Dravu, spalili Starše i druga sela prema poznatoj Ptujskoj gori [1].

Slika 5: Pogled na Ptujšku Goru

Strahote Prvog i Drugog svjetskog rata osjetilo je i naše stanovništvo. Mnogi su bili ubijeni, iseljeni i mučeni. O veličini njihovog doprinosa slovenskom narodu povijest će tek pisati [1].

3. Škola

Podaci iz 1879. godine pokazuju da se prvotna školska zgrada nalazila na mjestu današnje župne dvorane. Utemeljiteljem škole smatra se župna crkva Hoče, jer je u to vrijeme crkva u Staršama bila filijala župne crkve Hoče. Izvorna zgrada bila je drvena. U njoj je stanovao mežnar, a svoje je mjesto imao i hočki župnik, koji je nedjeljom dolazio u Starše poučavati vjeronauk sinovima »najuglednijih« svećenika. Kako se broj godina povećavao, nova zgrada izgrađena je 1808. godine. Sačuvan je izvještaj tadašnjeg slivničkog dekana od 14. listopada 1806. godine, u kojem se navodi potreba osnivanja škole u Staršama za okolna sela Prepolje, Marjetu, Loku, Rošnju i Zlatoličje, jer je bilo upisano 35 dječaka i 31 djevojčica. Prostor namijenjen njima imao je samo 18 četvornih metara. Stoga je 1818. godine sagrađena nova školska zgrada, koja je sadržavala učionicu, hodnik i prostor za sanitarne čvorove. Budući da je ova zgrada 1836. godine stradala u požaru, nastava se održavala u župnom dvoru sve do 1870. godine, kada je na snagu stupio novi školski zakon, pa i dalje [6]. Novim zakonom državna vlast preuzela je nadzor i brigu o školama. Osnovana su mjesna, okružna i pokrajinska školska vijeća, a poboljšan je i status učitelja. Prvi mjesni školski odbor nije odradio svoj mandat, već je samo formalno imenovan. Tek drugi mjesni školski odbor, sastavljen od ravnatelja, podravnatelja, župnika, dva težaka i dva seljaka, pripremio je sve za gradnju nove, prijeko potrebne školske zgrade, jer je 1875. godine bilo 320 školske djece u Staršama, od kojih je nastavu pohađalo samo 190. Vlasnik vlastelinstva, grof Hans Holwl, darovao je općini zemljište na kojem je bilo mjesta za školsku zgradu, igralište i vrt. Škola je postala vlasnik ovog zemljišta. Dana 6. lipnja 1877. na sjednici mjesnog školskog odbora jednoglasno je odobrena gradnja nove škole. Gradnju je preuzeo mjesni školski odbor, koji je 5. srpnja 1877. godine položio kamen temeljac za sadašnju školsku zgradu. Radovi i materijali uglavnom su bili dobrovoljno donirani i dovršeni. Nastava je započela u novoj zgradi 14. rujna 1877 [6].

Godine 1878/79. škola je postala dvorazredna, 4. travnja 1891. trirazredna, a 4. srpnja 1895. zgrada je dograđena na kat kako bi se dobile nove učionice. Zatim se 1921. proširuje iz četverorazredne u petorazrednu, a 1933. postaje sedmorazredna

uredbom ON Br. 51415 od 8. prosinca 1933., dok je 1957/58. postala puna osmogodišnja škola sve do uvođenja devetogodišnjeg obveznog školovanja u današnje vrijeme [6].

Slika 6: Nova školska zgrada

4. Zaključak

Kroz čitanje materijala uvidjeli smo da je povijest našeg rodnog grada bila vrlo raznolika i zanimljiva, ponekad krvava i teška, jer stanovnicima nije uvijek bilo lako. Imali smo dosta problema s pronalaženjem građe o mjestu, jer se mnogo toga prenosilo usmenom predajom, a pisanih izvora je sve manje. Unatoč svemu, otkrili smo mnoge nove stvari koje nam ranije nisu bile poznate. Shvatili smo da su Starše idilično mjesto u sjeveroistočnom dijelu Slovenije, u središnjem dijelu Dravske doline, gdje ljudi marljivo, tiho i dan za danom rade na svojim poljima i livadama. Rijeka Drava duboko je obilježila njihove živote.

5. Literatura

- [1] Bauman, N., Hojč, K., Munda, A. (2013). *Tam dol na Ravnem polju*. Raziskovalna naloga, ZPM Maribor.
- [2] Radovanovič, S. (2010). *31.maj 1677*, v: Starše skozi čas, Zbornik občine Starše, Ostroga d.o.o., Maribor.
- [3] Radovanovič, S. (2010). *Starše od srednjega veka do 19. stoletja*, v: Starše skozi čas, Zbornik občine Starše, Ostroga d.o.o., Maribor.
- [4] Radovanovič, S., Tomažič D., Vidmar, P., Žiberna, I. (2004). *Starše*, Kapital, Maribor.
- [5] *Starše-Preteklost*. Pridobljeno: 1. 7. 2024, s <http://www2.arnes.si/~osmbst1s/obcina/html/pretkraja.htm>.
- [6] Veble, J. (1978). *Šola in kraj Starše 1808-1978*. Starše: Osnovna šola Starše.

Stručni rad

TIMSKI RAD U SAVJETODAVNOJ SLUŽBI

Kristina Kovačič

Osnovna škola Helene Puhar Kranj, Slovenija

Sažetak:

Sigurno se neki od vas pitaju kako naučiti timski rad. Iznimno je važno iskustveno učenje i suradnički stav koji pojedinac može steći i razvijati na radnom mjestu.

Timski rad za obogaćivanje individualnih ciljeva pojedinca.

Ključne riječi: timsko rad, međuovisnost, motivacija, iskustveno učenje

1. Uvod

Odnosi na radnom mjestu su živi organizam. Svaka suradnja nije odmah timski rad. Timski rad uključuje tri komponente: planiranje, izvođenje i evaluacija.

Razvoj tima je proces koji uključuje postavljanje ciljeva, suprotstavljena mišljenja, donošenje pravila i evaluacije u hodu.

Timski rad zahtijeva kvalitetnu verbalizaciju različitih mišljenja, jer samo na toj osnovi možemo kvalitetno raditi. Važno je da kao profesionalci polazimo od činjenice da u svakom radnom okruženju možemo pronaći izazove i prilike.

2. Karakteristike timskog rada

Timski rad ima smisla uvoditi, poticati i razvijati kada možemo osigurati veću učinkovitost pedagoškog rada u odnosu na individualnu nastavu, osobni i profesionalni razvoj članova tima te osjećaj pripadnosti timu [4].

Također je važno da se svaki član osjeća osobno i profesionalno prihvaćenim i potvrđenim, mora imati priliku stjecati nova znanja, razvijati sposobnosti i vještine, razvijati sliku o sebi temeljenu na pozitivnim iskustvima i uspjehu [4].

Kvalitetan tim zahtijeva visoku razinu responzivnosti cjelokupnog organizacijskog sustava, na temelju koje je moguće brzo uvoditi promjene, donositi odluke u realnom vremenu, pratiti učinke u realnom vremenu, pružati ažurne informacije, brzo ispraviti pogreške, prilagoditi procese i procedure i slično. Samo timska dinamika nije dovoljna, potrebno je postići visoku razinu koordinacije, povezanosti, prilagodljivosti i responzivnosti [2].

Kako bi se osiguralo uspješno i učinkovito djelovanje tima, bitno je da se u timu formiraju određena pravila, koja uspostavljaju predvidljivost društvenog prostora, koja se temelji na zadovoljenoj potrebi za sigurnošću i prihvaćanjem svih članova tima [3]. Postojanje pravila kao i njegova funkcija opravdani su određenim potrebama ili ciljevima članova tima, koji su im toliko važni da su spremni prihvatiti pravilo i pridržavati ga se, bez ikakve prisile. Glavna funkcija pravila je uspostaviti temeljni red, omogućiti predviđanje i usklađivanje različitih mišljenja pojedinaca, kako bi sudionici timskog rada bili spremni za zajednički rad, interno motivirani, te se osjećali prihvaćenima i važnim članovima tim [4].

Poželjno je da ciljevi istovremeno dopuštaju moguće potrebne prilagodbe [2].

3. Kada je timski rad učinkovit?

Ne vrednuje se svaka suradnja kao timski rad.

Temeljne prednosti i mogućnosti timskog rada su sljedeće:

- kvalitetnije, brže obavljanje zadataka,
- učinkovitija razmjena i nadogradnja znanja, iskustava, vještina,
- intenzivnija razmjena podataka i informacija,
- međusobno bolje poznavanje poslova i zadataka koje smo međusobno prezentirali na jednom od sastanaka,
- povećanje razine povjerenja i povezanosti institucija,
- stvaranje boljih uvjeta za razvoj, istraživanje i uspostavljanje međusobne suradnje,
- veća učinkovitost i djelotvornost timskog rada [2].

3.1. Važnost motivacije

Motivacija je uvijek ključna za to možemo li postići bilo kakvu promjenu ili zajednički dijalog. Dobrodošlo je da se pojedinci u timu trude poticati, podržavati, vjerovati i podržavati jedni druge.

Povjerenje i podrška nisu samorazumljivi od samog početka suradnje. Dobri odnosi također povećavaju motivaciju.

3.2 Povjerenje

To je vrlo važan faktor timskog rada. Potrebno je podijeliti zadatke u timu tako da je važno povjerenje u završni rad ili prezentaciju određenog rada za koji je pojedinac bio zadužen. Ključno je da imamo zajednički cilj u timu i da te ciljeve samo zajedno oblikujemo.

3.3 Pozitivna međuovisnost članova

Ako ovaj faktor izostane, timski rad ne može biti uspješan. Kao primjer dobre prakse navodim inicijalni ice breaker ili tzv. ice breaker pa nastavak rada. Pojedinac čini najbolje što može u datom trenutku. No, to ne znači da je to neka konačna "istina". Ovakvim razmišljanjem otvoreno dijelimo svoja iskustva,

mišljenja, probleme, pozitivne i negativne osjećaje i povratne informacije. Međusobno povezivanje obično se formira i učvršćuje na temelju zajedničke vizije i zajedničkih ciljeva. Pozitivna međuovisnost najintenzivnije se razvija kada se članovi tima bave važnim problemima i kada zajedno provode vrijeme na zabavan način [4].

3.4 Interpersonalne i nesvjesne procese u timu

Osnova timskog rada je da se članovi tima povezuju i vjeruju međusobnim razmišljanjima i svojim stavovima i uvjerenjima u određenom području. Kao osobnosti često smo različiti unutar tima, ali to nije ništa manje učinkovito. Upravo je zato važno od samog početka uspostaviti određena pravila koja će svi dionici usvojiti.

4. Vještine timskog rada prema Buckley

Planiranje tima prema Buckleyu uključuje:

- definiranje najvažnijih ciljeva i učinaka timskog rada,
- poticanje kreativnosti u didaktičkom pristupu,
- svaki timski rad prati evaluacija sastanka u svrhu povratne informacije [4].

Svrha tima usmjerenog na zadatak je razviti i implementirati što je moguće više različitih ideja ili prilika vezanih uz zadani zadatak i problem. Ovdje je važan proces usuglašavanja različitih mišljenja i ideja [4].

5. Zaključak

Odnosi na radnom mjestu su živi organizam. Mijenjaju se. Ponekad mogu biti bolji, ponekad lošiji. Ali kada su kvalitetni? Na ovo pitanje odgovorit će svaki pojedinac za sebe. Još jednom želim istaknuti da su timovi formirani na temelju sinergije i istih prioriteta učinkovitiji. Timski rad svakako nudi mogućnosti za izazove u suradnji. No, to je proces koji uključuje nekoliko faza, od formiranja tima, do suprotstavljanja, usvajanja pravila, zatvaranja. Ništa se u životu ne uzima zdravo za gotovo. Svi radimo s ljudskim resursima, stoga su osjetljivost, povjerenje i odgovornost nužni dionici svake suradnje. Sviđa mi se rečenica iz knjige *Winners* koja opisuje čari zajedničkog rada i govori o tome kako povezati pojedince u uspješan tim: Nitko nije tako pametan kao svi mi zajedno [1].

6. Literatura

- [1] Blanchard, K., Bowles, S., Carew, D., Parisi-Carew, E. (2005). *Zmagovalci: čarobnost skupnega dela*. Ljubljana: Orbis.
- [2] Mihalič, R. (2014). *Kako vodim skupino in tim*. Škofja Loka: Mihalič in Partner.
- [3] Polak, A. (2012). *Razvijanje in reflektiranje timskega dela v vrtcu*. Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
- [4] Polak, A. (2007). *Timsko delo v vzgoji in izobraževanju*. Ljubljana: Modrijan.

Stručni rad

RIZIČNI FAKTORI ZA POJAVU PROBLEMA U PONAŠANJU U OSNOVNOJ ŠKOLI

Karmen Porenta

O.Š. Karla Destovnika- Kajuha, Jakčeva ulica 42, Ljubljana.

Sažetak

U ovom članku predstaviti ću tri čimbenika rizika koji utječu na učenike osnovnih škola. Agresivno ponašanje sve je veći problem u školama. Učitelji se svake godine suočavaju sa sve većim izazovima u ovom području. Učenici donose ljutnju i neodobravanje od kuće. Sve to dovodi do lošijih ocjena i neznanja, jer se učenici teže sabiru, pripremaju za nastavu, raspršen im je fokus, a zadaće su neredovite i loše odrađene. Takve nedostatke i neugodnosti moraju pretrpjeti učitelji na redovnoj nastavi.

Ključne riječi: školski neuspeh, antisocijalnost, škola, rizični faktor, socijalno vezivanje, agresivnost

1.Uvod

Nasilje je vrlo česta pojava u današnjem društvu, problem s kojim se ne suočavaju samo djeca nego i odrasli. Odrasli svoje probleme prenose na djecu. Također na školsko nasilje utječu sve promjene koje se događaju u političkim, socijalnim, znanstvenim i obrazovnim strukturama u društvu, ono je odraz cjelokupne situacije u društvu. U školi su djeca izložena raznim oblicima vršnjačkog nasilja. Posljedice trpe svi koji su okruženi. Zato je veoma važno da učitelji aktivno surađuju kako bi djecu zaštitili od nasilja u školama.

Ponašanje kojim se nekom nasnosi šteta može biti raznovrsno, ali se može klasificirati kao verbalno i neverbalno.

2.Tri kritična faktora za pojavu problema u osnovnoj školi

Tokom poslednjih dvadeset godina sprovedena su brojna istraživanja čiji je cilj bio da utvrde koji sve faktori povećavaju vjerojatnoću nastajanja različitih oblika problema u ponašanju, a koji se odnose na školsku sredinu [1].

Tri kritična faktora za pojavu problema u osnovnoj školi su:

- školski neuspeh,
- antisocijalno ponašanje u školi,
- nedovoljna posvećenost školi i školskim obavezama.

Školski neuspeh, uslovljen je različitim razlozima, koji se kreću od psiholoških karakteristika samog deteta, preko negativne školske klime, visokih zahteva za školskim postignućima bez adekvatnog sistema podrške od strane nastavnika, niskih očekivanja nastavnika i nedostatka jasnih školskih pravila. Školski neuspeh nije neuspeh učenika već stvarnost konstruisana u odnosu škole prema učeniku koja je odraz moralnog i kulturnog poretka društva i koja ukazuje na nesposobnost obrazovnog sistema da se prilagodi situaciji i potrebama deteta. Najčešće uzrokuje neangažovanost, povećava frustracije i snižava učeničko samopoštovanje, koje onda uzrokuje da učenici učine neku radnju koja se kategoriše kao problem u ponašanju, ali i dovodi do toga da učenici imaju negativan stav prema školi, drugim učenicima i nastavnicima.

Slab školski uspeh i slabo napredovanje u savladavanju školskog gradiva povećava vjerojatnoću javljanja različitih oblika problema u ponašanju.

Antisocijalno ponašanje u školi. Ovakvo ponašanje ukazuje na socijalnu neprilagođenost i slabo socijalno vezivanje deteta za školu. Antisocijalno ponašanje u školi se odnosi na one oblike ponašanja koji zanemaruju društveno prihvatljivo ponašanje a karakteriše ga: neposlušnost, preosetljivost za greške drugih, sklonost ka nazadovanju, rušilaštvu, svadljivosti, suprotstavljanju, pravljenju smicalica

drugima, napadima besa i dr. Istaživanja su pokazala da ukoliko se ovo ponašanje javi na mlađem školskom uzrastu, postoji snažan osnov za razvitak devijantnog i delinkventnog ponašanja [1]. Rizik postaje još veći ako je antisocijalno ponašanje udruženo sa agresivnim i nasilničkim ponašanjem i poremećajima pažnje [1].

Postoje razlika između antisocijalnog i antisocijalnog ponašanja. Međutim, ove dve kategorije se odnose na različite oblike ponašanja. Zajedničko im je to da obe opisuju određenu problematiku vezanu za društveno funkcionisanje. Antisocijalno ponašanje je društveno neprihvatljivo. Osobe kod kojih se ono javlja karakteriše nedostatak moralnih i društvenih, često i pravnih normi.

Antisocijalno ponašanje je ugrožavajuće i povređujuće, kako za okolinu, tako i za samu antisocijalnu ličnost. Nije praćeno osećanjem griže savesti. To je posledica nerazvijene empatije, nedostatka osećaja odgovornosti za tuđa prava i patnju, kao i toga šta je dobro, a šta loše. Smatraju da je dobro sve što je u njihovom interesu i izaziva trenutni osećaj zadovoljstva. Elementi antisocijalnog ponašanja uočavaju se od detinjstva. Još kao deca ove osobe mogu biti izraženo površne, impulsivne, nasilne, podmukle, manipulativne, egocentrične, narcistične.

S druge strane, kada za neku osobu kažemo da je asocijalna podrazumevamo da ona nije društvena, da ima nedostatak socijalnih veština, često i nisko samopouzdanje. Socijalne interakcije sa osobama koje im nisu bliske kod određenog broja asocijalnih ličnosti prećene su povišenom anksioznošću – što ih i vodi ka izbegavanju. Suprotno tome, neka istraživanja pokazuju da postoje i asocijalne osobe koje zapravo ne doživljavaju stid i anksioznost u međuljudskim kontaktima već jednostavno ne žele da se upuštaju u njih. To su osobe koje nazivamo samotnjacima. Za razliku od antisocijalnih ličnosti, asocijalne ne žele namerno da povrede nekog. Takođe, ne ugrožavaju društvo već se distanciraju od njega. Možemo da zaključimo da je, zapravo, osnovna razlika između antisocijalnog i asocijalnog ponašanja to što je prvo eksternalizovani problem, a drugo internalizovani.

Nedovoljna posvećenost školi i školskim obavezama, koja se najčešće javlja u kombinaciji sa školskim neuspehom i ukazuje na negativan stav dece prema školi. Najčešće se ispoljava kroz nedovoljno zalaganje dece na časovima i često neopravdano izostajanje sa nastave [4]. Ovaj faktor se smatra posledicom slabog vezivanja učenika za školu i nepostojanja jasnih pravila ponašanja, kao i nedoslednosti nastavnika u pridržavanju postojećih pravila [1]. Učenici sa slabijom privrženosti školi doživljavaju školu kao mesto frustracije i neuspeha. Usled toga vrlo često nastoje da vreme predviđeno za nastavu provedu izvan škole, što povećava verovatnoću da budu izloženi negativnim uticajima u okruženju [3].

3.Zaključak

Rizičnim faktorima u školskoj sredini mora se pokloniti naročita pažnja, jer je ponašanje učenika u školi rezultat niza interakcija učitelja i učenika. Nesklad između učenika sa problemima u ponašanju i edukacijskih zahteva škole dovodi do nepoželjnih oblika ponašanja i edukacijske neuspešnosti.

Posebno ističemo važnost pravovremene identifikacije rizičnih faktora koji pridonose razvoju problema u ponašanju i preventivnu reakciju škole kako bi se zaustavio dalji razvoj problema u ponašanju. Preventivna uloga škole sastoji se u konkretnim vaspitnim akcijama usmerenim na sprečavanje i otklanjanje negativnih pojava u školi, kao što su: nezainteresovanost za sticanje znanja, pasivnost na časovima, agresivnost, bežanje sa časova, nepoštovanje nastavnika i drugog školskog osoblja i neodobravanje školskih pravila.

Da bi škola uspešno ostvarila svoju preventivnu ulogu, nužno je celovito ostvarivanje obrazovne funkcije. U tom smislu značajno je blagovremeno uočavanje simptoma i početnih oblika problema u ponašanju. Potrebno je više pažnje posvetiti praćenju i posmatranju ponašanja i aktivnosti učenika, donošenju jasnih pravila i propisa ponašanja, kao i njihovoj primeni, savetodavnom radu sa učenicima.

4.Literatura

- [1.] Žunić Pavlović, V., Popović Ćitić, B. (2005). Poremećaji ponašanja učenika i mogućnosti prevencije u školskoj sredini. *Nastava i vaspitanje*, 54 (2–3), 264–279.
- [2.] Jelić, M. (2013). Specifičnosti pedagoškog rada sa učenicima sa poremećajem ponašanja. *Pedagoška stvarnost*, 59 (1), 109–124.
- [3.] Gašić Pavišić, S. (2004). Mere i program za prevenciju nasilja u školama. *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja*, 36, 168–187.
- [4.] Jovanović, M., Gajić, J., Stepanović, D. (2014). Privrženost školi i posvećenost školskim obavezama. *Učitelj*, 3, 433–448.
- [5.] Maksimović J., Mančić D. (2012). Akcijska istraživanja u funkciji prevencije vršnjačkog nasilja. *Metodički obzori* 8(2013)1.
- [6.] Popadić, D. (2009): *Nasilje u školama*. Beograd: Institut za psihologiju.
- [7.] Zlatković A. Razlika između antisocijalnog i antisocijalnog ponašanja. <https://www.vaspsiholog.com/2020/02/razlika-između-antisocijalnog-i-asocijalnog-ponasanja/>

Stručni rad

DOBRI ČITAČI U OSNOVNOJ ŠKOLI

Karmen Porenta

O.Š. Karla Destovnika- Kajuha, Jakčeva ulica 42, Ljubljana.

Sažetak

Čitanje je temeljna intelektualna vještina nužna za uspješno djelovanje u suvremenom svijetu i koja utječe na naš svestrani razvoj. Pospješuje jezični i intelektualni razvoj, razvoj mašte i obogaćuje emocionalni život, obogaćuje rječnik, proširuje vidike u raznim područjima znanja. Dobar čitatelj zna da je znanje najveće bogastvo. Dobri čitatelji su oni čitatelji koji promišljaju o pročitanoj, upijaju riječi, analiziraju ih, učine riječi i tekst smislenima, odnosno imaju moć razumijevanja teksta. Motivacija, znatiželja i radost čitanja su snažni poticaji koji obećavaju buduće ljubitelje knjige i čitanja. Čitanje je kompleksan analitičko-sintetički postupak, misaoni proces koji istovremeno objedinjuje više faza koje dovode učenika do pravilnog svladavanja tehnike čitanja i osposobljavanja za razumijevanje pročitane.

Ključne riječi: čitanje, svrha čitanja, riječ, razumijevanje, fleksibilno čitanje, dobri čitatelji

1.Uvod

Čitanje i pisanje jedne su od najvažnijih odrednica obrazovanja koje otvaraju mnoge mogućnosti djetetu. Knjiga je glavni izvor znanja. Čitanje djeci mijenja pogled na svijet, bogati njihov rječnik, razvija maštu i može biti dobar poticaj učenju. Zbog toga je potrebno djecu poticati da čitaju od najmlađe dobi.

Dijete je okruženo glasovima i riječima od samog rođenja. Čitanje djetetu donosi brojne dobrobiti poput širenja vokabulara, razvoja pažnje i koncentracije, razvoja vještine slušanja, razumijevanja strukture priče i slično. Važni su roditelji, odgojitelji i učitelji čija je zadaća poticanje i rad na razvoju čitanja. Postoje brojne metode, strategije i aktivnosti koje mogu koristiti ne samo učitelji, već i roditelji kod kuće kako bi djecu motivirali i potaknuli na čitanje. Na taj način učenici mogu postati dobri čitači.

Mnoga djeca prosječnih sposobnosti nauče čitati prije škole. Velika je vjerojatnost da će djeca koja su napredni čitači ubuduće biti izrazito dobri učenici i dobri čitači. Vješt čitač je onaj tko lako i brzo čita ono što prepoznaje otprije kao jezičnu i pravopisnu cjelinu. Ako pak naiđe na nove i nepoznate cjeline, on ih brzo slovno-glasovno analizira. Vrlo važno je da dijete od najranije dobi ima nekoga tko će mu čitati. Tako se razvija ljubav prema čitanju. Učenje čitanja nije nimalo jednostavan proces, iako je najvažniji zadatak malih školaraca. Takvo učenje podrazumijeva odvijanje vrlo složenih psihofizioloških procesa koji uključuju različite vještine i sposobnosti. Za uspješno usvajanje čitanja potrebno je imati usvojene određene predvještine (uredan jezično-govorni razvoj, razvijena fonološka svjesnost, razvijena fina motorika/grafomotorika, uredna koordinacija oko-ruka, razvijena orijentacija na papiru – vidna percepcija te svjesnost o tisku).

2.Što rade dobri čitatelji:

- dobri čitatelji aktivno razmišljaju dok čitaju, su aktivni čitatelji,
- jasno su svjesni svrhe svog čitanja,
- čitaju fleksibilno,
- koriste prethodno znanje,
- stalno procjenjuju jesu li tekst i njihovo čitanje u skladu s njihovim ciljem,
- prije čitanja gledaju i percipiraju strukturu teksta,
- tijekom čitanja predviđaju što će uslijediti,
- čitaju i selektivno,
- stalno odlučuju o vlastitom čitanju,
- svjesno grade, ispravljaju i propituju značenje koje stvaraju čitajući,
- razmišljaju o piscu tekstova,
- procjenjuju kvalitetnu vrijednost teksta i različito reagiraju na tekst,
- prate svoje razumijevanje teksta i po potrebi prilagođavaju svoje čitanje,
- različite vrste tekstova čitaju na različite načine,
- pokušavaju odrediti značenje nepoznatih riječi i pojmova,

- uspoređuju i integriraju tekst sa svojim dosadašnjim znanjem kojim se stalno služe,
- vješti čitatelji primjećuju svaku riječ u rečenici i svjesni su kako jedna riječ može promijeniti značenje rečenice, čak cijelog odlomka,
- vješti čitatelji oslanjaju se na ranije stečeno znanje i iskustvo kako bi im pomoglo u boljem razumijevanju teksta,
- vješti čitatelji su u stanju i čitati između redaka i donositi vlastite zaključke o skrivenim značenjima u tekstu, primjerice zašto se neki događaju razvijaju na način koji se razvijaju, zašto se likovi ponašaju na određeni način, što likovi misle i što bi se moglo dalje dogoditi.

Preciznije, čitanje se može definirati kao proces od 7 koraka:

- čitatelj vizualne podatke prvo percipira očima, odnosno vidi slova;
- nastavlja prepoznavati slova i riječi;
- razumije i povezuje pojedine riječi sa sadržajem cijelog teksta;
- što je pročitao povezuje sa znanjem koje je imao prije čitanja.
- učinkovito pohranjuje informacije u memoriju, iz koje ih se također može po potrebi pozvati;
- čita fleksibilno;
- posljednji korak u čitanju je učinkovito korištenje stečenih informacija u drugim kontekstima.

3.Dobar čitatelj zna da čitanje čini boljom osobu

U jednom istraživanju Univerziteta Emory iz 2013. godine, uspoređivan je rad mozga dvije skupine ljudi; jedni su prije eksperimenta čitali neku knjigu, dok ljudi iz druge skupine nisu. Skeniranjem mozga stručnjaci su utvrdili da je čitanje knjiga probudilo osjećaje brige i empatije prema drugima, što se nije dogodilo kod ispitanika koji nisu čitali. Osim toga, tim newyorških psihologa došao je do zaključka da čitanje književnih fantazija budi sposobnost detekcije i razumijevanja emocija drugih ljudi.

Čitanje tako potiče razmišljanje. To održava mozak aktivnim i održava njegovu snagu. Kao i svaki drugi mišić u tijelu, mozak zahtijeva vježbu kako bi ostao jak i zdrav. Čitanje donosi znanje, puni glavu novim informacijama za koje nikad ne znamo kada će nam dobro doći. Što više čitamo, to više riječi upoznajemo i sve ih više počinjemo koristiti u svakodnevnom govoru i pisanju, stoga čitanje također poboljšava pamćenje i jača sposobnost analitičkog mišljenja. Čitanja doprinosi snalaženju u svijetu te potiče i omogućuje razvoj cjelovite osobe. Kada imamo više informacija, naše odluke su jače i stabilnije, tako da možemo pridonijeti našem boljem životu i životima ljudi oko nas.

4.Školska knjižnica je izvor informacija znanja

Školska knjižnica je izvor informacija znanja, te u neku ruku nadopuna nastavnih sadržaja i izvannastavnih aktivnosti škole. Ona predstavlja mjesto gdje učenici mogu provoditi svoje slobodno vrijeme, mjesto gdje se učenici mogu okupiti, ali je i edukativno mjesto koje pruža informacije i spoznaje koje doprinose uspješnom sudjelovanju u današnjem društvu koje je zasnovano na informacijama i znanju. Školska knjižnica pridonosi razvitku kreativnog mišljenja učenika, te potiče i pomaže ostvariti ljubav prema knjigama i čitanju [6]. Učenicima treba pokazati da su knjige predmet opuštanja, da su zanimljive, odlično sredstvo za razbijanje dosade i zaboravljanje na probleme. Uz knjige i čitanje može se saznati i naučiti mnogo novih i zanimljivih informacija, upoznati nove pustolovine, suosjećati s junacima iz djela i s njima se poistovjetiti [5].

4.Zaključak

Čitanje pozitivno utječe na govorno i pisano izražavanje, bogaćenje rječnika, razvijanje koncentracije, pamćenja, logičkog zaključivanja, kritičkog mišljenja. Razumijevanje teksta je cilj čitanja. Ako čitatelj može pročitati riječi, ali ne razumije njezino značenje ili ne može povezati s prethodno pročitanim, on, zapravo, ne čita onako kako bi trebao. Naravno, takvo znanje se gradi vježbanjem. Od velike pomoći su nastavnici koji djeci pomažu razvijati vještine razumijevanja teksta. Čitanjem se razvijaju sposobnosti sporazumijevanja u novim situacijama, sposobnosti korištenja novih suvremenih tehnologija, spoznavanja i razumijevanja prirodnog i društvenog aspekta naše svakodnevnice. Dobri čitatelji su oni koji pomažu svijetu. Podižu razinu svijesti. Uz njih se čovjek razvija i postaje misleća osoba. U 16. stoljeću slavni filozof René Descartes izrekao je poznati iskaz: „Mislim, dakle postojim“.

5.Literatura

- [1.] 7 stvari koje vješti čitatelji rade za bolje razumijevanje teksta.
<https://citajsvojobebe.hr/razumijevanje-teksta-vjesti-citatelji-savjeti/>
- [2.] 10 znanstvenih činjenica o dobrobiti čitanja. (14. 7. 2021).
<https://gkr.hr/magazin/forancija/10-znanstvenih-cinjenica-o-dobrobiti-citanja--a-2450>
- [3.] Stanić, V. Važnost čitanja djeci i za djecu predškolske i rane školske dobi. (2021). Rijeka: Sveučilište u Rijeci.
- [4.] Vladušić, B., Zokić, T. Početno čitanje i pisanje. (15. 6. 2022).
<https://www.skole.hr/kontakti/pisite-nam/>
- [5.] Zavec, M. (2020). Čitanje je zakon. Pribavljeno 15.4.2021. sa
https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=343702
- [6.] Nađ Olajoš (2011)., Kriza čitanja u suvremenoj razrednoj nastavi.
Pribavljeno 27.4.2021. sa <https://hrcak.srce.hr/106249>

Stručni rad

TEHNIKE ZA STVARANJE IDEJA I PRIMJENA NA SATU RAZREDNIKA

Valentina Milohanić

OŠ Tar - Vabriga

Sažetak

Proces stvaranja ideja važan je za razvoj kreativnosti. Postoje različite tehnike za stvaranje ideja kao što su tehnike koje se temelje na mozgu, tehnike koje se temelje na suradnji, analitičke tehnike te inovativne i napredne tehnike. Aktivnosti i strukturirani pristupi tehnika za stvaranje ideja mogu se koristiti u nastavnom procesu. Članak donosi i ideje primjene tehnika za stvaranje ideja na Satu razrednika.

Ključne riječi: ideja, Sat razrednika, spremanje ideja, tehnike za stvaranje ideja.

1.Uvod

Stvaranje ideja, ili ideacija, je kreativan proces razvoja novih inovativnih ideja. (1, 7) Ovaj je proces temelj za rješavanje problema, inovacije, napredak, rast i uspjeh. (5, 7) Uključuje razmišljanje, konceptualizaciju i pročišćavanje misli kako bi se stvorila održiva rješenja ili novi koncepti. Proces stvaranja ideja ne teži samo kvantiteti, već i kvaliteti. Cilj je proizvesti raznolik niz ideja, a zatim identificirati i doraditi one koje najviše obećavaju. (7) Proces stvaranja ideja često uključuje nekoliko faza:

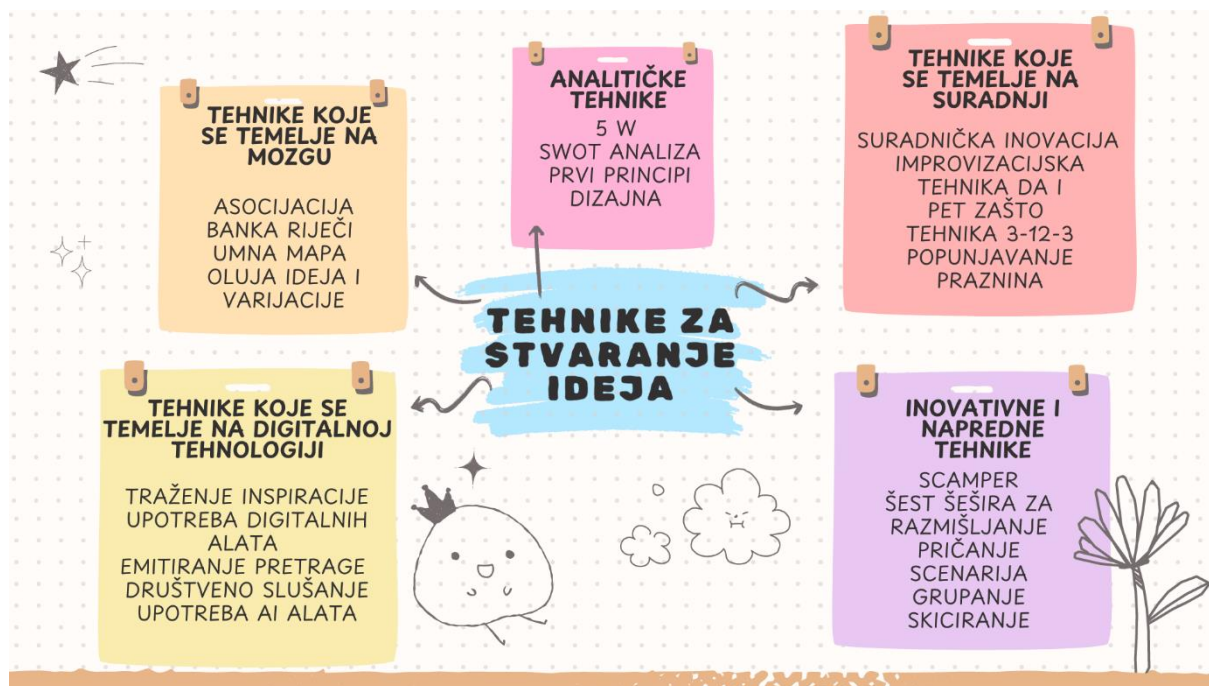
- a)početno razmišljanje i stvaranje različitih ideja
- b)odabir ideje
- c)razvoj i testiranje ideje (1, 7).

Za uspješno stvaranje ideja važno je držati se sljedećih savjeta:

1. definirati problem ili priliku
2. uključiti više ljudi zbog različitih gledišta
3. razmisliti o realizaciji ideje. (2)

2.Tehnike za stvaranje ideja

Postoje različite tehnike za stvaranje ideja. Tehnike za stvaranje ideja su aktivnosti i strukturirani pristupi koji mogu pomoći u obradi i analizi misli te poticanju kreativnosti kako bi se osmislili novi izumi, rješenja i dizajni. (4)

Slika 1. Tehnike za stvaranje ideja

Tehnike za stvaranje ideja (Slika 1.) mogu se podijeliti u nekoliko kategorija:

- tehnike koje se temelje na mozgu
- tehnike koje se temelje na suradnji
- analitičke tehnike
- tehnike koje se temelje na digitalnoj tehnologiji
- inovativne i napredne tehnike. (6)

Principi na kojima se temelje tehnike za stvaranje ideja mogu se koristiti i u nastavi. Slijedi opis odabranih tehnika za stvaranje ideja te jednostavni primjeri primjene na Satu razrednika.

2.1. Tehnike koje se temelje na mozgu

Neke od tehnika koje se temelje na mozgu su:

- asocijacija (engl. Association) — temelji se na slobodnim asocijacijama na određeni problem, riječ ili sliku, na način da se povezane asocijacije nižu na ploču. Može se koristiti i kao vježba za probijanje leda i zagrijavanje. (3)

Ideja za Sat razrednika: povodom obilježavanja Međunarodnog dana ljudskih prava učenici mogu iznijeti svoje asocijacije na temu ljudskih prava.

bbanka riječi (engl. Word banking) — temelji se na povezivanju riječi u većem opsegu. S jednom riječi može se povezati više riječi koje se grupiraju kako bi se pronašao zajednički cilj. (4)

Ideja za Sat razrednika: učenici trebaju na temu demokracije napisati sastavak pri čemu dobivaju niz riječi koje moraju povezati (izbori, pravo glasa, stranka, kampanja, politički program).

c)izrada umne mape ili mapiranje (engl. Mindmapping) — temelji se na principu organizacije informacija u hijerarhiju i crtanje odnosa između dijelova cjeline. Umna mapa sadrži strukturu informacija i detalje, a istovremeno je vizualna i jasna. U središte umne mape upiše se ključna tema, a zatim se granaju ideje. (1)

Ideja za Sat razrednika: učenici mogu na temu razrednih pravila izraditi na ploči umnu mapu s njihovim pravilima, a onda zajedničkim glasanjem mogu odabrati 5–10 razrednih pravila na temelju napisanih ideja na ploči.

d)oluja ideja (engl. Brainstorming) — temelji se na usmenom iznošenju ideja bez obzira na specifične detalje i ograničenja. Nakon što oluja ideja završi odbacuju se nerealni prijedlozi i prihvaćaju oni održivi. (2)

Ideja za Sat razrednika: učenici mogu kroz tehniku iznošenja ideja pokušati definirati što je održivi razvoj.

Postoji i nekoliko varijacija na tehniku oluja ideja:

- Kartice za oluju ideja (engl. Brainstorm Cards) — temelji se na karticama s uputama ili nasumičnim riječima za pokretanje stvaranja ideja. Kartice služe kao kreativni okidači za poticanje neuobičajenog razmišljanja. (6)

Ideja za Sat razrednika: učenici koriste kartice za razmišljanje kako bi istraživali i učili o odabranim dječjim pravima iz Konvencije o dječjim pravima. Učenici u paru ili skupinama dobivaju kartice s uputama za istraživanje dječjih prava.

- Slučajni unos (engl. Random Input) — temelji se na uvođenju nasumičnih, nepovezanih podražaja u proces oluje ideja. Npr. odabir slučajne riječi iz knjige, slučajnog predmeta iz sobe ili slučajnu sliku s interneta kako bi se potaknule nove ideje. (7)

Ideja za Sat razrednika: učitelj/ica odabire naizgled nepovezani pojam/predmet kako bi učenike potaknula na razmišljanje o nekoj temi. Npr. učenici moraju povezati televiziju sa zdravljem i usmeno iznijeti svoja razmišljanja.

•Obrnuta oluja ideja (engl. Reverse Brainstorming) — temelji se na traženju uzorka ili pogoršanja problema. Obrnuto razmišljanje rješava problem iz suprotnog smjera i ponekad dovodi do neočekivanih rješenja za izazovne probleme. Na ekran ili ploču izdvaja se problem, a učenici trebaju podijeliti najgore moguće ideje kojih se mogu sjetiti kako bi riješili problem. Ideje se bilježe na ploču i zatim se o njima povede rasprava. (1, 3)

Ideja za Sat razrednika: učitelj/ica na ploči izdvaja problem „Obrazovanje nije važno”, a učenici iznose zašto obrazovanje nije potrebno za uspjeh u životu kako bi se riješio problem. Ova se ideja može koristiti povodom obilježavanja Međunarodnog dana obrazovanja kako bi se učenike osvijestilo kako je zapravo obrazovanje važno.

•Mreža ideja (engl. Brain netting) je oblik oluje ideje koji se temelji na upotrebi dokumenata ili programa koji se nalaze na oblaku za dijeljenje i suradnju. Ova tehnika može biti interaktivna jer se mogu dodavati poveznice, videozapisi, slike itd. (4)

Ideja za Sat razrednika: učenici mogu dobiti zadatak da u zajedničkom dokumentu ili mapi na oblaku postave različite materijale (poveznice, videozapise, slike itd.) o određenoj temi (npr. zaštiti okoliša, sigurnosti na internetu itd.) koju trebaju istražiti online, a na satu u nekoliko rečenica prezentirati pronađene i istražene materijale.

•Pisanje ideja (engl. Brainwriting) — temelji se na prikupljanju različitih perspektiva koje članovi tima zapisuju na papir. Zatim dijele svoje papire u krug, a osobe koje primaju papir nadovezuju se na ideje drugih dodajući nove perspektive ili ukazujući na bolne točke. Ciklus se nastavlja sve dok svatko ne dobije svoj originalni papir natrag — sada dopunjen timskim reakcijama i elaboracijama. Ova tehnika potiče inkluzivnost i olakšava članovima tima koji imaju teškoće u usmenom iznošenju ideja. (2) Pristup koji se često primjenjuje u pisanju ideja je metoda 6–3–5. Sastoji se od šest sudionika koji generiraju tri ideje unutar pet minuta, ponavljajući ih u šest krugova ili ukupno 30 minuta. Na kraju bi to rezultiralo sa 108 ideja. (5)

Ideja za Sat razrednika: ova se tehnika može koristiti prilikom rasprave o muškim i ženskim poslovima, rodnim stereotipima, pa učenici u skupinama na papir zapisuju što misle o muškim i ženskim poslovima u određenom vremenskom roku, a zatim se papiri dijele u krug. Učenici iz drugih skupina dodaju svoja razmišljanja i tako u krug dok se papir ne vrati natrag. Na kraju se može povesti rasprava.

•Ludi 8 (engl. Crazy 8) je brza tehnika oluje ideja koja se često koristi u radionicama dizajnerskog razmišljanja i inovacija. Sudionici imaju 8 minuta da samostalno generiraju 8 različitih rješenja ili skica povezanih sa zadanim problemom ili izazovom. Naglasak je na brzini i količini, a ne na savršenstvu ili izvedivosti, potičući sudionike da pomiču svoje kreativne granice i istražuju nekonvencionalne ideje. Nakon što vrijeme istekne, sudionici dijele svoje kreativne ideje s grupom, što dovodi do rasprava i mogućih kombinacija koncepata. (5)

Ideja za Sat razrednika: učenici imaju 8 minuta da izdvoje 8 natuknica o određenom sadržaju (npr. o štednji, zaštiti potrošača, odgovornoj potrošnji itd.) s nastavnog listića ili s interneta, a nakon što vrijeme istekne dijele svoje natuknice i zajednički se izdvaja 8 najvažnijih natuknica.

2.2. Tehnike koje se temelje na suradnji

Tehnike koje se temelje na suradnji su:

a) suradnička inovacija (engl. Collaborative Innovation) - temelji se na suradnji skupine gdje se spajanjem različitih perspektiva i iskustava može povećati šansa za novu ideju. (6)

Ideja za Sat razrednika: učenici u skupinama na temelju svojih iskustava i različitih perspektiva osmišljavaju izlaganje o važnosti novca u 10 rečenica.

Igranje uloga (engl. Role-playing) - temelji se na promjeni uloge. Ponekad je korisno izaći iz svoje uloge učitelja, i razmišljati iz perspektive učenika. Igranje uloga zahtijeva da razmislite o interesima učenika te kako bi nastavni sat mogao izgledati iz perspektive učenika. (2)

Ideje za Sat razrednika: može se provesti anketa o interesima učenika, učenici mogu dati svoje prijedloge za obradu određene nastavne jedinice (koje će se aktivnosti provoditi, koje metode koristiti) na temelju čega učitelj/ica može osmisлити nastavni sat.

b) improvizacijska tehnika Da, i (engl. Yes, And) - temelji se na improvizaciji i zaustavljanju konvergentnog razmišljanja. Radeći u paru ili malim grupama, jedan sudionik počinje vokaliziranjem ideje ili misli. Sljedeća osoba odgovara "da, i..." da nadogradi ideju, i tako se nastavlja. Ova tehnika može biti dobar ledolamac u generiranju ideja. (3, 6)

Ideja za Sat razrednika: učenici mogu iznositi svoja stajališta o zaštiti okoliša koristeći "da, i..." za nadogradnju rečenice.

c)pet zašto (engl. Five Whys) - temelji se na ponavljanju rasprave o određenom problemu ukupno 5 puta. Na ploči ili ekranu se izdvoji problem koji postoji i treba riješiti. Grupa učenika mora odgovoriti zašto ovaj problem postoji, a pomoću rezultata rasprave oblikuje se nova izjava o problemu. Rasprava se ponavlja još 4 puta te se zatim kreće u rješavanje problema. (3)

Ideja za Sat razrednika: na ploči se izdvoji rečenica „Digitalna tehnologija promijenila je svijet.”, a učenici u skupinama identificiraju aspekte utjecaja digitalne tehnologije svakodnevnog života i društvo te oblikuju novu izjavu o digitalnoj tehnologiji. Rasprava se ponavlja još 4 puta.

d)tehnika 3-12-3 - temelji se na podjeli u 3 faze, a naziv se odnosi na to koliko minuta svaka faza traje. Nakon definiranja teme, koja bi se trebala prenijeti u najviše dvije riječi, slijede tri faze koje se koriste za stvaranje ideja o toj temi:

1)3 minute za generiranje skupa aspekata, učenici razmišljaju o karakteristikama teme, zapisujući svaku na zasebnu karticu.

2)12 minuta za razvoj pojmova, učenici podijeljeni u parove nasumično biraju 3 kartice iz prve faze i koriste ih za definiranje i razvoj koncepta koji će se predstaviti. Cilj pripremiti trominutnu prezentaciju za treću fazu, koja bi mogla sadržavati prototipove, skice ili bilo koji drugi oblik medija.

3)3 minute za predstavljanje prezentacija, svaki par naizmjenično predstavlja svoj koncept, otkrivajući tri karte koje su izvorno odabrali i objašnjavajući kako su te karte utjecale na njihovo razmišljanje. Nakon što je svaki par predstavio, učenici mogu raspravljati o tome što je vježba otkrila. (3)

Ideja za Sat razrednika: svaki učenik u 3 minute izdvaja važne podatke o određenom sadržaju iz međupredmetnih tema koje zapisuje na kartice. Učenici zatim podijeljeni u parove nasumično biraju 3 kartice iz prve faze te u 12 minuta osmišljavaju trominutnu prezentaciju na temelju tih kartica. Nakon čega slijedi predstavljanje prezentacija i otkrivanje kartica koje su učenici dobili.

e)popunjavanje praznina (engl. Gap filling) - započinje iznošenjem početne točke projekta ili problema, a zatim se navodi konačni cilj. Sljedeća faza je popunjavanje praznine između početne točke i konačnog cilja. (4)

Ideja za Sat razrednika: učenici u paru dobivaju početak i završetak jednog problema koji se tiče potrošačkih prava, npr. početak problema - online su kupili majicu koja je dostavljena oštećena, a završetak problema - vraćen im je novac za oštećenu majicu. Moraju napisati što treba učiniti da im bude vraćen novac.

2.3. Tehnike koje se temelje na digitalnoj tehnologiji

Tehnike koje se temelje na digitalnoj tehnologiji su:

a) pronalaženje inspiracije (engl. Finding Inspiration) - temelji se na online pretraživanju različitih izvora, društvenih mreža, traženju povratne informacije i mišljenja provođenjem anketa. (1)

b) upotreba digitalnih alata za stvaranje ideja - temelji se na primjeni digitalnih alata kao što su Word Cloud, Mentimeter itd. kako bi se potaknuli na razmišljanje. (1)

c) društveno slušanje (engl. Social Listening) - temelji se na okretanju društvenim medijima kako bismo otkrili što ljudi misle, što se može učiniti na dva različita načina: sudjelovanjem u razgovorima koji se odnose na temu ili izradom anketa, postavljanjem pitanja i traženjem povratnih informacija. (3)

d) emitiranje pretrage (engl. Broadcast search) - temelji se na razmjeni ideja sa širom publikom. Ova je tehnika poznata i kao otvoreni poziv ili otvorena inovacija jer se putem javnih objava na društvenim mrežama pokušava doprijeti do što većeg broja ljudi, tražeći njihove ideje i rješenja za određeni problem ili izazov. (5)

e) upotreba AI digitalnih alata za stvaranje ideja - temelji se na upotrebi AI digitalnog alata (npr. ChatGPT, Creative Charly, Workshop Wizard itd.) koji nakon upisa ključnih riječi stvara ideje. (5)

2.4. Analitičke tehnike

Neke od analitičkih tehnika su:

a) 5 W - Što? Gdje? Zašto? Kada? Tko? (engl. What? Where? Why? When? Who?) - temelji se na sagledavanju problema iz više kuteva. Učenici se podijele u grupe pri čemu svaka skupina rješava jedno pitanje. Uz pomoć svake od 5 riječi osmišljava se ukupno 5 pitanja za 5 grupa. Rezultati se bilježe u mentalnoj mapi - svako pitanje - odgovor je jedan krak mape. (3)

Ideja za Sat razrednika: ova se tehnika može koristiti u analizi problema koji ih okružuju kao što je npr. onečišćenje okoliša.

• 5W i H (engl. who, what, when, where, why, how) - temelji se na pitanjima Tko? Što? Kada? Gdje? Zašto? i Kako? u rješavanju problema. Ova tehnika je zapravo ista kao i 5W tehnika uz dodatak pitanja Kako? (6)

b)SWOT analiza (engl. SWOT) je akronim za strengths (snagu), weaknesses (slabost), opportunities (prilike) i threats (prijetnje). Temelji se na pitanjima koje su snage, slabosti, prilike i prijetnje za određeni projekt kako bi procijenili vrijednost projekta. (4)

Ideja za Sat razrednika: može se primijeniti nakon postignutih loših rezultata iz određenog nastavnog predmeta pa se s učenicima može povesti analiza kroz sljedeća pitanja:

- Koje su prednosti učenja i kako mogu to iskoristiti?
- Na što se trebaju usredotočiti radi poboljšanja?
- Kako stvoriti priliku za učenje?
- Koje su prijetnje koje ometaju učenje i kako ih smanjiti?

c)Prvi principi dizajna (engl. First Principles Design) - temelji se na rastavljanju problema na temeljne probleme. Ova tehnika ima nekoliko faza:

- istraživanje potreba korisnika/učenika
- definiranje potreba i problema
- pretpostavke i stvaranje ideja
- izrada kreativnih rješenja
- testiranje rješenja. (6)

Ideja za Sat razrednika: povodom Svjetskog dana mentalnog zdravlja možemo s učenicima razgovarati o temi mentalnog zdravlja:

- istraživanje potreba: razgovor s učenicima što je uopće mentalno zdravlje
- definiranje potreba i problema: učenici identificiraju uzroke koje utječu na mentalno zdravlje
- stvaranje ideja: učenici razmišljaju kako se suočiti s problemima mentalnog zdravlja
- izrada kreativnih rješenja: učenici izdvajaju svoja rješenja i kreativno ih prikazuju
- testiranje rješenja: učenici iznose svoja rješenja za suočavanje s mentalnim zdravljem, a ostali učenici komentiraju mogu li ta rješenja pomoći u svakodnevnom životu.

2.5. Inovativne i napredne tehnike

Posljednja skupina tehnika su inovativne i napredne tehnike za stvaranje ideja:

a) SCAMPER/BJEŽANJE je kratica za substitute (zamjenu), combine (kombiniranje), adapt (prilagođavanje), modify (modificiranje), stavljanje u drugu upotrebu (put to another use), eliminate (eliminiranje) i reverse (preokret). To je tehnika za ponovno osmišljavanje postojećih ideja, usluga i proizvoda. SCAMPER je strukturiran način za smišljanje poboljšanja i novih smjerova. Temelji se na sljedećim elementima:

- Zamjena (Razvijanje druge varijante na način da se zamijene neki dijelovi.): Što biste mogli upotrijebiti umjesto toga?
- Kombinacija (Kombiniranje starih ideja na način da se stvori nešto novo.): Možete li kombinirati različite ideje, spojiti elemente, spojiti dva izvora podataka? Dodati informacije o izvornoj temi?
- Prilagodba (Prilagođavanje dimenzija.): Kako prilagoditi? Izmjena: Kako nešto možete izmijeniti?
- Izmjena (Promjena perspektive): Kako možete dodati ili oduzeti stvari?
- Upotreba u druge svrhe (Promjena svrhe ili namjene, upotreba za nešto drugo): Možete li koristiti iste ideje ili alate, ali za drugu svrhu?
- Eliminacija (Uklanjanje dijelova): Što se može ukloniti iz teme?
- Preokret: Kako biste ovo preokrenuli – što bi bilo suprotno? Što bi se dogodilo da ste to učinili obrnuto? (2, 3)

Ideja za Sat razrednika: učenici u skupinama dobivaju isti tekst o nekom sadržaju iz međupredmetnih tema (o zdravlju, okolišu, digitalnoj tehnologiji itd.) koji onda u skupinama vođeni pitanjima moraju izmijeniti, zatim svi vraćaju izvorni tekst, a dobivaju izmijenjene tekstove od drugih skupina. Sljedeći je zadatak da identificiraju izmjene iz teksta.

- 1. skupina: zamijeni riječi drugim riječima
- 2. skupina: dodaj informacije koje se tiču teme
- 3. skupina: prilagodi tekst tako da dodaš i izbaciš riječi
- 4. skupina: izmijeni tekst tako da promijeniš perspektivu

- 5. skupina: upotrijebi dobiveni tekst da bi izradio nešto drugo
- 6. skupina: ukloni iz teksta sve što se može ukloniti
- 7. skupina: preokreni tekst tako da dobiješ novi tekst.

b)Šest šešira za razmišljanje (engl. Six Thinking Hats) - temelji se ideji da se učenici podijele u 6 različitih skupina sa 6 različitih uloga i funkcija, od kojih je svaka simbolizirana kapom za razmišljanje različite boje. To je izvrstan alat za razvoj i komunikaciju rješenja problema te omogućava razmatranje različitih perspektiva i kutova problema ili situacija. Obojeni šeširi su sljedeći:

- Bijeli (činjenice i informacije): izdvajanje informacija koje su poznate ili potrebne.
- Žuti (optimistično i pozitivno razmišljanje): istraživanje pozitivnih stvari te traženje koristi i vrijednosti.
- Crni (kritičko i oprezno razmišljanje): izdvajanje poteškoća, rizika i problema, omogućuje shvaćanje zašto stvari možda ne funkcioniraju, gdje bi stvari mogle poći po zlu i kako prevladati te probleme.
- Crveni (emocije i osjećaji): izdvajanje osjećaja (ljubavi, mržnje, sviđanja, nesviđanja)
- Zeleni (kreativno i lateralno razmišljanje): izražavanje kreativnosti, novih ideje, mogućnosti i alternativa – način izražavanja novih percepcija i novih koncepata.
- Plavi (metarazinsko razmišljanje i proces kontrole): koristi se za upravljanje procesom razmišljanja – kontrolni mehanizam koji osigurava da poštuju smjernice procesa Šest šešira za razmišljanje. (3, 5)

Ideja za Sat razrednika: može se koristiti za analizu neke teme (npr. digitalna tehnologija) iz različitih perspektiva. Učenici će nositi različite "šešire" koji predstavljaju različite načine razmišljanja, kao što su činjenice i informacije (bijeli šešir), emocije (crveni šešir), kritičko razmišljanje (crni šešir), pozitivno razmišljanje (žuti šešir), kreativnost (zeleni šešir) i proces kontrola (plavi šešir) kako bi sagledali povijesni događaj iz više perspektiva.

c)Pričanje scenarija (engl. Storyboarding) - temelji se na pretvaranju apstraktnih ideja u jasne vizualne narative. Sekvence scenarija slijede vaše ideje od koncepta do konačnog proizvoda uz korištenje slika, citata i drugih grafika. (2) Zatim slijedi slaganje rasporeda od slika, citata i drugih grafika kako bi stvorili priču i dodavanje bilješki koje će pomoći u objašnjavanju napretka ideja. (4)

Ideja za Sat razrednika: tehnika pričanje scenarija uključuje izradu ploče scenarija koja pomaže učenicima da vizualiziraju i razumiju što je demokracija i što su izbori. Nakon uvoda s osnovnim informacija o demokraciji i izborima, učenici trebaju istražiti temu te izraditi ploču scenarija koja prikazuje ključne informacije, a mogu koristiti crteže, natpise, citate, oblačiće za ilustraciju informacija itd. Zatim učenici predstavljaju svoje ploče scenarija i objašnjavaju demokraciju i izbore. (Učitelj može unaprijed pripremiti materijale koje će učenici istraživati i koje će koristiti za svoju ploču scenarija.)

d)Grupno skiciranje (engl. Group sketching) - temelji se na tome da svaki član skupine na papiru skicira nešto što je povezano sa središnjom temom ili s drugom skicom na papiru. Nakon što cijela skupina završi sa skiciranjem, slijedi razgovor o slikama i povezivanje slika. Vizualno razmišljanje i stvaranje može dati oblik idejama skupine na način da oni onda mogu interpretirati plan ili dizajn. (4)

Ideja za Sat razrednika: učenici u skupinama crtaju crtež koji se tiče teme npr. prevencija ovisnosti. Zatim u skupini razgovaraju o crtežima te povezuju crteže i predstavljaju ih ostalim skupinama. Skupine mogu imati različite podteme kao npr. koje su ovisnosti, negativne posljedice ovisnosti, zdrav način života itd.

3.Spremanje ideja

Nakon upotrebe neke od tehnika za stvaranje ideja možemo se susresti s mnoštvom koncepata. Razni digitalni alati omogućuju pohranu ideja na jednom mjestu, ali i suradnju. (2) Ideje ne nastaju samo upotrebom tehnika za stvaranje ideja, ponekad one pronađu nas. Pod utjecajem objava na društvenim mrežama možemo doći do ideje kako nešto primijeniti u nastavi ili kako bismo nešto slično mogli i sami osmisлити. Bilo bi dobro pohraniti te ideje na neko zajedničko mjesto gdje im kasnije možete pristupiti. Nekoliko ideja za spremanje ideja:

- mapa na oblaku (s naslovom Ideje za nastavu, Ideje za projekte; Ideje za Sat razrednika itd.) sa snimkama zaslona, poveznica u dokumentu i raznim materijalima ko naslovom
- online dokument u kojem su zapisane ideje i spremljene poveznice
- bilješke na mobitelu
- Wakelet kolekcija sa snimkama zaslona i poveznica.

4.Zaključak

Stvaranje ideja je dinamičan proces na koji utječu različiti čimbenici, uključujući veličinu skupine i specifični ciljevi. Prilikom odabira tehnike treba voditi računa o ciljevima koje se želi postići. (6) Nakon što ste pomoću tehnika za stvaranje ideja osmislili nekoliko ideja, potrebno je razlučiti koje ideje možete primijeniti u praksi. Zato je vrednovanje ideja ključno. (5) Upotrebom principa na kojima se temelje tehnike za stvaranje ideja nastava postaje dinamičnija i kreativnija.

5.Popis literature

[1.]Idea Generation Process. URL: <https://ahaslides.com/blog/idea-generation-process/> (3. 7. 2024.)

[2.]7 idea generation methods for out-of-the-box thinking. URL: <https://www.notion.so/blog/idea-generation> (4. 7. 2024.)

[3.]A guide to idea generation: tools and techniques for ideation. URL: <https://www.sopheon.com/blog/idea-generation> (5. 7. 2024.)

[4.]18 Idea Generation Techniques That Don't Include Brainstorming. URL: <https://www.indeed.com/career-advice/career-development/idea-generation-techniques-besides-brainstorming> (posjet 5. 7. 2024.)

[5.]Powerful Ideation Techniques to Unleash Creativity and Innovation. URL: <https://www.itonics-innovation.com/blog/powerful-ideation-techniques> (6. 7. 2024.)

[6.]Mastering Idea Generation: A Comprehensive Guide to 30+ Techniques, Tools, and Tips. URL: <https://fliplet.com/blog/mastering-idea-generation/> (6. 7. 2024.)

[7.]Idea generation. URL: <https://saasbpm.com/idea-generation/> (6. 7. 2024.)

Stručni rad

Strah od javnog nastupa u školi

Kristijan Pirc

Sažetak

Svi učenici osjećaju tremu prije javnog nastupa. Njima se znoje dlanovi, teško dišu, ostaju bez daha, pocrvene ili, pak, probljede. Preznojavaju se, srce im ubrzano lupa, ruke se znoje i glas im podrhtava. Malo je učenika koji to ne osjećaju tako snažno, ali većina njih odmah podlegne strahu kada se nađu pred razredom gdje moraju pokazati svoje znanje. Veliki broj učenika u tim će situacijama osjećati neugodan grč i napetost. Počnu misliti samo na to kako će se osramotiti pred razredom. U članku ću opisati što je strah od nastupa i koje su metode odnosno načini kako se može pripremiti i pobijediti nervozu prije javnog nastupa u školi.

Ključne riječi: trema, strah, nastup u školi, nervoza, doživjeti neuspjeh, samopouzdanje

1.Uvod

Za početak je važno naglasiti da je strah od javnog nastupa u potpunosti normalna reakcija na situacije u kojima se učenik izlaže javnosti, kada su sva svjetla reflektora usmjerena upravo u njega. Stručnjaci smatraju da je mala količina treme zapravo dobrodošla. Iako često neugodan, strah je, naročito evolucijski gledano, vrlo korisna emocija, bitna za preživljavanje u opasnim situacijama. Strah nas motivira na reakciju usmjerenu prema izvoru opasnosti. Najčešće su reakcije potaknute strahom takozvani bijeg ili borba, ovisno o našoj procjeni imamo li dovoljno resursa nositi se s određenom situacijom ili ne.

Strah u ulozi neprijatelja izaziva vrlo neugodno stanje napetosti, zbunjenosti i očekivanja da će se dogoditi nešto strašno loše. Emocija straha u tim se slučajevima manifestira na četiri glavna područja: tjelesnom, emocionalnom, kognitivnom i behavioralnom. U slučaju javnih nastupa prisutni su blokiranje, očekivanje da ćemo se osramotiti i da će nas drugi ismijavati, izbjegavanje, znojenje, razdražljivost, glavobolja i slično.

S druge strane, strah u ulozi prijatelja dovodi nas u stanje budnosti, opreza i dodatnog fokusa, koji nam mogu itekako pomoći da budemo uspješniji u izvršavanju zadataka, u ovom slučaju javnog izlaganja. Javni nastupi u školi tako mogu biti vrlo zastrašujući, pogotovo ako imaju učenici problema s treme i nervozom. Postoje neki jednostavni načini kako se može pripremiti i pobijediti nervozu prije sljedećeg javnog nastupa u školi.

2.Načini kako se može pripremiti i pobijediti nervozu prije javnog nastupa u školi:

1. Učenik se najprije mora dobro pripremiti. Dobra je priprema pola odrađenog posla. Ključ uspjeha javnog nastupa je dobra priprema. Što više učenik zna o temi o kojoj govori, to će mu biti lakše govoriti pred razredom. Stoga mora provjeriti jesu li mu sve informacije koje su mu potrebne dostupne, pripremiti mora bilješke koje će mu pomoći da ostane usredotočen tijekom svog govora.

2. Druga stvar koju može učiniti jest vježbati. Treba vježbati svoj govor pred ogledalom ili pred članovima obitelji. Također može snimiti svoj govor i preslušati ga kako se mogu usredotočiti na područja koja treba poboljšati.

3. Sljedeća stvar koju može učiniti jest usredotočiti se na publiku, a ne na sebe. Umjesto fokusiranja na svoju nervozu i strah, neka se usredotoči na publiku i njihovu reakciju kako bih se mogao prilagoditi i okrenuti svoj govor prema njihovom raspoloženju.

4. Četvrta stvar koju može učiniti jest diše duboko. Duboko disanje može pomoći smiriti živce i smanjiti napetost tijela. Prije nego počne govoriti, treba nekoliko puta duboko udahnuti i izdahnuti.

5. Konačno, važno je imati pozitivan stav. Umjesto da se fokusira na svoje strahove i nervozu, fokusira se na pozitivne aspekte svog govora. Zna da ima dobar potencijal i da će učitelj cijeniti njegov trud.

Čak su i uspješni pojedinci doživjeli neuspjeh. Što bi se dogodilo da nas neuspjeh i strah od neuspjeha natjeraju da odustanemo i odustanemo od svojih ciljeva?

Michael Jordan je izbačen iz košarkaškog tima u srednjoj školi jer je njegov trener vjerovao da nije dovoljno dobar.

Walt Disney je dobio otkaz u Kansas City Staru jer je urednik smatrao da mu nedostaje ideja i mašte.

Učitelji su Thomasa Edisona uvjerali da je preglup da bi išta naučio. Sjetite se njegove izreke: "Nisam pao 10 000 puta - uspješno sam pronašao 10 000 načina koji neće funkcionirati."

Albertu Einsteinu je njegov učitelj grčkog rekao da on nikada neće biti ništa, a onda je na kraju srednje škole, nakon nekoliko neljubaznih primjedbi drugog profesora, dobio liječničku potvrdu, ispisao se i napustio školu.

3.Samopouzdanje i vjera u vlastiti uspjeh učenika

Samopouzdanje je pozitivna slika o sebi koju učenik gradi kroz iskustva, povratne informacije drugih učenika, usporedbe sa njima i vlastita očekivanja. Ono je jako bitno za viđenje sebe i očekivanja vlastitog uspjeha u zadacima poput javnog nastupa. Nedostatak samopouzdanja manifestira se kroz unutarnji monolog poput: "Ja to ne mogu./ Nisam spreman/na./ Preteško mi je./ To nije za mene." i slično. Samopouzdaniji učenik ovakav tijekom misli zamijenit će s: "Vjerujem da ja to mogu./ Drugi uspijevaju, zašto onda ne bih i ja mogao/la./ Pripremio/la sam se./ Možda neće biti savršeno, ali znam da sam dao/la sve od sebe."

Bitna je razlika u tome što učenici s niskim samopouzdanjem često procjenjuju sebe oslanjajući se na situacije koje trenutno doživljavaju, tako da im i pohvala učitelja stvara samo privremeni osjećaj zadovoljstva. S druge strane, učenici koje imaju zdrave razine samopouzdanja temelje mišljenje o sebi na poznavanju sebe, svojih snaga, kvaliteta, mana i ograničenja te prihvaćaju sebe takvima kakve jesu. Takvi će učenici cijeniti sebe bez obzira na trenutni neuspjeh te će samim time imati manji strah od istoga.

4. Zaključak

Iako sva djeca mogu imati razdoblja kada su opterećenija školskim obavezama ili drugim zbivanjima u školi kada bi im bilo najdraže da preskoče taj dan ili tjedan u školi. Kod veliki broj djece strah od nastupa može postati izrazito snažan te može značajno omesti dijete u ostvarivanju potencijala koje izvire iz njegovih sposobnosti, vještina i snaga.

Dijete može iskazivati dugotrajan ili posebno snažan otpor prema škole i školske obveze. Simptomi mogu biti i u fizičkom obliku. Ponekad se mogu javiti tjelesni simptomi poput mučnine, bolova u trbuhu ili glavi, koji nemaju drugo objašnjenje, javljaju se u situacijama vezanim uz školu i smiruju kada je nema, a zbog kojih dijete može biti i poslano kući s nastave.

Prvi je korak uvijek razgovarati s djetetom i otkriti što je u njegovoj pozadini. U osnaživanju djeteta nezaobilazna je i suradnja stručnjaka i roditelja sa školom, koja djetetu pomaže vratiti se na nastavu uz podršku drugih i na način koji je za njega najmanje uznemirujući.

5. Literatura

- [1.] Kako pobijediti nervozu i strah od javnog nastupa u školi? (17. 5. 2023). <https://whoosh.com.hr/blogs/blog-skolski-ruksak/kako-pobijediti-nervozu-i-strah-od-javnog-nastupa-u-skoli>
- [2.] Nikolić, M., i Ivaković, F. (2014). Učinak u različito kompleksnim kognitivnim zadacima u stresnim uvjetima. *Acta Iadertina*, 11(1).
- [3.] Sedlan Kónig, L., Peulić, V., i Matijević, G. (2019). Strah od javnog nastupa i kako ga pobijediti. *Policija i sigurnost*, 28(2/2019), 206-216.
- [4.] Vulić-Prtorić, A. (2006). Anksiozna osjetljivost: fenomenologija i teorije.
- [5.] Palikuća, J. (26. 5. 2022). Strah od javnog nastupa. <https://nepopularna.org/strah-od-javnog-nastupa/>
- [6.] Strah pred neuspehom: ovira v procesu učenja. Maribor: Univerza v Mariboru. <https://ssum.um.si/2022/11/strah-pred-neuspehom-ovira-v-procesu-ucenja/>

Stručni rad

Značaj projekta „Rastem s knjigom“

Jasna Colnerič

Osnovna škola Ferda Vesela Šentvid pri Stični, Slovenija

Sažetak

Projekt Rastem s knjigom je stoga ključna inicijativa za razvoj čitateljske kulture i poboljšanje čitateljskih navika među mladima. Poticanjem čitanja ne samo kao obrazovne aktivnosti, već i kao načina za osobni rast i socijalno povezivanje, projekt doprinosi oblikovanju odgovornijih i svjesnijih pojedinaca u društvu. Aktivnostima na satu sa sedmašima nadogradili smo teoriju u praksi i tako slijedili cilj korištenja književnog znanja u praktične svrhe. Na satovima u školi više pričamo o čitanju za užitkom i tražimo motivacije za čitanje za koje prije nismo znali.

Ključne riječi: projekt Rastem s knjigom, podizanje čitalačke pismenosti, poticanje čitanja

1.Uvod

Čitanje knjiga je aktivnost koja nas vodi na putovanje kroz različite svjetove, vrijeme i kulture. Čitanje potiče maštu, razvija kritičko mišljenje i omogućuje nam da doživimo raznovrsna ljudska iskustva. Kroz knjige možemo istraživati dubine ljudskih emocija, suočiti se s izazovima, razumjeti povijest i kulturu te razvijati empatiju prema drugim ljudima. U današnjem ubrzanom svijetu, čitanje često pada u drugi plan, no njegova važnost ne može se podcijeniti. Knjige su izvor znanja i inspiracije, a čitanje iz užitka doprinosi osobnom razvoju i mentalnom blagostanju. Bez obzira na to čitamo li beletristiku, stručnu literaturu ili poeziju, svaka knjiga nudi jedinstvenu priliku za učenje i refleksiju. Branje u školi igra ključnu ulogu u razvoju učenika jer je osnovno sredstvo za učenje i razumijevanje različitih predmeta. Uključivanjem čitanja u nastavni proces, učenici stječu kritičko mišljenje, analitičke vještine i sposobnost izražavanja. Čitanje knjiga, članaka i drugih izvora informacija potiče znatiželju i motivaciju, što doprinosi aktivnijem i samostalnom učenju.

2.Projekt Rastem s knjigom

»Rastem s knjigom« je nacionalni projekt poticanja čitalačke kulture u Sloveniji. Njime pokušavamo motivirati osnovnoškolce i srednjoškolce za čitanje književnosti za mlade slovenskih autora te ih potaknuti na posjećivanje općih knjižnica [3].

Projekt je Ministarstvo kulture počelo provoditi u školskoj godini 2006./2007., isprva samo za osnovne škole. Javna agencija za knjigu Republike Slovenije počela ga je voditi prilikom svog osnutka 2009. godine. Provodimo ga u suradnji s općim knjižnicama, slovenskim osnovnim i srednjim školama, osnovnim školama s prilagođenim programom, ustanovama za odgoj i obrazovanje djece i mladih s posebnim potrebama te osnovnim i srednjim školama u inozemstvu (Austrija, Mađarska, Italija). Suradujemo i s učiteljima koji predaju slovenski jezik u tzv. subotnjim školama (Amerika, Australija), u dopunskoj nastavi slovenskog jezika u inozemstvu (Belgija, BiH, Srbija, Hrvatska, Francuska itd.) te u Europskim školama (Bruxelles, Luksemburg, Frankfurt itd.) [3].

Ciljevi nacionalnog projekta »Rastem s knjigom« su:

- poticati dostupnost kvalitetne i izvorne slovenske književnosti za mlade,
- promovirati vrhunske domaće autore književnosti za mlade,
- poticati čitalačku motivaciju učenika i njihov posjet općim knjižnicama,

- motivirati izdavače za veće uključivanje suvremenih slovenskih pisaca u izdavačke programe za mlade i povećanje udjela izvorne slovenske književnosti za mlade.

Kako se provodi projekt: Projekt »Rastem s knjigom« pripremamo u suradnji s Ministarstvom kulture, Ministarstvom za odgoj i obrazovanje, Pionirskom – centrom za književnost za mlade i knjižničarstvo pri Gradskoj knjižnici Ljubljana (MKL), Zavodom RS za školstvo, Udrugom općih knjižnica, Sekcijom školskih knjižnica pri ZBDS-u i Društvom slovenskih pisaca [3].

Prve pripreme za projekt, koji je vezan za školsku godinu, započinju u proljetnim mjesecima s javnim natječajem, u okviru kojeg nadležna stručna komisija JAK-a među prijavljenim slovenskim djelima za mlade odabire dva – jedno za učenike sedmog razreda osnovne škole i jedno za učenike prvih razreda srednjih škola. Početak projekta je u jesenskim mjesecima, kada odabrane knjige budu dostavljene svim općim knjižnicama u Sloveniji [3].

Svake godine biraju se dva nova djela. Projektni tim RSK, koji uključuje predstavnike uključenih institucija, priprema točne informacije o provedbi projekta za škole i knjižničare, a u suradnji s izdavačem i autorima također i promotivne materijale te filmove za predstavljanje oba djela [3].

Svi učenici sedmog razreda osnovnih škola i učenici prvih razreda srednjih škola dobiju svoj primjerak odabrane knjige prilikom posebno organiziranog posjeta najbližoj općoj knjižnici, što je uključeno u godišnji plan rada slovenskih osnovnih i srednjih škola. Posjet knjižnici osim primanja knjige uključuje i upoznavanje s knjižničnim informacijskim znanjem, upoznavanje s najnovijom književnošću za mlade te predstavljanje autora i knjige. Tijekom školske godine održavaju se i susreti učenika i autora odabranih knjiga u brojnim slovenskim školama, a ponegdje i u inozemstvu [3].

Čitanje je temeljni aspekt ljudskog učenja i rasta, služeći kao ključni alat za akademski i osobni razvoj. Kao što Farr kaže, "čitanje je srce obrazovanja," naglašavajući njegovu središnju ulogu u unapređivanju znanja i širenju pogleda na svijet. Čitanje ne samo da omogućuje pojedincima da steknu informacije iz različitih područja, već i potiče kritičko razmišljanje, empatiju i dublje razumijevanje različitih perspektiva [1].

Brojna istraživanja istaknula su važnost čitanja iz užitka, koje se pokazalo da pozitivno utječe na postizanje pismenosti i niz drugih rezultata. Čitanje omogućuje

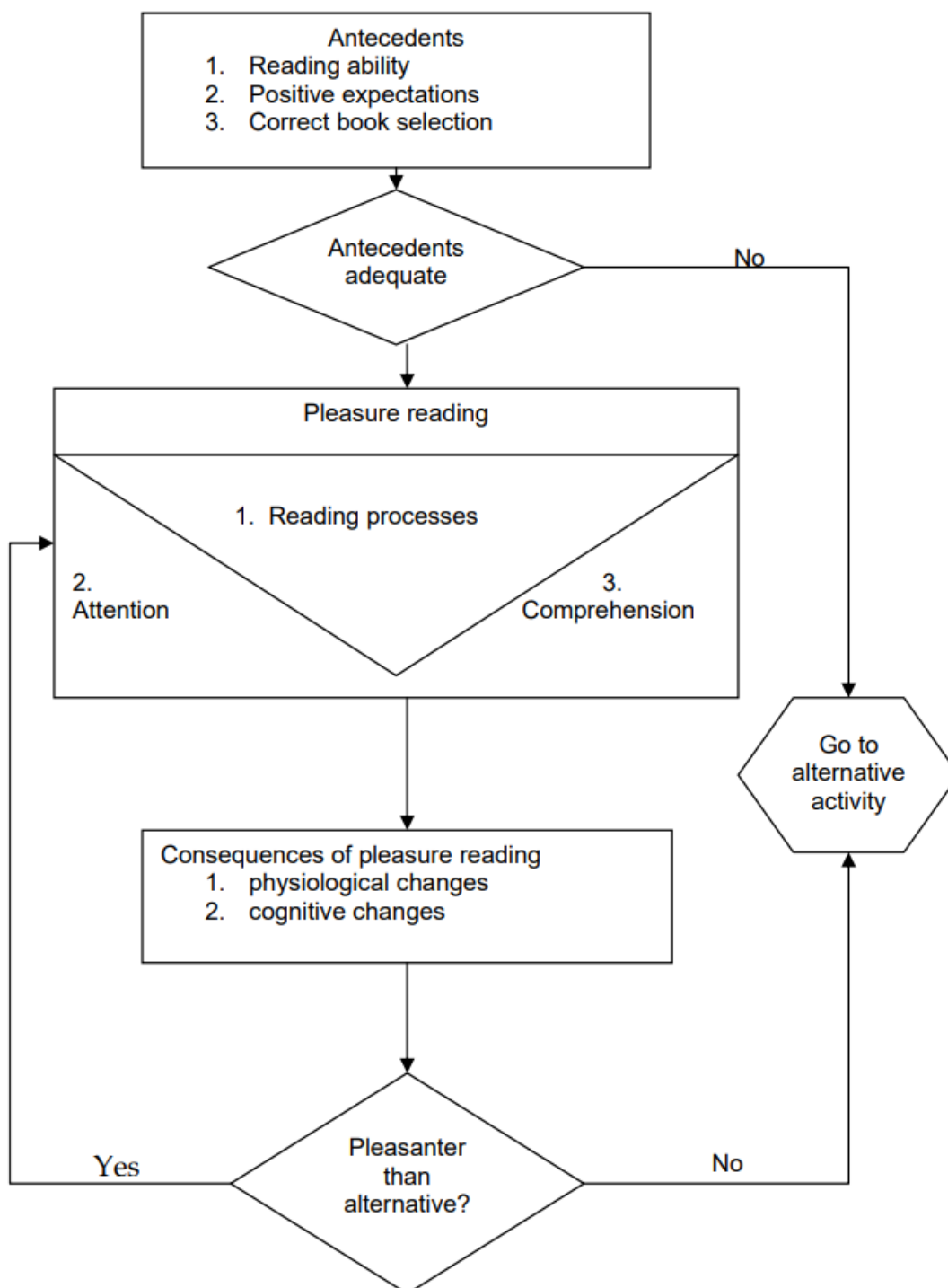
pojedincima da uče o drugim ljudima, povijesti, društvenim znanostima i različitim akademskim disciplinama, opremajući ih znanjem i vještinama potrebnim da budu aktivni i informirani građani. Kao što navodi Ministarstvo za kulturu, medije i sport, "ljudi ne mogu biti aktivni ili informirani građani ako ne znaju čitati," naglašavajući čitanje kao preduvjet za smisleno sudjelovanje u društvenom, kulturnom i građanskom životu [1].

Važnost čitanja proteže se izvan akademskih postignuća, jer također doprinosi osobnom razvoju. Angažiranjem s raznovrsnim književnim djelima, čitatelji mogu proširiti svoju empatiju, proširiti razumijevanje ljudskog iskustva i razviti bogatiji unutarnji svijet. Čitanje iz užitka, kako je istaknuto u pregledima istraživanja, važan je put prema osobnom rastu, omogućujući pojedincima da uče o sebi i svijetu oko sebe [1].

2.1.Čitanje iz užitka

U svom radu o čitanju iz užitka, Nell je izradio sljedeći dijagram tijeka (vidi Slika 1), koji ilustrira gore navedene točke. On se temelji na osnovnoj pretpostavci da, ukoliko pojedinci ne doživljavaju čitanje kao ugodnu aktivnost, prestat će čitati i izabrati druge, ugodnije alternative. Dijagram prikazuje motivacijske sile koje određuju hoće li pojedinac čitati iz užitka, pronaći u tome zadovoljstvo i nastaviti čitati [4].

Prvi dio dijagrama iznosi prethodne čimbenike čitanja iz užitka, poput čitateljskih sposobnosti i odabira knjiga. Drugi dio odnosi se na sam proces čitanja, koji uključuje aspekte razumijevanja. Konačno, treći dio sadrži posljedice čitanja iz užitka, kao što su kognitivni ishodi. Nadalje, dijagram pokazuje da postoje "usporednici pojačanja" koji uspoređuju nastavak čitanja iz užitka s drugim dostupnim alternativama [4].

Slika1: Motivacijski dijagram tijeka o prethodnim čimbenicima i posljedicama čitanja iz užitka

Iako ovaj model naglašava pojedinačne komponente koje vode prema čitanju iz užitka, noviji modeli prepoznaju potrebu za razmatranjem uloge socijalne interakcije i, u manjoj mjeri, uloge neposrednog društvenog konteksta. Međutim, malo radova na području motivacije za čitanje i angažmana razmatra motivacijska pitanja iz sve tri relevantne dimenzije: individualne (kognitivne), društveno-interakcijske i kulturno-povijesne razine. Sljedeći dio će opisati neke od socijalnih čimbenika koji utječu na razinu uživanja u čitanju [4].

2.2. Izvedba projekta u praksi

Zadnje dvije školske godine smo s sedmašicima posjetili knjižnicu Ivančna Gorica, gdje su za nas pripremili prezentaciju projekta, a učenici su se upoznivali s portalima Cobiss i Biblos. Knjižnične sate su im uljepšali knjižničari Knjižnice Ivančna Gorica, koji svake godine brinu o tome da učenici dobiju knjige na dar u okviru projekta. Učenici s dodatnom motivacijom zatim pročitaju te knjige kao domaće školsko čitanje i pobliže se upoznaju s njima na nastavi.

Domaće čitanje je ključno za razvoj čitateljskih navika, kritičkog mišljenja i osobnog napretka. U usporedbi s čitanjem u školi, koje je često usmjereno na ispunjavanje obrazovnih ciljeva i zadataka, domaće čitanje omogućava slobodan odabir literature i osobno iskustvo, što dodatno povećava užitak u čitanju.

Slika 2: Posjeta Knjižnice Ivančna Gorica u školskog godini 2023./2024.

Slika 3: Posjeta u knjižnici Ivančna Gorica u školskoj godini 2022./2023.

Učenici imaju različite poglede na domaće čitanje, a njihovi stavovi često ovise o osobnim iskustvima, interesima i motivaciji. Učenici gledaju na domaće čitanje kao:

1.Izvor užitka: Mnogi učenici gledaju na domaće čitanje kao na priliku za opuštanje i bijeg od svakodnevnih obveza. Čitanje im omogućava da se urone u fantastične svjetove, dožive uzbudljive avanture ili se povežu s likovima u pričama.

2.Poboljšanje vještina: Učenici koji su svjesni važnosti čitanja često ga vide kao način za poboljšanje svojih jezičnih vještina. Čitanje im pomaže u razvoju vokabulara, gramatičkih znanja i općeg razumijevanja jezika, što im može pomoći i u školskim zadacima.

3.Kritičko razmišljanje: Neki učenici prepoznaju domaće čitanje kao alat za razvoj kritičkog mišljenja. Kroz analizu likova, radnje i tema, učenici uče postavljati pitanja i kritički razmišljati o sadržaju, što im pomaže u oblikovanju vlastitih stavova.

4.Obogaćivanje znanja: Domaće čitanje omogućava učenicima da istražuju različite teme i područja interesa, čime obogaćuju svoje znanje o svijetu. Mnogi učenici uživaju u čitanju knjiga koje su vezane uz njihove hobije ili znanstvena područja koja ih zanimaju.

5.Ponekad dosadno: Nažalost, neki učenici domaće čitanje doživljavaju kao obvezu ili dosadan zadatak, posebno ako im se ne sviđa odabrana literatura. Ako se čitanje ne uskladi s njihovim interesima, mogu ga smatrati napornim ili manje zanimljivim.

6.Socializacija: Domaće čitanje može također poslužiti kao tema za razgovor među vršnjacima. Učenici koji čitaju iste knjige često razmjenjuju mišljenja, preporuke i kritike, što dodatno potiče njihovu ljubav prema čitanju.

7.Osnaživanje mašte: Mnogi učenici smatraju da čitanje razvija njihovu maštu i kreativnost. Priče ih potiču da razmišljaju izvan okvira i stvaraju vlastite priče, što može biti posebno privlačno mladim čitateljima.

3.Zaključak

Projekti za čitanje igraju ključnu ulogu u poticanju čitateljske kulture i razvoju čitateljskih navika među učenicima. Ovi projekti nisu samo način za ispunjavanje obrazovnih ciljeva, već i prilika za osobni rast i povezivanje s drugima. Projekti za čitanje aktivno potiču čitateljsku kulturu u školama i zajednicama. Povećanjem interesa za knjige i literaturu, učenici razvijaju pozitivno shvaćanje čitanja kao dragocjene aktivnosti. Sustavnim pristupom čitanju, projekti pomažu u oblikovanju navika redovitog čitanja. Učenici se navikavaju čitati i istraživati različite vrste literature, što im omogućava da postanu samopouzdaniji čitatelji. Projekti za čitanje često potiču suradnju među učenicima, što doprinosi oblikovanju socijalnih veza i komunikacijskih vještina. Grupne aktivnosti, poput čitateljskih radionica, rasprava i književnih klubova, stvaraju prilike za razmjenu mišljenja i iskustava. Projekti često uključuju širok spektar literature, što omogućava učenicima da se susretnu s različitim autorima, žanrovima i temama. Ova raznolikost pomaže učenicima da prošire horizonte i otkriju vlastite interese. Čitanje nije samo pasivna aktivnost; projektno čitanje uključuje analizu, kritičko ocjenjivanje i raspravu o pročitanoj literaturi. Učenici uče oblikovati mišljenja i postavljati pitanja, što potiče njihov intelektualni razvoj. Projekti kao je Rastem s knjigom često uključuju istraživanje tema povezanih s pročitanošću, što učenicima omogućuje da uče o povijesti, kulturi, znanosti i drugim područjima. To obogaćuje njihovo znanje i razumijevanje svijeta.

4. Popis literature

- [1] Christina Clark, Kate Rumbold. (2006). Reading for Pleasure: A Research Overview. URL: <https://eric.ed.gov/?id=ED496343> (30.9.2024.)
- [2] Guthrie, J. T. & Wigfield, A. (2000). Engagement and motivation in reading. In M.L. Kamil, P.B. Mosenthal, P. D. Pearson, and R. Barr (Eds.), Handbook of Reading Research (3rd Ed.). New York: Longman.
- [3] JAKRS. URL: <https://www.jakrs.si/bralna-kultura/rastem-s-knjigo/> (30.9.2024.)
- [4] Nell, V. (1988). The psychology of reading for pleasure: Needs and gratifications. Reading Research Quarterly, 23, 6-50.

Stručni rad

S IVANOM BRLIĆ-MAŽURANIĆ KROZ ŠKOLSKU GODINU

Barbara Dukarić

Gospodarska škola Varaždin

Sažetak

Tijekom školske godine 2023./2024. učenici Gospodarske škole Varaždin i Katoličke osnovne škole Sveta Uršula iz Varaždina provodili su međuškolski projekt S Ivanom Brlić-Mažuranić kroz školsku godinu. Projekt se provodio u čast 150. obljetnice rođenja Ivane Brlić-Mažuranić, jedne od naših najpoznatijih književnica. Cilj projekta bio je povezati učenike kroz čitanje, istraživanje i interpretaciju djela Ivane Brlić-Mažuranić.

Ključne riječi: Ivana Brlić-Mažuranić, Priče iz davnine, interpretacija književnosti, kreativni izražaj, suradnja učenika

1.Uvod

U povodu 150. obljetnice rođenja Ivane Brlić-Mažuranić učenici Gospodarske škole Varaždin i Katoličke osnovne škole Svete Uršule iz Varaždina osmislili su zajednički projekt pod nazivom S Ivanom Brlić-Mažuranić kroz školsku godinu. Cijelu školsku godinu 2023./2024. istraživali su život i djelo slavne hrvatske književnice. Nastojali su na kreativan i inovativan način ostalim učenicima približiti njezina bezvremenska djela. Učenici iz srednje škole su kroz različite medije – strip, radioemisiju, kratki film – izrazili svoju interpretaciju njezinih priča. Učenici iz osnovne škole upotrebljavali su različite likovne tehnike kako bi prikazali portret i osebujni stil književnice. Aktivnosti učenika prezentirane su na zajedničkom susretu u Katoličkoj osnovnoj školi Svete Uršule u Varaždinu koji se održao na rođendan Ivane Brlić-Mažuranić, 18. travnja 2024.

2.Aktivnosti učenika

2.1.Gospodarska škola Varaždin

U sklopu projekta učenici Gospodarske škole Varaždin imali su prilike sudjelovati u kreativnim aktivnostima koje su im omogućile istražiti književni opus Ivane Brlić-Mažuranić. Usmjerili su se na raznolike medijske forme koje su potaknule njihovu inovativnost i komunikacijske sposobnosti.

Aktivnosti u kojima su sudjelovali uključivale su:

1.Izrada stripa

Nakon što su odgledali dokumentarni film o Ivani Brlić-Mažuranić u školskoj knjižnici, pripremili prezentaciju o njezinoj biografiji, odgovorili na pripremljena pitanja u obliku kviza i pročitali Priče iz davnine, dobili su zadatak da oblikuju strip služeći se različitim digitalnim alatima. U ovoj aktivnosti učenici su odabrali književne motive iz priča Šuma Striborova i Regoč, pri čemu su se usredotočili na glavne teme, likove i poruke. Dio učenika ilustrirao je ključne scene koristeći se različitim tehnikama crtanja. Dizajnirali su izgled glavnih likova majke, snahe i sina vodeći računa o tome da vjerno dočaraju svijet začarane šume. Kreativno su interpretirali Regoča dodajući mu vlastiti umjetnički pečat kroz humor i modernizaciju djela.

2.Radioemisija

Drugi važan zadatak koji su napravili učenici Gospodarske škole Varaždin bio je osmišljavanje i provođenje radioemisije o Ivani Brlić-Mažuranić. Ova aktivnost uključivala je provođenje ankete među učenicima i pisanje scenarija na temelju čega su osmislili zanimljive dijaloge i pripovijedali manje poznate detalje iz

Ivanina života. Učenici su uvježbali i radili na pravilnoj dikciji i intonaciji. Sudjelovali su u snimanju i montaži emisije.

3. Kratki film

Kao vrhunac kreativnog izraza učenici su sudjelovali u izradi kratkog filma inspiriranog djelima Ivane Brlić-Mažuranić. Napisali su scenarij prema književnom tekstu i preuzeli uloge glumaca, redatelja i tehničke ekipe. Stvarali su uloge, snimali i montirali prikupljeni materijal. Naučili su timski surađivati, sudjelovali su u procesu montaže, te dodavali glazbu kako bi film bio što dojmljiviji.

Učenici su ispunjavajući zadatke i aktivnosti pokazali vještine komunikacije, planiranja i organizacije. Kroz zajednički rad na zadacima učili su kako raditi u timu, dijelili su odgovornost i međusobno se podupirali u ostvarivanju zajedničkog cilja. Svoje radove javno su prezentirali.

2.2. Katolička osnovna škola Svete Uršule Varaždin

Učenici su pokazali iznimno oduševljenje bajkovitim svijetom, nezaboravnim likovima i porukama koje književnica šalje u svojim pričama. Inspirirani Regočem, Šumom Striborovom i Čudnovatim zgodama šegrta Hlapića, kroz niz aktivnosti izrazili su svoju kreativnost i produbili razumijevanje književnog stvaralaštva Ivane Brlić-Mažuranić.

1. Predstava Šuma Striborova

Jedna od glavnih aktivnosti u kojoj su sudjelovali bila je priprema i izvedba predstave Šuma Striborova. Zajedno s mentoricama prilagodili su priču Šuma Striborova, pažljivo birajući dijaloge i scene koje najbolje prikazuju odnose među likovima i poruku koju prenose. Učenici su sami sudjelovali u izradi kostima, birajući odjeću i rekvizite koji su pridonijeli autentičnosti predstave. Izradili su i osmislili scenografiju za predstavu. Pjesmom, pokretom i glumom dočarali su svijet začarane šume.

2. Likovno izražavanje

Učenici su imali priliku i likovno izraziti svoje doživljaje priča Ivane Brlić-Mažuranić. Crteži su bili prilika da dočaraju svijet književničkih djela. Tako smo svi nakratko postali Hlapić, Gita, pas Bundaš ili Gitina papiga u okvirima za fotografiranje. Učenici su uživali u kreiranju vlastitih ilustracija, pokušavajući na papir prenijeti likove i životinje koje su zamišljali dok su čitali priče. U dvorištu škole pripremili su izložbu na kojoj su izložili svoje radove. Istraživali su likove Hlapića, Regoča i Stribora, razgovarali o njihovim karakteristikama i važnim porukama koje svatko od njih nosi. Razgovarali su i o važnosti hrabrosti, odanosti, poštovanju prema starijima i mudrosti.

3.Kamišibaj

Koristili su i kamišibaj, tradicionalni japanski oblik pripovijedanja pomoću ilustracija na malenoj drvenoj pozornici. Kroz kamišibaj učenici su na inovativan način oživjeli Čudnovate zgode šegrta Hlapića. Izradili su niz crteža koji su pratili priču. Na taj način uživali smo u pripovijedanju koje nam je pružilo poseban doživljaj. Još jedanput pokazali su kako književnost može biti snažan izvor nadahnuća i stvaralaštva.

Zajedništvo i suradnja

Završetak međuškolskog projekta S Ivanom Brlić-Mažuranić kroz školsku godinu održao se 18. travnja 2024. u Katoličkoj osnovnoj školi Svete Uršule u Varaždinu. Susret je bio prilika za predstavljanje radova, druženje i razmjenu iskustava. Kroz ovaj projekt učenici su pokazali koliko književnost može povezivati, poticati na kreativnost, timski rad i istraživanje.

Slika 1. Susret učenika Gospodarske škole i Katoličke osnovne škole Svete Uršule održan 18. travnja 2024. u Varaždinu

3.Zaključak

Tijekom školske godine 2023./2024. učenici Gospodarske škole Varaždin i Katoličke osnovne škole Svete Uršule iz Varaždina uspješno su proveli međuškolski projekt S Ivanom Brlić-Mažuranić kroz školsku godinu. Kroz niz kreativnih aktivnosti, kao što su izrada stripa, radioemisija, kratki film, predstava i likovni radovi, na inovativan način istraživali su i interpretirali djela Ivane Brlić-Mažuranić, obilježavajući tako 150. obljetnicu njezina rođenja. Ovaj projekt ne samo da je produbio njihovo razumijevanje književnosti, već ih je i povezao u zajedničkom radu, potičući timski duh, kreativnost i ljubav prema hrvatskoj književnosti.

4. Popis literature

- [1.] Brlić-Mažuranić, I. Čudnovate zgode Šegrta Hlapića. Ljubljana : Mozaik knjiga, 2000.
- [2.] Brlić-Mažuranić, I. Izabrana djela. Zagreb : Matica hrvatska, 1997.
- [3.] Brlić-Mažuranić, I. Priče iz davnine. Zagreb : Školska knjiga, 2015.
- [4.] Zima, D. Praksa svijeta : biografija Ivane Brlić-Mažuranić. Zagreb : Ljevak, 2019.

Stručni rad

U SVIJETU OGLASA

Barbara Dukarić
Gospodarska škola Varaždin

Marina Mavrek
IV. osnovna škola Varaždin

Sažetak

Donosi se sažeti prikaz radionice U svijetu oglasa održane na Međuzupanijskom stručnom skupu školskih knjižničara Varaždinske, Međimurske i Koprivničko-križevačke županije 22. veljače 2024. u Osnovnoj školi „Braća Radić“ u Koprivnici i na Županijskom stručnom skupu školskih knjižničara Varaždinske županije 15. travnja 2024. u Osnovnoj školi Martijanec. Svrha radionice jest potaknuti sudionike na razumijevanje svrhe oglasa te argumentirano i razborito promišljanje o medijskim porukama i sadržajima oglasa i oglašavanja.

Ključne riječi: medijska pismenost, oglas / reklama, tehnike oglašavanja, psihologija boja

1.Važnost medijske pismenosti i kritičkog vrednovanja medijskih poruka i sadržaja

Medijska pismenost postala je izuzetno važna tema. Svakodnevne aktivnosti na neki su način posredovane medijima. Gubimo se u obilju medija i medijskih tehnologija. Zbog toga je iznimno važna edukacija o medijskom opismenjavanju i kritičkom vrednovanju medijskih poruka i sadržaja svih dobnih skupina, a posebno djece i mladih.

2.U svijetu oglasa

2.1.Plan radionice

U prvom dijelu radionice upoznale smo i objasnile sudionicima pojmove oglas, oglašavanje, oglašivači, brand, logo, tehnike oglašavanja, reklame, pozitivna i negativna obilježja reklama.

U drugom dijelu radionice sudionici su u grupnom radu analizirali različite oglase na različitim medijima s ciljem razvijanja kritičkog mišljenja. Osim toga, napravili su slogan za omiljeni proizvod ili uslugu, te planirali i osmislili vlastiti oglas.

Za rad u skupinama osmišljeni su konkretni zadaci i aktivnosti s materijalima: kviz 'Pogodi logo!', pitanja za analizu oglasa s QR kodovima primjera oglasa, infografike 'Boje i brandovi' i 'Kreativne tehnike oglašavanja'.

2.2.Teorijski dio radionice

Što su oglasi?

Oglasi su poruke pomoću kojih različite institucije i osobe pokušavaju korisnicima medija (svima nama) poslati neku poruku, uvjeriti nas u nešto te informirati ili prodati određeni proizvod ili uslugu.

Što su reklame?

Reklame predstavljaju pretjerano hvalisanje, pretjerano isticanje svojstva robe. To je pogrdan izraz za oglašavanje i svrha mu je jednokratna prodaja robe, a ne zadovoljstvo potrošača.

Oglašavati može bilo tko; onaj tko ima dovoljno novca za platiti reklamu u nekom mediju. To možemo biti svi mi. Oglašavati se može bilo koji proizvod ili usluga. Oglas mora biti jasno označen, pri čemu medijski korisnik mora znati da je riječ o oglasu, a ne o novinarskom radu.

U Hrvatskoj je zabranjeno oglašavanje: alkohola i alkoholnih pića, duhana i duhanskih proizvoda, droge, pirotehničkih sredstava, oružja i streljiva, lijekova i medicinskih postupaka dostupnih jedino na liječnički recept. Zabranjeno je i oglašavanje u kojem se žene i muškarci prikazuju na uvredljiv i ponižavajući način.

Reklame su stvaratelji umjetnih potreba. Često zbog reklama koje vidimo u medijima kupujemo ono što nam zapravo uopće ne treba. Najveća moć reklame leži u njihovoj lakoj dostupnosti, privlačnosti i uvjerljivosti.

Reklame su česte u životima djece i mladih. Djeca do osme godine teško razlikuju reklame od ostalih sadržaja u medijima. Mlađa djeca puno više vjeruju reklamama nego starija, jer mlađi vrlo često ne shvaćaju da sadržaji koje vide na televiziji nisu stvarni, već izmišljeni. Polovica svih reklama namijenjenih djeci oglašava prehrambene proizvode, osobito nezdravu hranu. Procjenjuje se da djeca svakoga tjedna vide čak tri sata reklame za prehrambene proizvode.

Pozitivna obilježja reklame leže u tome da mogu: slati poruku koja korisnicima može biti vrlo korisna, informirati o nekom proizvodu, akcijama ili cijenama, biti humanitarne i pomagati onima kojima je pomoć potrebna, mogu poticati na međuljudsku suradnju i toleranciju, mogu biti zabavne i smiješne.

Negativna obilježja reklama mogu: prikazivati loše i štetne proizvode, lažno predstaviti proizvod, stvoriti lažne potrebe, zapostaviti moralne, kulturne i obiteljske vrijednosti, ponižavati i diskriminirati, manipulirati.

Tehnike oglašavanja

Uspješnost oglasa ovisi o odabiru glazbe (zabavne pjesme, upečatljive melodije, poznati zvukovi), odabiru slogana (jednostavne i lako pamtljive rečenice ili izrazi), odabiru boja (npr. crvena – za brzu hranu; zelena – ekološke teme; ljubičasta – kozmetički proizvodi), o poznatim osobama koje oglašavaju određeni proizvod ili uslugu (sportaši, glumci i pjevači).

2.3.Praktični dio radionice

1. zadatak

Kritički osvrt na reklamu

Zvjerići 2 https://www.youtube.com/watch?v=LrI2Dy_PzNk

Analiza reklame na temelju 5 pitanja:

1. Tko je autor i koja je svrha ove reklame?
2. Na koji te način privukla ova reklama?
3. Kako je zadržala tvoju pozornost?
4. Koje vrijednosti i način života reklama promiče?
5. Što je izostavljeno iz reklame?

2. zadatak

Svrha oglasa

Na pripremljenoj poveznici <https://learningapps.org/watch?v=ppjizmbv524> sudionici su trebali povezati odgovarajući oglas s njegovom svrhom.

3. zadatak

Moć slogana

Sudionici radionice upoznali su se s pojmom slogan. Slogan je rečenica ili fraza koju oglašivači koriste kako bi 'brendirali' svoj proizvod. Slogani su pamtljivi, obično su prilično jednostavni i obično potrošaču prenose nešto važno o proizvodu ili usluzi. Upoznali su se s nekoliko primjera poznatih slogana:

~ McDonalds: I'm Lovin' It ~ Nike: Just Do It ~

4. zadatak

Zatim su dobili zadatak da naprave slogan za svaki od proizvoda ili usluga u nastavku:

1. Omiljeno piće
2. Omiljena TV-emisija
3. Omiljeni restoran
4. Omiljeno mjesto za odmor

5. zadatak

Osmisli vlastiti oglas

Sudionici radionice trebali su razmisliti o proizvodu ili usluzi za koju žele napraviti oglas. Za planiranje vlastitog oglasa koristili su se pitanjima:

1. Što je vaš proizvod?
2. Zašto je ljudima potreban vaš proizvod?
3. Tko je vaša ciljana publika?
4. Gdje se proizvod može kupiti?
5. Na koji način ćete reklamirati svoj proizvod?
6. Zašto je vaš proizvod bolji od ostalih?

3. Zaključak

U radionici sudionicima je kroz zadane zadatke pružena prilika da osvijeste svoje znanje o oglašavanju. Slaganje vlastitih slogana potaknulo ih je na kreativno razmišljanje. Do izražaja su došle i njihove komunikacijske vještine. Svojim porukama nastojali su privući pozornost ciljanog tržišta. Konačno, predstavljanje vlastitih proizvoda za oglašavanje sudionicima je omogućilo primjenu stečenih znanja i vještina. Pokazali su kako maštovitost i jasno definirane poruke mogu proizvod učiniti privlačnim i poželjnim.

4. Popis literature

- [1.] Djeca medija. URL: <https://djecamedija.org/wp-content/uploads/2021/09/Carobni-varljivi-svijet-reklama.pdf> (7. 2. 2024.)
- [2.] Medijska pismenost.hr. URL: <https://www.medijskapismenost.hr/koja-razlika-izmedu-reklama-oglasa/> (7. 2. 2024.)
- [3.] Savjeti.hr. URL: <https://www.savjeti.hr/biznis/infografika-koliko-su-boje-vazne-i-kako-ih-iskoristiti-za-bolje-brendiranje/186> (13. 2. 2024.)
- [4.] Slide.hr. URL: <https://www.slade.hr/blog/kako-napisati-oglas-slogan/> (13. 2. 2024.)

Stručni rad

MLADI S EMOCIONALNIM POREMEĆAJIMA I POREMEĆAJIMA U PONAŠANJU I ČITALAČKA SKUPINA

Nina Rojnik

Stručni centar Veržej, Slovenija

Sažetak

U školskoj godini 2023./2024. vodila sam probni čitateljski klub. Radim s mladima s emocionalnim poremećajima i poremećajima u ponašanju, neki od njih strastveno čitaju, a drugima to može biti naporan posao. Zato sam im kroz grupne aktivnosti odlučila pokušati približiti čitanje. Vodio sam čitateljski klub tijekom cijele školske godine. Iako su mladi u početku bili suzdržaniji prema klubu, na većini susreta aktivno su sudjelovali i stekli nova, pozitivna iskustva.

Ključne riječi: adolescenti s emocionalnim poremećajima i poremećajima u ponašanju, čitanje, čitateljski klub, knjige

1.Uvod

Rad s adolescentima s emocionalnim poremećajima i poremećajima u ponašanju pun je različitih izazova. Izazov se može shvatiti i kao prilika za učenje, ne samo mladih ljudi, već i stručnjaka. Na poslu sam primijetila da je čest izazov posao za školu, zadaća, učenje. Sposobnost čitanja, razumijevanja sadržaja i pisanja ima značajan utjecaj na sve navedeno. Neki tinejdžeri vole čitati u slobodno vrijeme, dok drugi to aktivno izbjegavaju ili posežu za najlakšim mogućim štivom.

U školskoj godini 2023/2024 postavila sam si cilj približiti mladima knjigu i čitanje općenito, zbog čega sam tijekom godine vodila Čitateljski krug. Ciljevi kojima sam težio kroz različite aktivnosti čitateljskog kluba bili su uglavnom:

- Knjiga kao kvalitetno sredstvo za provođenje slobodnog vremena,
- Učvršćivanje pročitano, sažimanje pročitano, razumijevanje pročitano teksta, uvježbavanje radnog pamćenja i proširivanje vokabulara,
- Poticanje čitanja,
- Širenje horizonata, razmišljanje o različitim temama,
- Poticanje znatiželje i mašte,
- Poticanje na razmišljanje te formuliranje i obrana vlastitog mišljenja.

2.Adolescenti s emocionalnim poremećajima i poremećajima ponašanja

Prema ZOUPP-1, djeca ili adolescenti s emocionalnim poremećajima i poremećajima u ponašanju definirani su kao adolescenti kod kojih su promjene u ponašanju i emocionalnom reagiranju prisutne dulje vrijeme i odstupaju od razvojno očekivanih, normiranih obrazaca ponašanja i/ili emocija [2]. Slično tome, ICD-10 definira poremećaje ponašanja kao one poremećaje koje karakterizira ponovljeni i postojani obrazac antisocijalnog, agresivnog ili prkosnog ponašanja. Takva ponašanja trebaju imati karakter trajnog obrasca ponašanja, odnosno trebaju se javljati najmanje 6 mjeseci ili duže.

Treba naglasiti da se uz emocionalne poremećaje i poremećaje ponašanja često javljaju i drugi poremećaji, primjerice poremećaji u pojedinim područjima učenja, poremećaji pažnje i hiperaktivnosti itd. [2].

3.O čitanju općenito

Važno je djecu upoznati s čitanjem od najranije dobi. Pri tome posebno važnu ulogu ima čitanje u obitelji [3]. Kako piše Jamnik [1], na taj se način djeci postupno približava knjiga, beletristika i poučna, i oblikuje ih u čitatelje. Čitanje ima mnogo pozitivnih osobina, au nastavku ću istaknuti samo neke od njih:

- ☐ Uz knjigu dijete razvija govor, mišljenje i inteligenciju [1]
- ☐ Osobito uz bajke djeca razvijaju svoju maštu i kreativnost [1]
- ☐ Knjige su izvor raznih informacija iz raznih područja [1] [3]
- ☐ Knjiga doprinosi spoznaji i pomaže djetetu da se lakše snalazi u svakodnevnim problemima i situacijama [1]
- ☐ Što više čitamo, znamo više riječi i time širimo svoj vokabular [3]
- ☐ Čitanje beletristike razvija empatiju, a ujedno učimo bolje razumjeti svoje emocije [3]
- ☐ Čitajući knjige učimo duže vrijeme zadržati pažnju na jednoj priči [3]
- ☐ Čitatelji su zadovoljniji i kreativniji od nečitatelja [3]
- ☐ Čitanje može biti naporno, ali i ugodno [3].

4.O aktivnostima čitateljskog kluba

Na prvom susretu mladima sam predstavila svrhu čitateljskog kluba i ugrubo im rekla planirane aktivnosti (npr. da ćemo održati čitateljsku čajanku, čitati različite žanrove, da ćemo srediti člansku iskaznicu u Provinciji). i Studijske knjižnice, ako su zainteresirani, da ćemo obilježiti preporučeni dan knjige i sl.).

Neki mladi nisu bili spremni čitati naglas pred svojim vršnjacima na početku čitateljskog kluba. Bojali su se negativnih komentara jer su bili svjesni da imaju poteškoća s čitanjem. No, takvi su mladi bez problema sudjelovali na drugi način, slušajući, sažimajući i tražeći pouke (npr. bajke).

Na prijedlog posjetitelja čitateljskog kluba izdali smo članske iskaznice mladima u Područnoj i studijskoj knjižnici Murska Sobota (u daljnjem tekstu: PIŠK MS) nešto ranije od planiranog. I spomenutu knjižnicu posjećivali smo nekoliko puta, u principu barem dva puta mjesečno. Neki su mladi prvi put bili u tako velikoj

knjižnici i bili su impresionirani onim što omladinski odjel nudi, koliko različitih žanrova i knjiga imaju. Ubrzo su shvatili da imaju znatno veći izbor knjiga od osnovne škole koju pohađaju te su često izražavali želju da bi radije posjetili PIŠK MS, jer je izbor za lektiru prema njihovim preferencijama veći.

Na čitalačkoj čajanki doživljaj je bio malo drugačiji od uobičajenog serviranja čaja. Zajedno s mladima pili smo čaj kakav mladi do sada nisu probali (čokoladna menta) iz lijevano željeznog čajnika. Zajedno čitamo odabranu knjigu, svaki sudionik čita jednu stranicu. Svatko s čitateljskim iskustvom dobio je povratnu informaciju, konstruktivnu kritiku dali su sami mladi, a tek povremeno učiteljica (npr. krivo naglašena riječ). Zajedno smo obnovili sadržaj i razgovarali o tome. Pohvalno je bilo što su u čitanju naglas sudjelovali mladi kojima je inače teško čitati naglas. Za to su bili pohvaljeni i imali su dobro iskustvo jer njihovi vršnjaci nisu reagirali negativno, već konstruktivnom kritikom koju su znali prihvatiti.

Razgovarali smo i o temi bajki. Najprije smo o njima razgovarali (navodeći autore, različite naslove i sadržaje bajki vezane uz njih), a zatim smo neke od njih i prelistali. Zatim smo se prepustili kreativnosti, prepustili bajkama da nas inspiriraju i počeli crtati. Neki su se posvetili izvedbi omiljene bajke, drugi su na svoj način dočarali klasičnu ili modernu bajku. Tijekom stvaranja neki od njih su se toliko koncentrirali i zadubili u rad da se nisu uključivali u razgovor tijekom samog stvaranja.

Poseban susret posvetili smo basni. Donio sam nekoliko knjiga basni, slovenskih i stranih autora. Svatko od mladih odabrao je po jedan bazen, pročitao ga i zajedno smo tražili pouku. Na temelju pročitane nastojali smo saznati karakteristike basne (kratka priča, životinje s ljudskim osobinama, pouka priče i sl.). Utvrđujući koja je pouka priče, često smo se smijali i imali nešto drugačije razmjene (zašto je nešto nepravedno ili pravedno, zašto je sliv završio kako je završio, koja bi bila poruka i pouka da je priča završila na drugačiji način, itd.).

Nekoliko susreta posvetili smo obilježavanju Svjetskog dana knjige 2024. Na prvom susretu na ovu temu razgovarali smo o knjigama koje volimo čitati (koji žanr volimo, imamo li omiljenog pisca), o knjigama koje su ostale u naša sjećanja još dugo nakon što smo ih već pročitali. Raspravljali smo o tome zašto mislimo da su neke knjige dobre, zašto nam sadržaj koji obrađuju ostaje dugo u sjećanju, kako se osjećamo uz knjige, pogotovo kad nas nešto dirne i slično. Na drugom susretu izradili smo plakat na temu Svjetskog dana knjige. Pritom su se mladi potrudili, odvojili vrijeme i međusobno razmijenili mišljenja, a posebice pri odabiru različitih citata o knjigama koje su im bile ponuđene, razvila se živa rasprava. Na trećem susretu posjetili smo PIŠK MS na preporučeni dan knjige, jer su ispred knjižnice

nudili (odjavljivali) knjige koje smo mi čitatelji mogli uzeti. Mladi su uzeli svatko za sebe po par knjiga, ali su se sjetili i mene i pažljivo odabrali roman za mene. Ujedno smo u samoj knjižnici pogledali izložbu „Otpad je koristan“.

Na posljednjem susretu čitateljske skupine zajedno s mladima pokušali smo napisati svoju bajku. Zajedno smo najprije odredili tko će biti glavni likovi bajke (brat i sestra, pas), te sporedni likovi (vještica), te koji će događaji biti uključeni u bajku (borba, vještčina metla, kolo s cvijećem) , poljubac). Mladi su davali prijedloge i stvarali bajku, zapisivao sam je u hodu i po potrebi režirao između (da ne bude previše detalja, komplikacija, dodanih sporednih priča), ukratko, pobrinuo sam se da nije (previše) skrenuo s puta. Na kraju sam pročitao bajku i mladi su se složili da je konačna verzija bajke dobra.

5. Zaključak

Zajedno s mladima realizirali smo većinu planiranih aktivnosti u čitateljskom klubu, od kojih smo neke i ranije proveli na zahtjev mladih (npr. učlanjenje u PIŠK MS). Adolescenti koji su u početku bili pomalo skeptični oko pohađanja čitateljskog kluba, ipak su uspjeli steći pozitivno i dobro iskustvo jer su se dokazali i na nekom drugom području, a ne samo u čitanju (npr. u području mašte i suradnje). u grupi). U završnoj, usmenoj evaluaciji, mladi su istaknuli da je posebno pozitivno što su mogli sudjelovati slušanjem i sažimanjem, vlastitim idejama, dijeljenjem čitalačkih iskustava, razmjenom mišljenja, što su pohađali PIŠK MS. U pojedinačnim procjenama i promatranju ponašanja mladih tijekom samog čitateljskog kluba, ističe se važnost čitanja za sam vokabular, maštovitost, tečnost čitanja, kao tehnika učenja i dobar izbor za provođenje slobodnog vremena, kao i povlačenje u privatnost i opuštanje, pokazalo se kao važna pozitivna strana.

6. Popis literature

- [1.] Jamnik, T. (1998). Knjižna vzgoja: otrok od predbralnega obdobja do 9. leta starosti. 2. dopolnjena in popravljena izdaja. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- [2.] Košnik, P., Plavčak, D., Vovk Ornik, N., Zupanc Grom, R., Domajnko, J., Marolt, B., Pal, P., Zalokar, L. in Krajncan, M. (2022). Vzgojni program za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami in izvedbena priporočila za izvajanje vzgojnega programa. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- [3.] Kovač, M. (2020). Berem, da se poberem: 10 razlogov za branje knjig v digitalnih časih. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- [4.] Mednarodna klasifikacija bolezni in sorodnih zdravstvenih problemov za statistične namene: Avstralska modifikacija: MKB-10. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije, 2008.
- [5.] Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1) URL: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO5896> (28.9.2024)

Stručni rad

PREKOMJERNA UPORABA PAMETNIH UREĐAJA I ZASLONA KOD DJECE I MLADIH

Teja Demič

OŠ Kolezija

Sažetak

Korištenje pametnih uređaja postalo je nezamjenjivo u našem životu. Broj korisnika širom svijeta rapidno raste, a osim samog broja korisnika, povećava se i vrijeme koje pojedinci provode koristeći ove uređaje. Tehnologija doista pojednostavljuje i automatizira svakodnevne aktivnosti, no pretjerano korištenje iste ima negativan utjecaj na ljudsko zdravlje, posebice na zdravlje djece. Zbog redovite i dugotrajne uporabe pametnih uređaja, negativne posljedice vidljive su na gotovo svim područjima dječjeg razvoja. Anketa provedena među učenicima viših razreda naše škole pokazala je da gotovo polovica učenika koristi pametni telefon više od 4 sata dnevno; najviše vremena provode na društvenim mrežama i u igranju igara. Zbog pozitivnih učinaka i pojednostavljenja koje tehnologija omogućuje, potpuno eliminiranje pametnih uređaja kod kuće ili u školi je besmislen cilj. Ipak, nastavnici bi trebali prijeći iz pozicije negodovanja nad vremenom i načinom korištenja pametnih uređaja u aktivne edukatore i demonstratore koji djecu uče zdravom odnosu prema tehnologiji te njenom smislenom i korisnom korištenju. U članku su opisane moguće metode kako to učiniti na nastavi uz korištenje određenih aplikacija, kako predvoditi primjerom i pametne uređaje koristiti promišljeno, te smanjiti besmisleno i štetno provođenje vremena pred ekranom. Unatoč potrebi da nastavnici odgojno djeluju i na ovom području, to je velik i težak zadatak, koji ćemo lakše ostvariti s većim brojem primjera dobre prakse.

Ključne riječi: pametni uređaji, smisleno korištenje, vrijeme ispred ekrana

1.Uvod

S razvojem računalne tehnologije i općim tehnološkim napretkom, korištenje pametnih uređaja postalo je nezamjenjivo u našem svakodnevnom životu. Gotovo da više ne možemo zamisliti dan bez upotrebe mobilnog telefona. Bilo da se radi o radnom danu, kupovini putem interneta iz udaljenih zemalja, izletu u nepoznato, traženju novog recepta za pečenje, istraživanju o kupovini odgovarajućih guma, plaćanju računa ili jednostavno slušanju najnovijeg hita. Sve to je sada moguće s nekoliko klikova na našem malom svemoćnom 'računalu'. S tehnološkim napretkom uređaji su postali toliko moćni i pametni da se i mi osjećamo nevjerojatno pametno s tim 'super računalom' u ruci. Nezasitno smo gladni informacija koje su nam uvijek dostupne ovdje i sada. Potpuno nam je normalno da na dohvat ruke imamo znanje cijelog svijeta.

Broj korisnika pametnih telefona u posljednjem desetljeću zabilježio je nevjerojatan porast. U posljednjih deset godina, broj korisnika se povećao čak pet puta. Trenutno se broj korisnika kreće oko 5 milijardi. [4] U 2024. godini, broj svih mobilnih telefona u svijetu je oko 8 milijardi. [5] Statistički gledano, moglo bi se reći da bi svaki čovjek na svijetu mogao imati mobilni telefon.

Osim porasta broja pametnih uređaja, povećava se i vrijeme koje pojedinci provode koristeći te uređaje. Tehnologija doista doprinosi napretku ljudske rase i čini svakodnevne stvari učinkovitijima i jednostavnijima, no zbog pretjerane upotrebe ima i negativan utjecaj na zdravlje ljudi, posebno djece. Redovita i dugotrajna upotreba pametnih uređaja ima negativne posljedice koje su vidljive na gotovo svim područjima dječjeg razvoja. Velik utjecaj ima na verbalni, mentalni, emocionalni, socijalni i fizički razvoj djeteta. [2]

Anketom sam željela provjeriti koliko i na koji način učenici naše škole koriste pametne uređaje. Rezultati su potvrdili moje pretpostavke i pokazali da je situacija zabrinjavajuća, budući da gotovo polovica učenika koristi mobilni telefon više od 4 sata dnevno. Kao učiteljica, s takvim podacima osjećam dužnost i potrebu da vlastitim primjerom poučavam djecu zdravom odnosu prema tehnologiji te smislenijoj i korisnijoj upotrebi. U nastavku su opisane moguće metode kako to postići u nastavi korištenjem određenih aplikacija i kako pametne uređaje koristiti promišljeno te smanjiti besmisleno i štetno provođenje vremena pred ekranom.

2.Posljedice prekomjerne upotrebe mobilnih telefona

Korištenje mobilnih uređaja nova je ovisnost 21. stoljeća i predstavlja pretjeranu upotrebu mobilnih telefona, bilo za razgovore, fotografiranje, snimanje, slanje SMS-poruka ili pretraživanje, dopisivanje, dijeljenje sadržaja, slika i svoje lokacije putem interneta. [3] Mladi postaju sve više vezani za svoje mobilne uređaje, jer im

oni omogućuju dostupnost i povezanost 24 sata dnevno, 7 dana u tjednu. Posebno pametne telefone, sa svojom izuzetnom multifunkcionalnošću i beskonačnim mogućnostima korištenja, postaje sve teže ikada ostaviti po strani. Mladi osjećaju potrebu da budu stalno dostupni svojim prijateljima, i iz straha da nešto važno ne propuste, neprestano provjeravaju objave svojih prijatelja na društvenim mrežama, komuniciraju s njima, uz to igraju igrice i/ili slušaju glazbu. [1]

Djeca i mladi koriste tehnologiju čak 4 do 5 puta više nego što je preporučeno, što donosi ozbiljne i po život opasne posljedice, pokazuju istraživanja. Američko udruženje pedijatar i Kanadsko udruženje pedijatar utvrđuju da djeca mlađa od dvije godine ne bi trebala imati doticaj s tehnologijom, a kod djece u dobi od 3 do 5 godina uporabu bi trebalo ograničiti na jedan sat dnevno (slika 1), dok bi djeca od 13 do 18 godina smjela koristiti tehnologiju najviše 2 sata dnevno. [2]

Starost	Vrijeme ispred ekrana u slobodno vrijeme
0-2 godine	➔ bez ekrana!
3-5 godine	➔ manje od jednog sata dnevno ➔ u prisutnosti roditelja i proporcionalno dobi
6-9 godine	➔ najviše jedan sat dnevno
10-12 godine	➔ najviše jedan sat i pol dnevno
13-18 godine	➔ najviše 2 sata na dan

Slika 1: Preporučeno vrijeme korištenja ekrana kod djece [1]

Među razloge kojima se opravdava zabrana ili smanjenje korištenja pametnih uređaja ubrajamo:

- nepravilan razvoj mozga kod dojenčadi,
- poteškoće u učenju,
- izljeve bijesa,
- agresivnost,
- mentalne bolesti,
- manjak sna,
- epidemiju pretilosti kod djece,
- emisije zračenja,
- ovisnost.

3.Rezultati ankete među učenicima

Anketirala sam 145 učenika u dobi od 12 do 15 godina. Anketni upitnik i analizu podataka sažela sam u sljedećim redovima. Na pitanje koji pametni uređaj najčešće koriste, većina učenika (70%) odgovorila je da najviše koristi telefon. Slijede

računalo i televizija, dok je tablet najmanje korišten. Na sljedeće pitanje većina učenika odgovorila je da provode s telefonom u ruci više od 4 sata dnevno (40%). Čak 70% svih učenika odgovorilo je da koristi telefon 2 sata ili više. Dakle, u odnosu na smjernice i godine učenika, samo 30% djece nalazi se u "zdravom okviru" korištenja. Na pitanje koliko sati dnevno koriste tablet, većina učenika (53%) odgovorila je da nemaju tablet, dok ga ostali uglavnom koriste manje od jednog sata dnevno. Na sljedeće pitanje o korištenju računala, većina učenika odgovorila je da pred računalom provode manje od 1 sat dnevno (39%). Slijedi odgovor 1-2 sata dnevno (31%). 27% učenika koristi računalo više od 2 sata dnevno. Odgovor bi bio zadovoljavajući za učenike ove dobi, ali se sati svih uređaja zbrajaju. Malo je onih koji uz računalo ne koriste i telefon. Na pitanje koliko sati provode pred televizijom, većina učenika odgovorila je da pred televizijom provode 1-2 sata dnevno. Ovaj vremenski okvir također bi bio zadovoljavajući, da se ne kombinira s vremenom provedenim na drugim uređajima. Sljedeće pitanje pitalo je učenike u koje svrhe najčešće koriste pametne uređaje. Najveći dio odgovora dobila su društvena mreža, slijede igre, filmovi, slušanje glazbe, poruke, a posljednji su obrazovni kanali. U posljednjem pitanju željeli smo provjeriti kako se učenici osjećaju kada nemaju telefon sa sobom. U odgovoru sam spojila i usporedila negativne i pozitivne emocije koje učenici osjećaju. Većina učenika (50%) bez telefona se osjeća usamljeno, izgubljeno i tužno.

Anketa je pokazala da većina učenika provodi previše vremena uz pametne uređaje. Govorimo o više od 4 sata nekvalitetno iskorištenog vremena dnevno! Već je prekoračenje zdravog vremenskog okvira korištenja uređaja alarmantno. Budući da anketa pokazuje da većinom koriste društvene mreže i igrice, situacija postaje još zabrinjavajuća.

Na ovom mjestu trebamo se zapitati što možemo kao učitelji učiniti da preusmjerimo učenike prema smislenijim i korisnijim sadržajima te kako smanjiti štetnu upotrebu mobilnih uređaja.

4.Primjeri smislenog korištenja pametnih uređaja na nastavi

Učitelji trebamo biti uzor djeci, kako izgledom, govorom, tako i našim djelovanjem, uključujući i korištenje pametnih uređaja. Učiteljeva uloga je poticati upotrebu različitih internetskih alata ili kanala za razvijanje novih znanja i vještina. Poznata je izreka da je svaka osoba prosjek pet ljudi s kojima provodi najviše vremena. Knjige, kao i društvene mreže, podcasti i YouTube intervju i kanali, omogućuju nam da među tih pet ljudi uključimo svoje idole, što je također smisleno za djecu. Naravno, važno je paziti na izbor idola.

Učitelji mogu usmjeravati učenike na korištenje kanala i samostalno istraživanje problema i zagonetki. Primjer: Za domaći zadatak učenici trebaju napraviti

piramidu od papira, bez podataka i rezanja papira. Budući da se radi o nepoznatoj stvari, predlažemo im da nađu postupke i plan za rad na YouTubeu. Time stvaramo mentalnu povezanost da na internetu postoje korisna rješenja za izazove s kojima se susreću i s kojima će se tek susresti.

Korisno je ako i sami koristimo kanale i načine stjecanja novih znanja, jer tada učenicima možemo lakše savjetovati i iz prve ruke predložiti provjereni vodič ili kanal. Znanja i vještina koje danas možemo steći putem interneta su beskrajne. Od ručnih vještina (kukičanje, šivanje, crtanje, stvaranje iz raznih materijala, itd.), raznih kućanskih poslova pa sve do stjecanja novih znanja (programiranje, učenje jezika, matematike, različitih vježbi, itd.).

Jedan od mogućih pristupa za poboljšanje nesvršishodne uporabe pametnih uređaja svakako je učiteljeva demonstracija i poticanje korištenja korisnih aplikacija na nastavi. Izbor aplikacija je ogroman. Od štoperice i kalkulatora do mjerača otkucaja srca, prevoditelja, periodnog sustava, kompasa, libele, kutomjera i još mnogo toga. Budući da predajem matematiku, uz tri svestrano korisne aplikacije za nastavu predstavila sam i dvije matematičke.

A. QR code reader

QR code reader može se koristiti kao obogaćivanje nastave, npr. za provjeru točnih rješenja/odgovora. Primjer: Učenici instaliraju aplikaciju na svoj telefon. Nakon što riješe radni list, mogu provjeriti točnost rješenja skeniranjem QR koda na kraju lista. Na taj način izbjegavamo gledanje na stražnju stranu za svako točno rješenje.

B. Evernote

Učenici uz pomoć aplikacije stvaraju bilješke u digitalnom obliku, u koje mogu dodavati slikovni materijal (npr. fotografiju ploče). Na taj način mogu više vremena posvetiti slušanju objašnjenja, a materijale čuvaju u elektroničkom obliku.

C. Padlet

Uz pomoć linka koji daje učitelj, učenici u aplikaciji daju svoja mišljenja ili objavljuju rješenja na zajedničkom "zidu" koji je vidljiv cijelom razredu. Učitelj tako ima pregled nad radom svih učenika. Korisničko sučelje je jednostavno za korištenje. Prednost Padleta je i što učenici ne moraju instalirati aplikaciju na telefon.

D. Photomath

Pomoću aplikacije možemo skenirati elektronski ili uredno napisan račun/jednadžbu/izraz. Program prikazuje postupak rješavanja korak po korak i konačno rješenje. Aplikacija je korisna i za učitelje, jer tako brže provjeravamo točnost rješenja, posebno kada se radi o zadacima različitih razina tijekom nastave, gdje ima puno primjera.

E. WolframAlpha

Aplikacija je svojevrsni sveznadar, jer rješava sve, od matematičkih, znanstvenih, tehnoloških, društvenih i svakodnevnih zagonetki. Djeluje po principu tražilice koja nam odgovara na specifična pitanja. Primjer 1: U odjeljak matematika/rješavanje korak po korak upišemo integral neke funkcije. Program izračunava integral, crta graf i detaljno analizira dane podatke. Primjer 2: U odjeljak znanost i tehnologija/kemija upišemo formulu spoja. Program ispisuje naziv spoja, skeletni prikaz, 3D strukturu i sve osobine spoja.

5. Zaključak

S razvojem tehnologije raste mogućnost dobivanja informacija na svakom koraku. Najlakše i najbrže su dostupne upravo uz pomoć pametnih uređaja, u istom trenutku kada to poželimo, samo s nekoliko klikova. Pametni uređaji postaju sve učinkovitiji i snažniji, i u smislu opsega upotrebe i multifunkcionalnosti. Kako se sve više povećava i cjenovna dostupnost pametnih uređaja, teško je očekivati da će učenici biti izuzeti iz te priče. Uređaje će vjerojatno koristiti i dalje, pa čak i u još većem broju. Stoga smatram vrlo nužnim i potrebnim da djecu već od ranih godina počnemo osvještavati o štetnim utjecajima zračenja pametnih telefona i o štetnim posljedicama prekomjerne uporabe pametnih uređaja na različita područja njihova razvoja. Kao učitelji, moramo izaći iz uloge zgražavanja nad prekomjernom upotrebom uređaja i postati demonstratori i edukatori koji će djeci pokazati na koje načine mogu telefon i druge uređaje koristiti na smisleniji i korisniji način, kako u nastavi, tako i izvan nje. Nadam se da će učenici, uz redovnu potporu u korištenju aplikacija/kanala i novim izazovima, spoznati da je ono za što oni najviše koriste telefon samo kap u moru i da prave mogućnosti i kapacitet uređaja tek otkrivaju.

6. Popis literature

- [1] Center za varniji internet. (b.d.). Pridobljeno s <https://safe.si/nasveti/prekomerna-raba-novih-tehnologij/prekomerna-raba-mobilnih-telefonov> (2. 10. 2024)
- [2] Rowan, C. (2017). Huffpost. Pridobljeno s https://www.huffpost.com/entry/10-reasons-why-handheld-devices-should-be-banned_b_4899218 (3.10. 2024)
- [3] Saeed, A. (2019). Digital information world. Pridobljeno s <https://www.digitalinformationworld.com/2019/06/daily-hours-spent-with-digital-media-in-the-u-s-per-adult-user-2008-to-2018.html> (2. 10. 2024)
- [4] Statista. (b.d.). Pridobljeno s <https://www.statista.com/statistics/330695/number-of-smartphone-users-worldwide/> (3.10. 2024)
- [5] Turner, A. (2020). Bankmycell. Pridobljeno s <https://www.bankmycell.com/blog/how-many-phones-are-in-the-world> (3.10.2024)

Stručni rad

PRIPREMA UČENIKA ZA POBOLJŠANJE REZULTATA NA COOPEROVOM TESTU

Luka Svoljšak

Osnovna šola Jožeta Moškriča, Slovenija

Sažetak

Cooperov test, VO2 max i zdravlje djeteta usko su povezani pojmovi koji igraju ključnu ulogu u procjeni i poboljšanju tjelesne spremnosti i cjelokupnog zdravlja. Cooperov test je jednostavan način za procjenu aerobnog kapaciteta djece. S proteklih 12 minuta djeca mogu učiti o svom stanju, što može utjecati na njihovu motivaciju za redovitu tjelesnu aktivnost. VO2 max je maksimalna količina kisika koju tijelo može iskoristiti tijekom intenzivne tjelesne aktivnosti. Visoka razina VO2 max povezana je s boljom fizičkom spremom i zdravljem kardiovaskularnog sustava. Rezultati Cooper testa mogu se koristiti za procjenu VO2 max. Općenito govoreći, viši rezultati na testu ukazuju na veći VO2 max. Redovita tjelesna aktivnost i dobra aerobna kondicija, prema procjeni Cooperovim testom i VO2 max, ključni su za prevenciju pretilosti, dijabetesa tipa 2, kardiovaskularnih bolesti i drugih zdravstvenih problema. Aktivna djeca također imaju bolje mentalno zdravlje, što uključuje manje stresa, tjeskobe i bolje raspoloženje. Djeca koja sudjeluju u Cooperovom testu i razumiju važnost tjelesne spremnosti više su motivirana za razvoj i održavanje zdravih navika tijekom života. Cooperov test također može poslužiti kao alat za edukaciju djece o važnosti tjelesne aktivnosti i zdravlja, potičući ih na aktivniji život. Redovito provođenje Cooperovog testa omogućuje praćenje napretka i prilagodbe tjelesnih aktivnosti, što je korisno za poticanje zdravog natjecanja i napredovanja djece.

Ključne riječi: adolescenti, Cooperov test, studenti, tjelesni odgoj, zdravlje

1.Uvod

Cooperov test je fizički test koji se koristi za procjenu aerobne izdržljivosti pojedinca. Osnovao ga je Kenneth Cooper 1968. godine. Napisao je bestseller "Aerobik" u kojem je stečeno znanje iskoristio i želio njime upozoriti i posljedično otkloniti probleme neaktivnosti u slobodnom vremenu. Uz njih se vežu mnogi zdravstveni problemi koji su već tada bili problematični, ali danas su zbog svakodnevnog stresa sve prisutniji u našim životima. Riječju "aerobik" označio je skup tjelesnih vježbi koje stimuliraju srce i pluća u vremenskom razdoblju koje je dovoljno dugo da utječe na korisne promjene u tijelu. Tipične aerobne vježbe obuhvaćene su brzo hodanje, trčanje, plivanje, vožnja bicikla i druge. Zajedno s ostalim liječnicima, zaključio je da svatko tko se želi baviti tjelovježbom ili fitness programom prije početka vježbanja treba liječnički pregledati. Glavna svrha ovih pregleda bila je otkriti probleme sa srcem, plućima i krvožilnim sustavima koji bi vježbanje mogli učiniti opasnim. [2]

2.Središnji dio

Test uključuje prevaljivanje što veće udaljenosti u 12 minuta, mjereći prijedenu udaljenost u metrima ili kilometrima. Cooperov test mjeri aerobnu izdržljivost pojedinca, što znači sposobnost tijela da učinkovito opskrbi mišiće kisikom tijekom dugotrajnog napora. Testom se mjeri koliko metara ili kilometara osoba pretrči u 12 minuta. Veća udaljenost znači bolju aerobnu izdržljivost. Na temelju prijedene udaljenosti može se procijeniti opće tjelesno stanje i zdravlje kardiovaskularnog sustava pojedinca. Prateći rezultate tijekom vremena, pojedinci mogu utvrditi jesu li napredovali u svojoj kondiciji. Rezultati se obično tumače pomoću tablica koje klasificiraju razinu kondicije na temelju prijedene udaljenosti.

Prednosti:

- Test je jednostavan i ne zahtijeva posebnu opremu niti složene pripreme. Sve što trebate je mjesto za trčanje i mjerenje udaljenosti.
- Polaganje testa omogućuje brzu procjenu aerobnog kapaciteta, što je korisno za praćenje napretka u fizičkoj kondiciji.
- Provođenje testa motivira pojedince na redovitu tjelesnu aktivnost, što pridonosi poboljšanju opće kondicije.
- Redovito ponavljanje testa omogućuje vam praćenje napretka tijekom vremena, što može dovesti do bolje motivacije i samodiscipline.

- Rezultati testova povezani su sa zdravljem kardiovaskularnog sustava. Bolja aerobna kondicija smanjuje rizik od bolesti poput pretilosti i bolesti srca.
- Cooperov test može se koristiti u raznim okruženjima kao što su škole, vojska i sportski timovi, pokazujući svoju svestranost.
- Polaganje testa u grupama potiče timski rad, prijateljstvo i međusobnu podršku.
- Rezultati se lako interpretiraju, što omogućuje brzu odluku o potrebnim promjenama u režimu treninga.
- Test služi kao alat za edukaciju o važnosti tjelesne aktivnosti i zdravlja, posebice među mladima.
- Polaganje testa i rad na poboljšanju rezultata može pomoći u razvoju samodiscipline i odgovornosti za vlastito zdravlje.

Postupak: Postavite oznake u postavljenim intervalima oko staze kako biste pomogli u mjerenju prijeđene udaljenosti. Sudionici trče 12 minuta, a ukupna prijeđena udaljenost se bilježi. Hodanje je dopušteno, iako se sudionike mora poticati da se guraju što jače mogu kako bi povećali prijeđenu udaljenost. U donjoj tablici nalaze se norme za mlade Cooperovog testa iz kojih možemo razabrati koliko je pojedinac uspješan prema dobi i spolu.

DOBI	IZVRSNO	IZNAD PROSJEKA	PROSJEK	IZPOD PROSJEKA	LOŠ
DJEČACI 13-14	>2700m	2400-2700m	2200-2399m	2100-2199m	<2100m
DEVOJKE 13-14	>2000m	1900-2000m	1600-1899m	1500-1599m	<1500m
DJEČACI 15-16	>2800m	2500-2800m	2300-2499m	2200-2299m	<2200m
DJEVOJKE 15-16	>2100m	2000-2100m	1700-1999m	1600-1699m	<1600m

Tablica 1: Normativi Cooperovog testa

Postoje tablice normi Cooper testa za opće smjernice za tumačenje rezultata ovog testa za odrasle. Postoje jednadžbe koje se mogu koristiti za procjenu VO₂max (u ml/kg/min) iz rezultata udaljenosti (formula za km):

$$VO_2\text{max} = (22,35 \times \text{kilometri}) - 11,29 \text{ [1]}.$$

VO₂ max maksimalna je (max) stopa (V) kisika (O₂) koju vaše tijelo može koristiti tijekom vježbanja. Kisik je ključni sastojak u respiratornom procesu koji je

uključen u disanje. Dok udišete kisik, vaša pluća apsorbiraju i pretvaraju ga u energiju zvanu adenozin trifosfat. Visok VO_2 max može biti dobar pokazatelj vaše atletske izvedbe, posebno ako ste trkač ili plivač. Vaš maksimalni iznos VO_2 također može djelovati kao referentna vrijednost za praćenje vašeg napretka dok poboljšavate svoje atletske sposobnosti ili ako pokušavate zadržati svoj maksimalni VO_2 na određenoj razini kako biste održali svoje performanse. No, dok se unos kisika češće koristi za sportaše, ne samo za sportaše. To je način za određivanje kardiorespiratorne sposobnosti kod bilo koga. Medicinski stručnjaci mogu ga koristiti za određivanje zdravlja vašeg srca i pluća. Svatko bi - bez obzira na svoje sportske sposobnosti - trebao pokušati povećati svoju kardiorespiratornu izdržljivost. Prema istraživanju, viši VO_2 max povezan je s manjim rizikom od smrti. [5]

Prednosti višeg VO_2 max:

- Osjećajte se bolje i manje pod stresom – Vježbanje je dobro poznata metoda opuštanja od stresnog dana, ali viša razina kondicije može čak spriječiti nakupljanje fiziološkog stresa. Podaci sadržani u bazi podataka istraživanja Firstbeat Lifestyle Assessment otkrivaju da ljudi koji su fizički aktivniji doživljavaju manje fiziološkog stresa i otporniji su na utjecaje stresa kada se on pojavi. Isti podaci također pokazuju jasnu vezu između redovite tjelesne aktivnosti i osjećaja osobne dobrobiti.

- Povjetarac kroz dnevne izazove – Kada poboljšate svoju kondiciju, svakodnevni život postaje lakši. I kao rezultat toga osjećate se energičnije. Nije važno idete li trčati, kupovati namirnice ili čistiti garažu. Tjelesna aktivnost bilo koje vrste zahtijeva energiju. Specifični energetske trošak aktivnosti može se izraziti u smislu kisika potrebnog za njegovu proizvodnju, a time i kao postotak vašeg VO_2 max. Ovaj postotak vašeg maksimalnog kapaciteta igra veliku ulogu u tome koliko su aktivnosti lake ili teške i koliko ih bez napora možete izvoditi.

- Brže, više, jače – Kao ključna metrika kapaciteta aerobnih performansi, ne bi trebalo iznenaditi saznanje da vaš VO_2 max igra ulogu u tome koliko dobro izvodite razne sportove. Iako je osobito važna za aktivnosti izdržljivosti poput trčanja i vožnje bicikla, aerobna kondicija također igra ulogu u sportovima poput nogometa, košarke i bilo kojeg drugog sporta koji će vas ostaviti bez daha za zrakom. Rad s rekreativnim trkačima pokazuje da povećanje VO_2 max kondicije od 5% znači otprilike 5-minutno smanjenje vremena trčanja od 10 tisuća.

- Poboljšajte svoje zdravlje – Razina vaše kondicije ima značajan utjecaj na vašu osjetljivost na nezarazne bolesti i cjelokupno zdravlje. Ljudi s višom razinom

kondicije imaju manje stope kardiovaskularnih bolesti i bolesti koronarnih arterija, raka debelog crijeva i dijabetesa tipa 2. Ta otkrića Američkog koledža za sportsku medicinu potkrijepljena su dodatnim istraživanjem koje je otkrilo da povećanje VO₂max od 10% može smanjiti rizik smrtnosti od svih uzroka za 15%.

•Vratite sat unatrag – Starenje je životna činjenica, ali redovita tjelovježba i aktivan stil života mogu vas zaštititi od mnogih učinaka starenja. Nije slučajno da iste vrste aktivnosti koje povećavaju vašu kondiciju također smanjuju gubitak mišića, održavaju vaše kosti jakim, pa čak i vaš mozak zdravim. Više studija je također povezalo više rezultate VO₂max sa smanjenim rizikom od razvoja demencije i Alzheimerove bolesti. Istraživanje također pokazuje da nikada nije prekasno za dobrobit redovite tjelovježbe, čak i za one koji u prošlosti nisu bili aktivni. [4]

Pripreme za test i program

Možete se pripremiti za test redovitom tjelovježbom barem nekoliko puta tjedno.

Ako želite maksimalno iskoristiti svoj Cooper, evo četverotjednog plana kako izvući maksimum iz testa:

Ponedjeljak: Odmor

Utorak: Kratki intervali

Zagrijavanje: trčite 5-10 minuta ovisno o razini vaše kondicije (iskusni trkači: lagani brzi tempo na kraju zagrijavanja)

Nekoliko intervala otvaranja: npr. 3 x 100 m umjereni tempo / 100 m hodanje

*Kratki intervali:

Intervali:

Trčite intervale tempom koji je malo brži od vašeg ciljanog Cooperovog tempa (ako ciljate trčati 1500 metara brzinom od 8:00 min/km, trčite intervale 7:30 po km)

1. tjedan: 5 x 400 m / 200 m hodanje ili lagano trčanje.

2. tjedan: 5 x 600 m / 200 m hodanje ili trčanje

3. tjedan: 5 x 800 m / 200 m hodanje ili trčanje

4. tjedan (testni tjedan): 5 x 400 m / 200 m hodanje ili trčanje.

Nekoliko minuta laganog trčanja

Na kraju trčite 3-5 x 200 m vrlo brzo / 200 m hodanja.

Srijeda: lagano trčanje i kružni trening snage

Četvrtak: Odmor

Petak: Dugi intervali ili trčanje u ubrzanom tempu

Zagrijavanje: 5-30 minuta trčanja u skladu s vašom kondicijom (iskusni trkači: lagani brzi tempo na kraju zagrijavanja)

Par intervala otvaranja, npr. 3 d x 100 m umjereni tempo / 100 m hodanje

Intervali ili povećanje tempa:

1. tjedan: 2 x 2 km malo sporije od Cooperovog tempa (npr. ako je vaš cilj 1500 m/8:00 po km, trčite 8:30 po km / 2 min hoda)

2. tjedan: 3 x 2 km isto kao gore

3. tjedan: 5 km povećavajući tempo: započnite s opuštenim umjerenim tempom i trčite zadnji kilometar gotovo punom brzinom.

4. tjedan (testni tjedan): Dan prije Coopera: lagano trčanje s nekoliko opuštenih sprinteva.

Nekoliko minuta laganog trčanja

Na kraju trčite 3-5 x 100 m opušteno umjerenim tempom / 100 m hodanje

Subota: Odmor

Nedjelja: lagano aerobno trčanje s nekoliko sprinteva od 10-20 sekundi [2].

Za učenike, satovi tjelesnog mogu se koristiti za poboljšanje rezultata Cooper testa. Treninzi se odvijaju tijekom tjelesnog odgoja, a vikendom i slobodnim danima učenici mogu vježbati sami, u društvu svojih vršnjaka ili s roditeljima. Program traje četiri tjedna. Preporuča se da se program ne provodi cijeli sat, već da se u sat tjelesne kulture uključe i druge aktivnosti. Tako zagrijavanje možemo zamijeniti odgovarajućom grupnom igrom za zagrijavanje, a vježbu nekim danima možemo zamijeniti sadržajima koji su sličnog intenziteta vježbanju prema programu koji bismo taj dan izvodili. Na taj način sprječavamo zasićenje trčanjem, a istovremeno vodimo računa o školskom kurikulumu.

3. Zaključak

Cooperov test je fizički test koji se koristi za procjenu aerobne izdržljivosti pojedinca. Osnovao ga je Kenneth Cooper 1968. godine. Test uključuje prevaljivanje što veće udaljenosti u 12 minuta, mjereći prijedenu udaljenost u metrima ili kilometrima. Pomaže u procjeni aerobne izdržljivosti djece, koja je ključna za njihov cjelokupni razvoj i zdravlje. Provođenje Cooperovog testa može motivirati djecu da se više aktiviraju i razviju pozitivan stav prema tjelesnoj aktivnosti. Učitelji i roditelji mogu pomoću testa pratiti napredak djece u tjelesnoj kondiciji i potaknuti ih na redovitu tjelesnu aktivnost. Test može pomoći učenicima da shvate važnost napornog rada i upornosti, vrijednosti koje mogu prenijeti u druge aspekte svog života. Redovita tjelesna aktivnost i dobra aerobna kondicija doprinose boljem zdravlju djece, smanjenju rizika od pretilosti i povezanih bolesti te boljem mentalnom zdravlju. Test se često provodi u grupama – posebno u školama, što potiče suradnju i timski duh među djecom. Iz tih razloga, Cooperov test može biti vrijedan alat za promicanje tjelesne aktivnosti i zdravlja djece.

4. Literatura

- [1]<https://exercise.trekeeducation.org/assessment/aerobic-endurance-testing/coopers-12-minute-run-test/> (5.10.2024)
- [2] <https://mojanorma.olympic.si/cooperjev-test/> (2.10.2024)
- [3] <https://nosht.com/blogs/learn/cooper-test> (7.10.2024)
- [4] <https://www.firstbeat.com/en/blog/5-reasons-boost-vo2max/> (7.10.2024)
- [5]<https://www.healthline.com/health/vo2-max#about-vo%E2%82%82-max> (3.10.2024)

Stručni rad

SMJERNICE ZA TJELESNU AKTIVNOST ZA DJECU S DIJABETESOM U ŠKOLI

Luka Svoljšak

Osnovna šola Jožeta Moškriča, Slovenija

Sažetak

Tjelesna aktivnost iznimno je važna za djecu oboljelu od dijabetesa, jer ima brojne dobrobiti koje doprinose boljem upravljanju bolešću i cjelokupnom zdravlju. Redovita tjelesna aktivnost pomaže tijelu da bolje koristi inzulin, što može pomoći u održavanju stabilnije razine šećera u krvi. Aktivnost pomaže u održavanju zdrave tjelesne težine, što je ključno za djecu s dijabetesom, jer prekomjerna tjelesna težina može narušiti kontrolu šećera u krvi. Aerobne aktivnosti poput trčanja, plivanja i vožnje bicikla jačaju kardiovaskularni sustav i poboljšavaju opće tjelesno zdravlje. Vježbe snage pomažu u razvoju mišićne mase i jačanju kostiju. Tjelesna aktivnost oslobađa endorfine, koji mogu pomoći u kontroli stresa i poboljšati raspoloženje. Redovita tjelovježba može poboljšati dječje samopouzdanje i opću dobrobit. Sudjelovanje u sportskim aktivnostima omogućuje djeci druženje s vršnjacima, što doprinosi razvoju socijalnih vještina i prijateljstva. Tjelesna aktivnost u ranoj dobi postavlja temelje zdravih navika koje djeca mogu zadržati i u odrasloj dobi. Tjelesna aktivnost se može prilagoditi individualnim potrebama i sposobnostima djece, što znači da se može provoditi na različite načine. Uključivanje u tjelesnu aktivnost pomaže djeci da bolje razumiju svoj dijabetes i kako ga kontrolirati. Djeci oboljeloj od šećerne bolesti preporuča se aktivno bavljenje različitim oblicima tjelesne aktivnosti, što pozitivno utječe na njihovo zdravlje i kvalitetu života.

Ključne riječi: dijabetes, djeca, škola, tjelesna aktivnost, zdravlje

1.Uvod

Šećerna bolest (lat. "diabetes mellitus") definira se kao "skup metaboličkih poremećaja koji se očituju hiperglikemijom". želuca (najmanje 8 sati bez kalorijskog unosa), ili kad god je koncentracija glukoze u krvi viša od 11 mmol/l, a prisutni su i drugi znakovi: žeđ, osjećaj suhih usta, poliurija, umor koji su posljedica hiperglikemije ili se javljaju kronične komplikacije dijabetesa, što će biti opisano u sljedećim poglavljima [4]. Dijabetes predstavlja nekoliko metaboličkih bolesti koje karakterizira hiperglikemija. Heterogena etiopatologija uključuje nedostatke u lučenju inzulina, djelovanju inzulina ili oboje te poremećaje u metabolizmu ugljikohidrata, masti i proteina (International Diabetes Federation, 2019.). Uslijed pojave kronične hiperglikemije može doći do poremećaja rada raznih organa, posebice očiju, bubrega, živaca, srca ili krvnih žila [1].

2.Središnji dio

Tjelesna aktivnost svakom dijabetičaru donosi određene dobrobiti, no ako želi da vježbanje bude sigurno, potrebno je pravilno planirati unos hrane i lijekova te redovito pratiti razinu šećera u krvi. Tjelesna aktivnost ima sljedeće pozitivne učinke:

- poboljšava kontrolu glikemije u bolesnika sa SB 2;
- poboljšava osjetljivost na inzulin, što dovodi do smanjenja upotrebe lijekova (inzulin, tablete);
- pravilnom prehranom smanjuje udio tjelesne masti, čime se poboljšava i inzulinska osjetljivost;
- smanjuje rizik od razvoja kardiovaskularnih bolesti;
- sprječava nastanak SB 2 [5].

Dijabetičari trebaju aerobnu aktivnost provoditi tri puta tjedno, a između pojedinih vježbi ne smije biti dulja od dva dana pauze. Intenzitet bi trebao biti na 40 do 60% VO₂ max, ali veći intenzitet donosi veće dobrobiti; također, intenzitet u odnosu na volumen daje bolje rezultate. Stoga ima smisla dijabetičare koji već koriste umjereno intenzivnu tjelovježbu povećati intenzitet jer će imati više koristi u kontroli šećera u krvi i poboljšanju kardiovaskularnog stanja. Treba koristiti najmanje 150 minuta umjereno intenzivne ili intenzivne aerobne vježbe tjedno, a svaka tjelovježba treba trajati najmanje 10 minuta [3].

Većina dijabetičara će imati koristi od vježbanja na 40 do 70% VO₂ max, ali preporučuju se niži intenziteti ako su prisutne komplikacije dijabetesa ili ako je bolest dugotrajna. Subjektivna procjena napora, koja se određuje različitim ljestvicama (npr. Borgova ljestvica), pogodna je za određivanje intenziteta u bolesnika s autonomnom neuropatijom. Kako bi se postigli ciljevi: povećanje aerobnog kapaciteta, vremena do iscrpljenosti i radne sposobnosti, poboljšanje odgovora krvnog tlaka na tjelesnu aktivnost, smanjenje rizika od razvoja kardiovaskularnih bolesti, potrebno je provoditi aerobne aktivnosti 4 do 6 mjeseci intenzitetom od 50 do 80% VO₂ max, 4- do 7 puta tjedno, a trenazna jedinica bi trebala trajati od 20 do 60 minuta. Vježbanje treba uključivati velike mišićne skupine [5].

Pri određivanju intenziteta treninga snage najčešće se koristi postotak od 1 RM (1-repetition maximum). 1 RM predstavlja maksimalnu težinu tereta koju vježbač može podići sa samo jednim ponavljanjem, pri čemu tehnika izvođenja kretnog zadatka mora biti pravilna. Ako vježbač može izvesti šest ponavljanja bench pressa na 80 kg, a potpuno je iscrpljen i ne može nastaviti, to predstavlja njegovih 6 RM [2].

Za dijabetičare, trening snage bi se trebao odvijati 2 puta tjedno uz najmanje jedan dan odmora u kombinaciji s gore spomenutim aerobnim vježbama. Svaka jedinica treninga trebala bi sadržavati 5 do 10 vježbi koje ciljaju na glavne mišićne skupine cijelog tijela. U početku bi opterećenja trebala biti nešto lakša kako bi vježbači mogli izvesti 10 do 15 ponavljanja blizu iscrpljenosti. S progresijom trebaju povećavati težinu tereta kroz određeno vrijeme kako bi mogli izvesti 8 do 10 ponavljanja. Težinsko opterećenje od 75 do 80% od 1 RM optimalno je za poboljšanje snage i djelovanja inzulina [3].

Dizajn programa vježbanja za dijabetičare trebao bi biti individualiziran na temelju pacijentovog rasporeda uzimanja lijekova, prisutnosti i ozbiljnosti komplikacija, ciljeva koje žele postići i dobiti vježbanja. Pacijenti bez komplikacija i ograničenja trebaju izvoditi aerobni trening i trening snage kako bi održali ili poboljšali kardiorespiratornu kondiciju, sastav tijela, snagu mišića i izdržljivost. Bolesnici koji uzimaju hipoglikemijske lijekove trebaju obratiti posebnu pozornost na unos hrane. Općenito, jedan sat aktivnosti zahtijeva dodatnih 15 g ugljikohidrata, koje je potrebno unijeti prije ili nakon aktivnosti. Osim toga, svaki sat moraju unijeti 15 do 30 g ugljikohidrata ako se radi o intenzivnoj aktivnosti ili ako ona traje dulje vrijeme (više od 60 minuta) [5].

Pacijenti s dijabetesom trebaju poduzeti sljedeće mjere opreza tijekom vježbanja:

- moraju imati izvor ugljikohidrata koji ne sadrži masti;
- moraju unositi dodatnu tekućinu prije, tijekom i nakon aktivnosti;
- moraju se pobrinuti za dobru i udobnu obuću;
- moraju pregledati stopala nakon aktivnosti;
- sa sobom moraju imati dijabetičku karticu [5].

Trening snage i aerobni trening također se mogu izvoditi u kombinaciji. [10] u svojim su istraživanjima utvrdili što je bolje sa stajališta kontrole glikemije, izvođenje treninga snage prije ili nakon aerobnog treninga. Aerobni trening sastojao se od 45 minuta trčanja pri 60% VO₂ max, a trening snage se sastojao od tri serije od 8 RM za sedam vježbi. Ako su osobe sa SB 1 sklone hipoglikemiji izazvanoj tjelovježbom, bolje je da prethodno provedu trening snage. To će uzrokovati manji pad šećera u krvi s aerobnom vježbom koja slijedi. Vježbači će biti prisiljeni unositi manju količinu izvora glukoze nego inače. Također će se smanjiti trajanje i ozbiljnost hipoglikemije nakon vježbanja i težina noćne hipoglikemije. Pojava hipoglikemije nakon aerobnog vježbanja može se spriječiti ako se tijekom samog vježbanja izvode pojedinačni intervali visokog intenziteta, poput sprinteva. [9]

Tjelesna aktivnost u školi ključna je za djecu s dijabetesom jer pridonosi boljem upravljanju bolesti i općem zdravlju. Neke smjernice kojih se nastavnici, roditelji i školsko osoblje mogu pridržavati:

- Učitelji trebaju biti upoznati sa specifičnim potrebama djece s dijabetesom i kako upravljati njihovim stanjem tijekom tjelesne aktivnosti.

Promicanje svijesti o dijabetesu među školskim kolegama kako bi razumjeli kako mogu podržati svoje prijatelje.

- Odmah nakon početnog zagrijavanja izvode se vježbe snage, a zatim aerobne vježbe jer se time smanjuje hipoglikemija.

- Omogućiti različite oblike tjelesne aktivnosti (aerobik, igre loptom, plivanje, ples) koji odgovaraju različitim interesima i sposobnostima djece.

Prilagodbe: Po potrebi prilagoditi intenzitet i trajanje aktivnosti potrebama djece s dijabetesom.

- Preporuča se provjeriti razinu šećera u krvi prije, tijekom i nakon tjelesne aktivnosti. Za mjerenje su nam potrebni odgovarajući mjerni uređaji.

Slika 1: Uređaj za mjerenje šećera u krvi

Brza pomoć: u školi bi trebale biti dostupne brze grickalice (npr. voće, tablete glukoze) za moguće slučajeve hipoglikemije.

- Uključite tjelesnu aktivnost u dnevni raspored kako bi djeca znala kada će se baviti tjelovježbom. Neka učenici razviju rutine za praćenje razine šećera u krvi prije i poslije aktivnosti.

- Učitelji bi trebali biti osposobljeni za pružanje prve pomoći i upravljanje hitnim slučajevima vezanim uz dijabetes. Pobrinite se da djeca imaju pristup potrebnoj sportskoj opremi i prostoru za vježbanje.

- Poticati grupne aktivnosti koje omogućuju sudjelovanje sve djece, bez obzira na njihove sposobnosti.

Učenici se trebaju poticati i podržavati tijekom tjelesne aktivnosti.

- Pojava hipoglikemije nakon aerobnog vježbanja može se spriječiti ako se tijekom samog vježbanja izvode pojedinačni intervali visokog intenziteta, poput sprinteva.

- Redovito obavještavajte roditelje o napretku i potrebama njihove djece i uključite njihove prijedloge i brige.

Zajedničke aktivnosti: Potaknite obiteljske aktivnosti koje uključuju tjelesnu aktivnost za razvoj zdravog načina života kod kuće.

- Učitelji bi trebali redovito pratiti napredak djece i aktivnosti prilagođavati njihovim potrebama i sposobnostima. Potaknite djecu da daju povratne informacije o svojim iskustvima kako biste mogli prilagoditi programe.

- Tijekom sportske aktivnosti ubrzava se apsorpcija inzulina s mjesta iznad aktivne mišićne skupine.

- Potrošnja šećera u tijelu u aktivnim mišićima raste bez povećane potrebe za inzulinom.
- Ipak, ne smijemo zaboraviti da tijelo treba i inzulin tijekom vježbanja.
- Nikada se ne bavite sportom kada nedostaje inzulin i šećer u krvi prelazi 15 do 16 mmol/l, pogotovo ako u mokraći ima ketona. U takvoj situaciji prvo injektorom ili pumpom ubrizgamo odgovarajuću korekcijsku dozu inzulina prema našem korekcijskom listiću ili postavci kalkulatora u pumpi, ali ne više od 0,1 U odjednom. U većini slučajeva to će biti 2 do 4 jedinice brzodjelujućeg inzulina, a na trening idemo tek nakon sat do dva, kada je šećer u krvi već pao.
- Ne smijemo zaboraviti rizik od hipoglikemije nekoliko sati nakon treninga (čak i noću!), budući da smo potrošili zalihe glukoze (glikogena) u tijelu. [7]

3.Zaključak

Dijabetes je kronična bolest koju karakteriziraju povišene razine glukoze u krvi. Heterogena etiopatologija uključuje nedostatke u lučenju inzulina, djelovanju inzulina i poremećaje u metabolizmu ugljikohidrata, masti i proteina. Komplikacije šećerne bolesti imaju značajan utjecaj na pojedinca, a zbog razmjera problema njihov se utjecaj može osjetiti i na populacijskoj razini. Dijabetes je ozbiljna prijetnja zdravlju stanovništva. Dijabetes svih vrsta može dovesti do komplikacija u mnogim dijelovima tijela i može povećati ukupni rizik od prerane smrti. Smanjenje učestalosti ili sprječavanje razvoja šećerne bolesti, osim farmakološke metode, zahtijeva i promjenu načina života. Osim pravilne prehrane, u borbi protiv dijabetesa važna je i tjelesna aktivnost. Poput "normalne" djece, tjelesno aktivna djeca s dijabetesom imaju veću vjerojatnost da će samouvjereniji, bolje spavaj, bolji fokus u školi, imati bolji akademski uspjeh, lakše sklapati prijateljstva, lakše surađuju, dijele i razmjenjuju iskustva sa svojim vršnjacima. [6] Iz tog razloga, ali i iz drugih razloga koji pozitivno utječu na kvalitetu života, važno je da su djeca s dijabetesom redovito tjelesno aktivna.

4.Literatura

- [1] Barlovič, P.D., in Oblak, R.M. (2018). Opredelitev, diagnoza, patogeneza, klinična slika. . V Koštnik, M. in Štajer, D. (ur.), Interna Medicina (str. 868- 877). Ljubljana: Medicinska fakulteta Ljubljana, Slovensko zdravniško društvo, Knjigotštvo Buča d.o.o.
- [2] Baechel, T. R. in Earle, R. W. (2008). Essentials of strenght training and conditioning – 3rd edition. Champaign, IL: Human Kinetics.
- [3] Colberg, S. R., Sigal, R. J., Fernhall, B., Regensteiner, J. G., Bryan, J. B., Rubin, R. R.,... Braun, B. (2010). Exercise and Type 2 Diabetes. Diabetes Care, 33(12), 147-167. <http://care.diabetesjournals.org/>. (2.10.2024)
- [4] Grubič, Z. (2011). Mehanizmi nastanka in zapletov sladkorne bolezni. V S. Ribarič (ur.), Temelji patološke fiziologije, 2. izdaja (str. 86-95). Ljubljana: Medicinska fakulteta, Inštitut za patološko fiziologijo.
- [5] Guyton Hornsby, W. in Albright, A.L. (2009). Diabetes. V J. Larry Durstine, G.E. Moore, P.L. Painter in S.O. Roberts (ur.), ACMSs Exercise Manegement for Persons with Chronic Diseases and Disabilities – third edition. Champagin: Human Kinetics.
- [6] <https://danslovenskegasporta.si/priporocila-solarji-in-mladostniki/> (4.10.2024)
- [7] <https://www.sladkorcki.si/o-sladkorni-bolezni/sport/> (1.10.2024)
- [8] International Diabetes Federation. (2019). Diabetes atlas. Ninth editions.
- [9] Tonoli, C., Heyman, E., Roelands, B., Buyse, L., Cheung, S., Berthoin, S. in Meeusen, R. (2012). Effects of Different Types of Acute and Chronic (Training) Exercise on Glycaemic Control in Type 1 Diabetes Mellitus: A Meta-Analysis. Sports Medicine, 42(12), 1059-1080. <https://www.researchgate.net>. (5.10.2024)
- [10] Yardley, J. E., Kenny G. P., Perkins, B. A., Riddell, M. C., Malcolm, J., Boulay, P.,... Sigal, R. J. (2012). Effects of Performing Resistance Exercise Before Versus After Aerobic Exercise on Glycemia in Type 1 Diabetes. Diabetes Care, 35(4), 669-675. <http://care.diabetesjournals.org/>. (5.10.2024)

Stručni rad

STREET WORKOUT I MLADI

Luka Svoljšak

Osnovna šola Jožeta Moškriča, Slovenija

Sažetak

Street workout je oblik vježbanja koji se uglavnom izvodi na otvorenom, koristeći vlastitu tjelesnu težinu. Naglasak je na funkcionalnim vježbama koje uključuju elemente gimnastike, akrobatike i parkoura. Često se koristi oprema kao što su horizontalne šipke, klupe i druge strukture dostupne u parkovima ili na javnim površinama. Prednost street workouta je pristupačnost, jer nije potrebna posebna oprema ili članstvo u teretani; možete vježbati bilo gdje s odgovarajućim površinama. Uključuje širok raspon vježbi koje pomažu u razvoju različitih mišićnih skupina i vještina. Također, korištenje težine vlastitog tijela za izvođenje vježbi jača mišiće i poboljšava izdržljivost. Pomaže u razvoju fleksibilnosti, što je ključno za zdravlje i prevenciju ozljeda. Street workout se može izvoditi u grupama, što potiče socijalnu interakciju i motivaciju. Nudi mogućnost učenja izazovnijih pokreta i akrobacija, što povećava samopouzdanje. Redovita tjelovježba potiče zdravlje i dobrobit te smanjuje stres. Vježbanje na otvorenom povezuje vas s prirodom i omogućuje bolje psihičko blagostanje. Street workout je stoga odličan izbor za sve koji traže zabavan, pristupačan i učinkovit oblik vježbanja.

Ključne riječi: mladi, trening, ulično vježbanje, zdravlje

1.Uvod

Ulična tjelovježba odnosi se na uglavnom gimnastičke vježbe jačanja vlastitom težinom koje se izvode izvan uređenog teretanskog prostora, bilo u prirodi, na ulici, u parku s dječjim igralištima i sl. U Sloveniji sve više dobivaju na popularnosti gym parkovi u kojima su sprave za vježbanje postavljene na određenom prostoru na otvorenom, sve imaju šipke, paralele, a možda čak i letvicu. [1] Definira street workout kao "tjelesnu aktivnost koja se najčešće izvodi u otvorenim parkovima ili na javnim mjestima, a koja uključuje kombinaciju atletike, tjelovježbe i nekih sportova". Upravo takav park nalazi se ispred škole i omogućava kvalitetno vježbanje kako učenika i učenika škole, tako i stanovnika okolnog područja. Prednost uličnog vježbanja je što se može prilagoditi svakom pojedincu različitim vježbama ili spravama. Tu je i natjecateljska izvedba ulične gimnastike, gdje se natječu u dvije discipline pod nazivom američki "beast mode" i ruski "freestyle", obje su vremenski ograničene izvedbe, gdje pojedinac pokušava pokazati svoje vještine na najatraktivniji mogući način u obliku vježbi snage vlastitom tjelesnom težinom. Vidljivo je da natjecatelji koriste i različita izvođenja elemenata muške sportske gimnastike na spravama kao što su gimnastički krugovi, prečka pa čak i konj s hvataljkama, a vrijedi napomenuti da suci nisu ni približno tako strogi i strogi po pitanju izvedbu elemenata, već dopustiti više slobode i kreativnosti. Postoje i natjecanja s određenim vježbama s vlastitom ili dodatnom težinom, u kojima se broji broj ponavljanja.

2.Središnji dio

Neke vježbe jačanja tjelesne težine zahtijevaju jednostavan pribor poput vodoravne šipke ili opreme za vježbanje, koja se u većini slučajeva može prilagoditi svim prostornim ograničenjima. Svi dodaci dostupni su u prikladnim trgovinama, a uz malo domišljatosti većinu je moguće izraditi i montirati kod kuće. Uz uobičajeni set alata (stupovi, šine, letvice,...) korisni su i neki drugi dodaci:

- elastične trake
- teške lopte
- ljestve okretnosti
- gimnastičke obruče, koji su obješeni na bilo koji nosač dovoljno jak da izdrži težinu ljudskog tijela. Mogu slobodno visjeti na stupovima, ogradama, vijcima u

stropu, prikladna je i grana drveta. Osim samih prstena, tu su i dvije podesive, jake trake.

- trx trake
- manje ručke ("paralette")
- slobodni utezi
- pojas za pričvršćivanje utega
- gume
- štapići
- čekić
- ostale potrepštine i dodatke iz okoline (klupe, dječje igralište, reljef,...)

„Old school“ vježbe iz engleskog jezika koje su postale poznate u široj okolini i „univerzalne“: pull ups, chin ups, muscle ups, push ups, dips, human flag, elbow lever, back lever, front lever, l-Sit pull ups, knee & leg raises, l-Sit, squats, pistol squat, lunges [2].

Iza škole nalazi se Street workout park koji omogućuje kvalitetno vježbanje tijekom nastave tjelesne i zdravstvene kulture, posebice učenicima starijih razreda. Prilikom vježbanja potrebno je dobro poznavanje sposobnosti učenika, varijanti različitih vježbi te odgovarajući pribor koji može začiniti vježbanje (učiniti ga izazovnijim ili lakšim). Prije početka vježbanja potrebno je dobro se zagrijati namjenskim vježbama za razvoj izdržljivosti, koordinacije, ravnoteže, pokretljivosti te lakšim vježbama za snagu. Možemo koristiti male rekvizite (npr. ljuljačke, agility ljestve,...) ili vježbati grupno (razne jurnjave, elementarne igre,...). U glavnom dijelu pažnju posvećujemo učenju tehnike novih elemenata i pokreta koje uključujemo u trening tek kada je tehnika savladana. U izboru vježbi pomažu nam ciljevi koje smo odabrali na početku plana treninga. Ciljevi su najprije podijeljeni u sljedeće kategorije: ciljevi vještina, ciljevi guranja, ciljevi potezanja, ciljevi fleksibilnosti. Ciljevi vještina su oni za koje treba najviše vježbati, pa ih biramo na početku. Biramo 1-2 gola. Ciljeve guranja i provlačenja realizirat ćemo u glavnom dijelu treninga, biramo 1-2 gola. Vježbe mobilnosti izvode se na kraju vježbene cjeline. To je vrlo važno za napredak, pa to nikako ne smijemo zanemariti. Biramo 2-3 cilja [3]. Za početnike je potrebno započeti s vježbama koje uključuju težinu vlastitog tijela, tek kasnije dodajete utege. Preporuča se kružni trening u paru ili troje, imajući na umu da svaki zahtjevniji i naporniji zadatak slijedi lakši zadatak.

Na primjer: 1. zadatak: snaga, 2. zadatak: ravnoteža, 3. zadatak: snaga, 4. zadatak: agilnost,... Ima smisla koristiti odgovarajući vremenski interval u treningu. Npr.: 30 sekundi rada, 30 sekundi odmora za početnike i zatim 40 sekundi rada i 20 sekundi odmora. Ovdje je bitan i izbor vježbi jer samo one imaju snažan utjecaj na intenzitet. Kružni trening je posebno važan za razvoj izdržljivosti i snage, ravnoteže, agilnosti, trening s dužim pauzama između serija i posebno vježbi snage (između 3 i 12 ponavljanja unutar serije), te za razvoj same snage.

Slika 1: Street workout park ispred škole

Jedna od najvažnijih motoričkih vještina koja se razvija uz pravilan trening na spravama je snaga. Snaga je sposobnost učinkovite upotrebe mišićne snage za svladavanje vanjskih sila [4]. [5] Daje kraću definiciju koja kaže da je snaga mišića proizvod sile i brzine. Treninge možemo začiniti natjecanjima i izazovima. Na primjer: grupa napravi 1000 sklekova, čučnjeva,... ili se pojedinci međusobno natječu u maksimalnom broju ponavljanja određene vježbe, što se može prilagoditi pojedincima kako bi natjecanje bilo zanimljivije. U svakom slučaju, pojam ulične vježbe može uključivati i korištenje razglasa, sve dok ne smetamo drugim ljudima ili životinjama.

Primjer kružnog treninga za početnike i tinejdžere u street workoutu koji se može izvoditi na otvorenom. Kružni trening je odličan jer uključuje razne vježbe koje aktiviraju više mišićnih skupina i povećavaju kondiciju.

Oprema: Možete koristiti vodoravnu šipku (ako postoji), klupu ili jednostavne predmete iz okoline.

Struktura vježbe

Trajanje: 30-40 minuta

Broj rundi: 2-3

Odmor između vježbi: 30 sekundi

Odmor između rundi: 1-2 minute

Vježbe

- Čučnjevi – (10-15) ponavljanja

Stojeći sa stopalima u širini ramena, spustite se u čučanj kao da sjedite na stolcu.

- Sklekovi – (5-10) ponavljanja

Ležite na trbuh, podignite tijelo uz pomoć ruku, tijelo držite ravno.

- Iskoraci – (8-10) ponavljanja na svakoj nozi

Zakoračite naprijed i spustite koljeno dok gotovo ne dotakne pod, a zatim se vratite u početni položaj.

- Povlačenja – (3 -5) ponavljanja (ili potpomognuta povlačenja)

Koristite vodoravnu traku; podignite se tako da vam brada bude iznad šipke.

- Plank – (20-30) sekundi

Ležite na trbuh, podignite tijelo na podlaktice i prste, držite ravnu liniju.

- Burpees – (5 -10) ponavljanja

Iz stojećeg položaja spustite se u čučanj, skočite natrag u plank, zatim skočite naprijed i podignite tijelo.

- Krugovi rukama – 30 sekundi

Stanite s rukama ispruženim uz tijelo i kružite njima naprijed, a zatim natrag.

Ohladiti (5-10 minuta)

Statičko istezanje: istezanje svih glavnih mišićnih skupina (npr. nogu, ruku, leđa).

Savjeti: Usredotočite se na pravilnu formu za svaku vježbu. Koristite manje ponavljanja ako je potrebno i postupno povećavajte kako postajete jači. Pobrinite se da ostanete dobro hidrirani prije i poslije treninga.

Primjer naprednog treninga za ulično vježbanje koji uključuje složenije vježbe za snagu, stabilnost i izdržljivost. Ovaj trening je prikladan za iskusne izvođače koji žele izazvati svoje tijelo i poboljšati svoje vještine.

Iskusniji u street workoutima trebaju jače impulse za napredak, stoga je trening napredniji. Napredni street workout trening:

Oprema: Horizontalna šipka, klupa, prostor za vježbanje.

Trajanje: 45-60 minuta

Broj rundi: 3-4

Odmor između vježbi: 30-45 sekundi

Odmor između rundi: 1-2 minute

Vježbe

- Muscle-U (ili asistirani Muscle-Up) – 3-5 ponavljanja

Kombinacija sklekova i mrtvog dizanja koja zahtjeva snagu i tehniku.

- Archer sklekovi – 6-10 ponavljanja na svaku stranu

Izvodite sklekove pomicanjem s jedne strane na drugu, povećavajući opterećenje na svakoj ruci.

- Čučnjevi s pištoljem – 5-8 ponavljanja na svakoj nozi

Čučanj s jednom nogom koji zahtjeva snagu i ravnotežu.

- Viseće podizanje nogu – 8-12 ponavljanja

Viseće podizanje nogu koje aktivira core i donji dio trbuha.

- Od daske do skleka – 8-10 ponavljanja

Prebacivanje između položaja planka i sklekova za jačanje trupa.

- Tuck Planche drži – 10-15 sekundi

Držite se u uvučenom položaju, što zahtjeva jaku jezgru i ramena.

- Box Jumps (ili Jump Squats) – 8-12 ponavljanja

Skočite na klupu ili višu površinu kako biste razvili eksplozivnu snagu.

- Burpees – 10-15 ponavljanja

Klasična vježba za cijelo tijelo koja vam ubrzava otkucaje srca.

Ohladiti (5-10 minuta)

Statičko istezanje: istezanje svih glavnih mišićnih skupina, s fokusom na noge, ruke i leđa.

Savjeti:

Osigurajte dobru tehniku u svim vježbama kako biste izbjegli ozljede.

Obratite pozornost na svoje tijelo i prilagodite broj ponavljanja ili serija ako se osjećate preopterećeno. Razmislite o uključivanju intervalnog treninga ako želite dodatno povećati izdržljivost.

Mnogo je varijabilnosti i mogućnosti treninga u uličnom treningu. Možemo mijenjati vježbe, redoslijed vježbi, duljinu pauza, broj ponavljanja, broj serija, dodavati dodatna opterećenja utezima, brzinu izvođenja vježbi,... Važno je da ovisno o našim sposobnostima radimo trening koji nam donosi željene efekte, trenirajmo individualno, u paru ili grupi. Kod učenika je važno da se vježbanje na alatima ne odvija tijekom cijelog školskog sata, već samo u dijelu koji slijedi nakon zagrijavanja, a na kraju je uvijek potrebno pustiti učenike da odaberu sadržaj koji će kao najbolje za nagradu. Obično dječaci biraju nogomet. Dakle, vježba alata uključujući zagrijavanje i opće istezanje traje oko 25 - 30 minuta, a zatim učenici još uvijek imaju oko 10 minuta za sadržaj koji odaberu. Na taj način studenti održavaju odgovarajuću motivaciju za vježbu i sam rad.

3.Zaključak

Street workout je vježba s vlastitom tjelesnom težinom, dodatnim opterećenjem ili spravama, u kojoj se gimnastičkim vježbama jačanja može poboljšati snaga pojedinca. Koristan je za potpune početnike slabije tjelesne spremnosti kao i za napredne rekreativce ili sportaše. Težina svake vježbe se može mijenjati na više načina i tako prilagoditi pojedincu. U svijetu je prisutna tisućama godina, prvi zapisi datiraju još iz doba stare Grčke. Vježbanje je izgubilo popularnost tijekom fitness revolucije, ali posljednjih desetljeća ponovno dobiva na popularnosti. Uz sav potencijal koji ima ulična tjelovježba, valja napomenuti i da je jeftina i uvijek dostupna. Osim nekih naprava koje se uz malo domišljatosti mogu napraviti kod kuće, pojedincu je potrebno samo njegovo tijelo, volja i dovoljno pravog znanja [6].

4.Literatura

- [1] Bronson, T. (2015). What's the difference between bodyweight exercises, calisthenics and street workout. Calisthenics magazine. <http://www.calisthenicsmag.com/whats-differences-calisthenics-bodyweight-exercises-street-workout/> (28.9.2024)
- [2]<https://www.gornation.com/blogs/news/street-workout?redirected=true> (28.9.2024)
- [3] Low, S. (2011). Overcoming Gravity: A Systematic Approach to Gymnastics and Bodyweight Strength. CreateSpace Independent Publishing Platform.
- [4] Pistotnik, B. (2011). Osnove gibanja v športu. Ljubljana: Fakulteta za šport.
- [5] Zatsuiorsky, V. M. (1995). Science and practice of strength training. Champaign: Human Kinetics.
- [6] Wade, P. (2010). Convict Conditioning. Saint Paul: Dragon Door Publications.

Stručni rad

ŠKOLSKA KNJIŽNICA KAO POKRETAČ EKOLOŠKE SVIJESTI KORISNIKA

Jasenska Marmilić

OŠ Antuna Mihanovića Petrovsko i OŠ Side Košutić Radoboj

Sažetak

Školske knjižnice u segmentu neposrednog odgojno-obrazovnog rada mogu značajno doprinijeti poticanju ekološke svijesti među učenicima. Knjižničari kroz svoje aktivnosti i programe organiziraju različite projekte, radionice i izložbe s temom ekologije, održivog razvoja i zaštite okoliša. Tematske izložbe, eko kutci s knjigama i materijalima o ekologiji te obilježavanje važnih datuma poput Dana planeta Zemlje samo su neki od načina kako se može utjecati na povećanje ekološke svijesti učenika. Škole koje su uključene u projekt Međunarodne eko škole mogu organizirati Eko dan u kojemu se učenici aktivno uključuju u očuvanje okoliša kroz različite aktivnosti. Ovaj rad prikazuje suradnju knjižničara s nastavnicima, osobito iz STEM područja, na pripremi i realizaciji Eko dana. Ovakvim i sličnim aktivnostima školska knjižnica potiče učenike da postanu ekološki osviješteni građani koji su spremni djelovati u skladu s načelima održivog razvoja.

Ključne riječi: ekološka pismenost, održivost, klimatske promjene, eko dan

1.Uvod

Posljednjih godina velika važnost u odgojno-obrazovnom sustavu pridaje se razvijanju različitih vrsta pismenosti: od temeljnih pismenosti kao što su čitanje i pisanje do financijske, građanske, digitalne i emocionalne pismenosti. Jedna od vrlo važnih je i ekološka pismenost – razvijanje ekološke svijesti o klimatskim promjenama, problemu zagađenja, održivosti okoliša. Cilj ekološkog odgoja je potaknuti učenike na razvoj ispravnih i pozitivnih stavova prema okolišu te ih osnažiti na djelovanje koje će im osigurati zdraviju i održiviju budućnost.

Školske knjižnice predvodnici su u razvijanju svih vrsta pismenosti 21. stoljeća. Shodno tome, u razvijanju ekološke pismenosti kod učenika školske knjižnice mogu koristiti razne kreativne načine za podučavanje o održivosti. Knjižnica je idealno mjesto za dinamične radionice, projekte i interaktivne aktivnosti koje potiču učenike na istraživanje ekoloških tema i konkretno djelovanje. Kroz suradnju s učiteljima, knjižničari mogu organizirati projekte vezane uz klimatske promjene, recikliranje, energetske uštede i očuvanje prirodnih resursa, čime se učenicima omogućava praktično stjecanje ekoloških znanja i vještina. Također, uključivanjem digitalnih alata, knjižnica može olakšati pristup relevantnim izvorima informacija, omogućiti istraživačke projekte te promovirati ekološku osviještenost putem događanja kao što su čitateljski klubovi s temama održivosti ili kreativne izložbe recikliranih učeničkih radova.

2.Eko aktivnosti školske knjižnice

Školska knjižnica u svom radu može na niz načina promovirati ekološku održivost. Iako u hrvatskim školskim knjižnicama još uvijek prevladavaju knjige u tiskanom obliku, pozitivno je što su učenicima putem portala e-lektire dostupni brojni naslovi u digitalnom obliku. Ideja o potpunom prelasku na e-knjige s ciljem očuvanja šuma i smanjenja otpada papira još uvijek je neodrživa. Unatoč tome, knjižnica može poticati recikliranje i poduzimati različite korake s ciljem ekološke održivosti (doniranje, razmjena ili recikliranje otpisanih knjiga, razvrstavanje otpada, smanjenje printanja, uvođenje štedne rasvjete, prilagođavanje temperature prostora, korištenje ekološki prihvatljivih proizvoda, uređenje zelenog kutka s biljkama i slično).

2.1.Aktivnosti za poticanje ekološke svijesti

U svom svakodnevnom odgojno-obrazovnom radu, školski knjižničari imaju na raspolaganju niz alata, aktivnosti, obilježavanja eko datuma ili sudjelovanja u projektima kroz koje rade na poticanju ekološke svijesti učenika.

Organiziranjem tematskih izložbi knjiga i materijala o ekologiji, održivom razvoju i zaštiti okoliša, knjižničar potiče učenike da se educiraju o tim važnim temama. Izložbe mogu biti vezane uz važne eko datume poput Dana planeta Zemlje, Europskog dana bez automobila, Dana pješaćenja, Dana zahvalnosti za plodove zemlje, Međunarodnog dana volontera, Svjetskog dana močvara, Svjetskog dan očuvanja energije, Međunarodnog dana rijeka, Svjetskog dana voda, Europskog dana parkova, Dana sadnje drvetu i slično. U knjižnici se može urediti i eko kutak s knjigama i brošurama ekološke tematike kao i plakatima koji su nastali na nastavi ili na eko radionicama u knjižnici.

Osim toga, vezano uz navedene datume, knjižnica može organizirati ekološke radionice i aktivnosti, poput izrade predmeta od recikliranih materijala ili učenja o pravilnom odlaganju otpada i štednji energije te akcije čišćenja okoliša. Kroz te aktivnosti učenici se motiviraju na usvajanje održivih navika. Za najmlađe učenike u knjižnici se mogu organizirati čitaonice i pričaonice tijekom kojih se čitaju problemske slikovnice ekološke tematike. Knjižnica također može sudjelovati u lokalnim ekološkim projektima, uključiti se u inicijative poput sadnje stabala ili čišćenja okoliša te surađivati s ekološkim organizacijama.

Redovita edukacija i promocija ekoloških tema kroz predavanja, filmske projekcije ili prezentacije također pomažu održavanju svijesti o važnosti zaštite okoliša. Suradnja s nastavnicima prirodoslovnih predmeta dodatno osnažuje te inicijative, jer se ekološke teme integriraju u nastavni plan koristeći knjižnične resurse.

2.2.Eko dan u školskoj knjižnici

Ukoliko je škola sudionik projekta Međunarodne eko škole, školska se knjižnica može aktivno uključiti u provođenje Eko dana povodom Dana planeta Zemlje. Aktivnost obuhvaća 5 školskih sati, namijenjena je učenicima 8. razreda te uključuje praktičan rad izvan učionice, rad u školskoj knjižnici i prezentaciju rezultata. Integracijom Eko dana u školski kurikulum unaprjeđujemo ekološku svijest učenika i potičemo ih na aktivno sudjelovanje u očuvanju okoliša kroz praktične aktivnosti.

Učenici dva sata provode izvan učionice – jedna grupa čisti okoliš škole te po povratku analizira i sortira otpad, a druga grupa fotografira dokaze o utjecaju klimatskih promjena na prirodu. Po povratku u učionice učenici analiziraju fotografije, postavljaju izložbu i predlažu rješenja problema na koje su naišli. Na kraju svi prezentiraju rezultate svojih istraživanja.

Integracija različitih metoda učenja tijekom Eko dana potiče učenike da budu angažirani, motivirani i spremni za primjenu stečenog znanja u svakodnevnom životu. Stoga se koriste metode učenja kao što su istraživačko učenje na terenu, problemsko učenje, promatranje, iskustveno učenje, timski rad i suradnja, refleksija i kreativno izražavanje.

Eko dan odnosi se na elemente kurikuluma vezane uz prirodne znanosti (biologiju, kemiju, fiziku), geografiju, građanski odgoj, međupredmetne teme održivog razvoja i zdravlja te vještine 21. stoljeća (kritičko mišljenje, kreativnost, rješavanje problema, digitalna pismenost, ekološka pismenost).

Ishodi učenja koje će učenici usvojiti tijekom Eko dana su: identificirati i objasniti ključna pitanja okoliša kao što su onečišćenje, klimatske promjene i gubitak bio raznolikosti, naučiti osnovne principe održivog razvoja i važnost recikliranja, smanjenja otpada i očuvanja resursa, razumjeti uzroke i posljedice klimatskih promjena te važnost smanjenja ugljičnog otiska.

Aktivnosti Eko dana osmišljava i provodi školski knjižničar zajedno s učiteljima predmeta iz STEM područja.

2.3. Aktivnosti Eko dana u školskoj knjižnici

Prva aktivnost provodi se izvan učionice. Učenici su podijeljeni u 2 skupine. Jedna skupina ima zadatak čistiti okoliš škole, a druga fotografira dokaze klimatskih promjena. Prva aktivnost traje 2 školska sata.

Ishodi učenja prve skupine su sljedeći: prepoznati različite vrste otpada (npr. plastika, papir, staklo, organski otpad) u školskom okruženju, razumjeti zašto je važno pravilno razvrstavati otpad i kako to pridonosi očuvanju okoliša, naučiti pravilno razvrstavati prikupljeni otpad prema vrstama, razvijati vještine suradnje kroz zajednički rad na skupljanju i razvrstavanju otpada, poboljšati svoje organizacijske vještine koordiniranjem čišćenja i sortiranja otpada, razvijati dublju svijest o važnosti zaštite okoliša i odgovornog ponašanja prema otpadu te prepoznati svoju ulogu i odgovornost u održavanju čistoće i očuvanju okoliša u školi i lokalnoj zajednici.

Učenici su podijeljeni u manje grupe, svaka s odgovarajućim zadacima. Svaka grupa dobiva određeni prostor u okolišu škole koji treba očistiti. Učenici koriste rukavice za sigurno prikupljanje otpada iz svog područja. Svaki član grupe može imati određenu ulogu, npr. jedan učenik skuplja plastični otpad, drugi papir itd.

Nakon prikupljanja, učenici razvrstavaju otpad u različite vreće prema vrsti otpada (plastika, papir, staklo, metal, organski otpad). Učenici koriste kartice za razvrstavanje otpada kako bi bili sigurni da pravilno razvrstavaju prikupljeni otpad. Na kraju mjere količinu prikupljenog otpada u svakoj kategoriji (npr. broj vreća ili težinu otpada).

Ishodi učenja druge skupine su sljedeći: identificirati i opisati znakove i dokaze klimatskih promjena u školskom okruženju (npr. erozija tla, promjene u biljnom svijetu, promjene u vremenskim obrascima), razumjeti kako klimatske promjene utječu na lokalni okoliš i ekosustave, razviti sposobnost prepoznavanja i dokumentiranja znakova klimatskih promjena kroz istraživanje i terenski rad, naučiti kako koristiti fotografske tehnike za dokumentiranje promjena u okolišu, analizirati prikupljene fotografske dokaze kako bi identificirali obrasce i povezali ih s klimatskim promjenama, razvijati svijest o utjecaju klimatskih promjena na okoliš i važnosti očuvanja prirodnih resursa, prepoznati svoju ulogu u borbi protiv klimatskih promjena i biti motiviran za poduzimanje akcija za zaštitu okoliša.

Učenici druge skupine identificiraju ključna područja u školskom okruženju gdje su vidljivi potencijalni znakovi klimatskih promjena (npr. područja s erozijom tla, promjenama u vegetaciji, utjecajima na životinjski svijet ili vodne resurse). Zatim istražuju na terenu i koriste fotoaparate ili mobilne telefone kako bi dokumentirali vidljive dokaze klimatskih promjena (npr. biljke koje su promijenile rast, listanje ili cvjetanje, što može biti posljedica promjena temperature ili padalina, znakove erozije tla zbog intenzivnih kiša ili nedostatka vegetacije, presušivanje ili poplava potoka, povećana prisutnost nekih životinja poput insekata).

U prvoj aktivnosti važna je uloga učitelja predmeta STEM područja koji informiraju učenike o važnosti zaštite okoliša, pravilnom razvrstavanju otpada, utjecaju otpada na okoliš te mogućim dokazima klimatskih promjena u okolišu.

Druga aktivnost provodi se u školskoj knjižnici te traje 2 školska sata. Sudjelujući u aktivnosti učenici će naučiti kritički analizirati podatke i dokaze te donositi zaključke, poboljšati svoje vještine prezentiranja i komuniciranja pred grupom, biti osnaženi da prepoznaju svoju ulogu u rješavanju ekoloških problema u svojoj zajednici te razvijati kompetencije rješavanja problema, istraživanja, analize i kreativnog mišljenja.

U drugoj aktivnosti učenici su podijeljeni u dvije skupine kako bi zajedno pogledali fotografije i otpad koji su prikupili. Svaka skupina ima zadatak kritički analizirati svoje fotografije, prepoznati ključne promjene u okruženju koje su dokumentirali i razmotriti moguće uzroke tih promjena. Učenici bilježe svoja zapažanja, navode

mjesta gdje su fotografirali znakove klimatskih promjena i kako su promjene povezane s lokalnim i globalnim klimatskim fenomenima. Nakon analize svaka skupina vodi raspravu kako bi zajednički došli do zaključaka o utjecaju klimatskih promjena na njihovu školsku okolinu. Učenici daju ideje o tome kako riješiti identificirane probleme. Prijedlozi mogu uključivati obrazovne kampanje, promjene u politici škole ili lokalne zajednice, volonterske kampanje ili aktivnosti podizanja svijesti.

Svaka skupina razvija konkretan akcijski plan koji uključuje korake koje škola ili zajednica mogu poduzeti kako bi riješili probleme koje su identificirali. Plan treba sadržavati ciljeve, aktivnosti, odgovorne osobe i rokove.

Sve prikupljene materijale (fotografije, bilješke, grafikone) učenici organiziraju tako da ih mogu jasno i logično prikazati. Svaka skupina priprema PowerPoint prezentaciju ili plakat na kojem će predstaviti svoje prijedloge. Svaka skupina ima priliku vježbati svoje izlaganje.

U ovoj aktivnosti ključna je uloga školskog knjižničara koji potiče učenike na kritičko promišljanje o prikupljenim podacima, pomaže im u prepoznavanju ključnih promjena te im osigurava potrebne izvore. Pomaže učenicima da zajednički donesu zaključke o utjecaju klimatskih promjena na školski okoliš, potiče ih na razvijanje kreativnih i praktičnih prijedloga za rješavanje uočenih problema te im daje smjernice kako organizirati svoje materijale tako da budu jasni, logično povezani i vizualno privlačni.

Završna aktivnost je prezentacija i evaluacija. Predviđeno vrijeme trajanja je jedan školski sat. Aktivnost se može provesti u knjižnici, a školski knjižničar preuzima ulogu moderatora prezentacije. Tijekom te aktivnosti učenici će razvijati prezentacijske vještine, povećati samopouzdanje i steći sigurnost u javnom nastupu, poboljšati kritičko mišljenje, razvijati sposobnost suradnje i timskog rada, razvijati svijest o klimatskim promjenama, pokazati razumijevanje utjecaja klimatskih promjena na lokalni okoliš i predložiti konkretne akcije za ublažavanje tih utjecaja.

Učenici prezentiraju rezultate terenskog rada. Podijeljeni su u skupine i koriste informacijsko-komunikacijsku tehnologiju kao što je PowerPoint za izradu vizualnih materijala. Svaka grupa predstavlja svoje rezultate pred razredom, jasno prezentirajući podatke, analizirajući utjecaj klimatskih promjena i predlažući konkretne akcije za poboljšanje. Učenici aktivno slušaju izlaganja svojih kolega, postavljaju pitanja i daju konstruktivne povratne informacije koristeći evaluacijski obrazac.

Uloga knjižničara u završnoj aktivnosti uključuje organizaciju, mentorstvo, moderiranje, evaluaciju i poticanje na refleksiju. Osigurava učenicima potrebnu podršku i izvore, vodi ih kroz proces izlaganja i evaluacije te im daje povratnu informaciju vezanu uz njihovo razumijevanje teme. Također priprema evaluacijske listiće, moderira prezentaciju i evaluacijsku aktivnost, osigurava potrebna tehnička sredstva, potiče aktivno sudjelovanje publike i vodi završnu raspravu.

3. Zaključak

Školske knjižnice igraju ključnu ulogu u razvoju svih oblika pismenosti 21. stoljeća pa tako i ekološke pismenosti. Kroz različite kreativne aktivnosti i projekte školske knjižnice promiču svijest o klimatskim promjenama i održivosti te ostvaruju ishode iz međupredmetne teme Održivi razvoj. Jedna od mogućih aktivnosti je organizacija Eko dana u kojoj školski knjižničar u suradnji s nastavnicima potiče učenike na istraživanje stanja okoliša, praktično djelovanje u očuvanju okoliša te zaključivanje kako stanje okoliša utječe na dobrobit cijele zajednice. Knjižnice također nude materijale i prilike za istraživanje ekoloških tema te i same mogu djelovati ekološki i održivo. Sve navedeno doprinosi obrazovanju ekološki osviještenih građana koji djeluju u skladu s prirodom i tako doprinose održivom razvoju u budućnosti.

4. Popis literature

- [1.]European Climate Pact. URL: https://climate-pact.europa.eu/about/climate-change_hr (12.10.2024.)
- [2.]Jackson. T. (2021). Klimatske promjene: o čemu je riječ?. Zagreb: Školska knjiga.
- [3.]Odluka o donošenju kurikuluma za međupredmetnu temu Održivi razvoj za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_152.html (11.10.2024.)
- [4.]Održivi razvoj i odgojno-obrazovni sustav Hrvatske: znanstveno-stručni skup, [12.-13. svibanj 2016.]: zbornik radova. (2017). Zadar: Sveučilište: Dječji vrtić Radost.
- [5.]Uzelac, V. (2014). Djeca - odgoj i obrazovanje - održivi razvoj: u potrazi za novim perspektivama razvoja odgoja i obrazovanja djece za održivi razvoj. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.

Stručni rad

Obilježavanje Međunarodnog dana zaštite šišmiša

Dijana Penava, profesor biologije i kemije, učitelj savjetnik
Ivana Kozić, profesor engleskog jezika i povijesti, učitelj savjetnik
Osnovna škola "August Cesarec" Ivankovo

Sažetak

Učenici Učeničke zadruge „Zrno“ iz Osnovne škole“ August Cesarec“ u Ivankovu odlučili su obilježiti Međunarodnu dan zaštite šišmiša. Kroz mnoge aktivnosti naučili su nove informacije o ovoj vrsti sisavaca, saznali kako žive, kreću se, hrane i prežive nepovoljne uvjete za život. Uz pomoć školskih domara učenici su izradili kućicu za šišmiše i pričvrstili je na drvo u školskom dvorištu. Cilj postavljanja kućice bio je zaštita šišmiša tijekom zime, ali i prikupljanje prirodnog gnojiva za potrebe školskog vrta. Učenici su sve informacije koje su saznali htjeli prenijeti i drugim učenicima škole te su izradili zanimljive i edukativne brošure u obliku šišmiša. Sve aktivnosti osmišljene su na način da se kod djece prekine strah na pojam životinje šišmiš. Potrebno je djeci približiti, objasniti i na zanimljiv način prenijeti nova znanja.

Ključne riječi: šišmiši, istraživanje, informacije, aktivnosti, učenik, učenička zadruga, ekologija

1. Obilježavanje Međunarodni dan zaštite šišmiša

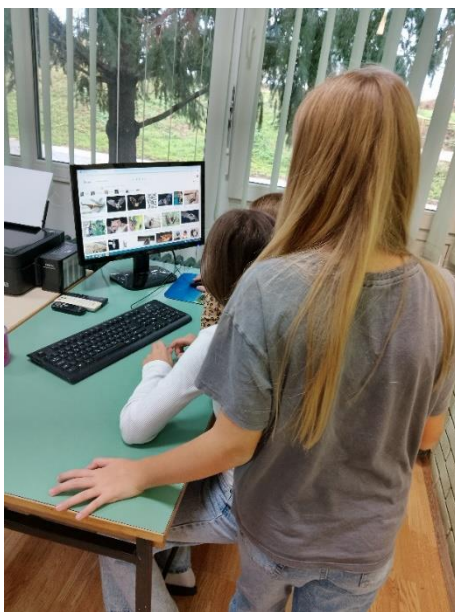
U Osnovnoj školi „August Cesarec“ u Ivankovu djeluje Učenička zadruga „Zrno“, a unutar zadruga djeluju razne sekcije. Jedna od sekcija su Ekolozi. Nastavnice Dijana Penava i Ivana Kozić motiviraju učenike i uključuju ih u razne eko projekte, natječaje i obilježavanje eko dana. Ove školske godine odlučili smo se obilježiti Međunarodni dan zaštite šišmiša. Učenici 5. a i 7.a razreda kroz razne aktivnosti, uključujući sate razrednika, biologije, prirode i engleskog jezika naučili su puno novih i zanimljivih informacija o ovoj vrsti sisavaca. Na početku školske godine zadrugari (učenici uključeni u zadrugu) dogovarali su koje dane žele obilježiti [1]. Tijekom razgovora nastavnice su uočile da djeca imaju pogrešnu percepciju na pojma šišmiša. Uglavnom šišmiše povezuje s nečim strašnim (strah), povezuju ih s likovima iz crtanih filmova ili određenih filmova, ali ne kao pozitivne [2]. Zaključili smo da se pojedina djeca boje šišmiša, a nisu dovoljno informirana s njihovom ulogom u prirodi. Na sastanku zadrugara dogovorene su sljedeće aktivnosti:

1. Istražiti zanimljive informacije o šišmišima
2. Pronaći edukativan video na temu šišmiša (s naglaskom na ehelokaciju)
3. Upoznati se s pojmom guanom
4. Uz pomoć školskih domara izraditi kućicu za šišmiše
5. Pričvrstiti kućicu za šišmiše na jedno stablo u školskom vrtu
6. Izraditi kartice (u obliku šišmiša) koje sadrže zanimljive informacije o šišmišima i podijeliti ih učenicima u školi
7. Izraditi plakat (ili ukrasiti pano) i izložiti u učionici biologije i kemije
8. Kao evaluacija aktivnosti učenici rješavaju kviz „Što smo naučili?“

2. Aktivnosti

2.1. Aktivnost broj 1: Učenici istražuju informacije o šišmišima

Šišmiši po taksonomiji pripadaju sisavcima. Možemo ih pronaći na svim mjestima na planetu Zemlja osim u polarnim područjima ili na pojedinim otocima koji su jako udaljeni od kontinenata (slika 1.).

Slika 1. Učenici istražuju činjenice o šišmišima

Zanimljiva je činjenica da su šišmiši na Novom Zelandu bili jedini sisavci do dolaska ljudi. Informacija koju su učenici istaknuli je način života. To su životinje koje su aktivne noću, a dan prespavaju u skloništu. Spavaju ovješeni s glavom prema dole (prema tlu), to je i jedan od načina zaštite u slučaju opasnosti i brzo pobjegnu na način da otpuste kandžice. Kod šišmiša naglasak je na eholokaciju odnosno kretanje i orijentaciju u okolišu ultrazvukom. Životinja ispušta zvučne valove i oni se odbijaju ukoliko nailaze na nešto i vraćaju šišmišu. Prehrana šišmiša je korisna za sva živa bića u prirodi. Oni se hrane insektima, voćem, nektarom. Učenici su pronašli informaciju da postoji i tri vrste [vampirskih šišmiša](#) koje se hrane krvlju. Vampirski šišmiši žive od juga [Teksasa](#) u SAD-u do juga [Južne Amerike](#). Vrlo su rijetki. Nikada ne slijeću na čovjeka i njemu sišu krv, već se događa da slete na domaće životinje. Tu vrstu šišmiša nije moguće pronaći kod nas i s tom informacijom nestao je strah i nepovjerenje prema tim životinjama.

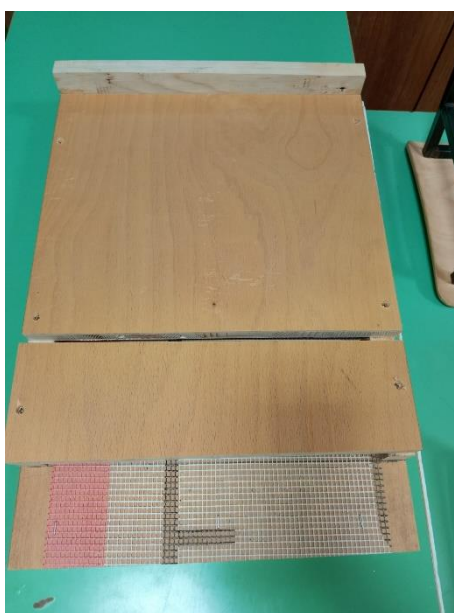
2.2. Aktivnost broj 2: Pronaći edukativan video

Učenici su pronašli nekoliko zanimljivih videa koji objašnjavaju način kretanja šišmiša koji smo zajedno pogledali i prokomentirali. Razjasnili smo pojam eholokacije. Poveznica na video je sljedeća: <https://www.youtube.com/watch?v=YEKYx0h64Pc>

2.3. Aktivnost broj 3: Istraživačko pitanje: „Što je guana?“

Mnogi nisu upoznati da šišmiši imaju veliki pozitivan učinak na tlo. Njihov izmet naziva se guana. Izmet šišmiša jedno je od najplodnijih gnojiva za zemlju. Sadrži visoke koncentracije nitrata, fosfora i ostalih mineralnih spojeva, te već s manjim količinama doseže izvrsnu kvalitetu zemljišta. Hranjive se tvari iz gnojiva izlučuju postepeno i tako ih biljka zadržava tijekom cijele vegetacije. Na taj način je prihrana biljke bolja, a rezultat je čvršća i veća biljka.

2.4. Aktivnost broj 4: Izrada kućice za šišmiše

Slika br. 2 Kućica za šišmiše

Učenici su došli do informacije kako je moguće kupiti kućice za šišmiše (slika 2.), međutim ekolozi su zamolili školskog majstora Filipa (domara) da pomogne u izradi kućice. S velikim strpljenjem majstor je pomogao u izradi. Učenicima je objasnio na koji način se može izraditi kući. Učenici su mogli i isprobati proces izrade uz nadzor majstora.

2.5. Aktivnost br. 5: Pričvrstiti kućicu za šišmiše u školsko dvorište

Kod određivanja mjesta za postavljanje kućica morali smo se pridržavati određenih smjernica. Kod istraživanja gdje postaviti kućicu nismo pronašli stroga pravila gdje kućicu treba postaviti, ali smo uočili smjernice kako odabrati najbolje mjesto:

- kućica ne smije biti preblizu tla, najbolja visina je na 3 – 5 m . Time se šišmišima ostavlja dovoljno visine iznad tla da polete kad izlaze iz kućice, ali su i zaštićeni od predatora u okolišu, npr. našem slučaju mačaka.
- Kućica mora imati svjetlost, ali ne smije cijeli dan biti izložena izravnom suncu
- Preporuka je izbjegavati mjesta gdje je umjetna rasvjeta preblizu
- Cilj je ispod kućice sakupljati izmet šišmiša (guano) ,stoga je potrebno odmah uz nju postaviti nekakve podloge ispod kućice koju možemo lako očistiti ili promijeniti. Budući da u školskom vrtu imamo gredicu gdje se uzgaja šparoga, cilj nam je imati prirodno gnojivo i ekološki uzgoj

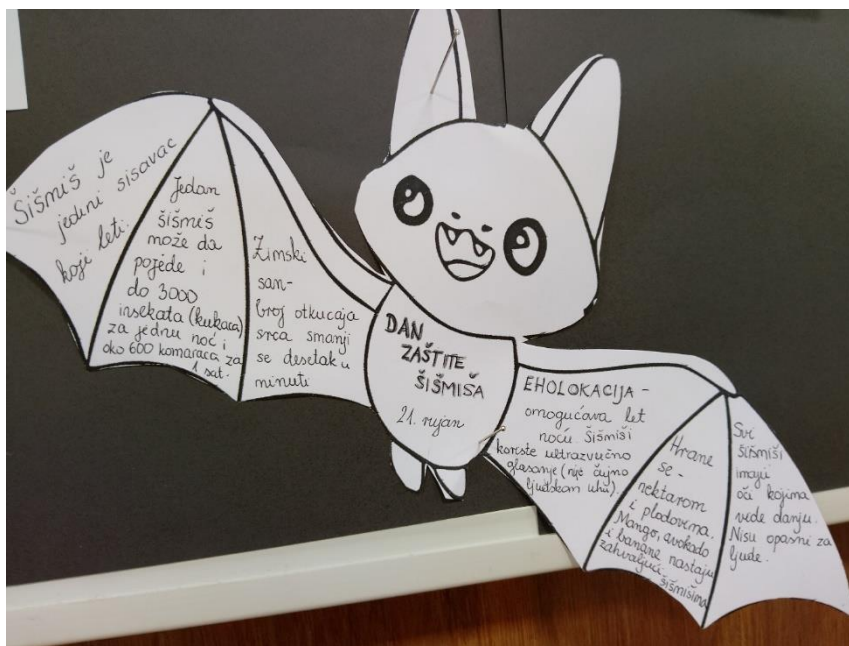
Uz pomoć naših domara škole uspješno smo pronašli mjesto i pričvrstili kućicu (slika br.3).

Slika 3. Učenici i majstor određuju položaj za postavljanje kućice u školskom dvorištu

2.6. Aktivnost broj 6: Izrada edukativnih kartica za sve učenike

Učenici su sve najvažnije informacije oblikovali u kratke edukativne kartice koje su ekolozi podijelili drugim učenicima škole. Oblik kartice je oblik šišmiša s raširenim krilima. Sam oblik zainteresirao je učenike za sadržaj kartice (slika 4.).

Slika 4. Kartica u obliku šišmiša

Kartica je imala oblik šišmiša, na unutarnjoj strani krila pisale su informacije o šišmišima, učenici su karticu preklopili i takve dijelili drugim učenicima (slike 5. i 6.).

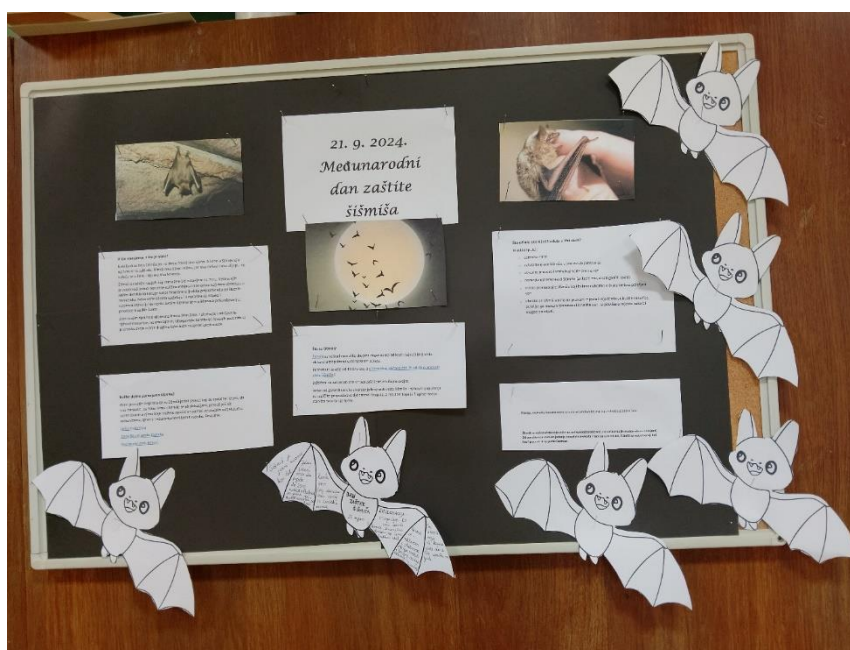
Slika 5. Preklopljena kartica

Slika 6. Prikaz kartice

2.7. Aktivnost broj 7: Izrada plakata i panoa s edukativnim sadržajem

Ekolozi su zajedničkom idejom izradili plakat. Istaknuli su zanimljive informacije, Potrudili su se da vizualno izgleda interesantno svim učenicima. Plakat i pano su izložili u učionici biologije i kemije (slika 7.).

Slika 7. Pano u učionici biologije i kemije

2.8. Aktivnost broj 8: Evaluacija

Učenici su sve aktivnosti zaokružili rješavanjem kviza (slika 8.). Stopostotno rješenje točnih odgovora na postavljena pitanja najbolja je povratna informacija o uspješnosti

obilježavanja dana. Kroz razne aktivnosti učenici su puno toga naučili, međusobno su komunicirali, surađivali i izmjenjivali ideje.

Slika 8. Aktivnost vezana uz evaluaciju svih aktivnosti

3. Zaključak

Kroz sve navede aktivnosti učenici su aktivno sudjelovali i kroz korake otkrivali mnoge nove korisne informacije. Istraživanjem povećala se komunikacija između učenika, osjećaj odgovornosti prema ostalim članovima tima koji obavljaju isti zadatak. U radu s domarima za izgradnju kućice za šišmiše učenici su vlastitim rukama isprobali rukovanje s alatom, aktivno komunicirali s majstorima, pratili nacrt i mjerili. Učenici žele sudjelovati u praktičnom radu izrade, zainteresirani su i ponosni kada vide što su napravili. U komunikaciji s drugim učenicima, pokazali su veliku sigurnost u sebe i svoje znanje, ali i želju za motivacijom da sve informacije prenesu drugim učenicima.

Pozitivan stav prema šišmišima kao sisavcima u njihovom okolišu došao je do izražaja na kraju obavljenih svih aktivnosti. Sami su potvrdili da će sve što su naučili prenijeti i kod kuće svojoj obitelji i potaknuti ih da paze na te životinje i da oni nisu opasni, već vrlo korisne životinje koje obogaćuju našu prirodu i čine je boljim i sigurnijim mjestom za čovjeka kao aktivnog stanovnika planeta Zemlje.

4. Literatura

- [1] S. Opić, V. Bilić i M. Jurčić, »Odgoj u školi,« Acta Iadertina, vol. 13, br. 2, 2016.
- [2] V. Bjedov, K. Gal i J. Kretić Majer, »Put do timskog rada u nastavi,« Život i škola, vol. 12, br. 2, 2024.

Stručni rad

NATJECANJE IZ RAČUNALNOG RAZMIŠLJANJA BOBER

Dejan Žmavc

OŠ Angela Besednjaka Maribor, Slovenija

Sažetak:

Međunarodno natjecanje iz računalnog razmišljanja Bober, namijenjeno je osnovnoškolcima i srednjoškolcima. Ciljevi natjecanja uključuju poboljšanje znanja računalstva, širenje interesa za to područje i otkrivanje talentiranih učenika. Natjecanje potiče razvoj algoritamskog razmišljanja i rješavanja problema. U Sloveniji natjecanje organizira ACM Slovenija, a školsko natjecanje održava se svake godine u studenom, dok se državno natjecanje održava u siječnju. Natjecanje potiče računalno razmišljanje, što je ključna vještina 21. stoljeća, jer razvija sposobnosti rješavanja problema, kreativnost i ustrajnost kod djece.

Ključne riječi: računalno razmišljanje, algoritamsko razmišljanje, natjecanje Bober, problemi i rješenja, programiranje, osnovna škola

1. UVOD

Natjecanje Bober međunarodno je natjecanje iz računalnog razmišljanja, namijenjeno učenicima od drugog razreda osnovne škole pa sve do srednjoškolaca. Njegov je glavni cilj povećati interes mladih za računalstvo i pokazati im da računalo nije samo uređaj za pretraživanje interneta ili uređivanje dokumenata. Kroz zabavne i edukativne zadatke, učenici se susreću s logičkim problemima, algoritamskim razmišljanjem i razvojem vještina za rješavanje problema. Natjecanje organizira ACM Slovenija u suradnji s nekoliko slovenskih sveučilišta i kod kojeg se sudionici mogu natjecati za brončane, srebrne i zlatne nagrade na različitim razinama natjecanja. Naša škola već dugi niz godina sudjeluje na ovom natjecanju na kome prisustvuje velik broj učenika koji osvajaju i najviša priznanja na državnoj razini.

2. Što je natjecanje Bober

Bober je međunarodno natjecanje iz računalnog razmišljanja, namijenjeno osnovnoškolcima od drugog razreda nadalje i srednjoškolcima. Njegova je svrha povećati zanimanje učenika za računalstvo. Želimo im pokazati kako računalo nije samo alat za komunikaciju, pretraživanje interneta, uređivanje tekstova, slušanje glazbe i gledanje filmova. Računalo je neiscrpan izvor zanimljivih logičkih problema zbog kojih informatičaru odnosno kompjuterašu, nikad nije dosadno. [1]

Na natjecanju se učenici upoznaju s područjem na zabavan i edukativan način. Natjecateljska se pitanja odnose na algoritamsko razmišljanje, logičko zaključivanje i razvoj vještina rješavanja problema. Sudionici uče kako je razmišljanje te kreativno rješavanje problema zanimljivo i zabavno. Organizator natjecanja za Sloveniju je ACM Slovenija u suradnji sa Sveučilištima u Ljubljani, Mariboru i Kopru. Školsko natjecanje organizira se svake godine u studenome. Najbolji natjecatelji kvalificiraju se za državno natjecanje u siječnju. [1]

Natjecanje potječe iz Litve, odakle je i njegova utemeljiteljica prof. Valentina Dagiene. Prvo natjecanje održano je 2004. godine. Tri godine kasnije sudjelovalo je 50.000 natjecatelja iz šest zemalja. Do 2008. godine broj sudionika narastao je na deset zemalja s 96.000 sudionika, a 2009. godine sudjelovalo je jedanaest zemalja s 160.000 natjecatelja. [1]

U Sloveniji je natjecanje prvi put održano 2010. godine sa 199 sudionika. Godine 2012. na natjecanju je sudjelovalo više od pola milijuna djece, među 21 zemljom sudionicom, a među njima su bile i tri neeuropske zemlje: Japan, Tajvan i Kanada. [1]

U školskoj godini 2023/2024. na školskom natjecanju ACM Bober, sudjelovalo je gotovo 29.000 natjecatelja iz cijele Slovenije.

Slika 1: Logotip natjecanja za brončanu priznanje [1]

Glavni ciljevi natjecanja Bober poboljšanje si i produblivanje znanja računalstva, širenje i popularizacija računalstva, otkrivanje talentiranih učenika i srednjoškolaca za računalstvo te poticanje druženja mladih iz različitih škola i okruženja.

3. Bober na našoj školi

U našoj školi OŠ Angela Besednjaka Maribor, sudjelujemo na natjecanju već dugi niz godina. Uključujemo sve razrede od 2. do 9. razreda. Već u listopadu započinjemo s pripremama za natjecanje i prikupljanjem prijava učenika. Na internetskoj stranici natjecanja nalaze se zadaci i rješenja iz prethodnih školskih godina (<https://tekmovanja.acm.si/?q=bober/naloge-re%C5%A1itve>), koje učenici i učitelji mogu koristiti za vježbu i pripremu za natjecanje.

Sudionici za školsko natjecanje ne trebaju nikakvu dozvolu. Za državno natjecanje moraju predati suglasnosti zbog objave rezultata i mogućeg slikanja.

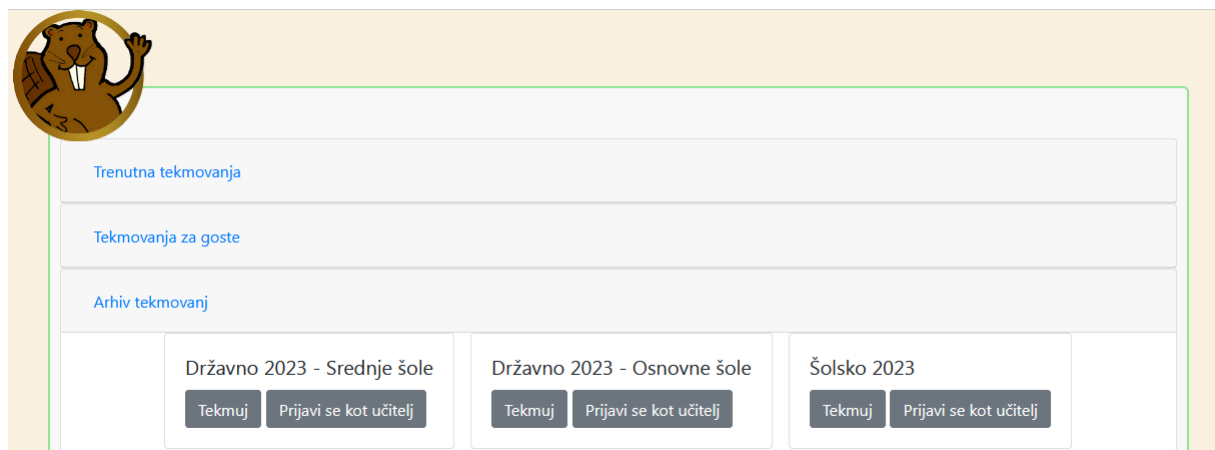
Natjecanje je besplatno za sve učenike.

Tijek natjecanja

Natjecatelji od 2. do 5. razreda rješavaju zadatke na papiru, dok natjecatelji od 6. razreda nadalje rješavaju zadatke na računalu. Državno natjecanje organizira se od 6. razreda nadalje.

Učitelji, ili razrednici učenika od 2. do 5. razreda, dobivaju natjecateljske listove u obliku PDF dokumenta ili već natisnute, zajedno s rješenjima. Nakon natjecanja, učitelji ispravljaju zadatke i unose rezultate u tabelu. Voditelj natjecanja unosi podatke u sustav. Najbolji učenici zatim dobivaju brončana priznanja, dok svi ostali dobiju potvrdu o sudjelovanju na natjecanju.

Natjecatelji od 6. do 9. razreda prijavljuju se na internetskoj stranici natjecanja <http://bober.acm.si>, gdje unose svoje osobne podatke i zaporku koju dobivaju od voditelja natjecanja. Slika 2 prikazuje izgled internetske stranice na kojoj se rješavaju zadaci.

Slika 2: Internetski portal za rješavanje zadataka Bober [2]

Natjecatelj zatim pročita upute i započne s rješavanjem zadataka. Natjecanje se sastoji od 15 zadataka koje natjecatelji moraju riješiti za 40 minuta. Na slici 2 je prikazan primjer jednog od zadataka. Rezultati (broj točnih i netočnih odgovora te bodovi) vidljivi su u sustavu nakon završetka natjecanja.

12. Se srečata?
IZBRIŠI ODGOVOR

Bobri se po jezeru premikaju po listih lokvanja v smeri puščic. Bob svojo pot začne na listu A1 in Nina na listu H3.

Ali se bobra lahko srečata? In če, na katerem listu?

☐ Bobra se ne moreta srečati.
 ☐ Bobra se lahko srečata na listu C2.

☐ Bobra se lahko srečata na listu F4.
 ☐ Bobra se lahko srečata na listu C5.

Slika 3: Primjer zadatka za 6. razred [2]

Tablica 1: Statistički podaci za natjecanje Bober na OŠ Angela Besednjaka Maribor - zadnjih 5 godina [6]

Školska godina	Broj sudionika	Broj brončanih priznanja	Broj kvalificiranih za državno natjecanje	Broj zlatnih priznanja
2019/2020	99	40	0	0
2020/2021	93	45	Otkazano (korona)	Otkazano (korona)
2021/2022	92	41	1	1
2022/2023	135	53	1	0
2023/2024	153	67	1	1

Iz gornje tabele možemo vidjeti kako broj natjecatelja raste, što rezultira većim brojem brončanih priznanja. U zadnjih nekoliko godina, naši učenici redovito se kvalificiraju na državna natjecanja, gdje

postižu odlične rezultate i osvajaju zlatna priznanja. To je rezultat sustavnih priprema za školsko i državno natjecanje, koje izvodimo van redovne nastave.

4. Važnost računalnog razmišljanja i natjecanja

Računalno razmišljanje (eng. computational thinking) neki autori i stručna udruženja smatraju jednom od ključnih vještina učenika 21. stoljeća i postavljaju ga uz bok osnovnim vještinama čitanja, pisanja i računanja. Iako je računalno razmišljanje kognitivna vještina koja je usko povezana s računalnim programiranjem, programiranje nije jedina aktivnost koja zahtijeva upotrebu procesa računalnog razmišljanja. [3]

Za djecu je stoga važno da već u ranoj dobi upoznaju programiranje iz nekoliko razloga.

Prije svega, učenje programiranja pomaže djeci razviti vještine rješavanja problema. Kada djeca uče programirati, zapravo uče kako razložiti složene probleme na manje, upravljivije dijelove i zatim otkriti kako riješiti svaki dio posebno. Učenjem programiranja, djeca mogu naučiti izražavati svoju kreativnost na nove i uzbudljive načine.

Osim toga, učenje programiranja može pomoći djeci kod razvoja sposobnosti računalnog razmišljanja. Ove vještine, koje uključuju razumijevanje i rad s podacima i algoritmima, postaju sve važnije u našem digitalnom svijetu. [4]

Trening računalnog razmišljanja korisna je strategija i obrazovni cilj u obrazovnim primjerima, koji su osmišljeni kao problemsko učenje i u kojima učenici rješavaju otvorene probleme. Učenici kod treninga računalnog razmišljanja razvijaju upornost, jačaju mentalnu otpornost u suočavanju s neuspjesima, dok se kroz digitalnu tehnologiju uče mijenjati svijet oko sebe. [5]

Natjecanja na ovom području dodatno potiču upornost, samodisciplinu te omogućuju suradnju i jačanje samopouzdanja. Učenici uče strukturirati svoje razmišljanje, što im pomaže kako u školskim, tako i u životnim izazovima, te stječu važne vještine za buduće karijere.

5. Zaključak

Računalno razmišljanje ključno je za učenike, jer ih uči razmišljati poput "problem-solvers", što je ključna vještina za uspjeh u današnjem tehnološkom svijetu. Učenici uče kako rastaviti složene probleme na manje dijelove, prepoznati obrasce i razviti algoritmove za rješavanje izazova. Ovaj proces potiče logično i analitičko razmišljanje te potiče kreativnost, jer moraju osmisлити inovativna rješenja. Osim toga, računalno razmišljanje jača upornost, jer zahtijeva da učenici isprobaju više rješenja prije no što pronađu pravo.

Albert Einstein je jednom rekao: "Nisam toliko pametan, samo se dulje bavim problemima." Ova misao lijepo ilustrira važnost upornosti i prilagodljivosti koje su ugrađene u proces računalnog razmišljanja.

Stjecanjem ovih vještina učenici postaju samostalniji i samopouzdaniji, što im otvara vrata kako u tehnološkom svijetu, tako i u svakodnevnim izazovima. Računalno razmišljanje nadilazi samo programiranje – oblikuje način razmišljanja koji pomaže u svim aspektima života i rada.

6. Literatura

- [1] ACM Slovenija, Tekmovanje Bober. [Online]. Dosegljivo: <https://tekmovanja.acm.si/?q=bober/tekmovanje> (12. 10. 2024)
- [2] ACM Slovenija in FRI Ljubljana, Portal za reševanje nalog. [Online]. Dosegljivo: <https://bober.acm.si/simple/competition/> (12. 10. 2024)
- [3] Radovan Krajnc, Katja Košir, Sonja Čotar Konrad. Računalniško mišljenje: kaj je in zakaj bi ga sploh potrebovali? [Online]. Dosegljivo: https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2023/06/02_RadovanKrajnc-idr-1.pdf (13. 10. 2024)
- [4] Digital School, Zakaj je programiranje v mladosti pomembno. [Online]. Dosegljivo: <https://digitalschool.si/programiranje-v-mladosti/> (13. 10. 2024)
- [5] Skupina RINOS, Računalniško mišljenje. [Online]. Dosegljivo: <https://www.racunalnistvo-in-informatika-za-vse.si/racunalniskomisljenjejavse.html> (14. 10. 2024)
- [6] OŠ Angela Besednjaka Maribor. [Online]. Dosegljivo: <https://www.abesednjak.si/> (14. 10. 2024)

Stručni rad

IZOMETRIJA
u prvom razredu osnovne škole

Dr. sc. Vladimir Kadum

Sveučilišni profesor u miru

52100 Pula, Štinjan, Kašćuni 21

Sažetak:

U radu se govori o primjeni izometrije u prvom razredu osnovne škole, što doprinosi razvoju kreativnih sposobnosti, pomažući razvijanju razmišljanja, zaključavanja i spretnosti, čime se povećava sposobnost koncentracije i pažnje, te razvijanju kritičkog rasuđivanja i učenja.

Ključne riječi: *distanca (udaljenost), operacija, preslikavanje (funkcija), učenik, učenje*

1.O izometriji

Definicija: Neka je u ravnini Π zadano preslikavanje (funkcija) $f : \Pi \rightarrow \Pi$. Za preslikavanje f kažemo da je *izometrija* ako za ma koje dvije točke A i B ravnine Π , $A, B \in \Pi$, vrijedi

$$d(f(A), f(B)) = d(A, B).$$

Jednostavnije rečeno: Izometrija je preslikavanje ravnine na ravninu koja čuva distancu (udaljenost) točaka. Dakle, pod izometrijom razumijevamo određeni oblik operacije primijenjene na figurama (geometrijskim likovima) koje zadržavaju njezine dimenzije nepromijenjenima. [2], [3], [7]. (Na analogan se način definira izometrija u prostoru, ali i u općenitim okolnostima.) Navedene operacije uključuju promatrani geometrijski lik u odnosu na lik u ravnini i njegov relativni položaj u odnosu na druge prisutne elemente ravnine, i pritom ne zahvaćaju njegovu strukturu, tj. dimenzije drži nepromjenjivim. [8].

Naziv *izometrija* (grč. *ἰσομετρία*: jednakomjernost) dolazi od grčkih riječi *ἴδιος* (idio) u značenju isti, jednak i *μετρήστε* (metriste) u značenju mjera. Dakle, pod izometrijom razumijevamo određenu vrstu operacije primijenjene na figuri koja zadržava njezine dimenzije nepromijenjenima. [1], [5].

Svojstvo jednakomjernosti pri *izometričkom preslikavanju*, na primjer: bijekcija dviju ravnina jedne na drugu ili jedne samu na sebe, kod koje distanca bilo kojih dvaju elemenata ostaje nepromijenjena. Takve se dvije ravnine nazivaju *izometričke*. [6]. Do izometrijske transformacije dolazi kada nema promjene oblika ili promjene veličine geometrijskog lika, odnosno figure. Dakle, radi se o tome da je na slici došlo samo do promjena položaja lika (figure). [5].

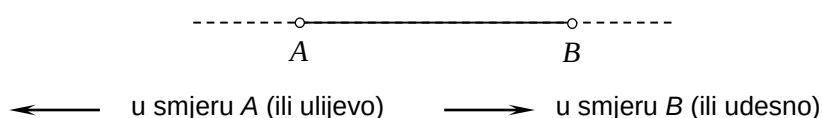
S formativnog gledišta, izometrija je prisutna u relevantnim matematičkim pitanjima: dobivanje figura, razlaganje na dijelove ili prostorne vještine. U području ranog odgoja i obrazovanja najmlađi se moraju upoznati sa stvarima i oblicima koji imaju neku vrstu izometrije, ali i onima koji su asimetrični. [5].

Napomena: Stručni izrazi koji se koriste u ovome članku: preslikavanje, funkcija, izometrija, translacija, simetrija..., učitelj u svom radu s učenicima neće koristiti, već će navedene izraze zamijeniti riječima koje su bliske, poznate učenicima te uzrasne dobi. Tako, na primjer, umjesto riječi *translacija* može koristiti *pomakni u desno* ili *pomakni prema gore*, umjesto riječi *simetrija* može koristiti riječ *zrcaljenje* i sl.

2. Jednodimenzionalna izometrijska operacija

Pod jednodimenzionalnošću razumijevamo situaciju koja iskazuje jednu dimenziju: za dužinu ta dimenzija je *dužinu*. Kod dužine se *označava smjer* i pritom su dva smjera uvijek suprotna: desno-lijevo, za one koji se postavljaju frontalno, i naprijed-nazad, za one koji se identificiraju na ravnoj liniji (slika 1). Dakle, radi se o gibanju, klizanju geometrijskog lika, odnosno figure po pravcu, kojemu dužina pripada, u određenom smjeru. Moguća su pritom tri aspekta:

- *smjer*: desno, lijevo, gore, dolje...,
- *veličina*: specifičnost prijeđene udaljenosti te
- *smjer kretanja*: vodoravno, okomito ili koso.

Slika 1. *Smjer kretanja po dužini (odnosno pravcu)*

Na sličan način moguće je definirati relaciju okomito, tj. smjer gore-dolje, kao i relaciju (smjer) kretanja ukoso: ukoso gore, ukoso dolje.

Za dužinu kažemo da je orijentirana kada je na njoj istaknut osnovni smjer (kao primjer navodimo: brojeva crta) nasuprot drugom koji je suprotan. Odabrani konvencionalni smjer je *desno*, a suprotan je *lijevo*; ili: konvencionalni smjer je *u smjeru kazaljke na satu*, a suprotan je *suprotno kazaljke na satu*. Naime, promatrač sebe zamišlja u frontalnom položaju u odnosu na prikaz dužine, pa otuda rečeno vezano uz konvencionalni smjer.

(U matematici se dužina kojoj je definiran intenzitet /veličina/, smjer i orijentacija naziva *vektor*.)

Rad s učenicima

Učenicima se daje zadaća da na podu učionice, uporabom ljepljive trake u boji, naznače ravnu liniju (pravac), na kojoj moraju označiti dvije točke: zavisno o položaju trake, jedna bi točka mogla biti ulaz u učionicu, a druga, na primjer, školska ploča. Jedan učenik će stati na traku (ravnu liniju), i zavisno o položaju tijela toga učenika jedna će se točka (na primjer, ploča) nalaziti ispred, a druga (ulaz u učionicu) iza njega; ili: jedan će se objekt nalaziti lijevo, a drugi desno od tog učenika. S učenicima će se povesti rasprava i tijekom te rasprave utvrdit će se da linija ima dva smjera: jedan prema ploči i drugi prema ulaznim vratima.

Nakon toga učenicima se prikaže sljedeća slika:

Zadatak je učenika da na strelicama napišu (iskažu) smjer gibanja automobila (naprijed, nazad).

Naravno, učenicima se mogu zadati i drugi zadaci sličnog sadržaja, kao, na primjer, smjer gibanja gore-dolje (uzlijetanje aviona: koso gore, slijetanje: koso dolje)... Sve, naravno, ovisi o kreativnosti samoga učitelja.

3.Dvodimenzionalna izometrijska operacija (ili izometrija u ravnini)

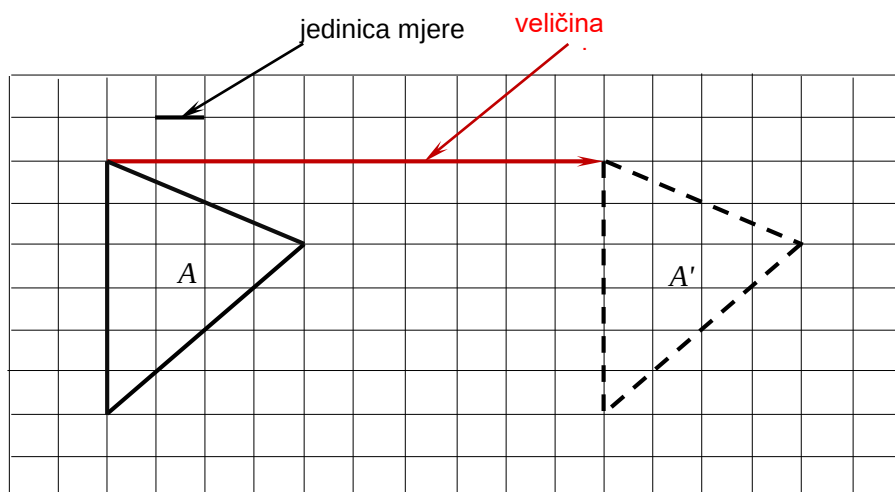
Pod dvodimenzionalnom izometrijom ili izometrijom u ravnini razumijevamo određenu operaciju gdje promatrani geometrijski lik (figura) zadržava svoje dimenzije, bez obzira na postupke koji se nad njim primjenjuju. Stoga dvodimenzionalna izometrijska operacija dopušta zahvate nad geometrijskim likom (figurom) koji je predmet promatranja, s naknadnim i neizostavnim trenutkom istraživanja (od strane učenika) vezano uz zadržavanje dimenzija.

Kao i kod jednodimenzionalne izometrijske operacije, operacija prevođenja ima svojstvo izravne jednakosti i pritom ne predstavlja pretjerane teškoće u izvršenju.

Rad s učenicima

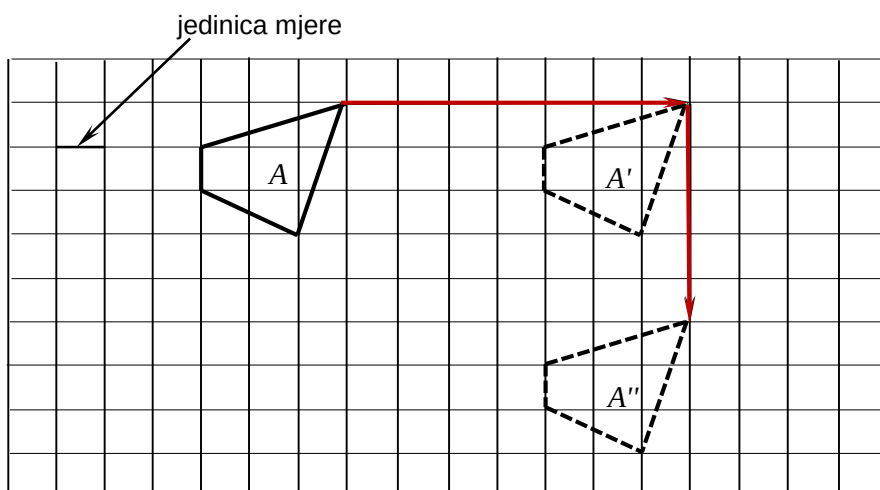
Vezano uz dvodimenzionalnu izometriju, učenicima se mogu dati na rješavanje sljedeći zadaci:

Z1. Trokut A pomakni (transliraj) u desno za deset jedinica.

Trokuti A i A' imaju svojstvo izravne jednakosti.

Z2. Četverokut A pomaknuti u desno za sedam jedinica i zatim pomaknuti prema dolje za pet jedinica.

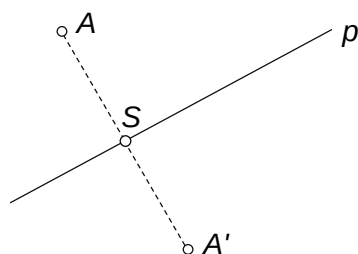
Četverokuti A, A' i A'' imaju svojstvo izravne jednakosti.

4.Simetrija kao izometrija u ravnini

Definicija: Neka je u ravnini Π zadan pravac p i točka A koja ne pripada pravcu p , $A \notin p$. Za preslikavanje točaka $f_p : A \rightarrow A'$, takvo da je dužina $\overline{AA'}$ okomita na pravac p i da je $\overline{AS} = \overline{SA'}$, gdje je točka S sjecište dužine $\overline{AA'}$ i pravca p , kažemo da je simetrija.

Pravac p nazivamo os simetrije.

Jednostavnije rečeno: Ako simetrija (ili zrcaljenje) točki A , $A \notin p$, pridružuje točku A' , onda je os simetrije p simetrala dužine $\overline{AA'}$. [1], [7], [8]. Vidjeti sliku 2. Dakle, pod simetrijom razumijevamo izometriju ravnine kojoj je skup fiksnih točaka pravac p . Stoga se simetrija naziva i osna simetrija, koja je jednoznačno određena svojom osi simetrije. [3], [7].

Slika 2. Simetrija točke A u odnosu na pravac p

Naziv *simetrija* dolazi od grčke riječi *συμμετρία* u značenju *slaganje dimenzija*; u svakodnevnom shvaćanju simetrija se odnosi na osjećaj skladne i lijepe proporcije i ravnoteže. [4], [9]

Osna simetrija je *gibanje* koje mijenja orijentaciju; riječ je (radi se) o gibanju druge vrste.

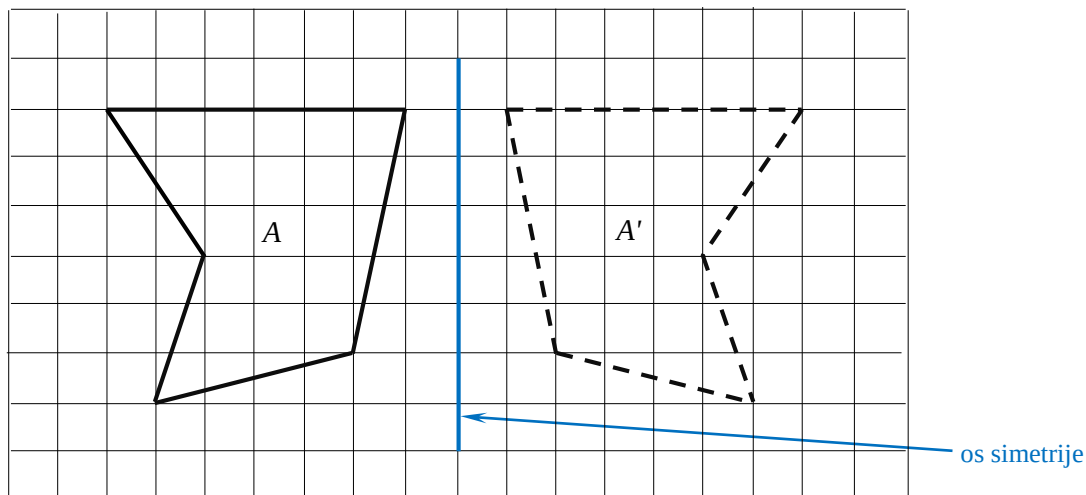
Simetrija, kao i kod jednodimenzionalne izometrijske operacije, uvažava nepromjenjivost dimenzija, čuva distancu (udaljenost) točaka.

Određivanje (crtanje) simetričnog lika, sa naznačenim izometrijskim svojstvima, relativno je jednostavno: ono uključuje crtanje svake točke zadanog lika. Međutim, u stvarnosti se to radi samo za rubne (krajnje) točke segmenata (dužinâ) koje oblikuju, definiraju geometrijski lik, figuru.

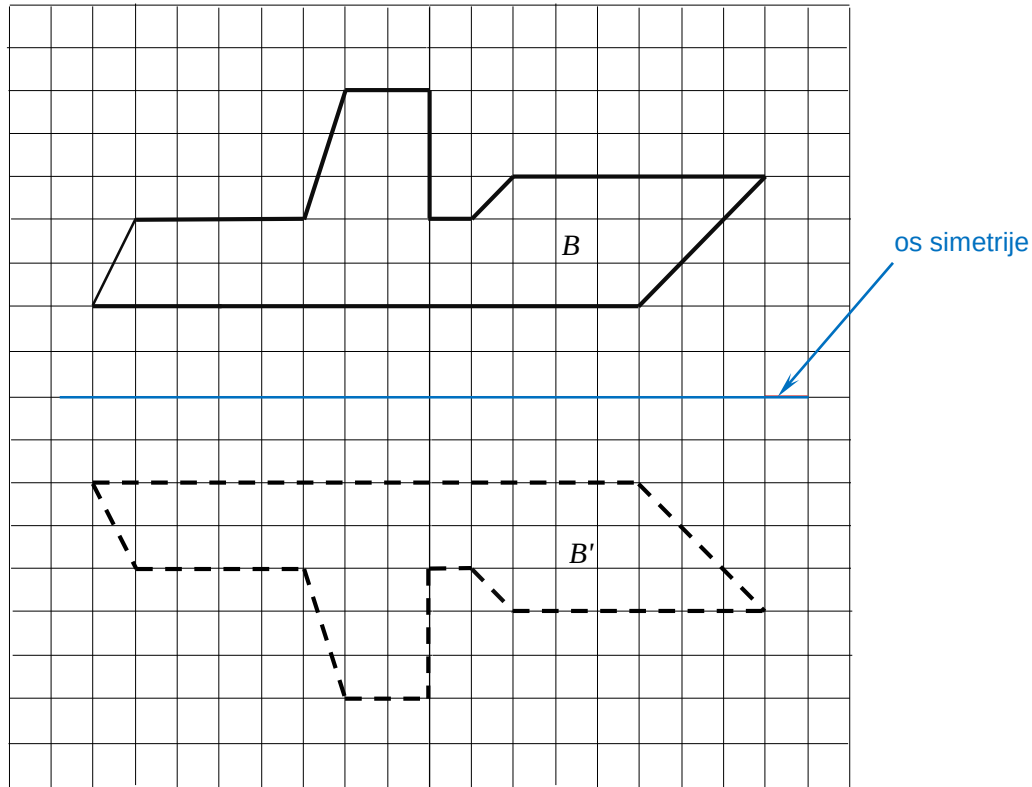
Rad s učenicima

Učenicima se mogu zadati sljedeći zadaci:

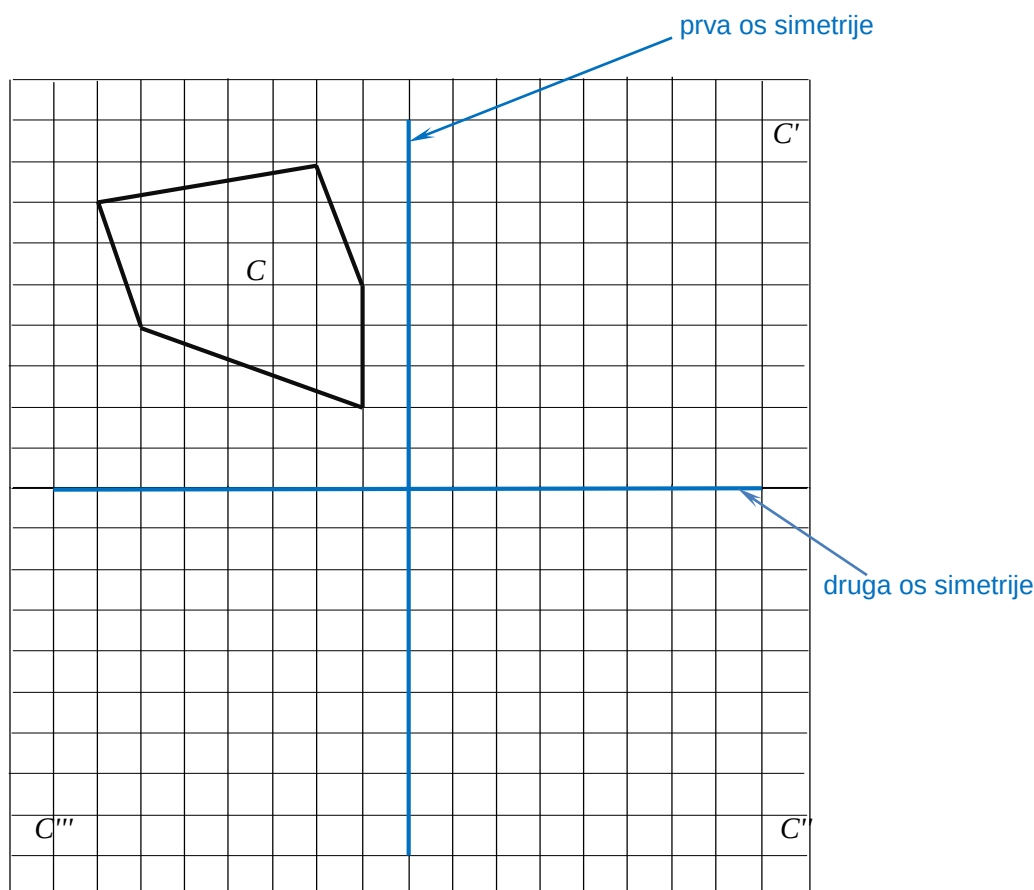
Z3. Lik *A* (peterokut) zrcaliti u lik *A'* u odnosu na os simetrije.

Z4. Lik *B* zrcaliti u lik *B'* u odnosu na os simetrije.

- Z5.** Lik C (peterokut) zrcaliti u lik C' u odnosu na prvu os simetrije, zatim lik C' u lik C'' u odnosu na drugu os simetrije i zatim lik C'' u lik C''' u odnosu na prvu (može i s obzirom na drugu) os simetrije.

apomena: Ove i slične zadatke učenicima prvog razreda osnovne škole moguće je davati na rješavanje već na samom početku nastavne godine radi razvijanja motorike ruke, te razvijanju razmišljanja, zaključavanja i spretnosti, povećanja koncentracije i pažnje, te razvijanju kritičkog rasuđivanja. Naravno, ovakve zadatke moguće je zadavati i kasnije.

– o o o –

Kasnije se učenicima mogu dati na rješavanje i zadaci vezani uz prostor, tj. pomicanje i određivanje simetrije geometrijskih tijela.

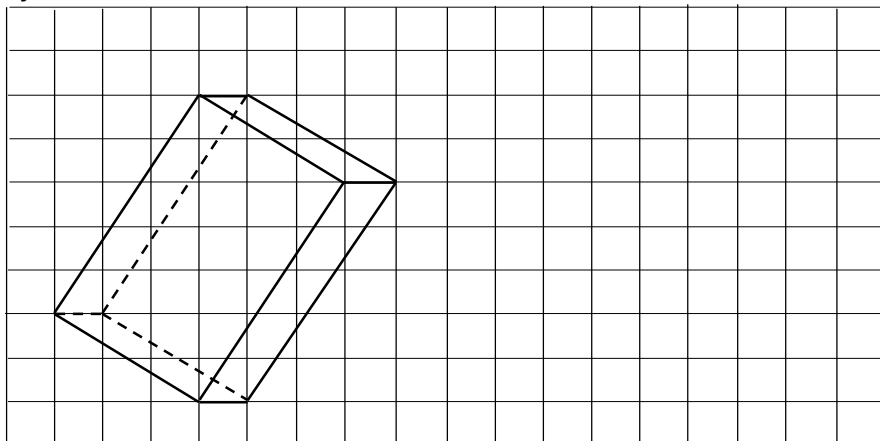
Pomicanje (translacija) tijela može biti udesno ili ulijevo, gore ili dolje (ravno ili ukoso). Pritom se ne smiju davati obla geometrijska tijela! Dakle, valja davati s *a m o* uglatu geometrijska tijela! *Zašto?*

Mogu se zadati sljedeći zadaci:

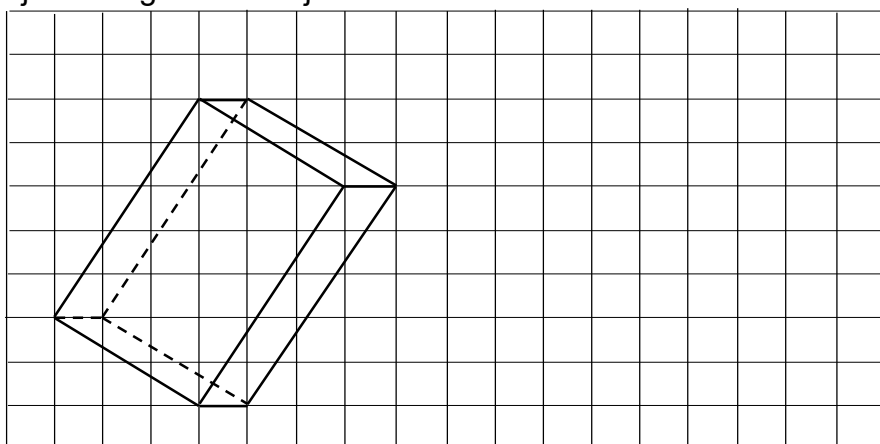
Z6. Geometrijsko tijelo na slici (kvadar, tj. pravokutni paralelepiped) pomaknuti (translatirati) za:

- (1) osam jedinica u desno;
- (2) jednu jedinicu gore i četiri jedinice desno.

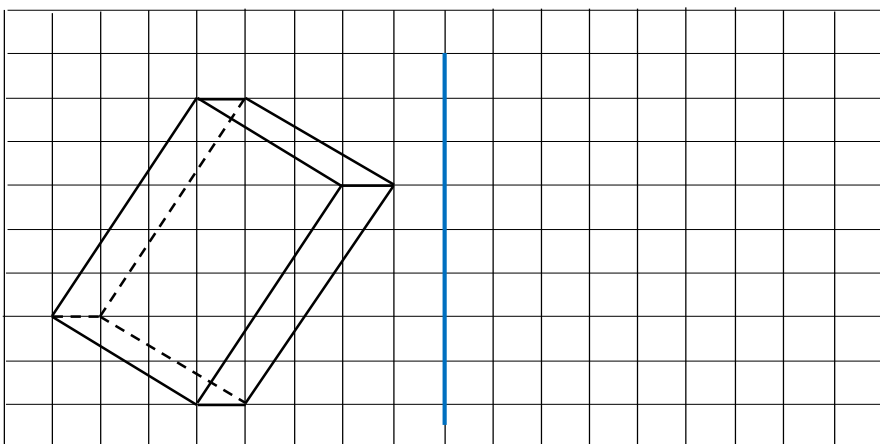
(1) osam jedinica u desno;

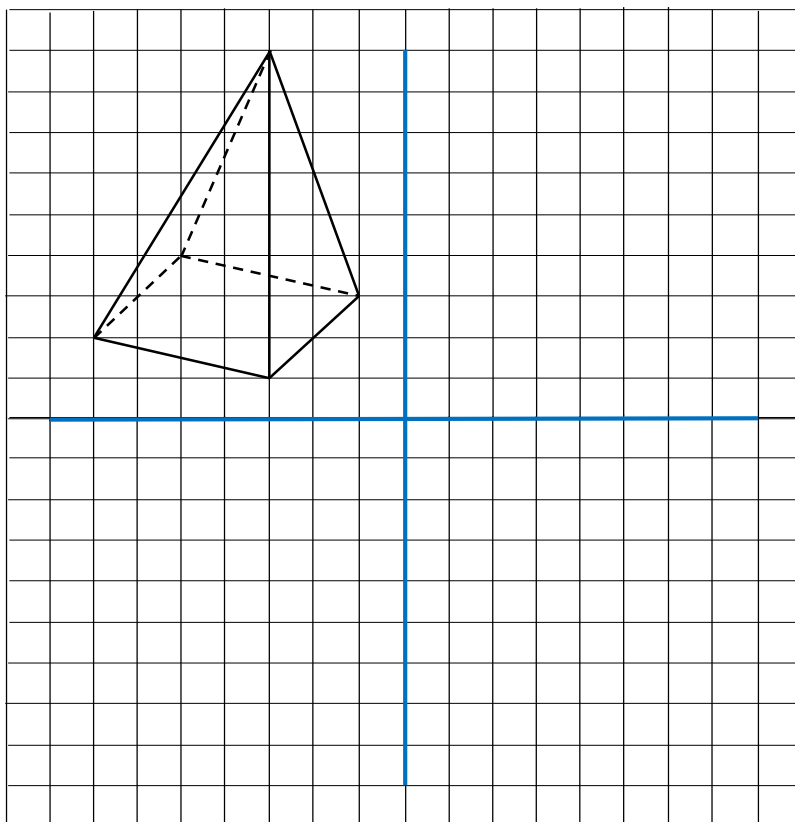
(2) jednu jedinicu gore i četiri jedinice desno

Z7. Geometrijsko tijelo na slici zrcaliti u odnosu na os simetrije.

Z8. Geometrijsko tijelo na slici (kvadratna piramida) zrcaliti u odnosu na obje osi simetrije.

5.Literatura

- [1] Benčić, V. (1969). *Elementarna geometrija, II. Dio*. Zagreb: Školska knjiga.
- [2] Croveti, G. (1981). *Didattica: Educazione geometrica 1*. Milano: Edizione Scuola Vita.
- [3] Gusić, I. (1995). *Matematički rječnik*. Zagreb: Element.
- [4] Hill, T.Ch. & Lederan, M.L. (2005). *Symmetry and the Beautiful Universe*. Prometheus Books.
- [5] <https://theclickinggeneration.com>3315definicion>
- [6] *Izometrija*. Hrvatska enciklopedija (mrežno izdanje). Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013 – 2023. Pristup: 24. 12. 2023. <<https://www.enciklopedija.hr/clanak/28339>>.
- [7] Radić, M., Sušan, R. i Grilj, I. (1983). *Izometrije u nastavi matematike u osnovnoj i srednjoj škole*. Sarajevo: Svjetlost.
- [8] Radić, M. (1972). *Euklidova geometrija*. Zagreb: Školska knjiga.
- [9] Zee, A. (2007). *Fearful Symmetry*. New Jersey: Princeton University Press.

Stručni rad

DEBATA U NASTAVI ENGLESKOG JEZIKA

Genoveva Stanić

Osnovna škola Ljudevita Gaja, Zaprešić

Sažetak

Vještina raspravljanja oko neke teme puno je više od napada na argumente s kojima se ne slažemo. Ona zahtijeva znanje, komunikacijske vještine, empatiju i kritičko mišljenje. Budući da su nam učenici različiti, nemaju svi želju i priliku usavršavati te vještine u različitim prilikama. Primjenom debate možemo ih uključiti u nastavu na malo drugačiji način i omogućiti im razvoj spomenutih vještina. U članku detaljno prikazujem svoje iskustvo u primjeni debate u nastavi Engleskog jezika i koristi koje ona donosi.

Ključne riječi: komunikacija, argumenti, javni nastup, timski rad, vrednovanje

1.Uvod

Pojam „debata“ zvuči kao aktivnost koja traži puno pripreme i predznanja svih sudionika. Takav je bio i moj dojam prije nekoliko godina, i to je točno kada se radi o klasičnim oblicima debate. Ipak, debata na satu Engleskog jezika puno je manje zahtjevna i za učitelja i za učenika, a plodovi su višestruki. Iskustva s klasičnim formatima debate nemam puno, ali debatu u nastavi često prakticiram i baš zbog toga smatram da je trebam približiti kolegama i potaknuti ih na korištenje iste.

2.Primjena debate u nastavi Engleskog jezika

Poticaj da pokušam s debatom kao nastavnom metodom dobila sam od svojih učenika, tada osmaša, koji su tijekom prelistavanja udžbenika na početku nastavne godine naišli na taj pojam. Kada smo ga objasnili, pitali su možemo li isprobati debatu na satu. Budući da sam se smatrala neiskusnom u tom području, nisam se odmah odvažila na to, ali nakon malo pregovaranja, dogovorili smo se da ću za njih pripremiti debatu. Za pripremu sam zavirila u materijale seminara za unaprijeđenje poučavanja koji sam pohađala nekoliko godina ranije (Čitanje i pisanje za kritičko mišljenje, Forum za slobodu odgoja), a u sklopu kojeg smo odradili jednu vježbu debate. Nakon odradene prve debate, vidjela sam da postoji prostor za poboljšanje, ali prošlo je iznad mojih očekivanja. Zbog toga sam odlučila pokušati i u ostalim razredima paralelke i već drugu školsku godinu prakticiram je sa svim sedmim i osmim razredima kojima predajem.

2.1.Svrha i ishodi

Debatu radim svake godine jer smatram da učenici i ja imamo od nje višestruke koristi. Za početak, učenici vježbaju govorenje na stranom jeziku u drugačijem i neformalnijem okruženju. Istovremeno usavršavaju javni nastup. Osim toga vježbaju i planiranje, timski rad, uvažavanje drugih i kritičko mišljenje. Nekada smo svi (ne samo djeca i mladi), skloni misliti da je naše stajalište jedino ispravno. Tijekom debate pripremajući i slušajući argumente strane koju možda osobno i ne zastupamo, širimo vidike i jačamo empatiju.

Tema debate obično je vezana uz gradivo koje smo obrađivali, tako da učenici imaju priliku vježbati ciljani vokabular i gramatičke strukture engleskog jezika.

Iako je prvo na što pomislimo kada je riječ o debati govorenje, učenici vježbaju sve četiri jezične djelatnosti tijekom njezine pripreme i izvođenja.

Priprema argumenata i govora odlična je prilika za vježbanje pisanja. Iako je poželjno govoriti bez (previše) gledanja u tekst, potičem učenike da svoje argumente i razrade zapisuju na engleskom jeziku kako se tijekom govora ne bi „pogubili“. Također, učenici rade bilješke i tijekom govora protivničke ekipe. To moraju činiti prilično brzo i na način da sami izdvajaju najvažnije informacije koje trebaju zapisati. Osim toga, prilikom debate postoji vrijeme za unakrsna pitanja i odgovore. Na taj način vježbaju i slušanje s razumijevanjem.

Bilješke su im podloga za usmeno izražavanje: govore, pitanja i odgovore tijekom debate. Kako bi bili uvjerljivi, važno je da govori budu strukturirani, smisleni i razumljivi.

Budući da rade u ekipama, često se služe bilješkama drugih učenika iz ekipa, pri čemu vježbaju čitanje s razumijevanjem.

2.2.Struktura debate u nastavi

Pri izvođenju debate u nastavi treba imati na umu da se radi o redovnoj nastavi i da, kao i u svim aktivnostima, nisu svi učenici jednako zainteresirani. Zbog toga, ali i organizacijskih razloga, struktura debate u nastavi vrlo je jednostavna.

Debatu održavam u 7. i 8. razredu nakon svake obrađene cjeline, što znači da godišnje u jednom razredu odradimo najmanje 4 debate. Biram blok sat u tjednu, ali može se organizirati i u dva odvojena sata. Tijekom prvog sata učenici se pripremaju, drugi je rezerviran za govore. Prije početka pripreme raspodijelim ih u ekipe i dodijelim im temu, koju obično ne najavljujem unaprijed.

Učenike u razredu dijelim u tri skupine: afirmacijsku, negacijsku i sudce. Sudaca, ovisno o veličini razreda, bude troje ili četvero, a ostatak učenika jednako podijelim u dvije ekipe. Raspored za svaku debatu bude drugačiji.

Podjelu u grupe radim po načelu ravnoteže- budući da dobro poznajem učenike, nastojim ih rasporediti tako da u obje suprotstavljene strane budu otvoreniji ili učenici koji se bolje snalaze u predmetu, kao i oni tiši koji možda neće biti među govornicima, ali pridonose svojim drugim vještinama, idejama ili organizacijskim sposobnostima.

Ipak, učenici me svojim nastupom u debati znaju iznenaditi i pokazati svoju drugu stranu. Nekada su tihi i samozatajni učenici oni koji jasno i samopouzdanu iznesu svoje argumente, a inače aktivni i odlični učenici se teško izražavaju kao govornici u debati, najčešće zbog treme.

Kao sudce za prvu debatu u nekom razredu biram učenike koji su u dosadašnjem radu iskazali trud, aktivnost i dobro razumijevanje jezika. Budući da u školi imamo debatni klub, za prvu debatu odabirem učenike koji su njegovi članovi, ako u razredu ima takvih. U svakoj sljedećoj debati sudci se mijenjaju, ovisno o angažmanu i rezultatima koje su pokazali kao dio ekipa.

Uloga sudaca tijekom prvog sata je jednako i nepristrano pomagati i jednoj i drugoj ekipi u pripremi argumenata. Mogu pomoći na sve načine: oblikovanje i odabir argumenta, prijevod na engleski jezik, savjetovanje za izlaganja. Jedino što je zabranjeno je prenositi informacije iz jedne ekipe u drugu (primjerice afirmacijskoj ekipi reći koje argumente priprema negacijska ekipa).

Tijekom drugog sata sudci sjede za svojim stolom, prate izlaganja, vode bilješke, međusobno se konzultiraju i donose odluku o tome koja ekipa je pobijedila.

Drugi sat je rezerviran za samu debatu, tj. govore. Taj sat je podijeljen u četiri dijela: prvi govor afirmacijske i negacijske ekipe; drugi govor afirmacijske i negacijske ekipe; pitanja i odgovori; završni govor afirmacijske i negacijske ekipe.

Uvijek prvo izlaže afirmacijska, zatim negacijska ekipa.

Prvi govor služi za predstavljanje i objašnjavanje argumenata koji zastupaju dodijeljenu tvrdnju. Drugi govor služi za pobijanje argumenata protivničke strane: tijekom prvog govora afirmacijske ekipe negacijska strana vodi bilješke. Nakon toga svoje argumente odmah izlaže negacijska strana, a afirmacijska vodi bilješke.

Imaju nekoliko minuta za pripremu drugog govora u kojem se trebaju osvrnuti na argumente protivničke ekipe iz svojih bilježaka i iznijeti protuargumente za svaki od njih. Obično ti govori počinju sa: You said that (protivnički argument), but we don't agree because (protuargument). Ovdje već počne komešanje i uzrujavanje učenika oko određenih izjava protivničke ekipe, ali bitno je da govori završe bez prekidanja.

Slijedi nekoliko minuta za pripremu i dio za pitanja i odgovore (Q&A). Ovo je dio gdje svaki učenik može postaviti pitanje ili dati odgovor na njega. Zbog vremenskih i organizacijskih razloga učitelj može biti taj koji daje riječ učenicima koji dignu ruku za postavljanje pitanja, a za davanje odgovora, protivnička ekipa se obično samostalno dogovori. Pitanja obično počnu s What did you mean by (izjava protivničke ekipe)?, a završe s potpitanjima i dodatnim argumentima. Učitelj ovdje treba pripaziti na vrijeme i primjerenost komunikacije i po potrebi zaustaviti raspravu ako se počne vrtjeti u krug s istim argumentima. Pitanja mogu postavljati i sudci, a na kraju ako nešto ostane neriješeno, i učitelj.

Nakon pitanja i odgovora, ekipe imaju nekoliko minuta vremena za pripremu zadnjeg govora u kojem osnažuju svoje argumente, ciljano napadaju argumente protivničke strane i sažimaju sve rečeno u svoju korist. To čine na temelju protuargumenata koje su čuli i postavljenih pitanja.

Vremenski okvir koji zadajem učenicima za govore je dvije minute, ali on im služi samo za orijentaciju i nije ograničavajući i diskriminirajući za ocjenu ili bodove, što znači da zanemarim ako govore duže ili kraće od toga.

Kao što sam već spomenula, debatu radim u 7. i 8. razredu zbog toga što u toj dobi učenici već imaju dovoljno znanja i vještina za aktivno i samostalno sudjelovanje. U 5. i 6. razredu primjerenije su debatne igre, kratke aktivnosti koje služe za razvoj debatnih vještina i priprema za ekstenzivnije rasprave u višim razredima. Neke od debatnih igara su Prodavanje apsurdnih proizvoda (www.hdd.hr) i Uopće se ne slažem (debate.bm).

Prodavanje apsurdnih proizvoda uključuje pripremu (osobine dobrog prodavača), podjelu papirića s proizvodima koje je teško prodati (primjerice kišobran s rupama ili smrdljivi sapun), pripremu za izlaganje gdje učenici promišljaju o tome što bi nekoga zainteresiralo i privuklo, i izlaganje u kojem pokušavaju prezentirati svoj proizvod.

Uopće se ne slažem je vježba za razvoj vještine davanja protuargumenata. Učitelj ili učenici pripreme nekoliko izjava, svaku na posebnom papiriću. Izjave mogu biti ozbiljne, nelogične, kontroverzne, vezane za određenu temu... Neke od mogućih izjava su: Treba zabraniti ulaz automobilima u centar grada; Rođendan bi trebao biti neradni dan za slavljenika i sl. Jedan učenik kaže svoju izjavu, dok drugi učenik kaže Uopće se ne slažem i objasni zbog čega se ne slaže.

2.3.Vrednovanje

Debata u nastavi može sadržavati dva oblika vrednovanja: sudačko, kojim se određuje koja ekipa je bila uvjerljivija i imala bolje argumente i ocjenjivanje brojčanom ocjenom koju dodjeljuje učitelj.

Budući da se radi o osnovnoj školi, mlađim učenicima i činjenici da učenici tek usvajaju vještinu debatiranja na engleskom jeziku, učenicima koji se osobito istaknu tijekom sata debate dajem isključivo odličnu ocjenu u rubriku „Govorenje“. Za odličnu ocjenu moraju jasno prenijeti svoje argumente i protuargumente. Ovdje manje nego kod usmenog odgovaranja gledam točnost gramatičkih konstrukcija i širinu vokabulara jer smatram da su bili dovoljno uspješni ako su uspjeli prenijeti svoje argumente, postaviti pitanja i odgovoriti na

njih s razumijevanjem. Napominjem da (odličnu) ocjenu može dobiti bilo koji učenik, neovisno o tome je li član afirmacijske, negacijske ili sudačke ekipe, jer ona odražava osobni angažman i doprinos pojedinca, bez obzir na to koja grupa pobijedi.

2.4. Suđenje

Učenici u ulozi sudaca imaju slobodu kreirati kriterije praćenja i bodovanja onako kako im je najpraktičnije pratiti cijelu debatu i objasniti svoju ocjenu. Najčešće se radi o sustavu plus/minus ili broju bodova za svakog govornika i Q&A pri čemu se na kraju sve zbraja.

Prije početka debate upoznam učenike i sudce sa svojim bodovanjem koji im može ili ne mora poslužiti kao inspiracija. Moj glas je najčešće „ukrasni“ dok konačnu odluku donose sudci. U iznimnom slučaju kada se oni iz nekog razloga ne mogu dogovoriti, moj glas može prevagnuti.

Najjednostavnije mi je bodovati tri kategorije u svakom govoru i Q&A: argumente, uvjerljivost nastupa i grupnu suradnju. Svaku kategoriju ocjenjujem skalom od 0 do 2 boda, čime svaka ekipa može skupiti najviše 24 boda.

Argumenti su važni jer pokazuju dobru pripremu teme. Za svaki argument učenici pripreme i objašnjenje i primjer. Potičem ih da radije pripreme manje argumenata, ali dobro potkrepljenih, nego da samo nabroje puno neobjašnjenih argumenata. Pri tome moraju paziti na njihovu točnost i logičnost. Učenici se za pripremu na satu mogu koristiti samo udžbenicima, bez interneta. Zbog toga imaju ograničene resurse, ali i priliku za kreativnost i bolju međusobnu suradnju. Kvaliteta argumenata se povećava korištenjem širokog raspona vokabulara i primjerenih gramatičkih oblika.

Uvjerljivost nastupa se, osim u dobrim argumentima, odražava i u tjelesnom stavu, glasu, gestama i izrazima lica. Učenici smiju imati bilješke kod sebe tijekom izlaganja, ali im naglašavam da će ono biti uvjerljivije ako češće uspostavljaju kontakt očima s publikom nego papirom.

Budući da se radi o debati na satu, u razredu, pažnju pridajem i grupnoj suradnji, tj. ponašanju članova grupe tijekom pripreme i izlaganja. Naglašavam važnost doprinosa svakog člana grupe- nije u redu da netko ne radi ništa, kao ni da netko odrađuje sve jer misli da zna najbolje. Kod debate se, više nego kod klasičnog grupnog rada, vrlo jasno vidi doprinos grupe.

Ako primjerice govore piše samo jedna osoba, a izlaže netko drugi, nastup neće biti uvjerljiv, jer govornik ne poznaje temu. Također, tijekom pripreme i izlaganja usmjeravam i pazim na kolegijalno i pristojno ponašanje (bez ismijavanja, izrugivanja i isključivanja bilo kojeg učenika).

3.Zaključak

Iz svega do sada pročitnog, vidljivo je da je učitelj taj koji uvodi debatu u nastavu, ali glavni nositelji su učenici. Učenici debatu pripremaju i izvode. Učitelj je moderator, po potrebi pomoćni sudac i onaj koji usmjerava raspravu koja je možda otišla u neželjenom smjeru. Meni kao učiteljici je debata prilika da upoznam svoje učenike u malo drugačijem svjetlu, vidim njihove stavove i način komunikacije u grupi. Mogućnost da ih potaknem na samostalnost i nove izazove, ali i dopustim da odaberu ulogu u kojoj se osjećaju najugodnije.

4.Popis literature

Publikacije i udžbenici:

[1.] Dooley, J. (2021). Right On! 4, Express Publishing

[2.]Steele, J. L., Meredith, K.S., Temple, C. (2011.). Čitanje i pisanje za kritičko mišljenje; Nove strategije za promicanje kritičkog mišljenja; Vodič kroz projekt IV. Forum za slobodu odgoja, 3.izdanje

Mrežne stranice:

[3.]Bermuda Debate Society.

URL:<http://debate.bm/wpcontent/uploads/2020/07/Debating-Games.pdf>
(pristupljeno 6.10.2024.)

[4.]Hrvatsko debatno društvo. URL: <https://hdd.hr/wp-content/uploads/2018/01/WS-Debatne-igre.pdf> (pristupljeno 6.10.2024.)

Stručni rad

EKOLOGIJA U TREĆEM RAZREDU

Jasmina Glavič

Osnovna škola Stična, Ivančna Gorica

Sažetak

Ekologija proučava odnose između živog i neživog okoliša. Znači li to zaštitu okoliša? U svakom slučaju, udio otpada/ambalaže je sve veći i moramo misliti eko za naš planet i naše potomke. A to počinje od odgoja male djece - da ne bacaju papir na pod, ne puštaju vodu, ne traže uvijek novu igračku... Naš primjer je važan. U trećem razredu na satu Učimo o okolišu imamo dosta sati posvećenih ekologiji i brizi o pravilnom odlaganju otpada. Napravili smo veći projekt i interdisciplinarno povezali ovu temu. U projekt je bilo uključeno 26 učenika. Proveli smo aktivnosti iz gotovo svih predmeta. Budući da ljudi svake godine proizvedu sve više otpada, zapitali smo se gdje otpad odlazi ako ne ide na odlagalište. Napravili smo koristan glazbeni instrument od plastike. Učili smo o zaštiti okoliša za životinjske i biljne vrste koje žive uz čovjeka koji je najveći zagađivač prirode. Pročitali smo knjigu primjerenu učenicima i izradili ilustracije.

Ključne riječi: otpad, recikliranje, zaštita planeta, živa i neživa priroda

1. Uvod

Recikliranje je prerada otpadnih materijala s ciljem stvaranja novih. Riječ dolazi od engleskog izraza 'recycle', što doslovno znači ponavljati krug, što označava i znak za reciklažu. U zemljama engleskog govornog područja ideja je sažeta sloganom 3R - reduce, recycle, reuse - što se prevodi kao smanji, recikliraj i ponovno upotrijebi. [1] Učenici su savladali novu riječ, a imali smo i znak za reciklažu ispred sebe tijekom cijelog projekta. U našoj školi odvajamo otpad, prikupljamo baterije, uloške i organiziramo akcije prikupljanja papira. Učim učenike, da ugase svjetlo kada ima dovoljno svjetla, da zatvore vodu ili da je ne puštaju bez potrebe. U radu koristimo manje papira ili svaki mali komadić možemo iskoristiti za novu sliku ili izraditi mali proizvod u origami tehnici.

Recikliranje otpada ima mnoge prednosti:

- Korištenjem recikliranih materijala u proizvodnom procesu potrošnja energije je značajno manja nego kod izrade novih proizvoda od sirovina.
- Recikliranjem se smanjuje potreba za iskorištavanjem prirodnih resursa u rudarstvu, kamenolomima i šumama.
- Recikliranjem se smanjuje broj odlagališta otpada. Krajem 2006. godine u Sloveniji su bila registrirana 83 odlagališta koja rade ili su zatvorena.
- Recikliranjem se siječe manje šuma, a više stabala znači manje stakleničkih plinova. U Velikoj Britaniji se procjenjuje da se recikliranjem uštedi 18 milijuna tona ugljičnog dioksida godišnje, što je ekvivalentno emisiji 5 milijuna automobila. [2]

I mi smo se na satu „dotjerali“ u ekologe i otišli do obližnjeg potoka pogledati živa bića koja tamo žive. Ekologija je riječ koju smo osvojili.

Osnovna zadaća ekologa je upoznavanje djelovanja prirode. Živa bića su uvijek u prvom planu u proučavanju, posebno njihov odnos prema okolišu. Proučavaju se kako bi čovjeku kao vrsti omogućili kvalitetan i dug život, jer čovjek ne može preživjeti bez drugih vrsta na planetu. [3]

2. Putovanje WC papira

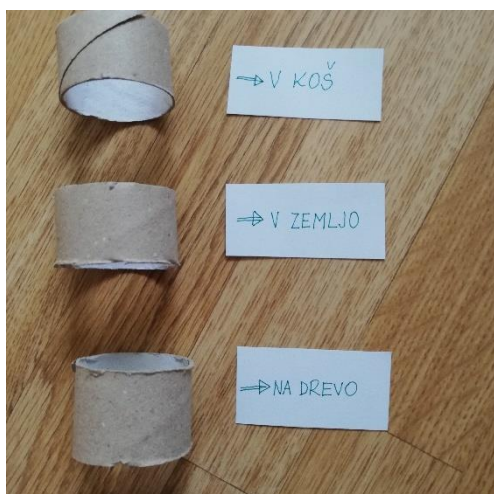
Učenici i ja odlučili smo promatrati i pratiti otpad – rolu toaletnog papira.

Podijelili smo ga na tri dijela. Jedan dio smo bacili u kantu, drugi zakopali u zemlju, a treći objesili na drvo. (slika 1)

Predviđanja:

1. Otpad: Budući da smo ga bacili u kontejner za papir i karton, zaključujemo da će se na odlagalištu preraditi i od njega napraviti nešto novo, korisno.
2. Otpad: Budući da smo ga zakopali u zemlju, pretpostavljamo da će tamo istrunuti. (slika 2)
3. Otpad: Budući da smo ga objesili na drvo, pretpostavljamo da će ga kiša smočiti i da će se brže razgraditi. (slika 3)

Što se tiče vremena, najduže će trajati 2. otpad.

Slika 1: Rola podijeljena na 3 dijela

Slika 2: U zemlji

Slika 3: Na drvetu

Učenici znaju da se otpad pravilno razvrstava na odlagalištima i da se mnogi od njih recikliraju. I u našoj školi provode se razne akcije prikupljanja: papira, baterija, uloške, čepova... Odvajaju se i kod kuće s ciljem recikliranja i očuvanja planeta čistim. Znaju da se drveće uništava da bismo imali bilježnice, novine, knjige. Oni znaju da je drveće pluća naše Zemlje.

Nalazi:

Nakon tri mjeseca, prvi otpad je sigurno već pravilno obrađen na odlagalištu (Slika 4). Vjerujemo da će se u konačnici ponovno koristiti.

Ostali otpad smo iskopali. Jedva smo ga našli. Bio je mokar, blatan, u jako lošem stanju. (slika 5)

Nakon 14 dana treći je otpad zbog vjetrova nestao na nepoznatom mjestu. Ponovno smo ga vezali na sličan način. Nakon mjesec dana bio je natopljen, jer je kiša padala nekoliko dana. Zatim ga je sunce osušilo. Još uvijek je na stablu nakon tri mjeseca, karton se malo istanjio i jedva drži konac.

Tako da otpad odlazimo u prave kontejnere kako bi se iz njega stvorilo nešto novo. Otpad ne bacamo u prirodu jer nekima treba milijun godina da „nestanu“. Otpad ne zakopavamo, jer se time uništavaju podzemne vode, plodno tlo, a još duže mu treba da "nestane".

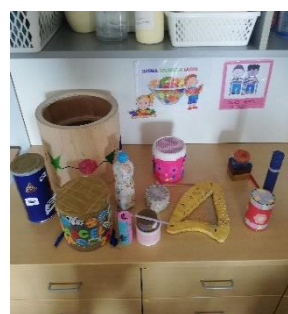
Slika 4: Na odlagalištu

Slika 5: Drugi dio otpada

Slika 6: Treći dio otpada

3. Recikliranje ambalaže

Učenici su kod kuće morali zamisliti jedno glazbalo i donijeti odgovarajući otpadni materijal. Na likovnoj smo izradili uporabno glazbalo koje smo na kraju i isprobali. (Slike 7 – 10). Sat glazbene umjetnosti bio je raznolik. Podijelili smo se u različite skupine glazbala i s njima otpratili poznatu narodnu pjesmu.

Slike 7 – 10: Izrada glazbenih instrumenata

4. Pričom za podizanje svijesti

Na satu Učimo o okolišu otišli smo do obližnjeg potoka. Pačići su odmah odletjeli, pa smo promatrali manje životinje: vodene klizače, pauke, male kukce. Čak i ako ne vidimo životinje, vjerujemo da su skrivene ovdje. Veće rijeke dom su većih životinja koje su uočljive i brinu o okolišu.

Čitanje priča djeci približava upoznavanje prirode na bajkovit način. Pravi ekolog je onaj koji pomaže živim bićima i brine o prirodi.

Odabrana knjiga autorice Alenke Klopčič: Bober Kasti in žabica Silva [4] opisuje događanja uz rijeku Krku koja je u našoj neposrednoj blizini. Stoga je okruženje učenicima poznato. Učenici znaju kako se brinuti o žabama jer se svake godine održava akcija nošenja žaba u Radensko polje kod Grosuplja. Svi smo se pobliže upoznali sa životinjom dabrom.

Tako smo shvatili, da je voda vitalna, kako možemo pomoći zaštititi planete Zemlje. Naučili su o dabru i njegovom uništenju ako mu oduzmemo stanište.

Učenici znaju, da je čovjek najveći zagađivač, da uništava stanište životinja uz i u rijeci, da otpadu nije mjesto u prirodi već u kontejnerima, da je u čistom okolišu ugodno živjeti i igrati se.

Dječja mašta je neograničena. Na likovnoj umjetnosti kreativno su osmislili sadržaj i učvrstili stečena ekološka znanja. (slike 11 – 14)

Slike 11 - 14: Primjeri ponovnog stvaranja

5. Zaključak

Znanje koje učenici stječu kroz sate rada na odabranoj temi zasigurno će produbiti i ostati u njima. Učenici su jako dobro prihvatili projekt, bili su vrlo motivirani i sa zanimanjem su istraživali. Svijest o potrebi odvajanja otpada, brige o čistom okolišu i vodi nešto je što učitelji usađuju ovim mladim ljudima. Biti ekolog na svakom koraku i upozoravati druge na pogreške dobro je za cijelo društvo i naš planet. Na taj način možemo značajno doprinijeti čistom okolišu, živim bićima, sigurnosti rijeka i pitke vode.

6. Literatura:

- [1] <https://ekoglobal.net/kaj-je-recikliranje/> (pridobiveno 12. 8. 2024)
- [2] <https://www.lep-planet.si/o-recikliranju/zakaj-je-recikliranje-pomembno/> (pridobiveno 16. 8. 2024)
- [3] https://dijaski.net/gradivo/bio_sno_ekologija_06#google_vignette (pridobiveno 16. 8. 2024)
- [4] Klopčič, A. (2012). Bober Kasti in žabica Silva. Ljubljana: Energija doma, Energetika.Net.

Stručni rad

KAKO POMOĆI BOLESNOJ DJECI

mag. croat. Luka Gaćeša

Sažetak

Članak se bavi pitanjima kako pomoći bolesnoj djeci. Savjetovanje jest preporuka u kojem osoba daje savjete drugoj osobi kako postupiti u određenom slučaju s ciljem da joj pomogne. Neki se roditelji na bolest jako dobro prilagode, dok se drugi roditelji teško prilagode ili nikako. Prilikom saznavanja bolesti, obično će neki roditelji biti vrlo znatiželjni, dok će drugi roditelji biti manje znatiželjni, htjet će znati što manje o bolesti koje ima njegovo dijete. Osim, općenitih ciljeva, glavni je cilj pružanje socijalne i emocionalne potpore roditeljima. Stavovi koji su bitni za uspostavljanje odnosa su: poštovanje, samozatajnost, otvorenost, empatija, entuzijazam. Teškoće su nešto što otežava izvođenje neke radnje ili funkcije, dok su problemi vrsta zadataka koje treba riješiti. Priopćavanjem dijagnoze, roditelji se počnu prilagođavati i prolaze kroz promjene koje nisu ugodne. Roditelji moraju dobro procijeniti vrijeme kako bi ostvarili svoj cilj koji je potreban i postaviti prioritete. Kako bi se dijete osjećalo sretno i zadovoljno, roditelji trebaju pristupiti iskreno.

Ključne riječi: savjetovanje, prilagodba obitelji na bolest, teškoće i škola, promjene i pomoć roditeljima, rješavanje problema.

1. Uvod

U ovom članku obradit će se tema pod naslovom Pomozimo bolesnoj djeci. Na početku članka upoznat ćemo se s pojmom savjetovanje, vrstama bolesti i općenito kako se nositi s bolešću. Nadalje, vidjet ćemo kako se obitelj prilagođava na bolest, te kako roditelji reagiraju u pojedinim situacijama. Zatim, saznat ćemo koji su to ciljevi koji se trebaju ostvariti kako bi se roditeljima pomoglo. Pritom ćemo reći koji su najvažniji stavovi za uspostavljanje kvalitetnog odnosa između roditelja i pomagača. Također, susret ćemo se teškoćama i problemima koji se pojavljuju kod djece, i otkrit ćemo kako to utječe na njih. Na kraju članka, vidjet ćemo kako roditelji prolaze kroz promjene i koja rješenja postoje kako bi se riješili problemi. Cilj je ovog članka prikazati kako pomoći djeci s teškoćama, upotrebljavajući kvalitetne metode i potrebna rješenja.

2. Savjetovanje

Kad je riječ o kroničnoj bolesti, nju ne možemo izliječiti, ali možemo prihvatiti realnost problema, i činjenicu da se obitelji s njima moraju boriti. Možemo iskazati poštovanje obiteljima, znajući da će one same rješavati sve svoje teškoće, i više od toga. Obiteljima možemo pokušati prenijeti poštovanje što ga osjećamo za njih, jer će se tada osjećati sigurnijima u sebe, i stoga sposobnijima da prihvate probleme [1]. Savjetovanje ima višestruka značenja. Kako navodi Hilton Davis, savjetovanje obuhvaća svaku situaciju u kojoj postoji uzajaman sporazum po kojemu jedna osoba komunicira s drugom u pokušaju da joj pomogne [2]. Bit, je, stoga, u pomaganju, ali slušanjem druge osobe, i komuniciranjem s tom osobom. Savjetovanje jest razgovor s osobom kako bi ona sama odlučila je li i to primjereno [3]. Svrha savjetovanja nije samo rješavanje problema, već pokušaj pomoći ljudima kako bi se osjećali zadovoljnima samima sobom [4]. Riječ bolest i bolesno stanje, odnose se na neki postojeći problem u fizičkom funkcioniranju tijela, koji se opisuje nizom znakova i simptoma, očekivanim razvojem tih simptoma, i patologijom i uzrocima [5].

Izraz teškoće u razvoju definiran je s aspekta ponašanja, i odnosi se na ono što dijete ne može raditi zbog neke bolesti ili ozljede. Sve bolesti mogu imati takve učinke, ali neke izrazitije od drugih [6]. Najčešće bolesti su ekcemi, koji se pojavljuju kod 8 do 10% djece, i astma, pojavnost koje se u postocima kreće između 2 i 5%. Dijabetes je prilično čest, pojavljuje se kod 1,8% djece. Ostale česte bolesti jesu razni oblici epilepsije, cerebralna paraliza, ostale ozljede mozga, rascjep usne i nepca, Downov sindrom i juvenilni reumatoidni artritis [7]. Manje česte, ali ne i manje teške jesu ove bolesti: bolest srpastih stanica, autizam, spina bifida, cistična fibroza, hemofilija, fenilketonurija, bolest bubrega i mišićna

distrofija [8]. Osobe koje pomažu su sve one koje rade u području pedijatrije, dakle zdravstvenoga osoblja (od savjetnika do patronažne službe): medicinskih sestara, fizioterapeuta, govornih terapeuta, radiologa, socijalnih radnika i učitelja [9]. Svi oni, uz mnoge druge, uključujući dobrovoljce, imaju ulogu u pomaganju savjetovanjem. Oni mogu pomoći obiteljima tako što će im pružati potporu i omogućiti im da se osjećaju zadovoljnijima sobom [10].

3. Prilagodba obitelji na bolest

Djeca koja su ozlijeđena ili bolesna, ili koja imaju trajne teškoće, zahtijevaju fizičku i osobnu pažnju, a to pogađa sve članove obitelji [11]. Svaka bolest djetetu i obitelji nameće svoje specifične probleme. Ti se problemi razlikuju ovisno o prirodi, učestalosti, uočljivosti i težini simptoma, o stupnju do kojega onesposobljavaju za samostalan život ili ga ugrožavaju, kao i o potrebnim zahtjevima liječenja [12]. Roditeljima i djeci možemo pomoći jedino ako u potpunosti shvaćamo njihove probleme, ako znamo kako tumače događaje i na koji način se prilagođuju. Naime, posljedice bolesti djeteta na roditelje, dakako, vrlo su duboke tako da gotovo 33% roditelja čija djeca boluju od karcinoma proživljava tako duboke depresije i tjeskobu da im je potrebna stručna pomoć [13]. Premda svi članovi obitelji proživljavaju velik stres i tjeskobu tijekom različitih faza bolesti djeteta, nailazimo na velik raspon reakcija: neki se prilagođuju vrlo dobro, dok drugi sasvim posustanu [14]. Model kojim se roditelj služi kako bi shvatio svoj život razvija se uglavnom postupno. Slika što je roditelji imaju o svojoj djeci i o sebi samima može se u nekim fazama rapidno promijeniti, na primjer rođenjem djeteta, ali se uglavnom mijenja polako kako se dijete razvija [15].

Međutim, u trenutku postavljanja dijagnoze neke teške bolesti dolazi do velike, iznenadne i dramatične promjene [16]. Trenutak priopćavanja dijagnoze roditelji često opisuju kao stanje šoka, obamrlosti ili konfuzije. Spominju nesposobnost da shvate što im se govori. U njihovim glavama vlada zbrka pitanja, slika i raznih misli [17]. Za većinu će roditelja, kad im se priopći da njihovo dijete boluje od kronične bolesti (na primjer, leukemije ili bolesti kao što je spina bifida), to u početku biti jedva razumljivo. Oni se suočavaju sa stanjem neizvjesnosti, koje se kreće od potpunoga neznanja do izvjesnoga ograničenoga znanja [18]. Zato proživljavaju velik strah, bolje rečeno užas. Ipak, čak i kad roditelj puno zna o bolesti, još uvijek u pogledu većine dijagnoza postoji velika neizvjesnost, jer bolesti imaju različit tijek i stoga je teško stvarati specifična predviđanja [19]. Roditelji počinju prikupljati informacije o simptomima bolesti, uzrocima, prognozi i liječenju, i usvajati vještine nužne za obavljanje potrebnih pretraga i liječenja (na

primjer, kako se nanose kreme, kako se primjenjuje inhalator, daju injekcije ili obavlja test urina) [20].

Jedni će roditelji, na primjer, htjeti saznati svaku potankost, koliko god ona bila zastrašujuća, dok će drugi željeti znati što manje. Najvažnije je pitanje, dakako, do koje se mjere bolest može liječiti, ublažiti ili usporiti [21]. Roditelji imaju vrlo snažnu i prirodnu želju da u potpunosti izliječe svoje dijete, a budući da je to nerijetko nemoguće, osjećaj samopoštovanja je ugrožen. Otac koji sebe vidi kao osobu koja može upravljati događajima i štititi svoje dijete od nedaća, kao osobu koja rješava probleme, uklanja patnju i osigurava djetetovu budućnost, mora, suočen s teškom bolesti, napraviti velike prilagodbe, jer će inače patiti zbog osjećaja neadekvatnosti i bespomoćnosti [22]. Dijete se mora boriti s bolešću kakva ona jest, a pomoći ćemo mu ako ga naučimo da prihvati realnost bolesti kako najbolje može. To znači da roditelj mora isto tako prihvatiti činjenicu kako bolest neće nestati nekim magičnim načinom, da se dijete mora boriti s bolešću, a roditelj mu zbog toga mora iskazati poštovanje [23]. Roditelji bi trebali shvatiti da će taj proces biti olakšan bliskom suradnjom. Često spominju čekanje kao stalnoga pratitelja bolesti: čekanje na dijagnozu ili nalaze pretraga, čekanje da se dijete vrati k svijesti ili iz operacijske dvorane, čekanje da se vidi hoće li se vještine ponovno vratiti nakon ozljede glave ili jake virusne infekcije [24].

Tu se istodobno ogleda i njihova bespomoćnost, i ovisnost i potreba za posjedovanjem osobne snage i strategije pomoću koji bi našli smirenost i spokoj [25]. Jedan će roditelj, ili oba, možda morati raditi kraće ili sasvim napustiti posao, odričući se možda zadovoljstva zbog uspješne karijere kako bi se mogao brinuti o djetetu. Zaposleni će roditelji vjerojatno posao obavljati s manje pažnje, motivacije i zadovoljstva [26]. Takve promjene imaju očigledne financijske posljedice, koje mogu biti i ozbiljne s obzirom na povećane troškove zbog bolesti (na primjer, troškovi prijevoza i opreme). Tu su i psihološke posljedice, jer ljudi u poslu kojim se bave pronalaze različita zadovoljstva, uključujući interes, status, samopoštovanje i mogućnost druženja [27]. Želimo li pomoći roditeljima da se prilagode kroničnoj bolesti svojega djeteta, ili nekom tjelesnom ili duševnom nedostatku, važno je na početku dobiti predodžbu o situaciji s kojom se roditelji suočavaju [28]. Roditelji su, na kraju, odgovorni za ono što se poduzima u vezi s djetetovom bolesti, kao i za njegovu ukupnu dobrobit. Želje, sposobnosti i dobrobit roditelja u svim aspektima njihova života ne smiju se zanemariti jer će, budu li zanemareni, to štetiti djetetu i njegovu liječenju [29].

4. Pomoć: ciljevi, odnos i proces

U dječjoj zdravstvenoj skrbi ima malo specijalista savjetnika, a vrlo malo obitelji upućuje se u vanjske ustanove radi psihosocijalne pomoći. Prvi je cilj olakšati roditeljima i ostalim članovima obitelji prilagodbu na dijete i na bolest, u psihološkom, socijalnom i fizičkom smislu i u njihovu svakodnevnom životu, i reducirati ili spriječiti, koliko god je to moguće, pojavu poremećaja [30]. Drugi je cilj osposobiti roditelje i ostale članove obitelji kako bi na najbolji način zadovoljavali potrebe bolesnoga djeteta, ne zanemarujući svoje vlastite [31]. Treći je cilj osposobiti bolesno dijete za što kvalitetniji život, liječenjem bolesti ako je moguće, i barem sprečavanjem ili minimiziranjem neugodnih fizičkih posljedica [32]. To se odnosi i na reduciranje invaliditeta i hendikepa, i olakšavanje psihološke i socijalne adaptacije na bolest i prilagodbe na svakodnevne zadatke [33]. Učinkovitost pomoći ovisi o odnosu koji se razvija između roditelja i osobe koja pomaže. Idealan je odnos u kojem se ostvaruje partnerstvo, a ne diktatura, u kojoj je stručnjak, zbog svojega znanja, superioran [34]. Prva je značajka partnerstva suradnja. Jedna osoba ne može sama obaviti sav posao koji se tiče istraživanja, odlučivanja i primjenjivanja terapije. Nužno je sudjelovanje i stručnjaka i roditelja, njihova predanost i spremnost da rade puno i najbolje što mogu [35]. Partnerski model zahtijeva da partneri imaju zajedničke ciljeve. Ako kane raditi zajedno, potrebno je da se, jasno dogovore što žele postići. Premda su roditelji i stručnjaci međusobno vrlo različiti, njihovo značenje i ostale kvalitete međusobno se dopunjuju i jednako su važne [36]. Da bi bilo uspješno, partnerstvo traži međusobno poštovanje. S druge strane, premda partnerstvo razumijeva međusobno poštovanje, nerealno je očekivati da će oba partnera uvijek biti korektna, ili da će uvijek biti postignuta potpuna suglasnost. Često će biti neslaganja koja valja riješiti [37]. Ono što je isto bitno, da bi partnerstvo po svim karakteristikama bilo uspješno, valja znati dobro komunicirati. Tu se misli na prirodan, dvosmjerni prijenos informacija, na način koji će svima biti razumljiv [38]. Treba spomenuti i iskrenost koja je bitna, gdje oba partnera moraju vjerovati da će sve zamisli, osjećaji i informacije, važne za njihov zajednički pothvat, biti iznesene točno i otvoreno, čak i kad se prenosi loša vijest. Konačna je karakteristika fleksibilnost. Odnos mora biti dovoljno fleksibilan kako bi se mogao prilagoditi onomu što je dogovoreno s roditeljima, kao i promjenama samih roditelja i okolnosti u kojima žive [39].

Razvoj odnosa između roditelja i pomagača kao i kod svakog drugog odnosa, zahtijeva vrijeme. Prvi prvom susretu ljudi su nesigurni i ne osjećaju se baš ugodno, osobito kad su osjetljivi i traže pomoć od profesionalca kojega će, povrh toga, vjerojatno doživjeti kao autoritet. Ta se početna anksioznost mora premostiti

kako bi se uspostavila svrhovita i djelotvorna komunikacija [40]. Proces uspostave odnosa je obostran, a glavni se zadaci i roditelja i osobe koja pomaže sastoji u tomu da se što prije upoznaju i steknu uzajamno povjerenje. Sa stajališta osobe koja pomaže, to znači: predstavljanje, objašnjavanje uloge, postizanje osnovne suglasnosti o zajedničkom radu, postizanje suglasnosti o tomu što činiti i kako i pokazivanje osobina na temelju kojih će roditelj zaključiti da se toj osobi može vjerovati, i da će s njom biti ugodno i korisno raditi [41]. Glavni je cilj pružanje emocionalne i socijalne potpore roditeljima, a bliski međusobni odnosi već su sami po sebi pomoć [42]. Kad se postigne dogovor o ciljevima, slijedi razrada plana djelovanja. Zadatak se sastoji u istraživanju svih mogućnosti i odlučivanju o najboljem načinu za ostvarenje utvrđenih ciljeva. Važan element ovoga procesa je procjena štete i koristi od svake pojedine opcije kako bi se donijela najbolja moguća odluka [43]. Taj se proces sastoji i od predviđanja problema koji bi mogli iskrsnuti, i utvrđivanja načina za prevladavanje tih problema [44]. Roditeljima treba pomoći, koliko god je to moguće, da sami donose odluke, ali je nužno ponuditi različite opcije. Često se postavlja pitanje koga sve uključiti i što činiti. Roditelji moraju, s pomagačem, odlučiti žele li posjetiti i koga drugoga, hoće li im pomagač dati potrebnu informaciju, ili bi zajednički posjet bio najkorisniji [45]. Pomagač mora obavljati svoj dio preuzetih poslova, ali i nadgledati što se događa. Ako roditelji neke postupke provode sami, možda će zatrebati pomoć. To se odnosi kako na jednostavne režime, kao kod davanja lijekova, tako i na složenije postupke, kad valja dati nekoliko lijekova [46]. Konačni zadatak je evaluacija. Ocjenjivanje se može neprestano događati tijekom interakcije između stručnjaka i roditelja. Ako poduzete mjere nisu rezultirale uspjehom, tada treba istražiti razlog neuspjeha. Možda sve mjere nisu obavljene kako treba, možda plan nije bio adekvatan, ili su ciljevi bili neprimjereni, možda cijela situacija nije shvaćena kako treba, ili je odnos između roditelja i pomagača bio problematičan [47].

5. Uspostavljanje odnosa i eksploracija

Poštovanje pripada među možda najvažnije stavove, i usko je povezano bezuvjetnim pozitivnim mišljenjem ili topline. To je složen pojam, kojim se želi kazati da pomagač ne presuđuje, pozitivno misli o roditeljima (ne postavljajući nikakve uvjete) i neovisno o njihovim problemima, statusu, nacionalnosti, vrijednostima koje zastupaju i ostalim osobnim svojstvima [48]. Poštovati znači pokazati koliko cijenimo ljude s kojima radimo i odnositi se prema njima kao prema vrlo važnim osobama [49]. Poštovanje se pokazuje uljudnim odnosom prema roditeljima, i posvećivanjem pune pažnje tijekom cijeloga vremena koje s njima provedemo [50]. Sljedeći stav, koji je blisko povezan s poštovanjem i vrlo je

važan aspekt pomoći, jest samozatajnost. Samozatajnost je jakost, jer od nas zahtijeva da o sebi mislimo na jasan i realističan način, prihvaćajući svoje pozitivne strane, jednako kao i slabosti [51]. Treći je temeljni stav otvorenost. Važnost ovog stava, kao osnovnoga obilježja pomoći, proizlazi iz činjenice da se jedan od glavnih ciljeva pomoći sastoji u osposobljavanju roditelja za cjelovito i iscrpno istraživanje problema i pitanja koja ih muče, kako bi tako stvorili model pomoću kojega će se moći na najbolji mogući način adaptirati [52]. Otvorenost također znači poštenje i privrženost istini. To znači biti iskreno zainteresiran za obitelj i njezine probleme i biti osoba u koju se može imati povjerenja. To znači govoriti istinu bez zavaravanja roditelja [53]. Treba spomenuti i empatiju. Empatija se općenito odnosi na pokušaj pomagača da svijet shvati sa stajališta roditelja. Takvim stavom iskazujemo roditeljima poštovanje, pokazujemo samozatajnost i otvorenost, te tako jačamo odnos roditelj - pomagač. Empatija je sredstvo pomoću kojega ispituje probleme koji tište obitelj jer nas upućuje na pitanja koja treba postaviti i smjerove koje valja slijediti [54]. Također, postoji i entuzijazam. Entuzijazam je privlačan i prijemčiv. Lako se prenosi na roditelje i njihovu djecu, i osnažuje odnos između pomagača i roditelja. Svi aspekti našega ponašanja, posebice oni neverbalni, pokazuju roditeljima da im posvećujemo pažnju. Pogled je najvažniji znak. Da bismo pokazali kako joj posvećujemo pažnju, moramo pogled usmjeriti otprilike prema licu osobe s kojom razgovaramo. Naravno, ne moramo je gledati netremice, ali moramo pokazati da je gledamo [55].

Zatim, stalna promjena izraza lica jako nam puno govori o nekoj osobi, pa i tome kamo je usmjerena njezina pažnja. U izrazu lica možemo prepoznati trenutačnu nesigurnost, pitanje, iznenađenje, sreću i tugu, anksioznost, zainteresiranost ili ljutnju. Generalna orijentacija našega tijela i položaj također pružaju o nama raznovrsne informacije. Isto tako pažnja ili nepažnja pokazuje se i svakovrsnim pokretima. Ponavljanje nekih radnji, igranje novčićima ili spajalicom za papir, klačenje nogu i ljuljanje u stolicu ili udaranje prstima po stolu, mogu biti znakom dosade, nepažnje ili nestrpljivosti [56]. Imamo i paralingvističke znakove. Brzina, suosjećajnost, tečnost i glasnoća govora mogu zajedno pokazati drugoj osobi da joj posvećujemo pažnju. Aktivno je slušanje povezano s usmjerenošću pažnje. Isključivo slušanjem pomagač može početi komunicirati na učinkovit način, saznati nešto o problemima koji tište roditelje, točno shvatiti te probleme i olakšati nastavak pomoći. Roditeljima najprije valja stvoriti priliku da govore kako bi pomagač mogao slušati. Stoga pomagač mora biti uspješan u poticanju. Misli se na pomaganje roditeljima kako bi započeli razgovor, na hrabrenje kako bi nastavili, i na usmjeravanje [57].

Pozdrav je važan kao sredstvo kojim se razbija početna anksioznost i nesigurnost, koja je uvijek prisutna kad se ljudi prvi put susreću. Da bismo tu nesigurnost raspršili, moramo najprije biti točni, a zatim roditelje pozdraviti na smotren i prisan način, iskazujući im poštovanje. Praktično je, uljudno i pristojno roditeljima odmah reći svoje ime i objasniti svoju ulogu. Ne smije se pretpostaviti da oni to znaju. Jednako je tako važno omogućiti im da se sami predstave, pri čemu se pomagač mora obratiti svakoj osobi posebno. Uporaba osobnog imena bez traženja izričite suglasnosti, može se doživjeti kao pokazivanje superiornosti [58]. Uvodni je razgovor, poput ostalih događaja u početku uspostavljanja odnosa, prilika koju valja iskoristiti za reduciranje početne anksioznosti i osposobljavanje za kasniju otvorenost u govorenju o vlastitim teškoćama, odnosno za stvaranje temelja za djelotvoran međusoban odnos. Ipak, u jednom će se trenutku, možda nakon što roditelji iznesu svoj prvi opis problema koji ih tište, postići sporazum. Kako god bilo, pod sporazumom razumijevamo razgovor u kojem pomagač i roditelj postižu eksplicitnu suglasnost o tome što će zajedno činiti, uključujući i to kad će se ponovno sastati, i koliko će se često sastajati [59].

6. Teškoće i škola

U drugoj knjizi Pedagoška komunikologija Pavla Brajše govori se kako se teškoćama treba prilagoditi. Pavao Brajša ističe kako Paul Watzlawick razlikuje teškoće i probleme. Teškoće su neželjena stvarnost ili situacija, razrješive razumskim mjerama i bez potrebe posebna stručnog znanja ili svakodnevne nerješive životne teškoće kojima se treba prilagoditi [60]. Problemi su specifične igre bez kraja, slijepe ulice i konflikti koji nastaju i održavaju se pogrešnim pokušajima rješavanja teškoća. Među pogrešna rješavanja teškoća ubrajamo simplificirana, utopistička i nemoguća rješenja. U školi se ne susrećemo samo rješivim problemima nego i s nerješivim teškoćama. Učenike treba mijenjati, ali se njima treba i prilagođavati. Svaka škola ima učenike s teškoćama u učenju i ponašanju. Svaka ima učenike koji učitelji nazivaju „izgubljeni slučaj“. Nemoguće se proglašava mogućim. Za stvarni neuspjeh optužujemo sebe ili druge. Ne razmišlja se o mogućnosti ili nemogućnosti realizacije rješenja. Rješivo realnijim metodama pretvara se u nerješivo utopističkim metodama. Utopistička su rješenja pokušaj rješavanja nerješivih ili nepostojećih teškoća.

Utopizam je zavaravanje sebe i drugih, varanje sebe i drugih, zaludivanje sebe i drugih. To je iskrivljavanje problema, njihovo pretvaranje u nešto što nisu da bi ih mogli „riješiti“. To su nerealni stavovi prema problemima, naše pogrešno tumačenje problema. Nemoguća rješenja se opisuju kao pogrešni izbor razine pristupa teškoćama. To se događa kada teže teškoće pokušavamo rješavati na nižoj

razini (simptomatska rješenja). Tako često od drugih tražimo da budu spontani, da nas vole, da ne budu depresivni, da nešto konkretno i učine ako to zaista žele. To su neostvarive preporuke i prijedlozi [61]. Rješavanjem problema možemo onemogućiti bavljenjem nevažnim detaljima i posljedicama, upornim nastojanjem da mijenjamo nepromjenjivo te primjenom neostvarivih prijedloga. Umjesto da nešto prihvatimo, mi to nastojimo promijeniti. A slično se događa i tada kada kao rješenje predlažemo nešto nemoguće. Neki su učitelji skloni negiranju postojećih teškoća pa i problema u školi. Mogli bismo ih nazvati učitelji - simplifikatori. Oni ne rješavaju probleme i teškoće. Oni ih jednostavno, ne žele vidjeti, priznati. Žive u iluziji „škole bez problema i teškoća“. Osnovno im je geslo: „Lako ćemo..... nema problema...“. Tako se i ponašaju i prema teškoćama i problemima učenika. Ne žele ih ozbiljno niti saslušati. Omalovažavaju težinu njihovih problema. Učenici to doživljavaju kao potpuno obezvređivanje sebe i svoje osobnosti. Učenici gube povjerenje u učitelje. Počinju tražiti neke druge „učitelje“ za svoje, njima velike i važne, teškoće i probleme [62].

Učitelji - utopisti također nanose štete svojim učenicima. Uvijek imaju spremna rješenja za probleme i teškoće svojih učenika. Oni učenike uvjeravaju u rješivost svih njihovih problema i teškoća. Njihova su rješenja utopističke fraze i „mudri“ savjeti. Učitelji - zbunjivači daju učenicima nemoguća, paradoksalna, zbunjujuća rješenja za njihove probleme i teškoće. Jednostavno, takve se upute, ili ne mogu izvršiti ili, ako se izvrše, nemaju nikakva djelovanja. Savjeti i upute takvog tipa glase: „Budi kreativan!.... Nemoj biti pesimist!..... Digni glavu!..... Moraš biti spontan!..... Moraš voljeti školu!..... Mijenjaj svoje ponašanje!.....“. Neke od tih savjeta ne možemo izvršiti jer, ako ih ostvarimo, nismo ih izvršili. Druge ne možemo slijediti jer su posrijedi nerješive teškoće (mijenjati svoje čitavo ponašanje i osobnost). Treće možemo ostvariti, ali zahvaćaju samo posljedice i, zapravo, odražavaju i učvršćuju teškoću i problem [63].

Pedijatrijska istraživanja pokazuju visok stupanj psiholoških i socijalnih teškoća. Bolesna su djeca, nasuprot zdravoj, dvostruko podložnija psihološkim teškoćama (problemima u ponašanju i emocionalnim teškoćama). Naime, te teškoće mogu potrajati godinama, npr. kod djece koja su preboljela karcinom. Bolest i toksičnost tretmana mogu izravno utjecati na intelektualno funkcioniranje i učenje, a zbog stresa pojavljuju se problemi u ponašanju, dolazi do prekida školovanja, i nastaju mnogi drugi problemi u obitelji. Postoje dokazi o povećanim teškoćama kod braće i sestara bolesnoga djeteta, kao što su razdražljivost, povlačenje iz društva, ljubomora i osjećaj krivnje, loš uspjeh u školi, problemi u ponašanju, tjeskoba i nizak stupanj samopoštovanja. Najveći je problem, čini se, prekid socijalnih odnosa, posebno s roditeljima, i osjećaj zapostavljenosti u usporedbi s bolesnim

djetetom. U procesu prilagodbe na bolest dogodit će se i velike promjene u načinu na koji roditelji grade predodžbu o djetetu. Najuočljivija se promjena odnosi na rekonstrukciju slike o djetetu koje je bolesno ili hendikepirano, a ne zdravo. To znači da u početku roditelji neće biti u stanju predviđati što se ima dogoditi s njihovim djetetom [64].

Neće imati odgovora hoće li dijete preživjeti, ili kako će dugo živjeti, hoće li trpjeti bolove, hoće li se razvijati normalno ili će se pojaviti deformacije. Dijete će možda izostati iz škole, biti odvojeno od prijatelja ili će ga drugi ljudi odbacivati. Možemo ustvrditi kako je adaptacija proces u kojem se otkriva do koje je mjere bolest promijenila dijete. Možemo kazati da roditelji provjeravaju koliko je njihova prethodna percepcija djeteta još relevantna. Treba istaknuti da se i djeca moraju prilagoditi bolesti i iznova graditi svoj sustav konstrukata o bolesti, stručnjacima, samima sebi, i ostalim osobama koje se pojavljuju u njihovu životu. Djeca se mijenjaju, svako dijete na sebi svojstven način, a glavni je zadatak roditelja da shvate te promjene i pomognu djetetu, a ne da ga u tome ometaju. To znači da roditelji moraju svladati svoje vlastite teškoće, ali do toga stupnja da mogu otvoreno komunicirati sa svojom djecom i pripremiti ih za ono što se ima dogoditi. Kako bi se prevladali ovi problemi, pomoć se u velikoj mjeri sastoji u tomu da roditelj shvati kako njegovo dijete tumači događaje oko sebe. Roditelji moraju izgraditi svoje razumijevanje konstrukata kojima se služi dijete. Isto tako, neke se obitelji znaju jako izolirati nakon bolesti [65].

Razlog tomu mogu biti osobne psihološke teškoće (nisko samopoštovanje, duboka anksioznost ili depresije), prevelika zaokupljenost djetetom, financijske teškoće, ili nemogućnost pronalaženja osobe koja bi se brinula o djetetu. Srećom, mnogim su obiteljima njihove društvene veze izvor potpore. Istraživanja pokazuju da je društvena potpora važan čimbenik dobre adaptacije. Ta je potpora važna zbog nekoliko razloga: praktične pomoći koju pruža, rasterećenja od briga, i zbog pozitivna učinka na samopoštovanje roditelja. Premda se roditelji nalaze u središtu pozornosti, važno je zapaziti da procesi kroz koje prolaze roditelji istodobno zahvaćaju sve članove obitelji. Pritom se ni jednoga trenutka ne smije zaboraviti bolesno dijete. Okvir za razumijevanje procesa prilagođavanja roditelja može se isto tako primijeniti i kod djeteta, kao i ostalih članova obitelji. On može poslužiti kao osnova za izravno pomaganje djeci u komunikaciji stručnjak - dijete, ili za pomoć roditeljima, kako bi i sami mogli razumjeti i djelotvorno komunicirati te pomoći svojoj djeci [66]. Ipak, većina roditelja, želi imati nekoga s kim će razgovarati, jer mnogo možemo učiniti već samom prisutnošću i slušanjem, bez obveze da bol i patnju uklonimo.

7. Promjene i pomoć roditeljima

Priopćavanjem dijagnoze počinje proces prilagodbe. Ako se vijest dobro priopći, to može osnažiti cjelokupan kasniji odnos između roditelja i pomagača. Osoba koja treba priopćiti vijest, mora prethodno imati dovoljno vremena za što pažljiviju pripremu prije susreta s roditeljima. Sljedeća pitanja trebaju biti razmotrena: Tko treba priopćiti vijest? To bi trebala biti osoba koja poznaje roditelje i koja posjeduje odgovarajuće komunikacijske vještine i potrebno znanje. Komu priopćiti vijest? Roditelji obično vijest žele čuti zajedno, a ako se radi o urođenoj bolesti otkrivenoj pri rođenju, vole da i njihovo dijete bude prisutno. Ako se radi o odraslijoj djeci, roditelji će možda željeti sami odlučiti što će im i kako kazati. Što priopćiti? Nužno je posjedovati sve bitne informacije, ali bit će potrebno odlučiti se što ćete reći roditeljima, koju su prioriteti, kojim ćete ih redoslijedom iznositi, i kakvom ćete se terminologijom služiti. Gdje priopćiti vijest? Valja izabrati najprikladnije mjesto, ali najvažnije je osiguranje privatnosti. Bitno je da ne dođe ni do kakvih prekida. Ako je priopćavanje dijagnoze dobro obavljeno, roditelji prolaze kroz bolne promjene (to je neizbježno), ali njihova bol neće biti nepotrebno potencirana. Bit će to za njih dobar početak razumijevanja bolesti, neće se osjećati dotučenima i znat će da se mogu osloniti na dobru profesionalnu pomoć [67].

Želi li pomagač postići istinsko partnerstvo s roditeljima i pomoći im u istraživanju i promjeni, najbolje će započeti tako da roditelje upozna s modelom pomoći kojim se služi. Bitni aspekti toga modela temelje se na sljedećem: ljudi različito tumače svijet, uvijek postoji alternativno motrište, svako je motrište poput hipoteze koja se izvodi iz personalne teorije, hipoteze nisu nepromjenjive, na najbolji ćemo ih način testirati ako postupimo kao znanstvenici i rezultate treba evaluirati, i možda promijeniti hipotezu. Najjednostavniji način testiranja hipoteza jest rasprava između roditelja i pomagača. Raspravljati se može redom o svakoj hipotezi, ispitujući dokaze u korist nje i protiv nje. Na primjer: „Ispitali smo majčinu izjavu da je djetetovo ponašanje naporno zbog toga što boluje od astme. Izjavila je kako su i ostale majke astmatične djece s kojima se razgovarala također rekle da su njihova djeca naporna, ali ispostavilo se da dobro poznaje upravo one majke koje su polazile skupinu za djecu s teškoćama u ponašanju. Međutim, zapazila je da se obično samo njezin sin nemirno ponaša. Oni su bili divna djeca (njezinim riječima) i ona ih je obožavala“. [68]. Tako je hipoteza o bolesti kao uzroku dovedena u pitanje. Još jedan način na koji roditelj može testirati postavljene hipoteze odnosi se na raspravu s drugim stručnjacima, članovima obitelji ili prijateljima. Primjerice: „Otac koji je o svima drugima, osim o sebi, mislio kako su uvijek sigurni u sebe, izabrao je nekolicinu prijatelja i raspitao se kako se osjećaju u nekim situacijama. Bio je zapanjen kad je otkrio koliko često skrivaju nelagodu i anksioznost“. [69].

Ta situacija, tj. rasprava s drugom osobom, pruža roditelju jednu bitnu prednost: osjećaj da nadzire situaciju, što se osobito događa u raspravi s drugim stručnjacima. U tom slučaju roditelj ne očekuje samo objašnjenja. On je već prije puno razmišljao, ima jasne hipoteze, i vodi i nadzire istraživanje. To će samo po sebi pridonijeti jačanju osjećaja samopoštovanja kod roditelja. Imamo i izravno promatranje, koje se smatra se trećim načinom testiranja najraznovrsnijih hipoteza; odnosno, to može biti način sugeriranja novih hipoteza. Premda sve vrijeme promatramo što se oko nas zbiva, rijetko nađemo vremena za objektivno razmatranje događaja, ili sustavno promatranje. Stoga roditeljima može koristiti mogućnost promatranja njihova djeteta, npr. u lagodnijoj i opuštenijoj atmosferi [70]. Na primjer: „Jedan otac, koji je vjerovao kako njegov sin stalno trpi bolove zbog artritisa, pronašao je način da nenametljivo promatra svoga sina. U nekoliko ga je prigoda promatrao s prozora spavaće sobe kako se s prijateljima igra u vrtu. Također je o sinovu ponašanju razgovarao s učiteljem, i promatrao ga na školskom igralištu. Vidio je sretna dječaka, koji je imao stanovitih teškoća u kretanju, ali je bio zaokupljen i zainteresiran za ono što čini, i nimalo se nije razlikovao od svojih prijatelja“. [71]. Otac je nakon ovoga, i rasprava sa svojom ženom i sinovim učiteljem, uočio da se bol više očituje kad je dječak s njim. To ga je navelo da prihvati hipotezu da se sin više žali na bolove kad je otac u blizini, te da je to u vezi s njegovom (očevom) pretjeranom zabrinutošću. Razmotrili smo postupke i znanja potrebna za izgradnju odgovarajućega odnosa s roditeljima, i za pomoć u istraživanju problema koji ih tište. Pomoću umijeća upućivanja izazova roditeljima, potencijalni pomagači posjeduju temeljnu sposobnost za olakšavanje roditeljske adaptacije. S njihovom pomoći, roditelji će se uspješnije nositi s teškoćama i sami sebi pomoći na djelotvorniji način. Ipak, uvijek će biti konkretnih problema koje će roditelji trebati riješiti [72].

8. Rješavanje problema

Kako bismo mogli utvrditi ciljeve, roditelji mogu odlučiti o općem cilju koji žele postići (tj. o konačnoj svrsi svoga djelovanja) i o pojedinačnim ciljevima (tj. pojedinim konkretnim zadacima). Što god roditelji izabrali kao svoj konkretan cilj, važno je da on bude formuliran na odgovarajući način, jer će inače plan za ostvarenje toga cilja biti loš, a rezultate će biti teško evaluirati. Stoga vrijedi razmisliti o kriterijima za utvrđivanje ciljeva kako bi roditeljski naponi bili što produktivniji. Prvi kriterij korisnoga cilja jest u tomu da glavnu odgovornost u donošenju odluke imaju roditelji, tako da je cilj u skladu s njihovim vrijednostima. Pomagač može imati drukčije ciljeve, i o njima može razgovarati s roditeljima, ali vrlo je važno da ih ne nameće roditeljima. Roditeljima valja pomoći da razmotre i

što misle da bi trebali učiniti i što žele učiniti. To znači, da bi morali istražiti i samima sebi razjasniti pritiske koje na njih čini obitelj, prijatelji, stručnjaci ili drugi, i biti u stanju razlučiti između tih pritisaka i vlastitih stajališta. Na primjer: „Jedna je majka na početku sastanka rekla kako ne želi da se njezinu sinu kaže da će uskoro umrijeti. Tijekom je razgovora, međutim, postalo razvidno da na šutnji ustrajava otac, dok je majka s djetetom, koje je po njezinu mišljenju ionako zrelo, željela o tomu razgovarati“. [73]. Ne želeći do kraja života živjeti s osjećajem krivnje zbog propuštene prilike za razgovor, majka je to ocu izravno priopćila, a zatim odlučila sama otvoreno razgovarati s djetetom. Svaki pojedinačni cilj treba definirati kao konkretan ishod djelovanja, ne kao proces kojim se taj rezultat želi postići. Primjerice, konkretizaciju cilja imamo u rečenici: „Želim da sam može napuniti špricu za injekciju“, dok je u rečenici: „Želim ga poučiti kako napuniti špricu“, naglasak na procesu kojim se cilj želi dosegnuti. Ciljevi bi trebali sadržati jasne ishode koji moraju biti što je moguće određeniji. Opći cilj može biti iskazan kao poboljšavanje odnosa između bračnih partnera. Naime, on se može jasnije odrediti kao nastojanje da se dosegnu neki vrlo određeni pojedinačni ciljevi. [74]. Na primjer: „Nećemo se svađati oko liječenja“, „Barem ćemo jednom tjedno, pošto djeca legnu, imati zajednički opušten obrok“, ili: „Razgovarat ćemo o kućnim poslovima i zajednički donositi odluke“. Ili drugi primjer: „Želimo popraviti djetetovo ponašanje“. [75]. Znači, to je prilično općenit cilj, koji se može puno bolje formulirati kao: „Smanjit ćemo broj tučnjava s bratom“ ili: „Nastojat ćemo navesti je da legne na spavanje bez opiranja“. [76]. Dok kod općih ciljeva nije uvijek jednostavno uočiti jesu li ostvareni, pojedinačni ciljevi moraju biti tako oblikovani da roditelji mogu jasno vidjeti jesu li ostvareni. Primjerice: „Poučavati dijete da čita“, jest opisan kao proces, kojega će ishod biti teško utvrditi. „Do kraja ovoga tjedna mora biti u stanju prepoznati tri riječi“, jest pojedinačni cilj kojega se ishod može jednostavno utvrditi.

Još jedan kriterij izvedivosti ciljeva jest njihova realističnost. To znači da cilj mora biti takav da je razumno očekivati njegovo ostvarenje. Međutim, cilj mora biti i primjeren, što znači da se ne smije utvrditi na tako niskoj razini da se njegovo ostvarenje ne odrazi bitnije na problem. Izlječenje Downova sindroma nije moguće, ali je osposobljavanje djeteta za usvajanje nekih određenih vještina realističan cilj, uz uvjet da se vodi računa o razvojnoj razini koju je dijete prethodno dosegnulo. S druge strane, ako pomognemo djetetu da izgovara psovke 199 puta dnevno a ne 200 puta kao to tada, nismo puno učinili i stoga cilj nije primjeren. Konačan kriterij tiče se utvrđivanja realnoga graničnog roka za ostvarenje cilja. Primjerice: „Ako majka pokušava dijete naučiti da se samostalno igra na igralištu, mora otprilike znati koliko će vremena trebati da se postigne taj cilj, kako bi mogla ocijeniti

rezultat“. [77]. Ako se želi postići djetetova suradnja u provedbi propisanoga režima liječenja, važno je imati nekakvu procjenu o vremenu potrebnom za ostvarenje cilja, jer inače ne možemo znati kada valja evaluirati strategiju koju primjenjujemo i možda je, ako je potrebno, promijeniti. Osnovni stavovi i usmjerenost pažnje, aktivno slušanje, poticanje, empatija, eksploracija i umijeće izazivanja promjena - sve je to bitno, jer je i tu jednako važan odnos između pomagača i roditelja, a istraživanje problema se neprestano odvija, iako u različitim fazama procesa pomoći. Kao i inače pri odlučivanju, dobro je započeti s različitim opcijama među kojima će se napraviti izbor. Kako bi se olakšalo donošenje odluke o ciljevima kad oni nisu jasno uočljivi, roditelj i pomagač mogu zajedno navesti, i zapisati, sve opcije. To se može postići spontanom raspravom ili tehnikom zamišljanja različitih budućih događanja. Radi se o tom da se od roditelja zatraži da si predoče budućnost u kojoj će njihov problem biti riješen. Tako zamišljeni prizori mogu se u raspravi zatim iskoristiti za utvrđivanje niza izvedivih ciljeva među kojima će se onda napraviti izbor. [78]. Primjerice: „Jednu ženu zamolili smo da si predoči kako bi izgledali prizori u budućnosti kad bi joj muž više pomagao oko njege njihova sina koji je bolovao od paraplegije“. [79]. Primjenjujući tu tehniku, ona je od jednoga općenita cilja („želim da više pomaže“), došla do konkretnih prizora, od kojih smo izabrali ove: „Dolazio bi navrijeme kući s posla tako da može okupati sina“, „provezao bi sina automobilom, da se ja mogu odmoriti“, „preuzeo bi obvezu odlaska po nove recepte“, „pratio bi me u ambulantu radi sinovih redovitih pregleda svakih šest mjeseci“. [80].

Dakle, ovi zamišljeni prizori, ili neke druge mogućnosti do kojih se dođe raspravom, mogu poslužiti za oblikovanje i odabir ciljeva. Svaki cilj valja u potpunosti razmotriti, oblikovati u skladu s kriterijima o kojima smo prije govorili, i odlučiti se hoće li to biti cilj kojemu ćemo težiti. Ako postoji nekoliko ciljeva, roditelji najprije moraju utvrditi prioritete i zatim odlučiti kojim će ih redom ostvarivati. To može značiti da će se odjednom rješavati samo jedno pitanje, a zatim će se, na nekom budućem sastanku, rješavati novi cilj. Moguća je i takva situacija u kojoj će biti nužno razmatrati zajedno nekoliko ciljeva, osobito ako su blisko povezani. Valja paziti da se ne poduzme previše zadataka kako roditelji ne bi bili preopterećeni. Kad se utvrde prioritete, roditeljska se pažnja usmjeruje prema jednom cilju i od njih se očekuje da povedu raspravu smišljanjem mogućih strategija djelovanja. Ovdje može dobro poslužiti tehnika spontane rasprave, koja se u biti sastoji u poticanju kreativnosti i divergentnoga mišljenja. Kao i pri odlučivanju o ciljevima, i ovdje se radi o pomaganju roditeljima kako bi što jasnije izrazili sve zamislive strategije i zatim odabrali najbolju pojedinačnu opciju ili nekoliko njih. To se može raditi olovkom i papirom ili uporabom već popisanih

svih strategija do kojih se došlo spontanom raspravom. Zatim, od roditelja se zatraži da ponude što više novih zamisli, sve dok u potpunosti ne iscrpe svoju kreativnost. U ovoj ih fazi valja isključivo poticati da se oslobode, bez ikakvoga ocjenjivanja zamisli koje iznesu. Zadaća se roditelja u toj fazi sastoji u zapisivanju svih zamisli, bez obzira na to koliko su one dobre ili loše ili nategnute. Nakon toga, slijedi evaluacija. Ako je ikako moguće, to bi trebala biti zabavna aktivnost, u kojoj roditelji uvijek bavaju umijeće rješavanja problema, uživaju u svojim razmišljanjima i smiju se katkada nemogućim ishodima. Pomagač mora sudjelovati s roditeljima u toj aktivnosti, potičući ih da nastave, hvaleći ih zbog uložena truda, dodajući možda kakvu svoju zamisao na popis. [81]. Zadaća pomagača može obuhvatiti pomaganje roditeljima pri razjašnjavanju zamisli koje su ponudili i poticanje na stvaranje novih zamisli. Što god pomagač činio, to mora biti s ciljem pružanja potpore i hrabrenja.

Primjerice: „Jedna je majka potražila pomoć zbog strahova koje je njezin sin s teško unakaženim licem imao pred odlaskom u školu“. [82]. Stvoren je jasan model problema, i formulirana su dva međusobno povezana cilja: prvi se odnosio na jačanje dječakove sposobnosti za kontakt s vršnjacima, a drugi na odvrćanje školskih prijatelja od mučenja i zastrašivanja. Sveobuhvatni cilj sastoji se u odabiru najdjelotvornijih strategija koje će dovesti do ostvarenja utvrđenih ciljeva. Premda jamstava za potpun uspjeh nema, što je pomnije obavljen izbor između svih opcija, i što su pažljivije odabrane vještine potrebne za provedbu odabranoga načina djelovanja i rješavanje teškoća koje se mogu spriječiti na tom putu, to je veća vjerojatnost postizanja uspjeha. Strategije što ih roditelji izaberu mogu biti raznovrsne, od odlaska u knjižnicu radi prikupljanja informacija, do savjetovanja s drugim stručnjacima, npr. socijalnim radnikom, fizioterapeutom ili liječnikom. Možda će biti nužno razraditi plan za rješavanje emocionalnih teškoća djeteta ili teškoća u učenju, ili se roditelji mogu odlučiti za posjet bračnom savjetovalištu. [83]. Nakon što je pomogao roditeljima pri donošenju odluka i u pripremi, daljnja se uloga pomagača sastoji u pružanju potpore tijekom provedbe planova. To znači da će se pomagač uvijek odazvati kad roditelji zatraže pomoć, pokazujući koliko ih cijeni i poštuje. Sljedeći je korak evaluacija, kada pomagač i roditelj razmatraju ishod izabranih strategija. Razmatranje evaluacije kao zasebne faze isključivo je arbitrarno jer, ustvari, evaluacija se stalno događa. Ipak, mora se odvojiti vrijeme kad pomagač i roditelj obavljaju pregled učinaka svojih planova i ocjenjuju međusoban odnos. Tu se može raditi o ocjenjivanju razloga zbog kojih je neka strategija bila uspješna, koji su važni čimbenici tomu pridonijeli, i što roditelji mogu naučiti o problemu na temelju ishoda primjene strategije. Na primjer: „Jedna majka čiji je sin bolovao od dijabetesa, postigla je golem uspjeh u nastojanju da

dijete navede da se pridržava propisanoga režima prehrane, smirenom raspravom o tom problemu sa sinom i dogovorom o nagradama, ako se bude pridržavao propisane dijete“. [84].

Tijekom evaluacije ispostavilo se da je majka shvatila kako je dijete pristalo pridržavati se propisane dijete kad mu je omogućeno da samo nadzire situacije, premda su prema prvobitnom majčinom modelu ljutnja i pobuna bili razlozima zbog kojih to prije nije činio. U ovom je slučaju postupkom evaluacije obuhvaćena i uloga pomagača. Majka je, naime, postignuti uspjeh pripisala savjetu koji im je dao pomagač. Premda vrlo polaskan tim priznanjem, pomagač ju je naveo da uoči stvarno stanje, naime da su razlozi njezina uspjeha bili u njezinoj inventivnosti i jasnom razmišljanju, i razgovoru sa sinom. Majka je uvidjela, ovo je važno, da uspjeh pripada njoj, a pomagač je imao ulogu katalizatora. Kao što je važno s roditeljima ocijeniti rezultate, tako se mora povremeno ocijeniti i odnos između roditelja i pomagača. To je potrebno i onda kad su planovi uspješno provedeni, jer se u tom slučaju može pojaviti i pitanje trebaju li roditelji i pomagač nastaviti sa sastancima. Međutim, taj se odnos, mora stalno pratiti kako bismo bili sigurni da je primjeren, bi li mogao biti produktivniji, ili je možda čak postao destruktivan, na primjer tako što kod roditelja stvara ovisnost. Ipak, katkada će pomagač morati izravno komunicirati i s djecom. Katkada će i sami roditelji zamoliti pomagača da razgovara s njihovim djetetom. Stoga je važno znati izravno komunicirati s djecom. [85].

S druge strane, pomagač mora posjedovati takvo znanje i zato da bi osposobio roditelje da sami djelotvornije komuniciraju sa svojom djecom. Često je odnos između roditelja i djeteta problematičan, i pomagač mora znati kako pomoći roditeljima u takvoj situaciji. Možda je najvažnija iskrenost, prikazivanje informacija na način koji će djetetu biti razumljiv, bez tajenja podataka pred djetetom motiviranoga željom da se dijete zaštiti. Kad je god moguće, djetetu valja pružiti informaciju unaprijed kako bi mu se pomoglo da se pripremi, razgovara o onome što se ima dogoditi i otvoreno pokaže svoje osjećaje. Djecu je potrebno, koliko je god moguće, osposobiti za predviđanje događaja. Djeca moraju imati što je moguće veći nadzor nad događajima. Knjige, slikovni ili filmski materijal, mogu poslužiti za upoznavanje djece s modelima postupaka. Ako se djetetu pruži prilika da samo ispita kako izgleda šprica za injekciju, na primjer, ili da vidi kako se ona upotrebljava, smanjit će se u njemu strah. Dobre su učinke dali i primjena odgovarajućega, neposrednog nagrađivanja za uspješnu samokontrolu, izravno sudjelovanje djeteta u samom postupku i mogućnost nadzora, te roditeljske instrukcije [86].

9. Zaključak

Možemo zaključiti kako roditelji bolesne djece proživljavaju teške i stresne situacije koje ostavljaju dugoročne posljedice. Roditelji bi trebali uspostaviti bliski odnos s djetetom i komunikaciju na djelotvoran način. Vidimo kako se ovakve vrste bolesti ne mogu izliječiti, pa nam je psihosocijalna pomoć jedina opcija kako bi se ove bolesti ublažile. Bitno je da roditelji svoje dijete prihvate kao takvo, i da mu pokušaju pomoći u savladavanju teškoća koje ima. U ovakvim situacijama, nužno je da pomagač sudjeluje i da može pridonijeti sa svojim strategijama i metodama u rješavanju problema. Roditelji tijekom priopćavanja dijagnoze prolaze kroz velike promjene, koje uključuju strah, šok, zbunjenost, pa je važno da se prilagode tome. S druge strane, djeca na različite načine reagiraju na bolest, neka su zbunjena, uplašena, ili usamljena, dok neka djeca imaju poteškoća u školi, slabije uče i imaju loše ocjene. Koliko će se djeca moći prilagoditi na bolest, to isključivo ovisi o njihovom karakteru, ali i njihovoj dobi. Međutim, potrebno je dosta vremena da se djeca prilagode na takve neugodne situacije. Također, ne bismo smjeli previše, ali i premalo informacija priopćiti djetetu, jer, ukoliko bi previše informacija rekli, dijete bi moglo postati previše opterećeno time, dok bi malo informacija potaknulo veliku znatiželju i pitanja kod djeteta. Bilo bi poželjno davati zadatke djeci s teškoćama u skladu s njihovim mogućnostima, a roditelji bi ih trebali podržavati. Ipak, najbitnije je da roditelji budu iskreni prema svojoj djeci, kako bi im mogli sve otvoreno reći bez ikakvih tajni, pa čak i kad se mora prenijeti loša vijest. Roditelji ne bi trebali zanemariti svoje dijete i njegovo liječenje, jer ako bi ga zanemarili, nanijeli bi mu štetu i dijete bi se moglo osjećati zapostavljeno.

10. Popis literature

- [1.] Brajša, Pavao. (1994.) Pedagoška komunikologija: razgovor, problemi i konflikti u školi. Zagreb: Školske novine.
- [2.] Davis, Hilton. (1998.) Pomozimo bolesnoj djeci: priručnik za roditelje kronično bolesne djece ili djece s teškoćama u tjelesnom ili duševnom razvoju. Jastrebarsko: Naklada Sklap.

Stručni rad

EFIKASNO UKLJUČIVANJE NOVIH UČENIKA: VAŽNOST MEĐUSOBNIH ODNOSA I KOMUNIKACIJE

Polonca Kužner
Osnovna škola Dušana Flisa Hoče

Sažetak

Uspostavljanje odnosa u novoj školi predstavlja izazov kako za učenike i roditelje, tako i za učitelje. Savjetodavna služba igra u tome ključnu ulogu nudeći potporu u socijalnog prilagodbi, mentorstvu i komunikaciji.

Ključne riječi: savjetodavna služba, odnosi, nova škola, socijalna adaptacija, mentorstvo

1.Uvod

U procesu prelaska u novu školsku sredinu, odnosi i komunikacija igraju ključnu ulogu u olakšavanju socijalne i emocionalne prilagodbe učenika. Prijelaz u novu školu često je izazovan ne samo za učenike, već i za njihove roditelje i učitelje. Upravo u tim trenucima školska savjetodavna služba postaje neizostavan oslonac, jer omogućuje strukturiranu podršku koja olakšava uspostavljanje novih odnosa unutar razredne zajednice. U ovom članku istražuje se uloga školskog savjetnika u uključivanju novih učenika te se analiziraju specifični izazovi s kojima se suočavaju učenici, roditelji i učitelji. Kroz različite pristupe, kao što su mentorstvo, grupne aktivnosti i individualni razgovori, savjetnici doprinose stvaranju pozitivnog i podržavajućeg školskog okruženja. Cilj je istaknuti važnost uspostavljanja kvalitetnih odnosa u procesu prilagodbe na novu školsku sredinu, te kako taj proces može pozitivno utjecati na akademski i osobni razvoj učenika.

2.Što je odnos?

Jedna od definicija odnosa je međusobno povezivanje dvije ili više osoba s određenim stupnjem međuovisnosti i interakcije te uključuje emotivne, socijalne i druge veze. Odnosi su ključni za ljudsku interakciju, jer mogu uključivati prijateljstvo, ljubav, suradnju ili bilo koji drugi oblik međusobnog povezivanja i razmjene [1].

Riječ "odnos" upotrebljava se u raznim kontekstima, između ostalih u psihologiji, sociologiji i pedagogiji, pri čemu se općenito shvaća kao međusobni odnos između pojedinaca ili skupina koji utječe na stvaranje međusobnih veza i društvene dinamike [2].

2.1.Što znači odnos u školskom okruženju?

U osnovnoj školi odnos prvenstveno znači međusobnu povezanost i interakciju između učenika, učitelja i ostalih članova školske zajednice te, naravno, roditelja. Kvaliteta odnosa ima ključnu ulogu u oblikovanju pozitivne školske klime, koja utječe na uspjeh u učenju, emotivno blagostanje i socijalni razvoj učenika. Pozitivni odnosi potiču motivaciju za učenje te stvaraju okolinu u kojoj se osjećamo sigurnima i prihvaćenima. A sigurno i poticajno školsko okruženje izrazito je važno.

Učitelji odnosno stručni radnici igraju u školi ključnu ulogu u oblikovanju odnosa, jer npr. empatijom, potporom i otvorenom komunikacijom pomažu učenicima u prilagodbi na školsku sredinu i socijalizaciju. Osim toga, odnosi između učenika međusobno utječu na razvoj njihovih socijalnih vještina, sposobnost rješavanja sukoba, izgradnju prijateljstava, osobnosti, što je od posebne važnosti u osnovnoj školi.

2.2. Stručni radnici u školi

Stručni radnik u školi definira se kao osoba koja ima odgovarajuće obrazovanje i osposobljenost za obavljanje stručnih poslova u odgojno-obrazovnom procesu. To uključuje učitelje, savjetnike, psihologe, defektologe i druge stručnjake koji pridonose razvoju in podršci učenika [3]. Ne smijemo zaboraviti knjižničare, ravnatelje i pomoćnike ravnatelja.

Savjetnici su stručnjaci koji rade u okviru savjetodavnih službi u odgojno-obrazovnim ustanovama npr. u vrtićima, školama i srednjim školama. Diljem svijeta uloge savjetnika odnosno savjetodavnih službi se razlikuju, a ipak su slične. Zajedničke točke savjetodavne službe obuhvaćaju rad s pojedincem, s razredom, sa stručnim radnicima i s roditeljima.

Resman [4] navodi kako npr. u Hrvatskoj savjetodavni radnici, poznati kao školski savjetnici, igraju ključnu ulogu u školskom sistemu. Njihove dužnosti uključuju potporu učenicima u osobnom i akademskom razvoju, suočavanje s problemima u odnosima te pružanje relevantnih informacija o mogućnostima obrazovanja. Doprinosu oblikovanju pozitivne školske kulture i odnosa između učenika i učitelja. Njihov rad dio je šireg područja pedagogije i uključuje savjetovanje koje je često usmjereno na rješavanje konkretnih izazova s kojima se učenici susreću.

U Sloveniji se savjetodavne radnike definira slično kao u Hrvatskoj. Programske smjernice savjetodavnog rada u programima odgojno-obrazovnog područja [5] opredjeljuju savjetodavnu službu kao autonomnu stručnu službu jednom rečenicom – razvojno usmjerena interna stručna služba, čije je djelovanje cjelovito, razvojno-analitičko, edukativno-preventivno i savjetodavno usmjereno na tri razine: na razini odgojno-obrazovne ustanove, na razini grupe i razreda te na razini pojedinca i rada za njega.

Iz ovoga možemo zaključiti da savjetodavni radnici obavljaju širok spektar poslova i da je njihova uloga važnija nego što se možda na prvi pogled čini. Za mene osobno vrlo je važno da sam kao savjetodavna radnica svjesna ovog vidika važnosti na više razina. U ovom radu ću se usredotočiti odnosno objasniti ulogu savjetnice u radu s učenicima koji tek kreću u školu, točnije s učenicima koji u školu dolaze iz druge osnovne škole ili iz inozemstva.

2.3. Nova škola, novi odnosi

Uspostavljanje odnosa općenito mnogima može predstavljati izazov, osobito ako se učenik preseli u novu okolinu odnosno upiše u novu školu. Slično učenicima, ovo također predstavlja izazov za odrasle, bilo roditelje ili stručnjake. Upravo u ovoj odgojno-obrazovnoj tranziciji učenika važna je uloga školskog savjetnika koji prvi može nuditi potporu, smjernice za učinkovitu socijalnu i emocionalnu prilagodbu učenika, te suradnju između svih sudionika školskog okruženja – učenika, učitelja i roditelja.

Škola je odgojno-obrazovna ustanova, što znači da i odgajamo i obrazujemo.

2.4. Izazovi za učenike

Ulazak u novo školsko okruženje može kod učenika izazvati osjećaj neizvjesnosti, strah od nepoznatog te izazove u uspostavljanju prijateljstava. Školski savjetnik može pomoći programima prilagodbe kao što su individualni razgovori, grupne aktivnosti i mentorstvo, gdje učenici mogu lakše uspostaviti veze sa svojim vršnjacima [6]. U svom radu najčešće primjećujem da učenici koji dolaze u školu imaju problem s uspostavljanjem kontakta i odnosa isto kao i učenici koji primaju novog učenika u razrednu skupnost. Moj način rada je takav da učenika najčešće upoznam s novim razredom odnosno grupom učenika na način da učenicima unaprijed kažem da će dobiti novog učenika u razred i zamolim nekoga da bude mentor novom učeniku prvih mjesec dana, odnosno da mu pomogne upoznati kolege iz razreda, školu, učitelje, djelovanje škole, posebno kad učenici dolaze iz inozemstva, gdje je školski sistem možda drugačiji. Razrednika usmjerim u aktivnosti povezivanja i upoznavanja za vrijeme razrednih sati, na kojima i ja surađujem kao i ostali učitelji kako bismo uspostavili kvalitetne odnose i za vrijeme nastave. Vrlo je važno kako se učenik osjeća u novom razredu, jer kao što navodi [7] relacijska kompetencija je jedna od ključnih kompetencija za postizanje ciljeva i podršku učenju.

S druge strane, važno je da svi sudionici pomažu i ostalim učenicima u tome kako prihvatiti novog učenika, usmjeravati ih, podržavati ih i omogućiti uspostavljanje pozitivne novonastale razredne klime. U praksi primjećujem da je to višesmjerni proces i može biti uspješan samo kad svi odigraju svoju ulogu. Važno je da se nakon nekog vremena provjeri kako učenik funkcionira u razredu. Sama to obavim na način hospitiranja u razredu ili promatranja i individualnog razgovora s novim učenicima. U svom savjetodavnom radu još uvijek mi predstavlja zagonetku kako reagirati onda kad nešto pođe po zlu tijekom integracije novog učenika u razrednu zajednicu, a preventivne aktivnosti nisu postigle svrhu. Kurativni pristupi nisu tako učinkoviti, stoga je izrazito važno napraviti zaista dobar plan preventivnih aktivnosti, odnosno protokol prijema novog učenika u razrednu zajednicu.

2.5. Izazovi za roditelje i učitelje

Školski savjetnik također surađuje s roditeljima i učiteljima, kako bi se poboljšalo razumijevanje potreba i briga učenika te time olakšao proces socijalizacije u školi. Roditelji su često u dvojbi kako podržati svoju djecu u novoj okolini, dok učitelji trebaju strategije za uspješno uključivanje novih učenika u razred. Školski savjetnici organiziraju radionice i edukacije koje omogućavaju bolje razumijevanje razvojnih potreba učenika i podržavaju učitelje u stvaranju pozitivnog i uključujućeg okruženja za učenje [8].

Pozitivan odnos s učenicima potiče školsko povezivanje i povećava motivaciju učenika za učenje, dok mreža socijalne potpore s vršnjacima pomaže u jačanju osjećaja pripadnosti i smanjuje šanse isključivanja iz grupe [9].

U praksi primjećujem kako je vrlo važno kakav je odnos roditelja do nove okoline, kako se roditelji povezuju s ostalim roditeljima i učiteljima. Na prvom susretu, prije dolaska učenika u novu školu, obavi razgovor s roditeljima na kojem upoznam njihova očekivanja, potrebe, želje te im kroz razgovor dajem smjernice za uspješnu suradnju na svim razinama. Povedem ih u obilazak škole, upoznam s pravilima naše škole, načinom djelovanja, upoznaju novog razrednika. Nakon nekog vremena provjerim suradnju roditelja s razrednikom i po potrebi se uključim. U principu, suradnja s roditeljima je od ovog koraka nadalje ista kao i s ostalim roditeljima.

Moja uloga u odnosu do učitelja je takva da prvo razrednika upoznam s informacijama o novom učeniku, zatim neke informacije djelomično prenesem nastavničkom vijeću, odnosno učiteljima koji će učiti učenika, a prema potrebi i sa svim ostalim stručnim radnicima. Učitelje dodatno upozorim da me redovito obavještavaju o mogućim specifičnostima u vezi uključivanja novoga učenika u školsku sredinu.

2.6. Uloga školskog savjetnika

Školski savjetnik upotrebljava cjelokupan pristup u svom radu, što znači da s pojedincem postupa u kontekstu cjelovitog socijalnoga okruženja. Upotrebljava različite metode poput razgovora, konzultacija, savjetovanja i povezivanja na više razina čak i izvan škole ako je to potrebno. Savjetodavni radnici time doprinose uzdržavanju i poboljšanju školske klime i sudjeluju u planiranju programa koji jačaju osjećaj pripadnosti među učenicima. To pomaže u sprječavanju sukoba i poboljšava suradnju na svim razinama, a osobito je važno pri integraciji novog učenika u školu [10].

Primjećujem da svake godine sve više učenika koji dolaze u školu, posebno u višim razredima, ima probleme s prilagodbom na novu školsku sredinu. Nailazimo na odbijanje od strane vršnjaka, ignoriranje, izolaciju, odbacivanje škole ili pretjerano izlaganje, podređivanje drugih, razne devijacije u ponašanju. I zato je uloga savjetnika itekako važna, on pomaže i potiče izradu plana uključivanja novog učenika, s konkretnim koracima i mjerljivim ciljevima i sa svim sudionicima, učiteljima, roditeljima i ostalim učenicima.

Savjetodavna služba je stoga neizostavan izvor podrške i smjernica za učinkovitu integraciju novog učenika u novu školsku sredinu. Priprema i prilagodba na školsko okruženje, komunikacija i odnos svih aktera su od ključne važnosti. To omogućuje lakše suočavanje s izazovima novog školskog okoliša te učinkovitiju međusobnu pomoć u postizanju ciljeva.

Primjer aktivnosti za novoga učenika u razredu za vrijeme razrednog sata.

Igra za upoznavanje:

Dvije istine i laž: Svaki učenik (uključujući i novog) izgovori dvije istinite tvrdnje i jednu lažnu. Ostali učenici pogađaju koja je lažna. To potiče razgovor te pomaže u upoznavanju zabavnih činjenica o svakome.

Upoznavanje škole:

Kratki obilazak učionica, škole, može i neposredne okoline škole (igrališta, dvorane za tjelesni), kojeg vode neki učenici, obilazak svih zajedno. To pomaže novom učeniku da upozna svoje nove okolnosti te da se osjeća ugodnije. Istodobno se stekne informacija o tome koliko drugi učenici poznaju školu.

Mentorstvo:

Novog učenika povežemo s učenikom "mentorom" (ili dva) iz razreda. Učenik mentor pomaže prvih dana u orijentaciji, odgovara na pitanja i uključuje novoga učenika u aktivnosti. Time se uspostavlja prvi povjerljiv odnos.

Grupna aktivnost:

Razredni zapis (plakat): Napravi se veliki plakat na kojem svaki učenik napiše ili nacrtá ono što za njega znači prijateljstvo. Ovaj proces suradnje promiče jednakost i daje novom učeniku osjećaj pripadnosti.

Krug refleksije:

Na kraju se može organizirati krug u kojem učenici podijele svoje osjećaje o tome kako su prihvatili novog učenika. Još je bolje ako te misli zapišu na listiće. Potakne ih se da izraze svoje brige ili ideje o tome kako osigurati da svi budu uključeni.. Na taj način također upoznajte prve osjećaje drugih učenika o novom učeniku.

3.Zaključak

Odnosi su osnova za razvoj pojedinaca i oblikovanje pozitivne školske klime. Kvalitetni odnosi između učenika, učitelja i roditelja ključni su za uspješnu uključenost novih učenika u školsku sredinu. Savjetnik svojim pristupom pridonosi lakšem uključivanju u školu, brine se za uspostavljanje odnosa i emocionalnu dobrobit učenika. Njegova podrška u obliku mentorstva i suradnje između svih sudionika olakšava novim učenicima suočavanje s izazovima, što dovodi do pozitivnog i uključujućeg iskustva. Višesmjernim pristupima te aktivnom suradnjom svih aktera možemo stvoriti poticajno okruženje u kojem se učenici osjećaju sigurno i prihvaćeno, što je temelj njihovog uspjeha in razvoja.

4. Popis literature

- [1] Merriam-Webster, "Merriam-Webster.com dictionary," [Online]. Available: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/relationship>. [Accessed 16. oktobar 2024].
- [2] ZRC SAZU, "Fran," ZRC SAZU, [Online]. Available: <https://fran.si/133/esskj-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika>. [Accessed 16 10 2024].
- [3] J. Krek and M. Kovač, *Strokovni delavci v šolstvu*, Ljubljana: Pedagoška fakulteta, 2012.
- [4] M. Resman, *Savjetodavni rad u vrtiću i školi*, Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor, 2000.
- [5] B. Rupar, Z. Gazvoda, P. Gregorčič Mrvar, K. Hacin Beyazoglu, N. Jenko, T. Kodele, M. Koderman, A. Križan Lipnik, M. Kukanja Gabrijelčič, S. Lesar, M. Lovše, T. Malešević, M. Mohar, S. Pečjak, M. Poštrak, B. Stožir Curk, M. Šušek, T. Vec, A. Vidmar, C. Bizjak and K. Košir, *Programske smernice svetovalnega dela v programih s področja vzgoje in izobraževanja*, V. Logaj, Ed., Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2024.
- [6] G. Čačinovič Vogrinčič, K. Bregar Golobič, J. Bečaj, S. Pečjak, M. Resman, T. Bezić, M. Dobnik Žerjav, J. Grgurevič, S. Niklanović and B. Šmuk, *Programske smernice: Svetovalna služba v osnovni šoli*, Ljubljana: Nacionalni kurikularni svet, 1999.
- [7] K. Košir, T. Špes, M. Horvat, A. Kozina, E. Kranjec, S. Pečjak, I. Peras, T. Pirc, T. Pivec, J. Usenik and S. Zorjan, *Priročnik za načrtovanje krepitve vključujoče razredne in šolske klime ter preprečevanja in odzivanja na medvrstniško nasilje v osnovni šoli 2024*, Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru, 2024.
- [8] U. Štremfel, T. Vršnik Perše and A. Mlekuž, "Mainstreaming social, emotional, intercultural/transcultural learning in European national educational policies and practices: The way forward," in *Social, emotional and intercultural competencies for inclusive school environments across Europe*, Hamburg, VERLAG DR. KOVAČ GMBH, 2020, pp. 235-244.
- [9] T. K. Y. Wong, A.-M. Parent and C. Koniski, "Feeling connected: The roles of student-teacher relationships and sense of school belonging on future orientation," *International Journal of Educational Research*, vol. 94, pp. 150-157, 2019.
- [10] Š. Barle, "Šolska svetovalna služba kot vir podpore mladostnikom pri spoprijemanju z razvojnimi nalogami in izzivi v odrasčanju," *Sodobna pedagogika*, vol. 138, no. 1, pp. 50-65, 2021.

Prikaz

Digitalni minimalizam, Cal Newport

Jasenska Marmilić, prof. i dipl. bibliotekar

OŠ Antuna Mihanovića Petrovsko i OŠ Side Košutić Radoboj

Sažetak

Prikaz knjige Cala Newporta - Digitalni minimalizam: kako živjeti smisleno u svijetu prepunu ometanja u izdanju Verbuma, 2022., 263 str.

Knjiga Digitalni minimalizam Cala Newporta istražuje probleme prekomjerne upotrebe digitalne tehnologije i nudi rješenja za postizanje ravnoteže između online i offline života. Newport predlaže filozofiju "digitalnog minimalizma" koja se temelji na svjesnoj i selektivnoj upotrebi tehnologije, fokusirajući se na aktivnosti koje imaju stvarnu vrijednost te poziva čitatelje da se vrate kvalitetnim slobodnim aktivnostima i pridruže "pokretu otpora" protiv manipulativnih tehnoloških kompanija. Knjiga nudi konkretne strategije za smanjenje digitalne ovisnosti i potiče promišljeno korištenje tehnologije, s ciljem izgradnje smislenijeg i ispunjenijeg života.

Ključne riječi: tehnološka ovisnost, digitalna detoksikacija, ravnoteža, slobodne aktivnosti

U svijetu sveopće preopterećenosti digitalnim tehnologijama koje su postale neizbježan dio svakodnevice ponekad je teško pronaći pravu ravnotežu između vremena provedenog online i offline. Pametni telefoni, društvene mreže, aplikacije i stalna prisutnost na internetu stvorili su okruženje u kojemu smo izloženi distrakcijama pa se često događa da nas digitalni alati udaljavaju od obitelji, prirode i kvalitetno provedenog slobodnog vremena umjesto da nam olakšaju život. Neprestano pregledavanje društvenih mreža i portala mnogima su postala svakodnevna rutina koja troši dragocjeno vrijeme, smanjuje produktivnost i u konačnici može dovesti do ozbiljnih poremećaja poput anksioznosti, ovisnosti ili gubitka pažnje. Osim toga, među pedagoškim stručnjacima raste zabrinutost zbog primijećenih poteškoća djece pri upisu u prvi razred, koja zbog pretjerane izloženosti digitalnim uređajima nisu razvila urednu grafomotoriku što ima za posljedicu odgađanje upisa u prvi razred. Zbog svega navedenog, sve je veća potreba za preispitivanjem našeg odnosa prema tehnologiji i provođenjem takozvane digitalne detoksikacije. Upravo se Cal Newport u svojoj knjizi Digitalni minimalizam bavi jednostavnim rješenjima koja mogu pomoći smanjiti preopterećenost digitalnim svijetom te daje konkretan plan kako promišljeno koristiti tehnologiju.

Cal Newport profesor je računarskih znanosti na Sveučilištu Georgetown i autor niza knjiga u kojima nudi rješenja za mudro korištenje našeg vremena i ravnotežu digitalnog i stvarnog života. U knjizi Digitalni minimalizam razrađuje filozofiju koja naglašava svjesnu i selektivnu upotrebu digitalnih alata, s ciljem fokusiranja na ono što je zaista važno i vrijedno.

Knjiga je podijeljena na dva dijela. U prvom dijelu autor razrađuje teoriju digitalnog minimalizma i objašnjava metodu digitalnog raščišćavanja, dok je drugi dio posvećen konkretnim praktičnim alatima kojima možemo postići ravnotežu između digitalnog i stvarnog svijeta. Na kraju knjige su opsežne bilješke s referencama na izvore te kazalo pojmova.

U uvodu knjige autor govori o vlastitom istraživanju utjecaja tehnologije na čovjekov osobni život. Osobito ističe problem prekomjernih aplikacija i njegov utjecaj na psihološko i emocionalno zdravlje ljudi čiji odnos s tehnologijom postaje zabrinjavajući. To ga je potaknulo da razvije filozofiju korištenja tehnologije koja će dati jasne alate kako iskoristiti dobrobit tehnologije, ali i uspostaviti kontrolu nad svojim vremenom i osobnim životom. Tu filozofiju naziva digitalni minimalizam te ju objašnjava kao primjenu uvjerenja da manje može biti više u našem odnosu prema digitalnom svijetu.

U prvom dijelu knjige Cal Newport analizira suvremeni problem ovisnosti o digitalnim alatima sugerirajući kako su za takvu situaciju odgovorni proizvođači uređaja, tehnološke kompanije i konglomerati ekonomije vođeni zaradom. Pritom se jasno referira na autore koji su se bavili istraživanjem i dokazivanjem tog problema. Fokusira se na psihološke i društvene mehanizme koje koriste tehnološke kompanije kako bi privukle korisnike i zadržale njihovu pažnju, što rezultira ovisničkim obrascima ponašanja.

Nadalje, Newport upoznaje čitatelje s pojmom digitalnog minimalizma te objašnjava da je to filozofija korištenja tehnologije pri kojoj odredimo vrijeme provedeno na internetu za pažljivo odabrane aktivnosti, a svjesno propustimo sve ostalo što bi nam samo oduzimalo dragocjeno vrijeme. Tu koncepciju autor potkrepljuje primjerima stvarnih digitalnih minimalista koje je upoznao pišući knjigu. Zatim daje pregled triju načela digitalnog minimalizma: zatrpanost ima visoku cijenu (ukupni trošak manje bitnih stvari je veći od blagodati koje svaka od tih stvari obećava), optimizacija je važna (nužno je razmisliti o tome kako ćemo se koristiti tehnologijom kako bismo u potpunosti izvukli njen potencijal), svrhovitost pruža zadovoljstvo (kada smo uspostavili kontrolu nad onim što nam zaokuplja vrijeme).

Prvi dio autor završava upoznavanjem čitatelja s pojmom digitalno raščišćavanje te savjetima kako postati minimalist. Proces digitalnog raščišćavanja objašnjava kao ključan proces za vraćanje kontrole nad našim digitalnim životima. Ono podrazumijeva radikalan, privremeni prekid korištenja nepotrebnih digitalnih alata, s ciljem redefiniranja njihove uloge u svakodnevici. Autor predlaže provedbu u tri koraka. Prvi korak je da se na razdoblje od 30 dana potpuno prestanemo koristiti neobaveznim tehnologijama kao što su društvene mreže, mobilne aplikacije, igre, zabavne platforme i drugi digitalni sadržaji koji nisu ključni za svakodnevne obaveze ili posao. Sljedeći korak podrazumijeva da tijekom tih 30 dana korisnici razmisle o svojoj upotrebi tehnologije i istraže aktivnosti koje im pružaju zadovoljstvo. Cilj ovog koraka je prepoznati koje digitalne navike ometaju produktivnost, kreativnost ili mentalno zdravlje, a koje mogu donijeti pozitivne promjene ako se koriste svjesno i umjereno. Treći korak uključuje ponovno vraćanje neobvezne digitalne tehnologije u život. Kada taj svojevrsni eksperiment završi, Newport predlaže postupno vraćanje samo onih digitalnih alata koji imaju jasnu svrhu i koji stvarno doprinose osobnim ili profesionalnim ciljevima. Digitalno raščišćavanje je sustavan proces koji omogućuje ljudima da povrate kontrolu nad svojim vremenom i energijom i pomaže im da prepoznaju koje su digitalne aktivnosti zaista korisne i koje tehnologije služe njihovim vrijednostima, dok eliminiraju one koje samo odvlače pažnju ili izazivaju stres.

U drugom dijelu knjige autor prelazi s teorijskog okvira na praktične strategije koje čitateljima mogu pomoći primijeniti digitalni minimalizam u svakodnevnom životu. Ključne ideje autor je sažeo kroz poglavlja Provodite vrijeme sami, Nemojte stisnuti "Sviđa mi se", Vratite se slobodnim aktivnostima i Pridružite se pokretu otpora.

U poglavlju Provodite vrijeme sami Newport naglašava blagodati provođenja vremena u samoći i to u smislu postizanja unutarnjeg mira, samorefleksije i postizanja emocionalne ravnoteže bez vanjskih distrakcija, posebice digitalnih. Svoje argumente autor potkrjepljuje primjerima povijesnih ličnosti, književnika, psihologa i filozofa koji su se bavili istraživanjem blagodati samoće. Autor iznosi i pojam deprivacije samoće te ga objašnjava kao stanje u kojemu ne provodimo nimalo vremena sami sa svojim mislima, što dakako narušava našu kvalitetu života. Newport ističe i problem neprestanog povezivanja koji se očituje u tome da zbog stalne digitalne povezanosti (poruke, društvene mreže, obavijesti), ljudi više nemaju priliku povući se u mir i tišinu kako bi se fokusirali na vlastite misli. Poglavlje autor završava praktičnim savjetima za tzv. digitalni odmor – povlačenje iz digitalnog svijeta kako bismo bili sami sa svojim mislima. Savjeti uključuju šetnje u prirodi bez mobitela, čitanje knjiga, pisanje pisma samome sebi, razmišljanje.

Sljedeće poglavlje u nastavku knjige naslovljeno je: Nemojte stisnuti "Sviđa mi se". U njemu se autor kritički osvrće na potrebu ljudskog mozga za društvenom interakcijom i probleme koji nastaju kada je ta interakcija zamijenjena površnom digitalnom interakcijom kao što su "lajkovi", dijeljenje i komentari na društvenim mrežama. Takav oblik interakcije nažalost ne stvara povezanost među ljudima već samo emocionalno prazne kontakte što autor potkrjepljuje primjerima istraživanja psihologa Matthewa Liebermana koji je zaključio da su ljudi stvoreni da budu društveni. Nadalje Newport govori o paradoksu društvenih medija i određivanju utjecaja digitalnih alata za komunikaciju na naše psihološko blagostanje. Prema dvama suprotstavljenim istraživanjima nastao je paradoks – društveni mediji nas čine istodobno i povezanim i usamljenim te sretnim i tužnim. U nastavku autor nam nudi praktične savjete u svrhu komunikacije usmjerene na razgovor i izbjegavanje trivijalne interakcije: oživljavanje razgovora licem u lice, potpuno izbjegavanje korištenja opcije "sviđa mi se" na društvenim mrežama kao i komentiranja, određivanje vremena za slanje poruka i vremena kada smo "dostupni" te određivanje uredovnog vremena za pozive. Na taj način, smatra autor, možemo upravljati vlastitim vremenom i posvetiti se društvenim odnosima koji su daleko kvalitetniji od onih virtualnih.

U sljedećem poglavlju autor poziva čitatelje: Vratite se slobodnim aktivnostima. Predlaže im da vrijeme koje su inače popunjavali besmislenim digitalnim distrakcijama zamijene visokokvalitetnim slobodnim aktivnostima koje donose smisao i zadovoljstvo u život. Slijedi prikaz autorovog istraživanja slobodnih aktivnosti visoke kvalitete u kojemu opisuje tzv. FI - Financial independence zajednicu i autore koji su otkrili i propagirali vrijednost aktivnog provođenja slobodnog vremena poput Arnolda Benneta. Newport formuliра tri lekcije iz opuštanja: dajte prednost zahtjevnoj aktivnosti pred pasivnom konzumacijom, koristite se vještinama kako biste stvarali vrijedne stvari u fizičkom svijetu i težite aktivnostima koje iziskuju izravne društvene interakcije. Autor također ističe da su zbog prekomjerne upotrebe digitalnih tehnologija ljudi zanemarili ili potpuno zaboravili na aktivnosti koje su ih nekad veselile i ispunjavale poput čitanja, sporta, umjetnosti, ručnih radova, kuhanja, sviranja instrumenta ili hobija te predlaže vraćanje ovim aktivnostima kako bi se ponovno stvorilo vrijeme za kreativnost i produktivnost. Time autor predlaže svojevrsnu renesansu slobodnih aktivnosti i poziva čitatelje da izađu iz stanja u kojemu pasivna interakcija s ekranima služi kao osnovni način opuštanja. Ipak, digitalna tehnologija je i dalje prisutna ali s mjerom i samo kao pomoć u organiziranju ili održavanju slobodnih aktivnosti. Na kraju poglavlja autor predlaže čitateljima da naprave plan svojih aktivnosti i razviju strategiju upravljanja svojim slobodnim vremenom.

U završnom poglavlju Pridružite se pokretu otpora, autor poziva čitatelje da se pridruže rastućem pokretu digitalnog otpora kojeg čine pojedinci koji svjesno odbijaju da budu pasivni konzumenti digitalnih tehnologija i umjesto toga iskoriste alate visoke tehnologije prije nego razviju prema njima ovisnost. Objašnjava kako su velike tehnološke kompanije dizajnirale digitalne proizvode s ciljem da nam privuku i zadrže pažnju što je duže moguće. Stoga Newport zagovara podizanje svijesti o manipulacijama koje te kompanije provode i svjesnog odupiranja istima. Neki od autorovih korisnih savjeta su: ukloniti društvene medije s mobilnih uređaja, uključiti automatsko blokiranje društvenih medija na računalima, vratiti se sporim medijima poput novina i učiniti svoj pametni telefon glupim.

Autor zaključuje knjigu kraćim razmatranjem u kojemu sažimlje filozofiju digitalnog minimalizma. To nije samo skup pravila i strategija za smanjenje korištenja digitalne tehnologije već način življenja u kojemu je prisutna ravnoteža između pametnog korištenja tehnologije te smislenog i ispunjenog života kroz vraćanje osobnog prostora, slobodnih aktivnosti i dubljih međuljudskih veza.

Knjiga je napisana jasnim stilom kojim autor argumentira svoje savjete i zaključke te jasno definira ključne pojmove. Jezik je razumljiv i pristupačan širokom krugu

čitatelja te se lako prati iako se knjiga bavi kompleksnim temama. Autor stavlja naglasak na konkretne primjere i stvarna iskustva ljudi koji su usvojili digitalni minimalizam te istraživanja i savjete koje čitatelji mogu primijeniti u svom životu. Knjiga je praktična budući da nudi konkretne strategije za smanjenje digitalne ovisnosti, poput digitalne detoksikacije, savjeta za vraćanje kvalitetnim aktivnostima ali i smisleniju upotrebu digitalne tehnologije. Budući da sadrži konkretne korake kako poboljšati svoj odnos prema tehnologiji, djelo bi moglo najviše koristiti ljudima koji osjećaju da provode previše vremena na društvenim mrežama i žele povratiti kontrolu nad svojim digitalnim životom.

Također će koristiti roditeljima te pedagoškim stručnjacima koji žele razumjeti kako tehnologija utječe na svakodnevni život i kako mogu pomoći djeci i mladima da razviju zdravije digitalne navike. Vrijednost knjige je upravo u poticanju čitatelja da preispitaju svoj odnos prema digitalnoj tehnologiji i odluče se na provođenje strategija digitalnog minimalizma što će im pomoći da povrate kontrolu nad svojim vremenom te izgrade ispunjeniji i smisleniji život u skladu s tehnologijom.

Stručni rad

KUĆICA ZA POVLAČENJE

Boštjan Groznik, profesor razredne nastave
Osnovna škola Angela Besednjaka Maribor

Sažetak:

U slučaju pretjeranih podražaja iz okoline i posljedične emocionalne uzrujanosti, dobro je da se učenik može povući na mjesto gdje je izoliran od svih podražaja. Sve više učenika osjetljivo je na određene podražaje te im je stoga važno dati mogućnost »kutka za povlačenje«, u kojem se osjećaju sigurno. U sklopu nastave odlučili smo realizirati ideju izgradnje ovakvog kutka. Kao rezultat međugeneracijske suradnje nastala je kućica – mjesto sačinjeno od papirnatih tuljaka, koju su učenici sami izradili. Uz podršku nastavnika i razumijevanje njihove situacije, učenici mogu koristiti ovu vrstu povlačenja za rast i razvoj, što će im koristiti u budućnosti, kako u školi, tako i van nje.

Ključne riječi: drugo tromjesečje, poticaji, nemirni učenici, kratko povlačenje, međugeneracijska suradnja

1. Uvod

Kao profesor razredne nastave u svom radu u školi primjećujem kako sve više učenika ima problema u ponašanju, poremećaje koncentracije te povećan nemir. Razdoblje djetinjstva i odrastanja samo je po sebi zahtjevno i stresno zbog fizičkih, psihičkih te drugih promjena. Učenik je stalno suočen s novim zahtjevima, očekivanjima i obvezama koje mu nameće bliža okolina. [1] Mislim kako je važno da se učitelji nauče nositi sa stresom na zdrav i učinkovit način, jer će to pomoći i njihovim učenicima. Naime, djeca često preuzimaju načine reagiranja, razmišljanja i komunikacije od starijih, a u školi najčešće koriste strategije za suočavanje sa stresom koje su naučili od svojih učitelja.

U protekloj školskoj godini bio sam razrednik generacije koja se posebno isticala svojim ometajućim ponašanjem na nastavi. Tijekom nastave održali smo brojne radionice za savladavanje stresa, razvijanje socijalnih i emocionalnih vještina te samopoštovanja. [2]

Tijekom razgovora učenici su mi povjeravali svoje osjećaje i znakove koje primjećuju kod sebe tijekom nastave (napetost, agresija, tjeskoba, razdražljivost radi vanjskih podražaja, bijeg misli, zabrinutost, strah, ljutnja...) i što bi im moglo pomoći za ublažavanje ili potpuno uklanjanje ovih znakova. Zajedno smo došli do zaključka kako bi bilo dobro imati kutak u učionici, u kojeg bi se djeca mogla samostalno povući na neko vrijeme tijekom nastave.

2. Od ideje do proizvoda

2.1. Ideja kućice za povlačenje

Ideja o kutku za kratak odmor, koja nam je sinula tijekom nastave, odmah se svidjela svim učenicima. Potaknuo sam ih na razmišljanje kako bi takav kutak mogao izgledati. Uputio sam ih neka zatvore oči i vizualiziraju miran, siguran kutak koji bi htjeli posjetiti, mjesto gdje se osjećaju ugodno, sigurno, prihvaćeno i opušteno, mjesto gdje se osjećaju dobro. Učenici su svoje ideje crtali, ili zapisivali na papir. Nakon što su završili s radom pitao sam ih za dojmove i osjećaje, a svaki je učenik iznio svoju ideju pred razredom. Prijedlozi su bili vrlo različiti, pa smo se dogovorili da glasovanjem odaberu onaj koji im se čini najprikladnijim i funkcionalno i produkcijski. Većina učenika odabrala je kućicu koja je smještena u stražnji dio učionice i koja

onemogućuje drugim učenicima da vide učenika koji se u nju povukao. Sljedeći korak bio je odabir materijala. Učenicima sam savjetovao kako trebaju voditi računa o jednostavnosti proizvodnje i o ekološkom aspektu. Novinski papir čest je izbor djece kod izrade eko proizvoda, no ovaj put odlučili su od papira izraditi omote koji će poslužiti kao kockice za izgradnju kuće. Učenici su imali više problema s idejom i materijalom za konstrukciju kuće te sam, u duhu dobre međugeneracijske suradnje, predložio pozvati njihove roditelje da izrade okvir.

2.2. Prezentacija ideje roditeljima i izrada (međugeneracijska suradnja)

Na roditeljskom sastanku prezentirao sam prisutnim roditeljima ideju o kućici za povlačenje. Ideja im se jako svidjela i javilo se dosta roditelja koji su pomogli u izradi okvira. Potom su ga izradili od kartona prema vlastitom planu (osnovnom okviru dodali krov), vodeći računa o specifičnostima učenika i učionice, te ga dovezli u školu. Učenici su papirnate tuljke izrađivali na satu likovne kulture, a neki su bili toliko oduševljeni da su ih zamatali i kod kuće. Kako bi se dovršila izrada, svaki je učenik dao svoj udio. Pričvršćivanjem tuljaka na okvir sklopio se trokut uzorne suradnje učenika, roditelja i učitelja.

Slika 1: Eksterijer kućice [4] Slika 2: Eksterijer kućice [4] Slika 3: Interijer kućice [4]

3. Osmišljavanje pravila i određivanje aktivnosti u kući

Zajedno s učenicima krenuli smo i u osmišljavanje pravila kojih će se morati pridržavati, ako se tijekom nastave žele povući u ovaj kutak za smirivanje. Prvo sam im postavio pitanje koliko mora biti intenzivno neželjeno ponašanje učenika za povlačenje u kućicu. Učenici su davali različite odgovore, ali svi su bili mišljenja kako je bolje ranije nego prekasno. Svako neželjeno ponašanje učenika prolazi kroz sedam faza i dobro je da je nastavnik s njima upoznat. [3] Faze slijede jedna za drugom sljedećim redoslijedom [3]:

1. mirna faza (dijete dobro izgleda i surađuje);
2. okidač (događa se nešto specifično što pokreće fazu eskalacije, uzrok ostaje neriješen);
3. stadij uznemirenosti (dijete izgleda nekoncentrirano i uznemireno);
4. faza rasta (ponašanje postaje visoko usmjereno, posebno prema učitelju);
5. vrhunac (ponašanje je van kontrole učenika);
6. popuštanje (početak kraja, slično fazi 3);
7. smirivanje (dijete je ponovno spremno sudjelovati u razrednim aktivnostima).

Učenicima sam na satu pojednostavljeno objasnio faze te im objasnio koliko je važno da se učenik već u fazi uzbuđenja, ili najkasnije u fazi rasta povuče u kućicu, kako se vrhunac neprimjerenog ponašanja uopće ne bi dogodio. Potaknuo sam učenike da se povuku u kuću za povlačenje u trećoj ili četvrtoj fazi nemirnog ponašanja. Dogovorili smo se da će učenik kojem je potrebno odmaranje, podizanjem ruke s ispruženim dlanom signalizirati odlazak u miran kutak, a nakon učiteljevog odobrenja (kimanjem glave) moći će se doista i povući u kućicu.

Prilikom kreiranja pravila razgovarali smo i o tome što će biti u samoj kućici. Učenici su odlučili da će svatko tko treba odmor, moći sam izabrati sjedenje na stolici ili na jastuku, koji će uvijek biti dostupan u kućici za povlačenje. Također je bilo potrebno odabrati aktivnosti koje će učenik izabrati u slučaju povlačenja. Dogovorom smo došli do zaključka kako učenik u kućici može čitati knjigu iz razredne knjižnice, koristiti lopticu za stiskanje, mijesiti plastelin, ili jednostavno ne raditi ništa. Sljedeće pitanje bilo je koliko dugo učenik može ostati u kućici i došli do zaključka da povlačenje ne smije biti duže od pet minuta. Učenici su se složili kako će o predviđenom vremenu, brinuti učenik u kućici i ne učitelj. Rekao sam učenicima da ću im dati uređaj za

mjerenje, a to će biti kuhinjski mjerač vremena. Uređaj će se nalaziti u kući i zazvonit će nakon pet minuta.

Pitao sam ih može li se učenik povući kući tijekom svih lekcija i postoje li iznimke. Složili su se kako nije primjereno odustajanje tijekom provjere znanja, što je također uzeto u obzir prilikom definiranja pravila.

Nakon detaljne rasprave, zajedno smo kreirali sljedećih pet pravila:

1. Povlačim se u kućicu kada sam jako nemiran i kada više ne pratim nastavu.
2. Dogovorenim znakom (podizanjem ruke s otvorenim dlanom) označavam odlazak u kuću.
3. U kućici ostajem najviše 5 minuta (koristim uređaj za mjerenje vremena).
4. Povlačeći se u kućicu biram jednu od ponuđenih aktivnosti (knjiga, plastelin, lopta).
5. U kućicu se mogu povući u bilo koje vrijeme – osim tijekom provjere znanja.

Pravila smo napisali na velikom plakatu kojeg smo zalijepili na bijelu ploču u učionici, kako bi ih svi mogli vidjeti u svakom trenutku.

4. Korištenje kućice za povlačenje u praksi

Kućica za povlačenje ubrzo je zaživjela u praksi, učenici su lijepo prihvatili mogućnost povlačenja te su se pridržavali dogovorenih pravila. Nije bilo problema s korištenjem timera i mjerenjem vremena. Već u prvom mjesecu korištenja primijetio sam da se značajno smanjio broj sukoba između učenika, ali i sukoba između učenika i nastavnika. Kao rezultat toga, poboljšala se klima u učionici i općenito dobrobit učenika u školi, dok se je čak smanjio i broj odgojnih mjera. Učenici su izvijestili kako čak i petominutno povlačenje u sebe ima ogroman utjecaj na njihovo funkcioniranje u školi. Međutim, u prvim danima korištenja kuće za povlačenje, naišli smo na probleme, kada se je dogodilo da su se dva učenika htjela povući istovremeno, svatko iz svog razloga. Suglasnošću među učenicima dogovoreno je bilo kako će nastavnik biti taj koji će odrediti tko se od učenika može prvi povući, na temelju poznavanja karaktera učenika i znakova koje ovaj učenik pokazuje u danoj situaciji. Događalo se i da učeniku koji se povukao u kuću njegovi kolege iz razreda postavljaju razna pitanja, uglavnom o razlogu povlačenja. Raspravljali smo o neprimjerenosti postavljanja takvih pitanja i uspostavili nepisano pravilo: osobi koja je koristila kućicu za povlačenje nikada ne treba postavljati pitanja o odmoru.

5. Zaključak

Kućica od tuljaka nadmašila je sva početna očekivanja. Njena glavna svrha je ugodan i opušten osjećaj, koji se stimulira na neusiljeni način. Pozitivni učinci očituju se u poboljšanju raspoloženja učenika, njihove pažnje, koncentracije i pamćenja te u smanjenju problema u ponašanju. Mogu reći kako kućica pomaže poboljšanju kvalitete života općenito. Zbog pozitivnih posljedica, odlučio sam nastaviti koristiti kućicu za povlačenje i u budućnosti. Razmišljam o nadogradnji procedure povlačenja kako bi učenici prilikom povlačenja koristili ulazno-izlazne listiće. Upute za korištenje kućice za povlačenje obuhvaćale bi sljedeće korake:

1. Prije nego se povučete u kućicu, uzmete ulazno-izlazni listić od učitelja.
2. Prvo ispunite obrazac za prijavu, navodeći kako se trenutno osjećate i razlog zašto vam je potrebno povlačenje.
3. U kućici birate aktivnost koju ćete raditi najviše pet minuta.
4. Nakon završene aktivnosti popunjavate izlazni listić gdje označite koju aktivnost ste odabrali i kako se osjećate.
5. Popunjen ulazno-izlazni listić predajete učitelju i vraćate se nastavi.

Na taj način dobio bih još više informacija o problemima u ponašanju učenika, što bi mi sigurno koristilo kod daljnjeg rada.

6. Literatura

- [1] Jeriček Klanšek, H. i Bajt, M. (2015). Ko učenca strese stres in kaj lahko pri tem naredi učitelj. Ljubljana. NIJZ.
- [2] Tacol, A., Lekić, K., Sedlar Kobe, N., Roškar, N. i Konec Juričić, N. (2011). Zorenje skozi To sem jaz: Razvijanje socialnih in čustvenih veščin ter samopodobe. Ljubljana. NIJZ.
- [3] Colvin, G. i Scott, T. M. (2004). Managing the Cycle of Acting-Out Behavior in the Classroom. Katonah. Richard C. Owen Publishers, Inc.
- [4] Fotografije – vlastiti izvor, 2023 i 2024.

Stručni rad

ULOGA I ZNAČAJ MARIJINIH OBROKA U OSIGURAVANJU ŠKOLSKIH OBROKA ZA SIROMAŠNU DJECU

mr. sc. Jadranka Dorešić, dipl. oec., savjetnik,
Josipa Hlevnjak, dipl. teolog, mentor

Srednja škola Ivan Švear Ivanić Grad

Sažetak

Marijini obroci (Mary's Meals) međunarodna su humanitarna organizacija koja pruža dnevne školske obroke djeci u najsiromašnijim zajednicama diljem svijeta. Ovaj program omogućuje dvostruki učinak: ublažava glad kod djece i motivira ih da pohađaju školu. Tako organizacija ne samo da nudi rješenje za trenutno smanjenje gladi, nego dugoročno potiče obrazovanje, čime doprinosi razbijanju ciklusa siromaštva. Organizacija djeluje u više od 18 zemalja, uključujući Malavi, Zambiju, Keniju, Indiju i Libanon. Ovaj rad analizira ključne učinke inicijative na smanjenje gladi, povećanje pristupa obrazovanju te društveni razvoj djece i njihovih zajednica, s posebnim naglaskom na važnost volontera i donacija u održivosti ove organizacije.

Ključne riječi: Marijini obroci, humanitarna organizacija, školski obroci, siromaštvo, glad, obrazovanje, društveni razvoj, volonteri, donacije

1.Uvod

Globalna kriza gladi i siromaštva ostavlja tragične posljedice na milijune djece diljem svijeta. Procjenjuje se da oko 258 milijuna djece školske dobi ne pohađa školu, a mnoga od njih nemaju pristup osnovnim životnim potrepštinama poput hrane. Uzroci ovog problema su složeni i uključuju siromaštvo, sukobe, klimatske promjene i neadekvatnu infrastrukturu. Za većinu djece u najsiromašnijim zajednicama, obrazovanje je jedini izlaz iz siromaštva. No, glad im onemogućava koncentraciju i uspjeh u školi, pa mnogi učenici ne završavaju osnovno obrazovanje.

Marijini obroci su humanitarna organizacija koja rješava problem gladi i potiče obrazovanje pružanjem jednog hranjivog obroka dnevno djeci na mjestu obrazovanja. Ovaj model djelovanja, koji je započeo 2002. godine u Škotskoj, brzo se proširio na zemlje s visokim stopama siromaštva i neishranjenosti. Ovaj rad će razmotriti kako obroci koji se osiguravaju putem Marijinih obroka pomažu u promicanju obrazovanja i društvenog razvoja, te kako su volonteri i donacije ključni za uspjeh ovog programa.

2. Organizacija Marijini obroci – misija i vizija

Marijini obroci osnovani su s ciljem pružanja školske prehrane djeci koja žive u krajnjem siromaštvu. Njihova misija je jasna i jednostavna: "Svako dijete zaslužuje barem jedan obrok dnevno na mjestu obrazovanja." Organizacija djeluje na temelju modela koji kombinira rješavanje neposredne potrebe za hranom s dugoročnim utjecajem obrazovanja, vjerujući da se osiguravanjem školskih obroka može pomoći djeci da postignu svoje obrazovne ciljeve i prekinu ciklus siromaštva u budućnosti.

Vizija Marijinih obroka jest svijet u kojem svako dijete ima dovoljno hrane i priliku za obrazovanje. Trenutno organizacija opskrbljuje školskim obrocima više od 2,4 milijuna djece svakog školskog dana. Glavna područja djelovanja su zemlje u Africi, Aziji i Latinskoj Americi, gdje je stopa siromaštva i neishranjenosti među djecom najviša. Zemlje poput Malavija, Zambije, Indije i Haitija ključna su područja njihovog djelovanja.

Organizacija radi uz minimalne administrativne troškove, pri čemu više od 93% prikupljenih sredstava ide izravno na programe prehrane. Ova transparentnost i učinkovitost osiguravaju povjerenje donatora i volontera, koji su temelj održivosti organizacije.

3. Učinak Marijinih obroka na obrazovanje i društveni razvoj

3.1. Smanjenje gladi

U mnogim zemljama gdje Marijini obroci djeluju, glad je svakodnevna stvarnost. Neishranjena djeca nemaju dovoljno energije za učenje i često izostaju iz škole jer moraju pomagati obitelji u potrazi za hranom. Osiguravanje jednog hranjivog obroka dnevno na mjestu obrazovanja omogućuje djeci ne samo da zadovolje osnovnu potrebu za hranom, već i da se posvete učenju.

U Malaviju, primjerice, istraživanja su pokazala da djeca uključena u programe Marijinih obroka imaju značajno manje stope neishranjenosti, a smanjenje gladi izravno utječe na njihovu sposobnost da uspješno sudjeluju u nastavi. Ovaj jednostavan, ali učinkovit pristup značajno poboljšava živote djece, dok dugoročno smanjuje stope kronične gladi i bolesti povezanih s neishranjenošću.

3.2. Poticanje obrazovanja

Osiguravanje obroka na mjestu obrazovanja ima snažan utjecaj na redovito pohađanje škole. U zemljama poput Kenije i Zambije, mnogi roditelji šalju svoju djecu u školu upravo zato što znaju da će tamo dobiti obrok. Ovo ne samo da povećava broj djece koja pohađaju školu, već smanjuje stope napuštanja školovanja. Prema podacima iz programa u Malaviju, prisustvovanje djece na nastavi značajno se povećalo u školama koje sudjeluju u programu Marijinih obroka.

Obrazovanje, potaknuto ovim programom, dugoročno doprinosi društvenom razvoju. Djeca koja završe školovanje imaju bolje šanse za zapošljavanje, a time i za izlazak iz siromaštva. Obrazovanje također utječe na smanjenje stope dječjih brakova, smanjuje ranu trudnoću i poboljšava zdravstvene i socijalne ishode za cijele zajednice.

4. Uloga volontera i donacija u održivosti Marijinih obroka

4.1. Volonteri kao temelj organizacije

Volonteri su srce i duša Marijinih obroka. Organizacija se oslanja na tisuće volontera širom svijeta koji pomažu u organiziranju događaja za prikupljanje sredstava, širenju svijesti o problemima gladi i obrazovanja, te u pripremi obroka u zajednicama gdje programi djeluju. U mnogim školama gdje se provode programi Marijinih obroka, roditelji i članovi lokalnih zajednica volonterski pripremaju hranu, što dodatno povezuje zajednicu i jača društvene veze.

Ova struktura volontiranja smanjuje troškove rada i omogućuje organizaciji da usmjeri većinu prikupljenih sredstava izravno u pružanje obroka.

4.2. Donacije i prikupljanje sredstava

Donacije čine ključni izvor financiranja Marijinih obroka. Organizacija koristi različite metode prikupljanja sredstava, uključujući donacije pojedinaca, korporativna partnerstva, humanitarne događaje i online kampanje. Pojedinci mogu donirati izravno putem službene stranice organizacije ili sudjelovati u različitim globalnim inicijativama za prikupljanje sredstava. Svaka donacija, koliko god mala, čini veliku razliku – samo 22 eura dovoljno je za osiguranje školskog obroka za jedno dijete tijekom cijele godine.

5. Primjeri programa u različitim zemljama

5.1. Malavi

Malavi je jedna od najsiromašnijih zemalja svijeta, s visokim stopama dječje neishranjenosti i malim pristupom obrazovanju. U ovoj zemlji, Marijini obroci trenutno pružaju obroke za više od milijun djece. Istraživanja pokazuju kako programi prehrane značajno poboljšavaju ne samo fizičko zdravlje djece, već i njihovu motivaciju za školovanje. Djeca koja sudjeluju u programima imaju bolje ocjene i manju stopu izostanaka iz škole.

5.2. Kenija

U polunomadskim zajednicama u Turkani, Marijini obroci osiguravaju obroke za djecu koja dolaze iz posebno teških okolnosti. Zbog sušnih uvjeta i klimatskih promjena, prehrambena nesigurnost u ovoj regiji je ekstremna. Programi prehrane ne samo da smanjuju glad, već pomažu djeci da steknu osnovno obrazovanje, što je ključno za njihove buduće prilike.

6. Uključenost Srednje škole Ivan Švear Ivanić Grad u projekt Marijinih obroka

Učenici Srednje škole Ivan Švear posebnu pozornost usmjeravaju na sudjelovanje u međunarodnim projektima, od kojih je jedan od najzastupljenijih programa Marijini obroci. Provođenjem određenih radionica, izradom predmeta specifičnih za njihovu kulturu i tradiciju, proučavanjem obrazovnih sadržaja i organizaciju donatorskih aktivnosti te prikupljanjem financijskih sredstava, učenici škole sudjeluju u pružanju pomoći djeci u zemljama u razvoju. Na taj način osvještavaju konkretnu situaciju zemalja trećeg svijeta kroz socijalnu i kulturološku dimenziju te razvijaju empatiju prema potrebitima. Ova inicijativa ne samo da djeci pojedinih

zemalja omogućuje redovito pohađanje škole uz konzumiranje obroka već dugoročno doprinosi smanjenju siromaštva u svijetu. Kroz humanitarne aktivnosti srednje škole Ivan Švear Ivanić Grad, učenici imaju priliku konkretno sudjelovati u kreiranju pozitivnih promjena u društvu. Ovakve akcije, osim što pružaju pomoć onima kojima je najpotrebnija, doprinose i jačanju zajedništva, solidarnosti te društvene odgovornosti mladih generacija. Kraj školske godine 2024. učenici naše škole obilježili su završetkom ovogodišnjeg projekta pod nazivom „Mala djela, velika razlika“. Svojim doprinosom prikupljenih novčanih priloga omogućili su organizaciji „Marijini obroci“ i daljnje posluživanje hranjivih obroka djeci u najsiromašnijim dijelovima svijeta. Otvorenog srca brigom za najpotrebitije koji su nama nevidljivi, učenici su i ovaj puta pokazali empatiju koju nose u sebi.

7. Zaključak

Marijini obroci pokazali su kako jedan jednostavan koncept – osiguranje školskih obroka – može imati dalekosežne posljedice na društveni razvoj djece u najsiromašnijim zajednicama. Kroz smanjenje gladi i povećanje pristupa obrazovanju, organizacija ne samo da poboljšava živote djece u sadašnjosti, nego im pruža priliku za bolju budućnost. Volonteri i donatori igraju ključnu ulogu u održivosti ovih programa, a njihov rad i doprinos omogućuju da Marijini obroci šire svoju misiju i dosegnu više djece.

8. Popis literature

- [1.]Izvještaj o učinku programa Marijinih obroka u Malaviju (2023.)
- [2.]Kusiak, J. (2019). "Volonterstvo i humanitarna pomoć: Uloga Marijinih obroka u borbi protiv gladi". Sociološki pregled.
- [3.]Marijini obroci - službena stranica organizacije: www.marysmeals.org (24.10.2024.)

Stručni rad

Školska interpretacija bajke *Šuma Striborova* Ivane Brlić-Mažuranić

mag. croat. Luka Gaćeša

Sažetak

Ivana Brlić-Mažuranić bila je hrvatska književnica koja je u Hrvatskoj i u svijetu priznata kao jedna od najznačajnijih spisateljica za djecu. Ivana Brlić-Mažuranić rođena je u Ogulinu 1874. godine. Nazvana je hrvatskim Andersenom te dva puta (1931, 1938) bila je predložena za Nobelovu nagradu; 1937. izabrana je, kao prva žena u nas, za člana JAZU. Pisala je pjesme, pripovijetke, romane, basne i bajke, eseje i članke te se bavila prevodilačkim i redaktorskim radom. Njezinim krunskim djelom kritičari smatraju zbirku pripovjedaka *Priče iz davnine*, objavljenu 1916. godine, djelo koje sadrži motive mitološke mudrosti običnoga svijeta, inspirirane slavenskom mitologijom. Bajku možemo definirati kao jednostavnu proznu vrstu koja je prepoznatljiva po čudesnim pretvaranjima, jedinstvenom zbiljskom i nadnaravnom svijetu, ponavljanju radnje, prepoznatljivim likovima, sukobu dobra i zla, nagradi i kazni, postavljanju uvjeta i kušnji, odgađanju nagrade te čarobnim predmetima i čudesnim pretvaranjima. Klasične bajke prepoznaju se po jedinstvu stvarnoga i zamišljenoga svijeta, stereotipnoj kompoziciji, sukobu dobra i zla, uvjetu i kušnji, odgođenoj nagradi, odlasku od kuće, ponavljanju radnje ili dijaloga, po udaljenim mjestima kao prostorima radnje, dvorcima i kolibicama, likovima kraljeva i kraljica, drvosječa i postolara, nadnaravnim pomagačima iz svijeta vila, patuljaka, čarobnica, zmajeva, čarobnim predmetima i riječima te pouci. Moderne bajke upotrebljavaju klasične motive na novi način, dolazi do neočekivanog obrata, izostavlja se zaslužena nagrada ili kazna, kao likovi pojavljuju se antropomorfizirani predmeti iz stvarnoga, biljnoga i životinjskoga svijeta, likovi nisu stalni, nego se razvijaju i mijenjaju, fabula je bogatija, uočava se ironiziranje i nonsensnost, pouka se izostavlja. Bajka *Šuma Striborova* smatra se najpoznatijom bajkom Ivane Brlić-Mažuranić.

Ključne riječi: Ivana Brlić-Mažuranić, *Priče iz davnine*, *Šuma Striborova*, bajka, školska interpretacija.

1. Uvod

U ovom članku obradit će se tema pod naslovom Školska interpretacija bajke *Šuma Striborova* Ivane Brlić-Mažuranić. Na početku članka upoznat ćemo se s Ivanom Brlić-Mažuranić, gdje će se opisati njezin životopis i društveno-političke prilike u kojima je stvarala. Nadalje, istaknut ćemo najvažnije podatke o njezinome književnome stvaralaštvu. Zatim, osvrnut ćemo se na značenje riječi bajka, o njezinom postanku i vrstama bajki. Također, saznat ćemo razliku između klasične i moderne bajke. Na kraju članka, interpretirat ćemo najpoznatiju bajku Ivane Brlić-Mažuranić *Šuma Striborova* jer bajke potiču učenike kako bi proširili svoj umjetnički svijet. Cilj je ovog članka prikazati primjenu i interpretaciju bajke u nastavi književnosti te kako poistovjećivanje junaka utječe na djecu.

2. Ivana Brlić-Mažuranić

Ivana Brlić-Mažuranić bila je hrvatska književnica koja je u Hrvatskoj i u svijetu priznata kao jedna od najznačajnijih spisateljica za djecu. Ivana Brlić-Mažuranić rođena je u Ogulinu 1874. godine. Potječe iz poznate intelektualne građanske obitelji Mažuranića. Otac Vladimir Mažuranić bio je pisac, odvjetnik i povjesničar. Djed joj je bio slavni političar, hrvatski ban i pjesnik Ivan Mažuranić, a baka Aleksandra Mažuranić, sestra jezikoslovca Dimitrija Demetra. Kratko se školovala u djevojačkoj školi u Zagrebu [1]. Školovala se privatno i stekla izvrsnu naobrazbu, između ostalog i u poznavanju stranih jezika, pa su joj i neki od prvih književnih pokušaja na francuskome jeziku. S obitelji se iz Ogulina prvo preselila u Karlovac, a potom u Jastrebarsko [2]. Dana 15. kolovoza 1891. godine zaručili su se Ivana Mažuranić i Vatroslav Brlić, odvjetnik i političar. Njihovo vjenčanje bilo je 18. travnja 1892. godine, na Ivanin 18. rođendan, u crkvi sv. Marka. Jedan od kumova bio im je tadašnji zagrebački gradonačelnik Milan Amruš. Nakon vjenčanja Ivana se sa suprugom seli u Brod na Savi (danas Slavonski Brod), gdje je živjela većinu života koji je posvetila svojoj obitelji, obrazovanju i književnom radu [3].

Kao majka sedmero djece, imala je priliku upoznati se s dječjom psihom, i tako razumjeti čistoću i naivnost njihova svijeta. Odgojena u narodnome duhu, uz supruga Vatroslava uključuje se u javni život u krugovima prvaka narodnoga pokreta. Biskup Josip Juraj Strossmayer dodijelio joj je zlatnu medalju za protumađaronska nastojanja [4]. Za vrijeme Prvoga svjetskoga rata s kćerima Zorom i Nadom radila je kao bolničarka Crvenoga križa u Slavonskome Brodu i za svoj predani rad dobila je odličje. Nazvana je hrvatskim Andersenom te dva puta (1931, 1938) bila je predložena za Nobelovu nagradu; 1937. izabrana je, kao prva žena u nas, za člana JAZU. Pisala je pjesme, pripovijetke, romane, basne i bajke, eseje i članke te se bavila prevodilačkim i redaktorskim radom. Djela su joj prevedena na mnogobrojne strane jezike te izvedena u kazališnim, radijskim i filmskim obradbama. Njezina književna ostavština, rukopisi i korespondencija nalaze se u Arhivu obitelji Brlić u Slavanskom Brodu, u kojem se svake godine održava književna i kulturna manifestacija »U svijetu bajki Ivane Brlić-Mažuranić« [5].

3. Književno stvaralaštvo Ivane Brlić-Mažuranić

Ivana Brlić-Mažuranić počela je pisati poeziju, eseje i dnevnik vrlo rano, ali su joj prvi radovi objavljeni tek početkom 20. stoljeća. Svoju prvu pjesmu *Zvijezdi moje domovine* napisala je u Ogulinu 1886. godine. Prvi članak, *Sajam u Bosni*, objavila je 6. rujna 1900. godine u *Narodnim novinama* (god. 66, br. 204, str. 3), a potpisala se inicijalom M. [6]. Zbirku pripovjedaka i pjesama za djecu *Valjani i nevaljani* izdala je u prosincu 1901. godine u vlastitoj nakladi i bila je namijenjena privatnoj uporabi. Nakon objavljivanja zbirke *Valjanih i nevaljanih* pisala je članke i kratke priče za djecu koji su izlazili u novinama i časopisima. Priče i tekstovi poput serije obrazovnih članaka naslovljenih *Škola i praznici* objavljivani su redovito od 1903. godine nadalje [7]. Pravu pozornost književne publike skreće 1913. godine romanom za djecu *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*. Njezin prvi roman *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* (1913) realističke je motivacije, ali sa značajkama bajke, tj. s posebnim odnosom prema stvarnosti koji se sastoji u apstrahiranju i stilizaciji stvarnoga svijeta. Spojivši u njemu pripovjednu jednostavnost i živost s humanističkim viđenjem svijeta, *Šegrt Hlapić* postao je ne samo prvi hrvatski dječji roman nego ujedno i njegov prototip [8].

Pjesničku zbirku *Slike* napisala je 1912. godine, pedagoški intoniranu *Knjigu omladini* (1923.), zapise o obiteljskome rodoslovlju (*Obzor*, 1933. – 1934.), koje objedinjuje u trima knjigama (1934., 1935.), povijesno-pustolovni roman za mladež *Jaša Dalmatin potkralj Gudžerata* (1937.) te je prevodila s njemačkoga i francuskoga jezika [9]. Njezinim krunskim djelom kritičari smatraju zbirku pripovjedaka *Priče iz davnine*, objavljenu 1916. godine, djelo koje sadrži motive mitološke mudrosti običnoga svijeta, inspirirane slavenskom mitologijom. Ova knjiga kroz bajku ponovo vraća u život izgubljeni svijet pretkršćanskih vjerovanja Hrvata. Likovi poput Kosjenke i Regoča, Stribora, Jaglenca, Rutvice, Palunka, Vjesta, Potjeha, Malika Tintilinića, Svarožića i Bjesomara utjelovljenja su ljudskih moralnih osobina i osjećaja, kako vjernosti, ljubavi i dobrostivosti, tako i nestalnosti i slabosti [10]. Želja za bogatstvom i čežnja za dalekim svjetovima kao simboli ljudske žudnje za istinom i znanjem često se pojavljuju u njezinim pričama.

Godine 1927. godine objavila je knjigu u obliku slikovnice *Dječja čitanka o zdravlju*, a ilustracije je napravio Vladimir Kirin. U knjizi su pjesmice o higijenskim i zdravstvenim temama, namijenjene djeci (higijenske mjere svakodnevnoga pranja ruku, zaštite kod kihanja i kašljanja, štetnost pušenja, muhe kao prenositeljice bolesti itd.). To je prva slikovnica u Hrvatskoj kojoj su i autorica i ilustrator hrvatski [11]. U četiri godine (1931., 1935., 1937., 1938.) šest puta bila je predložena za Nobelovu nagradu za književnost. Tih godina za Nobelovu nagradu predlagali su je dr. Gavro (Gabriel) Manojlović (1931., 1935., 1937., 1938.) i Albert Bazala (1937., 1938.) [12]. Lirske pjesme, bajke, basne, crtice, pripovijesti te predavanja, esejističke zapise i poučne članke tiskala je u listovima i časopisima: *Smilje* (1904/05, 1913/14), *Hrvatska* (1906–07), *Omladina* (1920, 1928), *Savremenik* (1926), *Književni sever* (1927), *Hrvatsko kolo* (1927–28, 1930, 1932), *Hrvatska revija* (1929–30), *Pologne littéraire* (Varšava 1930), *Obzor* (1933–34), *Komedija* (1934), *Danica* (1937), *Pravda* (1938), *Zbornik Camilla Lucerna* (1938) i dr [13]. Svoju *Autobiografiju* napisala je u Topuskom 1916, uoči izlaska *Priča iz davnine*, a prvi put je objavila u *Hrvatskoj reviji* (1930, 5) [13].

Najprije su joj prevedene *Priče iz davnine* na engleski (*Croatian Tales of Long Ago*, London 1924), a zatim su objavljeni prijevodi njezinih djela na sve važnije svjetske jezike. Prvi kritičari Antun Gustav Matoš, Antun Branko Šimić i Ulderiko Donadini uočili su njezin epski pripovjedački talent te poetsku snagu kojom krši kanone pedagogičnosti dječje književnosti. Antun Barac je istaknuo da je njezina etika više etika srca negoli pogled na svijet [14]. I ostali prijeratni kritičari ukazali su na originalnost njezinih tema i ideja, jednostavnost izraza, osjećaj za slikovnost, poetičnost i maštovitost. Noviji kritičari otkrivaju originalnost u strukturi kazivanja, a ne u fabuli, u sposobnosti da imaginarni svijet oblikuje neposrednošću slike, a ne njezinim nasilnim osmišljenjem. Za njih je djelo Brlićeve najlapidarniji obrazac hrvatske nerealističke, imaginativne pripovjedne proze [15]. Realističke pripovijetke najčešće su ilustracija moralno-poučnih ideja, u fantastičnima se koristi jednostavnim elementima fantastike (vilinski svijet). I u jednim i u drugima dječji su likovi predmet autoričina didakticizma, a do izražaja dolaze njezina načela utemeljena na kršćanstvu. Ivana Brlić-Mažuranić svojom izvornošću i svježinom ravnopravno stoji rame uz rame s velikanima dječje književnosti.

4. Bajka

Kada je riječ o bajci, bajku možemo definirati kao jednostavnu proznu vrstu koja je prepoznatljiva po čudesnim pretvaranjima, jedinstvenom zbiljskom i nadnaravnom svijetu, ponavljanju radnje, prepoznatljivim likovima, sukobu dobra i zla, nagradi i kazni, postavljanju uvjeta i kušnji, odgađanju nagrade te čarobnim predmetima i čudesnim pretvaranjima. Prema tome je bajka svaka priča, narodna ili umjetnička, u kojoj je slika svijeta izgrađena na iracionalnim, nadnaravnim elementima. To bi značilo, da ova književna vrsta obuhvaća i jednostavne čudesne priče primitivnog čovjeka, u kojima glavni junak iznenada ostavi svakidašnju okolinu i krene u kraljevstvo čuda, gdje sretno prebrodi najveće poteškoće i vraća se kao pobjednik u svakidašnji svijet [16]. Prema riječima Dubravke Težak i Stjepka Težaka oni navode: „*Bajka je odista stvorena od glagola bajati, što prvobitno znači čarati, vraćati, govorenjem posebnih riječi i obavljanjem posebnih radnji tjerati od koga ili navlačiti na koga bolest ili kakvo zlo, ali taj glagol ima i značenje: lijepo pričati, plesti priču oko čega netočnog ili sa željom da se prevari*“. [17].

Bajke su jedinstvene ne samo kao književni oblik, već i kao umjetnička djela koja su djetetu potpuno pojmljiva, kako to nije nijedan drugi vid umjetnosti. Kao i svaka velika umjetnost, najdublje značenje bajke bit će različito za svaku osobu i različito za istu osobu u raznim trenucima njezina života [18].

Tijekom povijesti bajke su se s djecom povezivale u osloncu na uvide različitih disciplina, od biologije, pedagogije i psihologije do znanosti o književnosti, a u krugu pristupa među kojima kao najutjecajnije izdvajamo, uvjetno nazvane, umjetničke, evolucijske i terapijske. Prvi od njih je umjetnički, u tom se krugu pristupa koji se u pojedinačnim realizacijama ponekad samopozicioniraju kao odgovor na pozitivističku ili racionalističku klimu trenutka, bajke tumače primarno kao književni žanr koji dječjim čitateljima omogućuje umjetnički užitek, aktivaciju kreativne imaginacije i zaranjanje u svijet ispunjen nesvakidašnjim događajima i pustolovinama [19]. Zatim, teze evolucijskih tumačenja veze djece i bajki u 20. stoljeću implicitno se upisuju u psihoanalitičke pristupe bajkama u kojima se taj žanr, tumači kao odraz i mehanizam razrješenja dubinskih prijevora u pojedincu ili društvu. Također, spominje se i terapijski ključ u kojem se bajke tumači kao prostor u kojem djeca strukturiraju i razrješuju strahove, ambivalencije i konflikte, kao priče koje govore o teškim unutarnjim pritiscima na način koji dijete nesvjesno shvaća i bez podcjenjivanja najozbiljnijih unutarnjih borbi što ih nameće odrastanje [20].

5. Klasična bajka

Treba istaknuti kako imamo klasične bajke i moderne bajke. Naime, riječ klasičan znači koji se odnosi na antički svijet, u prenesenom značenju znači kao uzoran, izvrstan (u literaturi ili umjetnosti). Klasične bajke rabiće se u smislu uzorne bajke, pri čemu se misli na bajke koje su utemeljile umjetničku ili autorsku bajku u svjetskoj književnosti, a koju su od 1696. do 1888. godine pisali Charles Perrault, Jacob i Wilhelm Grimm, Hans Christian Andersen, Oscar Wilde. Isto tako klasične bajke rabiće se i za djela u hrvatskoj književnosti koja su od 1863. do 1922. godine pisali August Šenoa, Vladimir Nazor, Ivana Brlić-Mažuranić i Josip Cvrtila

[21]. Klasične bajke prepoznaju se po jedinstvu stvarnoga i zamišljenoga svijeta, stereotipnoj kompoziciji, sukobu dobra i zla, uvjetu i kušnji, odgođenoj nagradi, odlasku od kuće, ponavljanju radnje ili dijaloga, po udaljenim mjestima kao prostorima radnje, dvorcima i kolibicama, likovima kraljeva i kraljica, drvosječa i postolara, nadnaravnim pomagačima iz svijeta vila, patuljaka, čarobnica, zmajeva, čarobnim predmetima i riječima te pouci [22].

6. Moderna bajka

Kada govorimo o modernoj bajci, moramo objasniti termin moderna bajka. Dubravka Zima navodi kako se kod upotrebe termina moderna bajka pojavljuje mnoštvo nejasnoća, odnosno postavlja se pitanje što bi to uopće bila moderna bajka, koje su njene karakteristike te postoji li uopće potreba za tim terminom u dječjoj književnosti [23]. Prema riječima Dubravke Zime: *„Junaci u bajci ne postavljaju pitanja o fantastičnim pojavama na koje nailaze ili fantastičnim likovima koje susreću, nego ih jednostavno prihvataju, odnosno, ukoliko se takva pitanja i postavljaju na njih se ne dobiva odgovor niti se on očekuje. Uza sve elemente u definiciji bajke ovaj se ipak čini najplodnijim u daljnjim pokušajima objašnjenja moderne bajke“*. [24]. Moderne bajke upotrebljavaju klasične motive na novi način, dolazi do neočekivanog obrata, izostavlja se zaslužena nagrada ili kazna, kao likovi pojavljuju se antropomorfizirani predmeti iz stvarnoga, biljnoga i životinjskoga svijeta, likovi nisu stalni, nego se razvijaju i mijenjaju, fabula je bogatija, uočava se ironiziranje i nonsensnost, pouka se izostavlja [25]. Ana Pintarić ističe da se u modernim bajkama podjednako prihvataju i stvarni i nestvarni svijet te da su jednako postavljeni stvarni i nestvarni likovi kao protagonisti djela [26].

7. Interpretacija bajke Šuma Striborova

Bajka Šuma Striborova smatra se najpoznatijom bajkom Ivane Brlić-Mažuranić. Tema ove bajke jest snaga majčinske ljubavi. Tri lika nose bajku Šumu Striborovu, a to su: majka, sin i snaha. Majku možemo opisati kao čuvaricu kućnog ognjišta, stožer najčistije majčinske ljubavi. Bez ikakvih pogovora izvršava snahina, opasna naređenja, strpljiva je, učinit će svakome dobro. Majka skriva

mane svoga sina pred susjedima, ali i pred Bogom. To možemo vidjeti na primjeru: „*Idući putem htjela se pomoliti Bogu za pomoć, ali se predomisli govoreći: „Opazio bi Bog da mi sin ne valja“*. [27]. Zatim, snaha je suprotni spol, utjelovljenje zla. Njezina se zloća ne odražava samo u njezinim postupcima, ona je ljudska duša radi grijeha i zlobe ukleta. Njezina zloća prelazi na momka koji ju je izvukao iz ukletosti. Ona ostaje zla i dalje. Njezin primjer zla se može vidjeti: „*Počelo njih troje živjeti zajedno, ali ono zlo i naopako. Snaha jezičljiva, nazlobna, proždrljiva, i goropadna*“. [28]. Snahina jezičljivost dolazi do izražaja kad god se obraća starici. To nam dokazuje i primjer: „*Uzmi kozu, neka te vodi. Kuda ona gore, tuda ti naglavce dolje*“. [29]. Svoju pak proždrljivost snaha otkriva pred cijelim selom i tako se sama razobličava pokazujući svoje ukletničko porijeklo. Goropadnost pokazuje pogotovo u prizoru kad naiđe na veselje Domaćih. To vidimo na primjeru: „*Nasrne snaha ljutito na vrata, da vidi tko to u kuhinji vrišti. Traži objašnjenje od majke: „Što je ovo, nesrećo stara?“*. [30]. Međutim, goropadnost joj se osvećuje, jer od straha pada i postaje smiješna. To nam dokazuje primjer: „*Rastepe joj se kolač u rukama, raspadnu joj se kose i češljevi, bulji oči i viče od jeda... sva je garava po licu, a pepeo joj posipao raščupane kose*“. [31]. Između dobra i zla, tu važnu ulogu igra i sin. Sin se ponaša naivno, pa lakoumno vodi sa sobom djevojku o kojoj ništa ne zna. Iako kao stidljiv i plašljiv, nije se usudio odbiti uslugu onome tko mu malo polaska. Čin koji je napravio, bio je lakomislen, ali mogao je biti i dobar. Njegova povodljivost preuzima i sam dio njezine zloće. Primjećujemo kako je sin do susreta sa zmijom-djevojkom štovao majku kao svetinju, a čim je majka naslutila snahino podrijetlo, sin ju je zamrzio i proglasio vješticom, a ženi je dopustio da mu majku zlostavlja. U psihološkom smislu vidimo da je sin okarakteriziran kao slabić. Kad se nađe između dva jaka karaktera, on se priklanja jačemu, a to znači negativnijem. Kad je sin vidio da je počinio pogrešku sve se više počeo priklanjati zlu. Kad je majka pokušavala sinu dokazati da snaha doista ima zmijski jezik, sin reagira mržnjom, to nam dokazuje primjer: „*Otkud tebi svračići u to doba, vještice stara?“*. [32]. Na neki način kukavički, ne smije priznati ženi što misli, nego lukavo i licemjerno nalazi druge razloge kako bi naveo ženu da pođu za majkom, to vidimo na primjeru: „*Hajdemo za materom da vidimo kako će poginuti od studeni*“. [33].

Osim majke, sina i snahe, upoznajemo još tri lika: djevojčicu s triješčem, Malika Tintilinića i Stribora. Djevojčica je siromašna, ali nasmijana i umilna, donoseći svoje luči ona je time nagradila majku jer će iz tih luči izići Domaći koji će joj pomoći, a na kraju sama djevojčica bit će nagrada za njezinog sina koji je okajao svoj grijeh. Malik Tintilinić kao dječak je požrtvovan, susretljiv, spretan, veseo, poduzetan i snalažljiv. Stribor je šumski starješina, kralj u kraljevstvu čuda, čarobni moćnik koji zle kažnjava a dobre nagrađuje, dobri div, svemoćni car, gospodar čarobnog dvorca kakvi se sreću u gotovo svakoj bajci. Treba istaknuti da u ovoj bajci Stribor nije riješio pitanje glavnog junaka, kako to inače biva u tipičnoj bajci [34]. Naime, pred sami kraj uočavamo kako Stribor samo nudi rješenje kojim majku stavlja na kušnju. Stribor je ponudio majci da se pomladi, kad je majka to čula bila se razveselila. Međutim, majka je upitala Stribora što će biti s njezinim sinom, na što je Stribor odgovorio da neće znati ni za kakvog sina. Kad je majka to čula, nije joj bilo lako. Nije mogla prihvatiti sve blago i dobro ovog svijeta, kako bi zaboravila sina. Sin je na kraju molio majku i Boga da mu oprostite. Sin se oženio s djevojčicom, koja im je dovela Domaće u kuću. Bajka *Šuma Striborova* može se podijeliti na tri dijela [35]. U prvom dijelu sin upoznaje snahu koja ga zavodi i muči majku, u drugom dijelu majka dobiva saveznike: Domaći, Tintilinić i svračja jaja, dok se u trećem dijelu majka bori i pobjeđuje. U samom uvodu se upoznajemo s čarolijom šume, u zapletu sin dovodi zmiju-djevojku, dok se u usponu događaju snahini postupci s majkom, majčin susret s Domaćima, javno otkrivanje snahina podrijetla, te progon majke iz kuće. Vrhunac u bajci jest Striborova ponuda majci. U raspletu se događa propast šume Striborove, a u epilogu imamo život sa sinom i novom snahom.

8. Zaključak

Budući da je riječ o bajci, u njoj se pojavljuju nestvarni likovi koji ne postoje u pravom životu. Nestvarne likove u priči predstavljaju Domaći, snaha-zmija i starješina iz začarane šume Stribor. Možemo primijetiti kako u bajci dolazi do ispreplitanja života čarobnih likova sa životima stvarnih likova, kao što su starica i njen sin, a kako u bajci stvarni likovi nisu začuđeni zbog postojanja bajkovitih likova, oni mogu mnogo toga naučiti od njih i dopustiti im da utječu na njihove živote. Bajka *Šuma Striborova* uči svakog čitatelja da ne smije ljudi suditi na temelju njihovog izgleda, nego da ih treba gledati na temelju onog što su napravili, a to su njihova djela. Mladić je u bajci bio očaran ljepotom djevojke-zmije i upravo zbog te ljepote nije primjećivao koliko je zla osoba. Za razliku od mladića njegova je majka imala više iskustva i odmah je otkrila loš karakter svoje snahe. Ali budući da je ljubav slijepa, zaljubljenog čovjeka teško je odvratiti od predmeta njegove ljubavi. Tako je i starica bila prognana kada je sina pokušala uvjeriti tko mu je žena. Ali zbog poštenja i dobrog bakina srca, u najtežim vremenima pomogla su joj mistična bića. Ivana Brlić-Mažuranić u bajci je opisala i istaknula veliku ljubav majke prema sinu, što i nije čudno jer je starica majka koja će voljeti svoje dijete bez obzira kakvo je i u svakom trenutku života je spremna žrtvovati se za njega, iako je on nepravedan prema njoj. Veličina majčine ljubavi posebno se vidi na samom kraju bajke, kada starica odbacuje vlastitu sreću kako bi sačuvala sjećanje na svoga sina, čak i nakon nepravde koju joj je učinio. Upravo zbog toga je na kraju i dočekala svoju pravdu. Kao i svaka bajka, i ova završava sretno. Likovi su dobili onakav kraj kakav zaslužuju: dobri su završili sretno, zli nesretno, ali je baš svatko, kao i čitatelj, naučio životnu lekciju. Za razliku od ostalih književnih vrsta, bajka je posebna književna vrsta u koju smještamo sve priče koje sadrže neke čudesne, nadnaravne elemente. Ti elementi prkose zakonima stvarnoga svijeta kakvog poznajemo, ali se također miješaju s elementima zbilje, tako da u bajci ne možemo odrediti gdje završava čudnovato i čudesno, a gdje započinje stvarnost. Bajka se od sličnih književnih vrsta, primjerice fantastične priče, razlikuje po tome što se likovi unutar priče nimalo ne čude tim nezemaljskim elementima. Oni ih prihvaćaju kao nedvojbenu svakodnevicu, nisu im nepoznanica. Likovi žive u čudnovatom svijetu bajke kao domaćini i čak ako oni sami nemaju odlike nadrealnog: oni svejedno prihvaćaju to

nadrealno kao prirodno. Ono što je također karakteristično za bajku je da su u njoj jasno izraženi dobri i loši likovi. Taj polaritet je nedvojben i često služi za dublju karakterizaciju likova. Dobri likovi su najčešće oni koji neko vrijeme trpe u radnji, a loši pokušavaju steći ili održati moć. Na kraju upravo ti likovi donesu pouku bajke, njen vrhunac, bez kojeg se priča ne bi mogla nazvati bajkom. Iz tog razloga bajka mora biti pravedna i njena pouka mora upućivati na pobjedu dobra i morala, stoga dobri likovi u bajci po zasluži završe dobro, a loši, ponovo po zasluži nastradaju. Iako danas bajke povezujemo s pričama namijenjenima djeci, one su u početku pričane uglavnom među odraslima. Prije nego su u novije vrijeme prilagođene mlađim uzrastima, bajke su u svojem originalom izdanju nerijetko bile okrutne, krvave, obilovale su nasiljem i stravom, baš kako bi izazvale zainteresiranost, pa i šok čitatelja i tako ostvarila temelj za uspješno prenošenje pouke. Kako bajka sadrži jasan i čisti jezik možemo je prilagoditi djeci. Bajka potiče znatiželju i tako privlači djetetovu pažnju. Dijete s pomoću bajke ima moć razviti svoj karakter. Čitajući bajke, djeca mogu izvući različite lekcije, stoga bajka uči djecu moralnim vrijednostima koje mogu primijeniti u različitim životnim situacijama i prilikama. Osim čitanja i slušanja bajki, potrebno je i međusobno raspravljati, voditi dijaloške razgovore te stalno davati djetetu priliku za usmeno izražavanje na samostalan i spoznajan način. Bajke bi trebalo dobro interpretirati djeci, jer ako se što bolje bajka interpretira djeci, djeca će je bolje shvatiti i bit će im primamljiva i inspirativna. Bajke su dio djetinjstva i, odgojno sredstvo koje nam omogućava da djeca kreiraju pozitivna iskustva, doživljaje i uspomene.

9. Popis literature

- [1.] Bettelheim, Bruno. (2000.) *Smisao i značenje bajki*. Cres: Poduzetništvo Jakić.
- [2.] Brlić-Mažuranić, Ivana. (1916.) *Priče iz davnine*. Zagreb: Matica hrvatska.
- [3.] Hameršak Marijana., Zima Dubravka. (2015.) *Uvod u dječju književnost*. Zagreb: Leykam international.
- [4.] Pintarić, Ana. (2008.) *Umjetničke bajke: teorija, pregled i interpretacije*. Osijek: Sveučilište "Josipa Jurja Strossmayera", Filozofski fakultet: Matica hrvatska.
- [5.] Šicel, Miroslav. (1989.) „BRLIĆ-MAŽURANIĆ, Ivana“ U: Hrvatski biografski leksikon. <https://hbl.lzmk.hr/clanak/brlic-mazuranic-ivana> Datum zadnjeg pristupanja: 27.10. 2024.
- [6.] Težak Dubravka., Težak Stjepko. (1997.) *Interpretacija bajke*. Zagreb: Divič.
- [7.] Zima, Dubravka. (2001.) „Moderna bajka u hrvatskoj dječjoj književnosti“, u: Ana Pintarić (ur.) *Bajke od davnina pa do naših dana: zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa Zlatni danci 3 : (15.-16. ožujka 2001.)*, Osijek: Sveučilište "Josipa Jurja Strossmayera", Pedagoški fakultet, str. 165-177.

Stručni rad

UČENIČKO ZADRUGARSTVO

Jasminka Prstec

Gospodarska škola Varaždin

Sažetak

U hrvatskim školama učeničko zadrugarstvo postoji još od 19. stoljeća te u hrvatskim školama imaju dugu tradiciju, a danas djeluje 766 učenčkih zadruga (uglavnom u osnovnim i srednjim školama) organiziranih u sklopu Hrvatskog saveza učenčkih zadruga. Kroz rad u učenčkim zadrugama učenici uz poduzetnički duh razvijaju svoju kreativnost i marljivost, kao i inovativnost te timski rad. U Gospodarskoj školi Varaždin 2014. godine je osnovana učenčka zadruga Sunce sa 5 sekcija. Radovi učenčkih zadruga izlažu se iz godine u godinu na županijskim i državnim smotrama. U sklopu zadruga učenici mogu izabrati temu te uz nastavnika mentora razvijati istraživački rad kojeg, ukoliko ga državno povjerenstvo prihvati, učenici prezentiraju na državnoj smotri učenčkih zadruga. Također, u sklopu državne smotre učenčkih zadruga državno povjerenstvo bira i najproizvod, kako najinovativnije i najkreativnije rješenje smotre.

Ključne riječi: učenčka zadruga Sunce, smotra, najproizvod, istraživački rad

1.Uvod

Učenička zadruga je mjesto na kojem se čuvaju bogatstvo i tradicija, a isto tako i zajednica u kojoj se usvajaju nove ideje, razvija stvaralaštvo, zajedništvo i suradničko učenje. Učenici su u učeničkim zadrugama svjedoci pozitivnog i prijateljskog razrednog ozračja koje potiču njihove sposobnosti učenja i istraživanja. U povijesti su učeničke zadruge Republike Hrvatske bile organizirane kao učeničke organizacije za nabavu školskog pribora, udžbenika i slično. Kasnije se učeničko zadrugarstvo počinje baviti proizvodnjom pojedinih kultura. Tijekom vremena učeničke zadruge su oživile tradicionalnu proizvodnju i obrte poput pčelarstva, proizvodnje proizvoda od voća itd. U današnje vrijeme učeničke zadruge većinom se bave proizvodnjom predmeta uporabne vrijednosti temeljene na kulturnoj baštini npr. čipka.

2.Učenička zadruga kao poslovni pothvat

Učenička zadruga je jedan od modela poduzetništva namijenjen učenju. Cilj djelovanja učeničke zadruge usmjeren je na prenošenje praktičnog znanja i prodajnih vještina po uzoru na stvarna poduzeća. Isto tako cilj učeničkih zadruga je i pokrenuti jedan dio proizvodnje u svojim školama te finalnim proizvodima zadovoljiti potrebe na tržištu. Rad u učeničkim zadrugama potiče poduzetničko razmišljanje i djelovanje. Učenicima se približava poduzetnički način života. Proces učenja u zadruzi prvenstveno potiče suradnju između poslovnih partnera (drugih učeničkih zadruga, dobavljača, kupaca...) koja jako motivirajuće djeluje na učenike. Učenicima je dobit u zadruzi sporedna stvar, a najznačajnije iskustvo je stjecanje osjećaja odgovornosti.

Učeničke zadruge djeluju u osnovnim i srednjim školama te posebnim odgojno-obrazovnim ustanovama kao jedine proizvodne izvannastavne aktivnosti. U njima se odvija konkretan proizvodni rad, stvaraju se proizvodi koji imaju uporabnu i tržišnu vrijednost. Kod učenika se radom u učeničkoj zadruzi razvijaju se i njeguju radne navike i sposobnosti, poduzetničke vještine, odgovornost, inovativnost, kreativnost, samostalnost, ali i potreba za suradnjom, kao bitne sastavnice stvaralačkog odnosa prema radu, zatim se potiče samostalno-istraživačko učenje i razvija ljubav prema vrijednostima koje je čovjek stvorio svojim radom. Učenike potiče na održivost i razvoj vještina rada rukama. Može se zaključiti da u suvremenom dobu zadrugarstvo predstavlja most između tradicije i inovacije.

2.1. Učenička zadruga Sunce

U Gospodarskoj školi Varaždin 2014. godine je počela djelovati učenička zadruga Sunce kao izvannastavna aktivnost u 5 sekcija sa svojim podsekcijama. Sekcije su: Kreativna stvaraonica sa svojim podsekcijama Keramičarska sekcija i Izrada uporabnih i ukrasnih predmeta s posebnim tehnikama te Izrada nakita. Prehrambeno – tehnološka sekcija koja uključuje više podsekcija, od kojih su povremeno aktivne samo podsekcije Kuharstvo i slastičarstvo, Povremena organizacija domjenaka i Proizvodnja i prodaja kolačića i sitnih slastica, zatim Miris prirode, Izrada ukrasnih i uporabnih predmeta i Digitalni marketing. Kroz sve spomenute sekcije u zadrugi se mogu naći proizvodi poput mirisnih svijeća, proizvoda od gaveza, magnetica, sapuna, pisanica, božićnih čestitki i raznih ukrasnih predmeta.

Cilj zadruge je održati dosadašnji nivo aktivnosti postojećih sekcija te kontinuirano raditi na osvješćivanju mladih ljudi o radu rukama, poduzetništvu i kreativnom izražavanju. Zadrugari rado prenose svoja znanja i vještine. Kroz aktivnosti zadruge učenici često predstavljaju školu na različitim javnim priredbama u gradu i šire, a posebno na tematskim priredbama na popularnom varaždinskom placu i varaždinskim trgovima. Zadruga nastoji biti samoodrživa kroz prodaju proizvoda na ranije spomenutim mjestima. Zadruga redovito sudjeluje na županijskim smotrama, a prema plasmanu i na državnoj smotri.

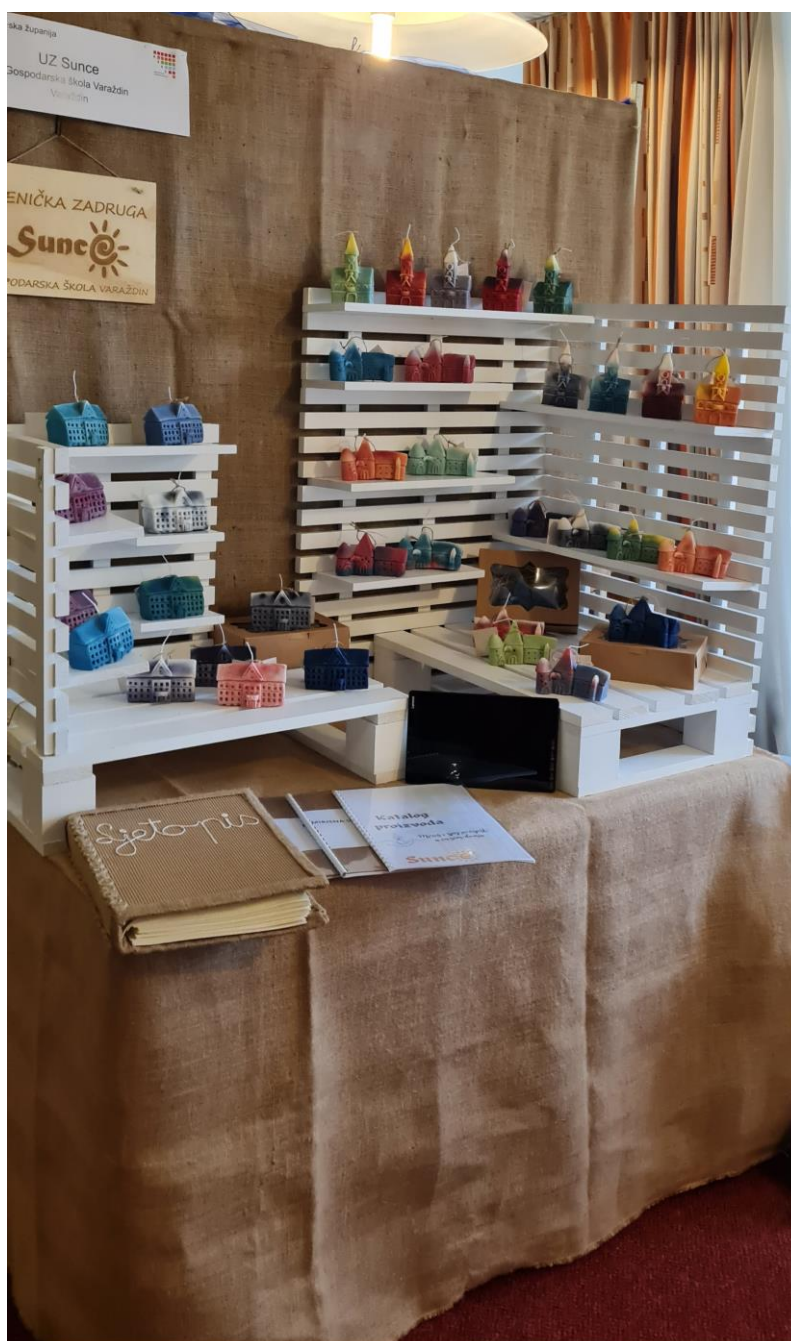
3. Smotra učeničkih zadruga

Svake se godine krajem rujna održava državna smotra učeničkih zadruga dok se u periodu između travnja i lipnja održavaju županijske smotre učeničkih zadruga na kojima se učeničke zadruge na temelju svojih radova plasiraju na državnu smotru. Nakon plasmana na državnu razinu, učeničke zadruge imaju zadatak prikazati praktični rad u pisanom obliku te snimiti video uradak koji prikazuje sam proces izrade proizvoda s kojim se učenička zadruga predstavlja na smotri. Na državnoj smotri sve zadruge pred članovima povjerenstva uživo demonstriraju proces izrade proizvoda. Tijekom održavanja državne smotre organiziraju se i pokazne radionice na kojima pojedine učeničke zadruge predstavljaju neke od tehnika izrade svojih proizvoda. Također se bira i najproizvod, ukoliko učenička zadruga prijavi svoj proizvod u toj kategoriji.

Ove se godine u organizaciji Hrvatskog saveza učeničkih zadruga od 25. rujna do 27. rujna 2024. godine u Poreču održala 36. smotra učeničkih zadruga Republike

Hrvatske. Na Smotri se predstavila 71 učenička zadruga iz cijele Hrvatske: 61 učenička zadruga svoj rad i proizvode predstavila je na izložbenim prostorima, dok se deset učeničkih zadruga natjecalo u kategoriji istraživačkih radova.

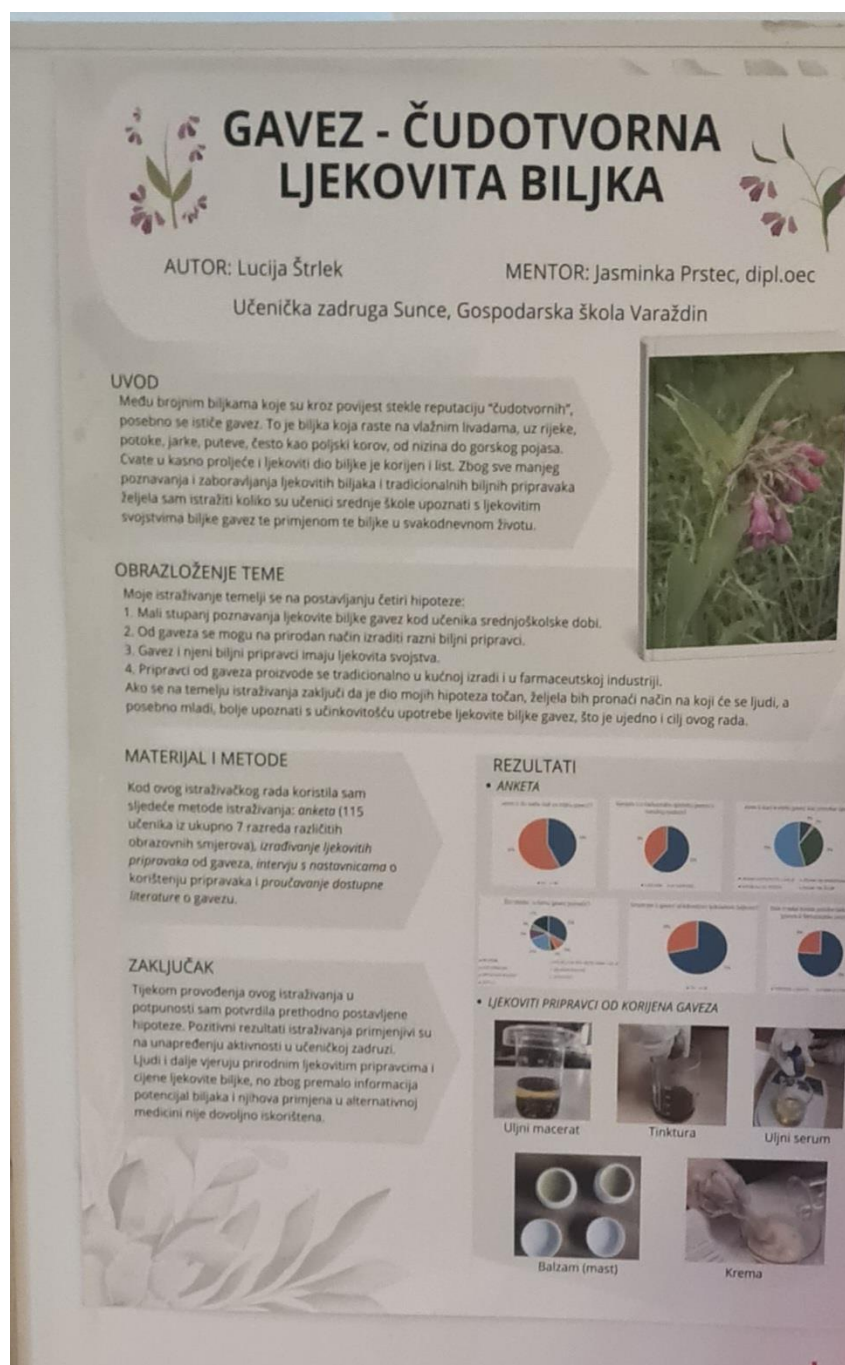
Učenička zadruga Sunce iz Gospodarske škole Varaždin je također ove godine sudjelovala na državnoj smotri s izloženim proizvodom Mirisna svijeća – Gradska vijećnica koji je ujedno proglašen i najproizvodom.

Slika 1. Izložbeni štand učeničke zadruge Sunce

2.3. Istraživački rad

Istraživački rad je značajna aktivnost u programu učeničkih zadruga. Rezultati dobiveni istraživanjem daju važan doprinos razvoju učeničkog zadrugarstva, a kurikularno planiranje istraživačkog rada obogaćuje školski kurikulum kroz učeničku zadrugu kao izvannastavnu aktivnost. Planiranjem i provedbom istraživačkog rada u učeničkom zadrugarstvu, učenici na konkretnim primjerima iz asortimana učeničkog zadrugarstva uče kako odabrati temu istraživanja, odrediti metode i tehnike istraživanja, uče kako organizirati pojedine aktivnosti istraživanja i na kraju, kako dobivene rezultate istraživanja koristiti za unapređenje rada učeničke zadruge i cjelokupnog učeničkog zadrugarstva. Nakon prihvaćenog rada i plasmana na državnu smotru učeničkih zadruga, učenici osim izrade prezentacije i uvježbavanja vještine prezentiranja izrađuju i plakat na temu istraživačkog rada. Tijekom izrade istraživačkog rada učenici razvijaju i stječu osam temeljnih kompetencija koje su važne za cjeloživotno učenje. Odredila ih je Europska unija, a naš obrazovni sustav ih je prihvatio. Ove godine je učenica Gospodarske škole Varaždin sudjelovala na 36. smotri učeničkih zadruga s istraživačkim radom na temu Gavez – čudotvorna ljekovita biljka i osvojila 1. mjesto u kategoriji srednjih škola.

Slika 2. Plakat Gavez – čudotvorna ljekovita biljka

4. Zaključak

Učeničko zadrugarstvo je jedan od modela poučavanja poduzetništva koji može ispuniti odgojno obrazovne ciljeve postavljene pred sve nas. Poučavanje poduzetništva znači razvijati kod učenika uz kreativnost, inovativnost i timski rad, pozitivan odnos prema samostalnosti i budućem životu. Smotra učeničkih zadruga promiče zadrugarska načela – zajedništvo, druženje i suradnju, ali i temeljna načela poduzetništva kod učenika kao temeljni motivator budućnosti mladih kao i cijelog društva u cjelini.

5. Popis literature

- [1.]Berdik, M., Grđan, J., Zbanatski, B., Tratnik, M., Horvat, B., Bajtal, D. (2018.) Priručnik za provedbu istraživačkog rada u učeničkoj zadruzi. Zagreb: Hrvatska udruga učeničkog zadrugarstva
- [2.]Hrvatski savez učeničkih zadruga. Preuzeto s <https://hsuz.hr/> (25.10.2024.)
- [3.]Gospodarska škola Varaždin. Preuzeto s <https://ss-gospodarska-vz.skole.hr/ucenicka-zadruga-sunce/> (26.10.2024.)

Stručni rad

KOMUNIKACIJA NASTAVNIKA I UČENIKA U SREDNJOJ STRUKOVNOJ ŠKOLI

Srebrenka Pongrac, dipl.ing.

Graditeljska škola Čakovec

Sažetak:

Članak prikazuje rezultate kratkoga anketnog upitnika na temu komunikacije nastavnika i učenika u srednjoj strukovnoj školi, u kojem je sudjelovalo 10% svih učenika u školi, i to učenika četvrtog, završnog razreda. Upitnik je proveden u svibnju 2024. godine a učenici su odgovarali na pitanja o verbalnoj i neverbalnoj komunikaciji i komunikaciji u nastavi na daljinu.

Ključne riječi: verbalna komunikacija, neverbalna komunikacija, nastavnik, učenik

1.UVOD

Uloga nastavnika u školskom sustavu mijenja se kroz povijesna razdoblja i različite oblike društvenih uređenja. Međutim, predodžba o učitelju koji djeci treba „objasniti“ nastavni sadržaj ostaje uvriježena u našem društvu. Možemo očekivati da će učitelj/nastavnik koji vlada komunikacijskim vještinama imati učenike koji postižu bolje školske rezultate, ne samo zato što će učenici lakše razumjeti nastavni sadržaj nego i zato što će kvalitetna komunikacija s učiteljem doprinosti ukupnom razvoju učenika, posebno njihovih socijalnih kompetencija. Ulaskom u školski odgojno-obrazovni sustav, djeca dobivaju odraslu osobu, prvu učiteljicu ili prvog učitelja, kojeg odmah smještaju u svoj svijet kvalitete i dugo vremena učitelj/učiteljica su najvažniji odrasli ljudi učenikovog svijeta. Nakon razredne nastave, sljedeći stupanj obrazovnog sustava donosi predmetnu nastavu u osnovnoj školi, od 5. do 8. razreda a zatim slijedi trogodišnje ili četverogodišnje srednjoškolsko obrazovanje. Vremenom i odrastanjem, učenici objektivnije vrednuju komunikacijske sposobnosti svojih učitelja, razrednu atmosferu i posljedično, svoje školske rezultate.

U anketnom upitniku o komunikaciji nastavnika i učenika sudjelovalo je 59 učenika završnih 4. razreda srednje strukovne škole 2024.godine, što iznosi 10% ukupnog broja svih učenika u toj školi.

2. KOMUNIKACIJA

Prema rječniku stranih riječi pojam *komunikacija* dolazi od latinske riječi „communicare“, a znači: učiniti općim, odnosno komunikacija je: priopćenje, izlaganje, predavanje. Wikipedija navodi da je komunikacija razmjena poruka među bićima.

Hrvatska enciklopedija navodi da je komunikacija prijenos informacija ali i „međusobno posredovanje značenja u zajedničkom sustavu simbola koje je povezano s čovjekovim mišljenjem“. Također, i da: „svaki čin čovjekova ponašanja, kao reakcija na nešto ili nekoga, već jest komunikacija, jer svaka gesta nosi neku poruku.“

Dakle, komunikacija nije jednosmjerna nego dvosmjerna aktivnost i čovjek ne može ne-komunicirati, jer čak i izostanak komunikacije ima određenu poruku. U razrednom okruženju tradicionalnoga školskog sustava učenici su naročito usmjereni na komunikaciju s učiteljem ili nastavnikom. Komunikacijom možemo nazvati svaku interakciju unutar grupe ili razrednog odjela, pri čemu učitelj ima značajnu i odgovornu ulogu kvalitetnog upravljanja nastavnim procesom, kao i oblicima i kvalitetom ukupne komunikacije u svojoj nastavi.

Na pitanje „Što je komunikacija?“ učenici su odgovorili ovako: 32% učenika misli da je komunikacija razgovor, 34% učenika misli da je komunikacija svaki kontakt dviju osoba i isto toliko učenika misli da je komunikacija razumijevanje informacije.

2.1. VERBALNA KOMUNIKACIJA

Prema odgovorima učenika, nastavnici u komunikaciji najčešće ili često koriste govor/razgovor (59% i 32%), nastavnike potpuno razumije 20% učenika, uglavnom ih razumije 76% učenika a informaciju koju nastavnik daje govorom, ne razumije 4% učenika. Da je nastavnik potreban kako bi objasnio ono što udžbenik i/ili drugi izvori znanja ne mogu, misli 93% učenika a 7% učenika misli da bolje nauči iz udžbenika i drugih izvora znanja. Nastavnik bi trebao koristiti pravilni književni jezik – tako misli 73% učenika a ako nastavnik govori jednostavnim jezikom i razumljivim redoslijedom, 93% učenika najviše informacija zapamti u školi. Tvrdnju: „Jako mi je važno da se nastavnik potruži objasniti nastavni sadržaj.“ podupire 100% učenika, a ako ne razumije nastavnika, čak 66% učenika uopće nema volju učiti taj predmet. Očekivano, 92% učenika misli da se nastavnik mora potruditi da sa svakim učenikom primjereno komunicira.

2.2. NEVERBALNA KOMUNIKACIJA

Kako učenici doživljavaju nastavnikovo ponašanje i kakav utjecaj ono ima na razrednu atmosferu?

Čak 94% učenika navodi da po licu i držanju tijela mogu primijetiti da nastavnik ima loš dan, a 75% učenika kaže da im je teško pratiti nastavu ako je nastavnik smrknut i zabrinut. Također 75% učenika je sigurno da će dan u školi biti loš, ako nastavnik nije dobre volje. Samo 39% učenika pokušava aktivnijim radom na satu popraviti atmosferu u razredu a 61% učenika uopće ne želi sudjelovati u radu nego samo čeka da takav sat prođe. Da kvalitetan nastavnik uvijek gleda učenika u oči, misli 75% učenika. Nastavnik mora svakom učeniku pristupiti na pozitivan način, bez obzira koliko taj učenik uči i zna – ovako misli 96% učenika, a 86% učenika podržava tvrdnju: „Jako mi je važno kad vidim da me nastavnik ohrabruje, čak i ako mi to ne govori.“ Nastavnici ne bi trebali u razred donositi loše raspoloženje, misli 71% učenika. Nastavnici su učenicima uzor i primjer ponašanja, pokazuje to odgovor na tvrdnju da se od nastavnika ne uči samo školski predmet, nego i način komunikacije s drugim osobama, koju potvrđuje 83% učenika, a 97% učenika najugodnije se osjeća na nastavi kad vidi da nastavnik širi pozitivnu energiju.

2.3. KOMUNIKACIJA U NASTAVI NA DALJINU

U vrijeme pandemije virusom COVID-19, u školskim godinama 2019./20. a naročito 2020./21. nastava se održavala u pretežito *on line* formatu. Kako su učenici doživjeli komunikaciju sa svojim nastavnicima u uvjetima odvojenosti od uobičajenog školskog okružja?

Jasno utvrđena pravila ponašanja i komunikacije s nastavnikom u vrijeme nastave na daljinu, potvrđuje 83% učenika. Nastavnici su davali jasne upute razredu u cjelini i pojedinačno – kaže 78% učenika. Međutim, 51% učenika je na početku sata znalo što taj sat treba naučiti, a 49% učenika, dakle gotovo polovica, nije.

Nastavnici su bili dostupni za sva objašnjenja koja su učenici trebali, potvrđuje 81% učenika a čak 90% učenika kaže da su komunikaciju s nastavnicima mogli ostvariti i izvan vremena predviđenog školskim rasporedom. Provjere znanja bile su najavljene i pripremljene tako da su učenici imali na raspolaganju dovoljno vremena, kao i u direktnoj nastavi (97% odgovora) ali nakon provedene provjere, čak 34% učenika nije

dobilo povratnu informaciju o svom rezultatu, kako bi se mogli kvalitetno pripremiti za ispravak nezadovoljavajuće ocjene.

Čak 75% učenika misli da korištenje kamere u nastavi na daljinu uspješno zamjenjuje nastavu uživo, ali 85% učenika kaže da *on line* sastanci grupe/razreda nisu jednako učinkoviti kao rad u direktnoj nastavi. Za neke predmete učinkovitija je nastava na daljinu od direktne nastave – misli 47% učenika.

Petina ispitanih učenika, točnije njih 22%, kaže da im je lakše komunicirati s nastavnikom *on line* nego uživo, a čak 56% učenika kaže da im nije nedostajala direktna komunikacija s nastavnikom.

3. Zaključak

Učitelji i nastavnici s kvalitetnim komunikacijskim vještinama i razvijenim socijalnim kompetencijama stvaraju ugodnu, radnu i poticajnu atmosferu u razredu, a to znači da se može očekivati da će i učenici imati više motivacije za rad, odnosno za suradnju u nastavnom procesu. Naročito je važna neverbalna komunikacija u kojoj učenik prepoznaje brigu i pažnju nastavnika potrebnu za razvoj svih učeničkih sposobnosti. Novije vrijeme, u kojemu je sveprisutno korištenje informacijsko-komunikacijskih uređaja, vrednuje direktnu komunikaciju između nastavnika i učenika kao možda manje važnu, a tome se pridružuje paradigma obrazovanja koja stavlja učenika u središte nastavnoga procesa, pri čemu nastavnik ostaje sa strane, kao „nevidljivi“ upravitelj nastavnog procesa dok učenik otkriva i stječe znanja i vještine svojom aktivnošću. Učenici jasno prepoznaju poruke verbalne a naročito neverbalne komunikacije pa se može zaključiti da je u sustavu odgoja i obrazovanja za postizanje pozitivnog radnog okruženja i visokih rezultata rada, uvijek potrebna i važna kvalitetna komunikacija nastavnika i učenika.

4. Popis literature

[1.] Klaić, B. (1989.) Rječnik stranih riječi

[2.] <https://www.enciklopedija.hr/clanak/komunikacija> (19.9.2024.)

[3.] <https://bs.wikipedia.org/wiki/Komunikacija>(19.9.2024.)

Stručni rad

HALUCINACIJE UMJETNE INTELIGENCIJE U STRUKOVNIM ŠKOLAMA

Aleksandra Hohnjec

Ekonomska i birotehnička škola Bjelovar

Sažetak

Ovaj članak istražuje fenomen „halucinacija“ umjetne inteligencije (AI) i njihov utjecaj na strukovno obrazovanje s posebnim osvrtom na strukovne škole koje obrazuju ekonomiste i upravne referente. Halucinacije umjetne inteligencije odnose se na situacije u kojima AI generira netočne, izmišljene ili nelogične informacije što može imati ozbiljne posljedice u obrazovnom okruženju gdje je točnost presudna. Učenici koriste tijekom školovanja AI alate prilikom učenja a njihova primjena donosi niz izazova uključujući rizik od diseminacije pogrešnih informacija. Članak također razmatra kako AI halucinacije mogu utjecati na nastavne procese te koje strategije strukovne škole mogu primijeniti kako bi umanjile štetne efekte ovih tehnologija. U fokusu su i pedagoške metode kojima se može osigurati kritičko razmišljanje kod učenika kako bi prepoznali moguće AI halucinacije.

Ključne riječi halucinacije, umjetna inteligencija, strukovno obrazovanje, kritičko razmišljanje, točnost

1. Uvod

Umjetna inteligencija sve je prisutnija u obrazovnim sustavima širom svijeta, uključujući i strukovne škole gdje ima potencijal značajno unaprijediti metode poučavanja i učenja. Međutim, jedan od manje istraženih a vrlo relevantnih aspekata AI tehnologije su tzv. „halucinacije“. To su situacije u kojima AI uslijed nedostatka podataka ili složenih algoritama generira netočne ili besmislene odgovore. U strukovnom obrazovanju, gdje učenici uče specifične, praktične vještine i stječu tehnička znanja, točnost informacija je ključna. Iz članka je razvidno kako halucinacije AI mogu utjecati na kvalitetu nastave i na koji način nastavnici mogu prepoznati i smanjiti rizike povezane s tim netočnom informacijama.

2. Halucinacije umjetne inteligencije

Halucinacije umjetne inteligencije definiraju se kao lažne ili netočne informacije koje generiraju AI sustavi a koje na prvi pogled mogu izgledati uvjerljivo. Algoritmi koji pokreću AI modele poput chatbotova ili alata za analizu podataka oslanjaju se na obrazac prepoznavanja podataka ali ponekad uslijed nedovoljnih podataka ili pogrešnog zaključivanja dolazi do generiranja sadržaja koji nije vjerodostojan. Strukovne škole koje obrazuju upravne referente i ekonomiste oslanjaju se na točne podatke kako bi učenici stekli specifične vještine koje će im koristiti na radnom mjestu. Kada AI generira netočne informacije, učenici mogu dobiti pogrešne smjernice što može utjecati na njihovo razumijevanje zakonskih okvira ili ekonomskih principa. Primjerice, korištenje AI-ja za razne poslovne slučajeve može dovesti do problema ako je sadržaj generiran bez vrednovanja od strane nastavnika. Kako bi se izbjegli problemi s halucinacijama AI-ja potrebno je razviti strategije koje će pomoći nastavnicima i učenicima u prepoznavanju i evaluaciji informacija koje dolaze iz AI sustava. Ključno je podučavati kritičko razmišljanje i usmjeriti učenike kako ne bi uzimali informacije zdravo za gotovo, već da provjeravaju izvore i konzultiraju relevantne stručnjake. Nastavnici bi trebali integrirati AI alate kao pomoć ali uvijek uz ljudsku kontrolu.

2.1. Utjecaj halucinacije na obrazovanje

Halucinacije umjetne inteligencije mogu imati značajan utjecaj na strukovno obrazovanje posebno u školama koje obrazuju buduće ekonomiste i upravne referente. U kontekstu obrazovanja gdje se učenici oslanjaju na točne i pouzdane informacije za stjecanje specifičnih znanja i vještina, halucinacije predstavljaju ozbiljan izazov. Jedno od glavnih problema je što halucinacije mogu dovesti do kvalitetno loših obrazovnih materijala. Ako umjetna inteligencija generira netočne informacije, učenici mogu primiti pogrešne ili izmišljene koncepte koji ne odražavaju stvarnost. To može stvoriti konfuziju u njihovu učenju i otežati razumijevanje važnih zakonskih okvira i ekonomskih

principa. Na primjer, netočni ekonomski podaci mogu iskriviti učenikovo razumijevanje tržišnih mehanizama i poslovnih praksi. Pored toga, halucinacije umjetne inteligencije mogu negativno utjecati na razvoj kritičkog razmišljanja kod učenika. Ako se učenici oslanjaju na alate umjetne inteligencije za dobivanje informacija bez kritičkog vrednovanja izvora, mogu postati manje sposobni analizirati i interpretirati podatke. To može rezultirati pasivnim pristupom učenju gdje učenici prihvataju sve informacije bez dubljeg promišljanja o njihovoj točnosti i relevantnosti. U strukovnim školama, cilj je pripremiti učenike za stvarne radne izazove. Halucinacije umjetne inteligencije mogu učenike dovesti do pogrešnih očekivanja i znanja koja nisu primjenjiva u profesionalnom kontekstu. Na primjer, budući upravni referenti koji se oslanjaju na netočne informacije mogu imati problema s donošenjem ispravnih odluka u vezi s poslovnim procesima ili zakonskim regulativama. Ovo može imati dugoročne posljedice ne samo za učenice već i za njihove buduće poslodavce i širu zajednicu.

3. Zaključak

Integracija umjetne inteligencije u obrazovni proces donosi mnoge prednosti ali i rizike. Halucinacije umjetne inteligencije predstavljaju izazov posebno u strukovnim školama gdje su točnost i preciznost presudni. Kako bi se spriječili negativni učinci AI halucinacija važno je razvijati kritičko razmišljanje kod učenika te implementirati sustave nadzora i validacije AI alata. Strukovne škole imaju odgovornost educirati učenike o potencijalima i ograničenjima AI-ja čime će osigurati njihovu kompetentnost u budućem radu. Uz odgovarajuće strategije, umjetna inteligencija može biti vrijedan alat ali je važno razumjeti njezina ograničenja i rizike.

4. Literatura

- [1.] <https://www.bug.hr/istrazivanja/moze-li-nam-ai-pomoci-da-otkrijemo-kad-umjetna-inteligencija-laze-41713> (pristup: 19. 10.2024.)
- [2.] <https://www.cnet.com/tech/hallucinations-why-ai-makes-stuff-up-and-whats-being-done-about-it/>
- [3.] <https://www.ibm.com/topics/ai-hallucinations> (pristup: 18. 10.2024.)
- [4.] <https://www.medijskapismenost.hr/wp-content/uploads/2024/04/Umjetna-inteligencija-u-obrazovanju.pdf> (pristup: 18. 10.2024.)
- [5.] <https://www.nytimes.com/2023/05/01/business/ai-chatbots-hallucination.html> (pristup: 18. 10.2024.)

Stručni rad

APLIKACIJA QUIZIZZ I SATOVI DODATNE STRUČNE POMOĆI

Katja Kumer
OŠ Angela Besednjaka Maribor, Slovenija

Sažetak

Digitalna pismenost osnovna je vještina koja je potrebna svakom pojedincu u modernom društvu, ali je i jedna od temeljnih sposobnosti koju stječemo kroz praksu i iskustvo iz svakodnevnog života. Kao učiteljica dodatne stručne pomoći želim učenike s posebnim potrebama upoznati i naučiti ih kako koristiti besplatne online aplikacije koje im mogu olakšati svakodnevno učenje te učvrstiti i nadograditi svoje znanje. Digitalno opismenjavanje želim implementirati u svakodnevni rad s učenicima s posebnim potrebama i tako ih osnažiti za samostalan rad s online aplikacijama. U članku ću prikazati rezultate uspješne primjene aplikacije Quizizz u učvršćivanju znanja slovenskog jezika za učenike s posebnim potrebama. Također ću istaknuti brojne prednosti koje takav način rada donosi, kao što su iznimna motiviranost i dobro poznavanje korištenja informacijsko-komunikacijske tehnologije.

Ključne riječi: učenici s posebnim potrebama, Quizizz, digitalna pismenost

1.UVOD

Digitalna pismenost je sposobnost pojedinca da učinkovito i kritički koristi digitalnu tehnologiju za pronalaženje, procjenu i prenošenje informacija. To je jedna od osnovnih vještina modernog društva, a također je i jedna od temeljnih sposobnosti koje stječemo vježbom i iskustvom iz svakodnevnog života. Također je potrebno učiti djecu pravilnom korištenju informacijsko-komunikacijske tehnologije, pa i te vještine moraju biti uključene u nastavu. Posebno u radu s učenicima s posebnim potrebama, gdje imamo konstantnu muku s motivacijom za rad, inovacije i drugačiji načini su još važniji za učinkovitije stjecanje novih znanja.

2.DIGITALNA PISMENOST

Digitalna pismenost i učenje učenja dvije su od osam ključnih kompetencija koje su, prema Europskoj komisiji, neophodne za opstanak u modernom društvu. Ključne kompetencije su:

- komunikacija na materinjem jeziku,
- komuniciranje na stranom jeziku,
- matematičke kompetencije i temeljne kompetencije u znanosti i tehnologiji,
- digitalna pismenost,
- učenje učenja,
- društvene i građanske kompetencije,
- samoinicijativnost i poduzetnost
- kulturna svijest i izražavanje. [1]

Sve navedene kompetencije jednako su važne, no većina se i preklapa i povezuje. Digitalna pismenost obuhvaća kritično i sigurno korištenje digitalne tehnologije na poslu, za osobne potrebe u slobodno vrijeme i u komunikaciji. U svakom slučaju, važne su temeljne računalne vještine kao što je korištenje računala za pretraživanje, procjenu, pohranu, proizvodnju, predstavljanje i razmjenu informacija te za komunikaciju i suradnju u zajedničkim mrežama na Internetu. Ove vještine samo su osnova za učenje o drugim digitalnim alatima koji se brzo razvijaju. Digitalno pismen pojedinac poznaje i koristi informacijsku i komunikacijsku tehnologiju, kao što su računala, pametni telefoni i online alati, te zna kako ih povezati i ažurirati za svoje osobne potrebe. Uz pomoć informacijsko-komunikacijske tehnologije pretražuje i upravlja najrazličitijim informacijama, komunicira na više načina i obavlja razne poslove, te upravlja raznim mobilnim i računalnim aplikacijama. Također zna odabrati pravi put do cilja i razlikovati stvarno od virtualnog. Razumije zakonitosti digitalnog društvenog okruženja i snalazi se u njemu. Digitalno pismeni pojedinac posvećuje se procjeni koje su informacije važnije od drugih, kao i što o sebi objavljuje na World Wide Webu. Bavi se pitanjima u vezi s korištenjem umjetne inteligencije, trenutačnim razvojem, očekivanjima i budućim razvojem te održava zdrav stav prema digitalnom svijetu. [2]

3.APLIKACIJA QUIZZZ

Quizizz je online aplikacija koja omogućuje poučavanje i učenje različitih sadržaja na svim informacijsko-komunikacijskim uređajima. Prijava u aplikaciju je vrlo jednostavna, jer se možemo registrirati s Google ili Microsoft računom. Aplikacija je besplatna, ali se neke funkcije mogu i platiti. Međutim, besplatna verzija je prikladna za potrebe nastave. U aplikaciji možete birati između već izrađenih kvizova iz raznih tematskih područja, koji su i na slovenskom jeziku, ili izraditi vlastiti. Nova značajka,

Quizizz AI omogućuje izradu kviza uz pomoć umjetne inteligencije. Sve što trebamo učiniti je učitati dokument, zalijepiti tekst ili poveznicu na web stranicu, a Quizizz AI automatski kreira kviz.

Izrada ili kreiranje vlastitog kviza vrlo je jednostavna bez pomoći umjetne inteligencije. Na lijevoj strani prozora kliknite na riječ kreiraj i odaberite novi kviz. Zatim kvizu dajte odgovarajući naziv i odaberite temu. Sada možemo pregledavati biblioteku već postojećih kvizova i uvesti kviz koji bi mogao odgovarati našim potrebama ili možemo odabrati kreiranje novog pitanja i sami dizajnirati kviz.

Odaberemo li već postojeći kviz, naravno možemo ga osmisлити prema vlastitim željama. Sama aplikacija nas vrlo jasno vodi kroz izradu kviza i podsjeća nas što trebamo napraviti. Prilikom izrade kviza možete birati između osam različitih vrsta pitanja ili opcija odgovora. Za svako pitanje možemo postaviti i vremenski okvir za odgovor.

Nastavnik može zadati kviz kao domaću zadaću ili ga riješiti s učenicima neposredno tijekom sata i na taj način formativno pratiti znanje učenika. Aplikacija omogućuje dva izvođenja kviza, prema tempu nastavnika, što znači da nastavnik kontrolira tempo rješavanja, a učenici idu zajedno od pitanja do pitanja, ili prema tempu učenika, što znači da svaki učenik rješava kviz samostalno, na njegov vlastiti tempo.

Učenici pronalaze web mjesto za pridruživanje Quizizzu u svom pregledniku, gdje upisuju kod za pridruživanje ili skeniraju QR kod koji se pojavljuje na učiteljevom ekranu kada kviz započne. Nakon što se svi učenici prijave i upišu svoje ime, nastavnik započinje kviz.

Nakon završenog kviza nastavnik dobiva povratnu informaciju o broju točnih odgovora za svakog učenika, vremenu potrebnom za rješavanje te na kojim pitanjima je pogriješio. Ove se informacije također mogu podijeliti s roditeljima i učenicima. [4]

4.KORIŠTENJE APLIKACIJE QUIZZ U NASTAVI DODATNE STRUČNE POMOĆI

Odlučila sam prvo uključiti aplikaciju Quizizz u sate dodatne stručne pomoći koju pružam tijekom nastave slovenskog jezika. Nastavni plan i program za slovenski jezik također predviđa uvođenje informacijske i komunikacijske tehnologije u samu nastavu. Izvor navodi da je razvoj digitalnih vještina povezan s razvojem komunikacijskih vještina na slovenskom jeziku. Korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije treba poučavati učitelj odn nastavnik planira ostvarivanje ciljeva učenja u nastavi slovenskog jezika, poticanje aktivnosti učenika i učenica, njihovu motivaciju i digitalno opismenjavanje. Ako se tome prilagode metode i oblici rada, korištenje informacijske tehnologije može znatno pridonijeti učinkovitijem ostvarivanju ciljeva nastave slovenskog jezika. Učenike treba poticati na korištenje računala, pametnih telefona, tableta i sl. čak i uz domaću zadaću. Suvremena informacijska tehnologija omogućuje korištenje različitih oblika i metoda rada te omogućuje učitelju ili pripremu i prilagodbu tekstova, zadataka i drugih materijala nastavniku za postizanje različitih ciljeva postavljenih ovim nastavnim planom i programom. Učenje uz pomoć suvremene tehnologije najviše motivira učenike i učenice, stoga nastava koja uključuje korištenje informacijsko-komunikacijske

tehnologije omogućuje brže i bolje postizanje ciljeva nastave slovenskog jezika. Cilj takvog pristupa je prilagoditi i koristiti tehnologiju za promicanje učenja, kako bi njezina uporaba u nastavi bila smisljena i učinkovita. Integracija visokokvalitetnih e-sadržaja i e-usluga omogućuje veći stupanj diferencijacije i individualizacije/personalizacije poučavanja i učenja. Razni e-sadržaji i e-usluge razvijaju se vrlo brzo, ali istovremeno i brzo zastarijevaju, stoga je potrebno pažljivo razmotriti i odabrati što treba uključiti u nastavu, a što ne. Ovdje se vodi načelo da je korištenje tehnologije i povezanih e-sadržaja i e-usluga smisljeno i opravdano ako učenicima omogućuje brže i kvalitetnije postizanje ciljeva učenja. [3]

Aplikaciju Quizizz koristili smo u satima dodatne stručne pomoći s učenicima treće trijade, njome smo uglavnom pomagali jedni drugima u učvršćivanju znanja. Učenici su prvo u knjižnici potražili već izrađene kvizove te ih prilagodili, ovisno o sadržaju i potrebama pojedinog učenika. Ukoliko učenici nisu mogli pronaći odgovarajući kviz u postojećoj knjižnici, izradili su vlastiti. Gradivo je najprije objedinjeno uz pomoć kartica ili didaktičkih kartica koje možete pronaći klikom na pregled. Pojedinačna pitanja i odgovori ispisani su na karticama. Ponavljamo točne odgovore u mislima, a zatim kliknemo flip ili reverse i ispisuje se točan odgovor, kao što je prikazano na slici 5. Zatim su svoje znanje provjerili uz pomoć kviza. Na ovaj način učenici su dobili povratnu informaciju o svom trenutnom znanju, ali i o tome što još trebaju učvrstiti.

Prije nego što smo krenuli u izradu kviza, s učenicima smo napravili plan kako ćemo se uopće uhvatiti u koštac s radom. Učenici su međusobno podijelili posao i krenuli u rad uz pomoć nastavnog materijala. Učenici su motivirani za rad, a osnaženo je i suradničko učenje.

5.ZAKLJUČAK

Smatram da su učenici puno motiviraniji u radu s informacijsko-komunikacijskom tehnologijom. Korištenje aplikacije Quizizz u nastavi dodatne stručne pomoći potaknulo je učenike na samostalan rad i suradničko učenje.

Digitalno opismenjavanje i korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije postala je konstanta u školama. Sve češće, međutim, primjećujemo da se učenici samo znaju koristiti društvenim mrežama i igrati računalne igrice. Mnogo je ljudi koji ne znaju koristiti e-mail i druge računalne programe koji bi im mogli koristiti u obrazovnom procesu, ali i kasnije u životu.

6.LITERATURA I IZVORI

- [1] Priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. decembra 2006 o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje (2006/962/ES), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006H0962&from=PL> (dostop 15. 10. 2024).
- [2] P. Javrh et al., »Digitalna pismenost«, Ljubljana: Andragoški center Slovenije, 2018.
- [3] Učni načrt Slovenščina, posodobljena izdaja, Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, april 2018, https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_slovenscina.pdf (dostop 15. 10. 2024).
- [4] Quizizz, spletna stran, <https://quizizz.com/?fromBrowserLoad=true> (dostop 15. 10. 2024).

Stručni rad

MINECRAFT – IGRA ZA POTICANJE KREATIVNOSTI, SURADNJE I UČENJA

mr.sc. Tamara Ređep, I. OŠ VARAŽDIN

Tomislav Leček, III. OŠ VARAŽDIN

Jasminka Belščak, Osnovna škola Petrijanec

Sažetak

Računalna igra Minecraft pretvorena je u sredstvo učenja i poučavanja, a potiče razvijanje mašte i kreativnosti, kao i socijalnu povezanost igrača. Verzija Minecraft: Education Edition može se koristiti samostalno na računalima u školama ili kod kuće, a dodatno je posebno prilagođena korištenju u učionicama. Obzirom da rezultati dobiveni prethodnim istraživanjima pokazuju pozitivnu primjenu igre Minecraft Education u obrazovanju, u ovom radu provelo se istraživanje u kojem se ispitalo žele li učenici još uvijek da se Minecraft igra više uključi u nastavu te koji su najveći razlozi igranja ove igre. U istraživanju su sudjelovali učenici predmetne nastave I. i III. osnovne škole Varaždin, a rezultati pokazuju da učenici i dalje pokazuju interes za igru Minecraft te je žele više u nastavnom procesu, no razlozi zbog kojih vole igrati ovu igru razlikuju se obzirom na dob učenika, odnosno razred koji polaze.

Ključne riječi: Minecraft, igrifikacija, nastava, osnovna škola, 3D svjetovi

1.Uvod

Prema priručniku Smjernice za igrifikaciju nastavnog procesa igrifikacija u osnovnom i srednjem obrazovanju odnosi se na upotrebu elemenata dizajna i mehanika igara u drugim kontekstima kako bi se učenici angažirali i motivirali za učenje. Cilj je igrifikacije u obrazovanju povećati angažman učenika, motivaciju i ishode učenja [8].

Neki igrači i programeri tvrde da su videoigre bolje u podučavanju logike i vještina rješavanja problema od mnogih školskih programa [4]. Tako je i Minecraft računalna igra pretvorena u sredstvo učenja i poučavanja, a potiče razvijanje mašte i kreativnosti, kao i socijalne povezanosti igrača. Minecraft je kao sredstvo učenja odlično prihvaćen u svijetu i mnoge škole su svojim primjerom pokazale kako uklopiti računalnu igru u nastavu [7].

2.Igra Minecraft; Minecraft Education Edition

Minecraft je popularna videoigra koju je razvio Mojang Studios, a kreirao ju je švedski programer Markus Persson. Prvi je put objavljena u svibnju 2009. godine i postala je najprodavanija videoigra u povijesti. U Minecraftu, igrači istražuju kockasti, proceduralno stvoreni 3D svijet, gotovo beskonačne površine koji se sastoji od pravilnih 3D blokova koji predstavljaju različite resurse: zemlju, kamen, rude, stabla, vodu, lavu... Srž igranja se vrti oko uzimanja i postavljanja blokova, što omogućuje gradnju različitih građevina. Također, igrači se mogu susreti s različitim životinjama [12]. Često se opisuje kao "online Lego" [9].

Nakon što je Microsoft 2014. kupio razvojni studio Mojang koji je proizveo Minecraft aktivno su počeli raditi na stvaranju Minecraft verzije za škole. Tako je 2016. izašla Minecraft: Education Edition verzija isključivo za rad u školama [7]. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih nastavnicima i učenicima osnovnih i srednjih škola s aktivnim elektroničkim identitetom iz AAI@EduHr sustava, osiguralo je pravo na instalaciju i korištenje Minecraft Education Edition aplikacije. To je obrazovna verzija popularne računalne igre Minecraft, koja se može koristiti individualno, tj. samostalno na računalima u školama ili kod kuće, a dodatno je i posebno prilagođena korištenju u učionicama [6].

U članku o tome što roditelji trebaju znati o Minecraftu navode se slijedeće dobrobiti igranja Minecrafta:

- Razvoj sposobnosti rješavanja problema.
- Povećava i poboljšava računalnu pismenost, djeca mogu razviti osnovne vještine programiranja i korištenja računalnih programa.
- Potiče kreativnost te može pomoći djeci kod razvoja vještina dizajna – igrači mogu razvijati/graditi/stvarati što god zamisle.
- Poboljšava vještine rada u timu i potiče zajednički rad.

- Poboljšava matematičke, prostorne i analitičke vještine [9].

3.Primjena igre Minecraft Education u nastavi

Istraživanja pokazuju razne prednosti korištenja Minecraft igre u nastavi. Callaghan je u svom radu utvrdio da se tako poboljšava učenje i omogućuje učenicima da postignu sveukupne ishode učenja. To je dovelo do poboljšanje angažmana, suradnje, stvaranje autentičnih aktivnosti učenja kao i postizanje ishoda učenja. Također je utvrđeno da uloga učitelja igra značajnu ulogu u postizanju ovih sposobnosti poučavanja i učenja dvadeset prvog stoljeća [1].

Rezultati istraživanja koje je proveo Steinbeiß pokazuju da okruženja za učenje dizajnirana u Minecraftu mogu stvoriti prilike za uspostavljanje suradnje, a samoregulirano učenje koristi ishodu učenja. Uočeno je i da djeci treba vremena da se prilagode novodizajniranim okruženjima za učenje, a oni s prethodnim iskustvom igranja ne moraju nužno imati više koristi od ostalih [10].

U svom radu Thorsteinsson i Niculescu upućuju na to da su učenici uglavnom bili motivirani koristiti Minecraft u njegovom kreativnom modu, što je poboljšalo vještine rješavanja problema i pomoglo im da reagiraju na kompromis [11].

Cipollone, Schifter, i Moffat pokazuju da Minecraft nudi jedinstvenu priliku učenicima da pokažu svoju kreativnost i razumijevanje koncepata na načine koji su izvediviji nego da su to pokušali u "stvarnom" svijetu [2].

4.Metodologija istraživanja

Rezultati dobiveni prethodnim istraživanjima pokazuju pozitivnu primjenu igre Minecraft Education u obrazovanju, te njen pozitivan utjecaj na razvoj kreativnosti, suradnje, ali i ishode učenja. Kako se Minecraft igra već dugo koristi u školama, cilj ovog rada bio je ispitati žele li učenici još uvijek da se ova igra primjenjuje u nastavi. Također, ispitalo se postoje li razlike u tome zašto učenici najviše vole igrati Minecraft obzirom na njihovu dob.

Na temelju definiranog cilja istraživanja postavljene su hipoteze:

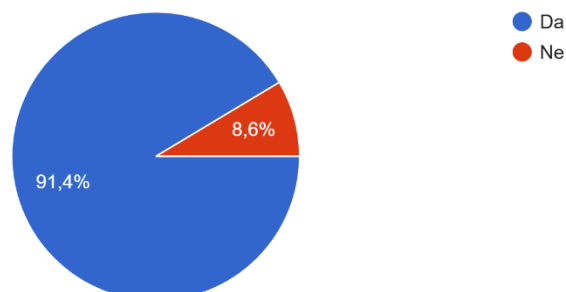
H1 Učenici žele da se igra Minecraft Education više uključi u nastavni proces.

H2 Ne postoje razlike u razlozima igranja igre Minecraft obzirom na dob učenika.

Istraživanje je provedeno u listopadu školske godine 2024./2025. anonimnim anketnim upitnikom na prigodnom uzorku od 175 učenika predmetne nastave I. i III. osnovne škole Varaždin. Uzorak se sastojao od 85 učenika (48,6%) i 90 učenika (51,4%), od čega je 18,9% učenika 5. razreda, 25,7% učenika 6. razreda, 29,7% učenika 7. razreda i 25,7% učenika 8. razreda.

Analiza rezultata pokazuje da čak 91,4% učenika želi da se igra Minecraft uključi više u nastavu, čime se potvrđuje prva hipoteza (Slika 1.).

Želio/željela bih da se igra Minecraft više uključi u nastavu
175 odgovora

Slika 1. Stavovi učenika o uključivanju igre Minecraft u nastavni proces

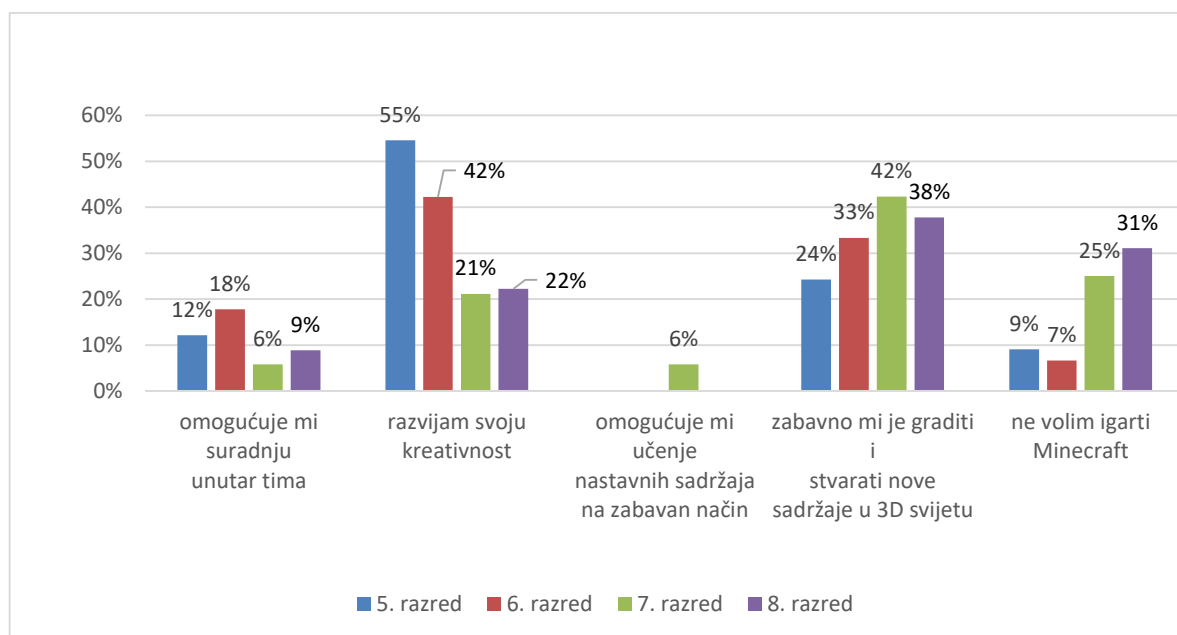
Odgovarajući na pitanje zašto najviše vole igrati Minecraft, 35,4% učenika se izjasnilo da je to zato što im je zabavno graditi i stvarati nove 3D svjetove. Drugi najčešći odabir 33,1% učenika je što razvijaju svoju kreativnost. Zatim, 18,9% učenika izjasnilo se da uopće ne vole igrati Minecraft, a njih 10,9% odabralo je kao razlog igranja suradnju unutar tima. Tek njih 1,7% izjasnilo se da žele igrati Minecraft jer tako uče nastavne sadržaje na zabavan način (Slika 2.).

Minecraft najviše volim igrati jer:
175 odgovora

Slika 2. Razlozi igranja igre Minecraft

Detaljnija analiza po dobi, odnosno po razredu, pokazuje da učenici 5. i 6. razreda igraju Minecraft najviše kako bi razvili svoju kreativnost, dok učenici 7. i 8. razreda igraju Minecraft jer im je zabavno graditi i stvarati sadržaje u 3D svijetu (Slika 3.). Ovi podaci opovrgavaju drugu hipotezu jer postoje razlike u razlozima igranja igre Minecraft obzirom na dob učenika.

Slika 3. Razlozi igranja igre Minecraft obzirom na dob učenika

5.Zaključak

Korištenjem pedagoških pristupa kao što su učenje temeljeno na igri i igrifikacija, Minecraft može biti savršen alat za razvoj računalnog razmišljanja, poticanje kreativnosti, njegovanje suradnje i povećanje motivacije [3].

Podaci dobiveni u ovome istraživanju pokazuju da unatoč što se Minecraft igra već dugo koristi u školama, još uvijek velika većina učenika želi da se ova igra primjenjuje u nastavi. No, postoje razlike u razlozima igranja igre Minecraft. Najviše učenika se izjasnilo da je to zato što im je zabavno graditi i stvarati nove 3D svjetove, i to 7. i 8. razredi, a drugi najčešći odabir učenika je što uz igru razvijaju svoju kreativnost, a to su najviše odabrali učenici 5. i 6. razreda.

Međutim, iako Minecraft ima pravu obrazovnu vrijednost, potrebno je uzeti u obzir i određena ograničenja i smjernice. Neophodno je uspostaviti dobru ravnotežu između videoigara i drugih vrsta aktivnosti. Stoga, kako bi se izvukao puni obrazovni potencijal Minecrafta, on se mora koristiti razumno [5].

6. Popis literature

- [1.] Callaghan, N. (2016). Investigating the role of Minecraft in educational learning environments. *Educational Media International*, 53(4), 244-260.
- [2.] Cipollone, M., Schifter, C. C., & Moffat, R. A. (2014). Minecraft as a creative tool: A case study. *International Journal of Game-Based Learning (IJGBL)*, 4(2), 1-14.
- [3.] Cueva Carrión, H. (2018). The use of Minecraft to foster creativity, collaboration and motivation through game-based learning and gamification (Master's thesis, H. Cueva Carrión).
- [4.] Ekaputra, G., Lim, C., & Eng, K. I. (2013). Minecraft: A game as an education and scientific learning tool. *ISICO 2013*, 2013.
- [5.] Karsenti, T., & Bugmann, J. (2017). Exploring the Educational Potential of Minecraft: The Case of 118 Elementary-School Students. *International Association for Development of the Information Society*.
- [6.] Minecraft Education Edition. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih. URL: <https://mzom.gov.hr/vijesti/minecraft-education-edition/1050> (18.10.2024.)
- [7.] Palačković, T. (2017). Minecraft u školi (Diplomski rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. URL: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:661586> (18.10.2024.)
- [8.] Schatten, M., Okreša Đurić, B., Kliček, B., Begičević Ređep, N., Škvorc, L., Jović, J. (2023). Smjernice za igrifikaciju nastavnog procesa. Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNET. Zagreb, 2023. URL: <https://www.e-skole.hr/wp-content/uploads/2023/10/Smjernice-za-igrifikaciju-final-2023-10-06.pdf> (20.10.2024.)
- [9.] Što roditelji trebaju znati o Minecraftu. Medijska pismenost. URL: <https://www.medijskapismenost.hr/sto-roditelji-trebaju-znati-o-minecraftu/> (19.10.2024.)
- [10.] Steinbeiß, Gregor. (2017). Minecraft as a Learning and Teaching Tool - Designing integrated Game Experiences for formal and informal Learning Activities.
- [11.] Thorsteinsson, G., & Niculescu, A. (2016). Pedagogical insights into the use of Minecraft within educational settings. *Studies in Informatics and Control*, 25(4), 507-516.
- [12.] Wikipedija. Minecraft. URL: <https://hr.wikipedia.org/wiki/Minecraft> (18.10.2024.)

